

STUDIA UNIVERSITATIS
BABEŞ-BOLYAI

EPHEMERIDES

1/2011

YEAR
MONTH
ISSUE

(LVI) 2011
JUNE
1

S T U D I A

UNIVERSITATIS BABEȘ-BOLYAI

EPHEMERIDES

1

Desktop Editing Office: 51ST B.P. Hasdeu, Cluj-Napoca, Romania, Phone + 40 264-40.53.52

CUPRINS - CONTENT - SOMMAIRE - INHALT

ADRIAN CHIRCĂ, EUGEN BĂICAN, Reflectarea mediatică a procesului construcției europene * <i>The Reflection in the Media of the European Construction Process</i>	3
OANA MARCELA POPITIU, Technological vs. Cultural Determinism * <i>Determinism Cultural vs. Tehnologic</i>	141
MIHAI LISEI, Reportajul românesc interbelic. Teme și dezbateri (II) * <i>The Romanian Interwar Feature Report. Themes and Deliberations (II)</i> * <i>Die rumänische Reportage in der Zwischenkriegszeit. Themen und Debatten (II)</i>	155
DAN AL. BĂDILĂ, Imaginea Operei Naționale Române Cluj-Napoca formată la nivelul publicului spectator * <i>Image of the Romanian National Opera in Cluj-Napoca among its Audiences</i>	173

CERCETĂRI ȘTIINȚIFICE STUDENȚEȘTI

DANIELA BOLOG, Antroponimie și jurnalism * <i>Anthroponymy and Journalism</i>	191
---	-----

REFLECTAREA MEDIATICĂ A PROCESULUI CONSTRUCȚIEI EUROPENE

ADRIAN CHIRCĂ*, EUGEN BĂICAN**

ABSTRACT. *The Reflection in the Media of the European Construction Process.* The paper explores how the model of European society is shaped and promoted through mass media. In analyzing the current context of the evolution of European construction and the institutional space of the media, I focused on two issues - (i) an analysis on three levels, namely national, transnational - within EU, and the EU's external relations as an entity, and (ii) within the aforementioned analysis, the study of four comprehensive and significant elements for the reflection in the media of the European construction:

- At the national level, the functioning of UBB Radio that has as main goal to promote the core values of the EU and to make public the construction processes of the Union.

- At the transnational level - within the European Union, the reflection in the media of an important event in the life of the EU - the second referendum for the adoption of the Lisbon Treaty in Ireland, as presented by five important TV news channels: BBC World News, France 24, Deutsche Welle TV Europe, Euronews and CNN International Europe.

- At the European Union level, the promotion of the Union, of the European values, through a Franco-German TV station with a special media profile and a particular role, namely channel Arte.

- At the EU's external relations level, the way the EU outlines itself as a global economic player, as a landmark of culture and civilization, and as a geopolitical, military and international security actor, as illustrated in the news bulletins of five important TV news stations, namely CNN International Europe, Al Jazeera English, CCTV News, Russia Today and Euronews.

Keywords: European Union, mass media, TV news channels, ARTE - a European cultural television channel, UBB Radio

1. Designul metodologic al cercetării aplicate

1.1. Problematika științifică abordată și scopul cercetării

1.1.1. Problematika științifică abordată: modelul societal promovat de către Uniunea Europeană în plan socio-politic, politico-economic și cultural așa cum apare el în mass media la nivel național, european și internațional

Tema construcției europene a fost și este o temă de actualitate în ultimele decenii, cu un plus de accent începând din 2004, când provocările legate de adâncirea integrării s-au întâlnit cu cele, la fel de redutabile, legate de primirea

* Doctorand, Universitatea „Babeș-Bolyai” Cluj-Napoca, adrianchirca@yahoo.com

** Lect. Dr., Facultatea de Sociologie și Asistență Socială, Universitatea „Babeș-Bolyai” Cluj-Napoca, Romania

noilor membri în UE, printre care se numără și România. Din anul 2009, Uniunea a adoptat semnificative schimbări instituționale prevăzute prin Tratatul de la Lisabona, astfel că tema construcției europene este preocupantă astăzi atât pentru cercetători, pentru politicieni, cât și pentru cetățeanul de rând.

Edificarea arhitecturii europene reprezintă un ansamblu de acțiuni care cuprind construcția instituțională, dezbateri publice, negocieri, o încadrare specifică în mediul internațional, proiectarea costurilor, evaluarea riscurilor, estimarea rezultatelor probabile, dar acestea nu pot fi separate de mentalități, mecanisme, valori, toate văzute într-o perspectivă dinamică. Iar reprezentările și acțiunile difuzate în mass media se constituie nu doar ca o derivație, o reflexie a procesului de construcție europeană factual vorbind, ci și ca un factor activ în acest plan al construcției europene ca atare.

A reprezentat o inițială dificultate teoretico-metodologică alegerea contextelor problematice în care să fie cercetată problematica științifică abordată, anume modelul societal promovat de către Uniunea Europeană în plan socio-politic, politico-economic și cultural așa cum apare el în mass media la nivel național, european și internațional. Explorând contextul de evoluție a problematicii construcției europene în perioada actuală, precum și spațiul instituțional media, am optat o dată pentru analiză la trei niveluri, anume național în UE, intern al UE și respectiv în planul relațiilor externe ale UE ca entitate, iar după aceea am optat pentru a alege în această analiză patru procese cuprinzătoare și reprezentative pentru mediatizarea construcției europene, anume:

- În plan național statal în Uniunea Europeană, funcționarea UBB Radio cu obligații asumate de a promova valorile și procesele proprii construcției Uniunii.

- În planul intern al Uniunii Europene, evenimentul celui de-al doilea referendum pentru adoptarea Tratatului de la Lisabona în Irlanda, așa cum a apărut el în grupajele informative difuzate de cinci posturi TV de știri, anume BBC World News, France 24, Deutsche Welle TV Europe, Euronews și CNN International Europe.

- În planul intern al Uniunii Europene, promovarea Uniunii, a valorilor europene, prin intermediul unui post TV franco-german cu un profil și cu un rol mediatic special, anume canalul Arte.

- În planul relațiilor externe ale UE, modalitățile în care se conturează Uniunea Europeană ca actor economic global, ca reper de cultură și civilizație și ca actor geopolitic, militar și de securitate în plan internațional, așa cum reies din emisiunile informative difuzate de cinci posturi TV de știri, anume CNN International Europe, Al Jazeera English, CCTV News, Russia Today și Euronews.

În ceea ce privește dimensiunea intern statală, UBB Radio prezintă un interes specific atât pentru că este un produs mediatic care și-a asumat explicit să facă parte din rețelele europene de radiouri cu focalizare pe valorile și procesele proprii construcției Uniunii, cât și pentru că se adresează unui public tânăr, în particular publicului studențesc. Maniera în care își reprezintă propria participare tinerii reprezintă un fel de seismograf al schimbărilor de ansamblu într-o societate, pe de o parte prin sensibilitățile particulare, prin entuziasmul și nevoia de participare date de vârstă, pe de altă parte, datorită faptului că își proiectează interesele pe termen mediu și lung.

UBB Radio este partener în două importante rețele/proiecte europene, Micro-Europa și Euranet. Micro-Europa este o rețea de radiouri studențești care și-a propus să promoveze o abordare locală a subiectelor europene și să sprijine participarea activă a cetățenilor europeni în construcția europeană. Euranet este un consorțiu de radiouri care propun un proiect media paneuropean care încearcă să abordeze evenimentele dintr-o perspectivă transnațională și, în același timp, o platformă multimedia care lasă vizitatorilor posibilitatea de a discuta despre problemele abordate. Euranet este însă mai mult decât un consorțiu de radiouri, propunând un parteneriat între mediul profesional și cel universitar, un instrument util în activitatea didactică și o cale prin care viitorii gazetari sunt sensibilizați cu privire la problemele europene.

UBB Radio este un proiect multimedia (program de radio online și o platformă online multimedia: text, audio, foto și video știri) realizat de studenți ai Catedrei de Jurnalism a Universității „Babeș-Bolyai” (studenți de la trei linii de studiu, română, engleză și germană) și coordonat de cadre didactice.

În explorarea promovării modelului societal european în planul intern al Uniunii Europene, am urmărit analiza reprezentărilor difuzate prin mass media cu privire la cel de-al doilea referendum irlandez pentru adoptarea Tratatului de la Lisabona. Procesul Lisabona, prin însăși substanța și intenționalitatea lui, atinge fundamentele construcției europene, reconfigurează aliniamente de fond la nivel de organizare socio-politică, atinge sensibilități naționale, dar și sensibilități care țin de structurile instituționale. Nu este de mirare că a stârnit reacții masive și împotriviri acerbe.

Cel de-al doilea referendum irlandez a fost un ultim examen, nu atât pentru viabilitatea procesului în datele lui de bază, cât mai ales pentru șansele de a fi implementat într-un orizont de timp previzibil fără derogări de la elementele definitorii.

Referendumul este legat și de problema legitimării democratice care a fost subiect de dezbatere cu ocazia celor trei referendumuri consecutive respinse de cetățeni, în Franța și Olanda în 2005, pentru Tratatul Constituțional, apoi

în 2008, în Irlanda, pentru Tratatul de la Lisabona. Habermas consideră suficient nivelul de legitimare politică pentru instituțiile interguvernamentale, care se produce la nivelul statelor națiune membre, dar nu și pentru deciziile supranaționale. Ceea ce se stabilește la nivelul Uniunii afectează decisiv legislația națională¹ și totuși lipsește o dezbatere autentică în fața cetățenilor europeni. De aici un deficit democratic resimțit de cetățeni, care poate fi interpretat drept una dintre cauzele eșecurilor la referendumuri, pentru că oamenii nu votează lucruri la care nu simt că participă². Este de remarcat faptul că, în contextul unificării europene, Habermas pune accentul în principal pe rolul pozitiv pe care mass media îl pot juca în dezbaterile democratice, pe posibilitățile de diseminare a mesajelor critice mai mult decât pe instrumentele manipulării, pe posibilitățile mass media de a atrage atenția publicului asupra temelor europene („teme cheie”).

În planul intern al UE, cel de-al doilea referendum irlandez pentru Tratatul de la Lisabona a polarizat interesul mass media, fiind un moment de urgență al dezbaterilor publice asupra ideii europene. Felul în care evenimentul, contextul în care s-a produs și reacțiile provocate au fost prezentate de cinci posturi TV de știri permite surprinderea elementelor definitorii ale importanței referendumului irlandez pentru procesele interne ale UE, așa cum au fost ele difuzate în mass media. Evenimentul interesează nu doar cu trimitere directă la situația Irlandei, ci și pentru că a reprezentat un prilej de reproblematică pentru țările care deja au adoptat tratatul și de dezbateri pentru cele două țări, Cehia și Polonia, care la acea dată încă nu-l adoptaseră.

În mod suplimentar, cel de-al doilea referendum irlandez pentru Tratatul de la Lisabona s-a constituit și într-un prilej interesant de raportare internațională, externă, la UE, la procesul construcției europene³.

Posturile TV selectate pentru analiză la acest segment, anume BBC World News, France 24, Deutsche Welle TV Europe, Euronews și CNN International Europe, au fost alese după criteriul forței mediatică, atât în interiorul UE, cât și în plan internațional, coroborat cu criteriul acoperirii în plan național-geografic.

În planul intern al Uniunii Europene, comportamentul mediatic al postului de televiziune franco-german Arte este unul cu o încărcătură deosebită cu raportare la construcția europeană. Prin însăși rațiunea înființării lui, acest

¹ Bomberg, Peterson și Stubb, 2008, p. 7.

² Habermas, 2007b, <http://www.zeit.de/2007/49/Europa>.

³ Acest aspect este în particular surprins prin analiza comportamentului mediatic al postului CNN International Europe.

canal TV vizează o perspectivă transnațională, desigur, legată inițial strict de relația franco-germană, însă, în timp, această perspectivă transnațională a expandat spre nivelul întregii Europe, perspectiva franco-germană rămânând direcția dominantă. Cu deosebire, canalul Arte focalizează pe problematica de conținut cultural a societăților franceză și germană în prim plan, respectiv a Europei într-un plan lărgit.

Mass media, jucând un rol esențial în formarea sferei publice, poate să ofere o platformă de dialog între oamenii de etnii diverse. Cu ajutorul instrumentelor oferite de mass media se poate ajunge la o sferă publică în care tensiunile și conflictele să fie obiect de dezbatere⁴. Iar construcția unei asemenea sfere presupune voință politică și consens, includerea cetățenilor și a instituțiilor reprezentative, ca și un proces de comunicare care se operaționalizează pas cu pas la nivelul Uniunii, însă se desfășoară simultan în fiecare spațiu național. Canalul de televiziune Arte este considerat de către Habermas⁵ un model „plauzibil” pentru încercarea de a construi o sferă publică europeană.

Accentul conceptual al canalului Arte, distinct în peisajul mediatic european, face posibilă surprinderea unor aliniamente mai puțin vizibile în mass media, având însă o strânsă legătură cu valorile europene. Analiza de produse audiovizuale ale canalului Arte este de natură să întregască explorarea modalităților în care se conturează modelul societal european prin raportare la acțiuni factuale, dar și la fapte mediatice.

Una dintre dimensiunile definitorii ale construcției europene vizează configurarea UE ca actor global. Această evoluție poate fi surprinsă cu deosebire prin raportare la evenimente majore în plan internațional extraeuropean. „Revoluția iasomieii” sau „Primăvara arabă”, cu segmentul ei cel mai dens în semnificații și implicații, și anume episodul egiptean, este un prilej dintre cele mai bune pentru a explora conturarea modelului societal european în planul relațiilor și poziționării internaționale. Un asemenea episod oferă prilejul de a „testa” pregnanța și forța UE ca actor global, fără de care viabilitatea și importanța UE nu se pot valida. Am focalizat analiza pe segmentul egiptean al „Primăverii arabe”, dar în context am analizat și știrile difuzate în acea perioadă despre alte implicări ale UE ca actor global.

În planul relațiilor externe, analiza modului în care se conturează Uniunea Europeană ca actor global pe multiple planuri, economic, ca reper de cultură și civilizație și ca actor geopolitic, militar și de securitate, în programele televiziunilor de știri internaționale, evidențiază cum sunt percepute și cum se reacționează de către membrii UE la interesele și viziunile promovate de alți

⁴ Kretschmar, 2007, p. 217.

⁵ Habermas, 2001, <http://www.newleftreview.org/A2343>.

mari actori internaționali, dar și felul în care aceștia reacționează la configurarea procesuală a modelului societal propriu Uniunii.

Articularea unei voci comune europene este nu doar o șansă de a influența scena politică mondială pe care țările mici și mijlocii nu o pot avea altfel, dar și o ocazie pe care Europa trebuie s-o folosească pentru a-și impune abordările legate de securitatea internațională, de problemele energiei și mediului, de abordarea pericolului schimbărilor climatice, de promovarea drepturilor omului.

Europa a considerat că poți obține rezultatele dorite în relațiile internaționale pe baza admirației pe care ceilalți o au pentru valorile tale, pentru că aspiră la prosperitatea ta, pentru că oferi un model cu mare putere de atracție. Puterea „soft”⁶ de care vorbește Joseph Nye presupune cooptarea în locul coerciției și presupune o mare putere de seducție. Uniunea s-a definit pe sine ca o putere cu un mare potențial de „soft power”. Ea a dovedit capacitatea de a-și impune propriul model și de a genera stabilitate prin mijloace economice și politice mai degrabă decât prin cele de forță militară. Uniunea Europeană s-a definit pe sine ca o putere civilizatoare, având abilitatea de a-și extinde propriul model și de a asigura stabilitate mai degrabă prin mijloace economice, culturale și politice, decât prin cele militare, dar ea rămâne percepută ca un jucător marginal în materie de securitate globală⁷. Desigur, într-o lume a unor confruntări acerbe, este de explorat întrebarea dacă un actor cu pretenții de prim plan se poate contura doar ca „soft power”. Episodul egiptean al „Revoluției iasomiei” / „Primăverii arabe” este de natură să contribuie și la obținerea unui răspuns la această întrebare.

Posturile TV selectate pentru analiză la acest segment, anume CNN International Europe, Al Jazeera English, CCTV News, Russia Today și Euronews, au fost alese după criteriul forței mediaticе, atât în interiorul UE, cât și în plan internațional, coroborat cu criteriul acoperirii la nivel global prin instituții media care promovează respectiv sunt asociate cu ceilalți mari actori cu care UE intră în interacțiuni globale.

1.1.2. Scopul cercetării: explorarea felului în care se conturează acest model societal în confruntările de viziuni și interese la mai multe nivele

Scopul cercetării constă în explorarea felului în care se conturează și este promovat prin intermediul mass media modelul societal european prin raportare la cele patru procese/evoluții, reprezentative în raport cu scopul cercetării, care au fost deja enunțate, și anume:

⁶ Nye, 2004, *pass.*

⁷ Cantalapiedra și Gonzalez, 2010, p. 134.

a) În plan național statal în Uniunea Europeană, funcționarea UBB Radio cu obligații asumate de a promova valorile și procesele proprii construcției Uniunii.

b) În planul intern al Uniunii Europene, evenimentul celui de-al doilea referendum pentru adoptarea Tratatului de la Lisabona în Irlanda, așa cum a apărut el în grupajele informative difuzate de cinci posturi TV de știri de mare anvergură, anume BBC World News, France 24, Deutsche Welle TV Europe, Euronews și CNN International Europe.

c) În planul intern al Uniunii Europene, promovarea Uniunii, a valorilor europene, prin intermediul unui post TV franco-german cu un profil și cu un rol mediatic special, anume canalul Arte.

d) În planul relațiilor externe ale UE, modalitățile în care se conturează Uniunea Europeană ca actor economic global, ca reper de cultură și civilizație și ca actor geopolitic, militar și de securitate în plan internațional, în contextul evenimentelor cunoscute și sub numele de „Revoluția iasomiei” (sau „Primăvara arabă”), așa cum reies din emisiunile informative difuzate de cinci posturi TV de știri de mare anvergură, anume CNN International Europe, Al Jazeera English, CCTV News, Russia Today și Euronews.

1.2. Ipoteze de lucru/interogații de cercetare și obiective operaționale ale cercetării aplicate

1.2.1. Interogații de cercetare

1.2.1.1. Care este arhitectura și conținutul modelului societal promovat de UE în plan socio-politic, politico-economic și cultural-spiritual așa cum apare el în producțiile mass media.

1.2.1.2. Cum se acordează viziunile, nevoile și interesele naționale statale cu cele promovate de la nivelul instituțiilor Uniunii Europene?

1.2.1.3. Cum se exercită și cum sunt percepute acțiunile dinspre instituțiile UE și dinspre alte state membre UE în planul intern al unor state membre UE implicate în diverse procese specifice construcției europene?

1.2.1.4. Cum sunt percepute și cum se reacționează de către membrii UE la interesele și viziunile promovate de alți mari actori internaționali (SUA, Rusia, China, lumea islamică) în legătură cu procese interne ale UE, respectiv în legătură cu relațiile externe ale UE?

1.2.1.5. Cum acționează și cum este reliefată această acțiune de către instituțiile mass media în toate aceste evenimente și evoluții care contribuie la configurarea procesuală a modelului societal propriu Uniunii?

1.2.2. Obiective operaționale ale cercetării

1.2.2.1. Identificarea elementelor care contribuie la configurarea modelului societal propriu Uniunii care apar în reprezentările difuzate prin intermediul mass media.

1.2.2.2. Identificarea felului în care interacțiunea dintre național și supranațional în interiorul UE este percepută de către membrii UE, așa cum apare ea în mass media.

1.2.2.3. Identificarea reprezentărilor legate de procese specifice construcției europene difuzate prin mass media din țări membre ale Uniunii.

1.2.2.4. Determinarea reprezentărilor legate de procese specifice construcției europene difuzate prin mass media din țări cu care Uniunea se află în relații de cooperare/competiție.

1.2.2.5. Determinarea reprezentării rolului pe care-l joacă mass media și comunicarea publică în construcția europeană, așa cum se regăsește în luările de poziție ale actorilor implicați din instituții naționale și supranaționale.

1.3. Populația cercetării și eșantioanele investigate în cadrul cercetării aplicate

Problematica științifică cercetată va fi abordată indirect, anume nu printr-o cercetare pe populația de cetățeni ai UE și ai altor actori internaționali cu care UE interacționează, ci pe o „populație” de mijloace de informare publică, de organisme ale mass media, de la mai multe nivele în interiorul UE, dar și de la alți mari actori internaționali cu care se află în cooperare/competiție, în speță SUA, Rusia, lumea islamică și China.

Aceasta „populație” de mijloace de informare publică, de mijloace mass media, este cercetată în legătură cu evenimente și evoluții majore în procesul de construcție a modelului societal propriu UE. Și anume:

- În plan național statal în UE: funcționarea UBB Radio cu obligații asumate de a promova valorile și procesele proprii construcției Uniunii;
- În planul intern al UE, evenimentul celui de-al doilea referendum pentru adoptarea Tratatului de la Lisabona în Irlanda;
- În planul intern al UE, promovarea Uniunii, a valorilor europene, prin intermediul unui post franco-german cu un profil special, Arte;
- În planul relațiilor externe ale UE, poziționarea Europei ca actor economic global, ca reper de cultură și civilizație și ca actor geopolitic, militar și de securitate în plan internațional, în particular în legătură cu evenimentele din lumea arabă cunoscute și sub numele de „Revoluția iasomiei” sau „Primăvara arabă” și, în acest context, confruntările de viziuni și interese cu SUA, Rusia, lumea islamică și China.

1.3.1. Planul național statal în UE: funcționarea UBB Radio - instituție media cu obligații asumate de a promova valorile și procesele proprii construcției Uniunii

UBB Radio este un post de radio unic în peisajul audio-vizual din România. Este realizat de către studenți de la secția de jurnalism a Universității „Babeș-Bolyai”, coordonați de cadre didactice și de profesioniști din domeniul jurnalismului radio. În anul 2008, UBB Radio a fost desemnat drept cel mai inovativ produs de informare, în cadrul Galei Multiplicatorilor de Informație Europeană din Transilvania de Nord.

Pentru studiul înființării și funcționării UBB Radio cu obligații asumate de a promova valorile UE și procesele proprii construcției Uniunii mijlocul de informare publică selectat este UBB Radio; populația cercetării este alcătuită din toate buletinele de știri produse de UBB Radio și difuzate în perioada 1 ianuarie - 31 decembrie 2010, așa cum s-au păstrat acestea în arhiva postului, iar eșantionul de conținuturi de informare publică ce au fost analizate include știrile difuzate de la ora 18 pe parcursul anului 2010.

1.3.2.a. Planul intern al UE: evenimentul celui de-al doilea referendum pentru adoptarea Tratatului de la Lisabona în Irlanda

Este vorba despre un eveniment cu mari implicații în condițiile în care este al doilea referendum pentru aprobarea Tratatului, primul fiind respins.

Populația cercetării în acest caz este constituită din ansamblul emisiunilor de știri difuzate despre acest eveniment în intervalul 28 septembrie - 4 octombrie 2009 de către un panel de televiziuni specializate pe știri reprezentative la nivel european și internațional. Acest panel este compus din BBC World News, France 24, Deutsche Welle TV Europe, Euronews și CNN International Europe. Fiecare dintre aceste posturi de știri are emisiuni de știri la fiecare oră sau la fiecare jumătate de oră, în funcție de structura de program corespunzătoare intervalului orar și de evenimentele la care fac referire. Din acestea se va extrage un eșantion de emisiuni după criteriul o emisiune de știri din fiecare zi de la fiecare dintre aceste posturi TV, difuzate în intervalul de maximă audiență la nivel european 16-24 (ora României).

1.3.2.b. Planul intern al UE: promovarea Uniunii, a valorilor europene, prin intermediul unui post TV franco-german cu un profil special, Arte

Pentru planul promovării interne a Uniunii, al promovării valorilor Uniunii, mijlocul de informare publică selectat este canalul cultural franco-german Arte. Dorința de a stimula dialogul intercultural într-un cadru european

a conturat personalitatea postului Arte, astfel că reprezentările difuzate prin intermediul acestuia prezintă un real interes din perspectiva lucrării.

Populația cercetării este alcătuită din emisiunile informative ale versiunii în limba franceză a postului de televiziune Arte, câte două pe zi de luni până vineri și una în zilele de sâmbătă și duminică, difuzate în intervalele 15-21 ianuarie 2011 și respectiv 24-30 ianuarie 2011. Din acestea se va extrage un eșantion de emisiuni după criteriul o emisiune de știri în fiecare zi. Eșantionul de conținuturi de informare publică ce sunt analizate include emisiunea informativă difuzată de luni până vineri de la ora 13.45, iar sâmbătă și duminică de la ora 20.

1.3.3. Planul relațiilor externe ale UE: poziționarea Europei ca actor global, în contextul evenimentelor din lumea arabă cunoscute și sub numele de „Revoluția iasomiei” sau „Primăvara arabă”

Este vorba despre poziționarea Europei ca actor economic global, ca reper de cultură și civilizație și ca actor geopolitic, militar și de securitate în plan internațional, în particular în legătură cu evenimentele din lumea arabă cunoscute și sub numele de „Revoluția iasomiei” sau „Primăvara arabă”.

Populația cercetării în acest caz este constituită din ansamblul emisiunilor de știri difuzate în intervalul 29 ianuarie - 4 februarie 2011 de către un panel de televiziuni specializate pe știri reprezentative la nivel european și internațional compus din Euronews, CNN International Europe, Al Jazeera, Russia Today și China Central Television News, toate programele de televiziune analizate fiind dedicate difuzării programelor informative 24 de ore din 24. Fiecare dintre aceste posturi are emisiuni de știri la fiecare oră sau la fiecare jumătate de oră, în funcție de structura de program corespunzătoare intervalului orar și de evenimentele la care fac referire. Din acestea se va extrage un eșantion de emisiuni după criteriul o emisiune de știri din fiecare zi de la fiecare dintre aceste posturi TV, difuzată între orele 17-23 (ora României), în intervalul 29 ianuarie - 4 februarie 2011.

De precizat că se vor exploata în analiză și știri despre alte aspecte ale manifestării UE ca actor global (altele decât cele legate de „Primăvara arabă”).

1.4. Metodele, instrumentele și tehnicile utilizate în cercetare

1.4.1. Metodele, instrumentele și tehnicile utilizate în colectarea datelor, prelucrarea lor și interpretarea rezultatelor: UBB Radio

În ceea ce privește colectarea datelor, voi utiliza transcrierea buletinelor de știri produse și difuzate de UBB Radio, așa cum s-au păstrat ele în arhiva postului.

Metoda utilizată în cercetare este analiza tematică a materialelor informative selectate. Întrucât la nivel de conținut este de prelucrat o cantitate foarte mare de informație, care în același timp este foarte diversă în plan factual și tematic, voi utiliza trei grile tematice:

- grila tematică de inventariere a conținuturilor în primă instanță;
- grila tematică conceptual-teoretică în a doua instanță;
- și respectiv grila tematică compozită obținută prin coroborarea primelor două, care este și cea utilizată în final pentru interpretarea rezultatelor.

Unitățile grilei tematice conceptual-teoretice se definesc urmând decupajele tematice clasice în ordine conceptual-teoretică, surprinzând subdomeniile sistemului social, așa cum apar ele în marile doctrine sociologice.

Voi utiliza tehnica numărării iterațiilor pentru a stabili situația cantitativă a încadrării emisiunilor informative difuzate în grila compozită.

1.4.2. Metodele, instrumentele și tehnicile utilizate în colectarea datelor, prelucrarea lor și interpretarea rezultatelor: cel de-al doilea referendum irlandez privind adoptarea Tratatului de la Lisabona

În ceea ce privește colectarea datelor, voi înregistra în format digital audio-video conținuturile de comunicare publică ce vor constitui eșantionul, apoi le voi transpune narativ în text analitic-descriptiv.

Metoda utilizată în cercetare este analiza tematică a materialelor informative selectate. Voi utiliza trei grile tematice:

- grila tematică de inventariere a conținuturilor în primă instanță;
- grila tematică conceptual-teoretică în a doua instanță (elaborată funcție de decupajele clasice în științele socio-politice și construită pentru acest segment al cercetării astfel încât să surprindă elementele definitorii ale importanței referendumului irlandez asupra Tratatului de la Lisabona în perspectiva construcției europene);

- și respectiv grila tematică compozită obținută prin coroborarea primelor două, care este și cea utilizată în final pentru interpretarea rezultatelor.

Voi utiliza tehnica numărării iterațiilor pentru a stabili situația cantitativă a încadrării emisiunilor informative difuzate în grila compozită.

1.4.3. Metodele, instrumentele și tehnicile utilizate în colectarea datelor, prelucrarea lor și interpretarea rezultatelor: promovarea modelului european prin intermediul canalului de televiziune Arte

În ceea ce privește colectarea datelor, voi înregistra în format digital audio-video conținuturile de comunicare publică ce vor constitui eșantionul, apoi le voi transpune narativ în text analitic-descriptiv.

Metodele utilizate în cercetare sunt analiza tematică și respectiv analiza de conținut cantitativist-calitativistă a știrilor selectate.

Pentru analiza tematică a conținutului știrilor selectate, voi utiliza trei grile tematice:

- grila tematică de inventariere a conținuturilor în primă instanță;
- grila tematică conceptual-teoretică în a doua instanță, elaborată ținând cont de specificul postului de televiziune Arte;
- și respectiv grila tematică compozită obținută prin coroborarea primelor două, care este și cea utilizată în final pentru interpretarea rezultatelor.

Voi utiliza tehnica numărării iterațiilor pentru a stabili situația cantitativă a încadrării emisiunilor informative difuzate în grila compozită.

Analiza de conținut cantitativist-calitativistă urmărește identificarea acelor știri care difuzează reprezentări scrise, vorbite sau vizuale ale simbolurilor europene. Vor fi considerate simboluri europene steagul Uniunii, imnul Uniunii și moneda euro și se va urmări determinarea listei de entități lingvistico-sonore și de entități vizuale care surprind esența fenomenului și numărarea lor, fără a avea pretenția de reprezentativitate statistică, ci doar de determinare a reliefulor fenomenului.

1.4.4. Metodele, instrumentele și tehnicile utilizate în colectarea datelor, prelucrarea lor și interpretarea rezultatelor: poziționarea Europei ca actor global în contextul „Primăverii arabe”

În ceea ce privește colectarea datelor, voi înregistra în format digital audio-video conținuturile de comunicare publică ce vor constitui eșantionul, apoi le voi transpune narativ în text analitic-descriptiv.

Metoda utilizată în cercetare este analiza tematică a materialelor informative selectate.

Întrucât la nivel de conținut este de prelucrat o cantitate foarte mare de informație, care în același timp este foarte diversă în plan factual și tematic, voi utiliza trei grile tematice:

- grila tematică de inventariere a conținuturilor în primă instanță (o listă a unităților tematice așa cum rezultă ele dintr-o inspecție a știrilor);
- grila tematică conceptual-teoretică în a doua instanță (unitățile acestei grile vor fi construite pentru acest segment al cercetării astfel încât să surprindă elementele definitorii ale afirmării Europei ca actor global);
- și respectiv grila tematică compozită obținută prin coroborarea primelor două, care este și cea utilizată în final pentru interpretarea rezultatelor.

Voi utiliza tehnica numărării iterațiilor pentru a stabili situația cantitativă a încadrării emisiunilor informative difuzate în grila compozită.

2. Prezentarea rezultatelor obținute

2.1. Promovarea modelului european prin intermediul UBB Radio

2.1.1. UBB Radio în contextul preocupărilor de diseminare a informațiilor europene

UBB Radio este astăzi singurul post de radio studentesc-școală online din România, având o grilă de program structurată în funcție de calendarul studentesc⁸.

UBB Radio este un proiect multimedia⁹, reunind un program de radio online și o platformă online multimedia, realizat de studenți ai Catedrei de Jurnalism a Universității „Babeș-Bolyai” și coordonat de cadre didactice. În anul 2008, în cadrul Galei organizate de Agenția de Dezvoltare Regională Nord-Vest, UBB Radio a primit premiul pentru cel mai inovativ produs de informare europeană din Transilvania. Din platforma principală, UBB Radio Online și-a dezvoltat (în 2009) serviciul în limba engleză și cel în limba germană, iar în anul 2010, situl UBB Radio Sport.

UBB Radio a luat naștere în martie 2007, la inițiativa lui Rareș Beuran și a Cristinei Nistor (cadre didactice în cadrul catedrei de Jurnalism, Facultatea de Studii Politice, Administrative și ale Comunicării din cadrul Universității „Babeș-Bolyai”). Echipamentele necesare au fost obținute prin 3 proiecte de dotări laboratoare finanțate de Ministerul Învățământului¹⁰, la care s-au adăugat unele echipamente deja existente în dotarea facultății, precum și cele obținute prin sprijinul postului de radio cu difuzare națională Europa FM (acesta a furnizat și asistență redacțională în perioada de început¹¹). Lansarea oficială a postului de radio online a avut loc la 1 octombrie 2007, la deschiderea oficială a anului universitar 2007-2008 de la Catedra de Jurnalism.

⁸ Informațiile privind înființarea și dezvoltarea Radio UBB au fost obținute în urma interviurilor cu cadrele didactice coordonatori ai acestui post de radio, Cristina Nistor și Rareș Beuran, respectiv cu coordonatorul de știri Mara Rusu (masterand UBB) și cu coordonatorul de programe Cătălin Nunu (masterand UBB) realizate în 9 și 10 ianuarie, 28 aprilie și respectiv 2 mai 2011.

⁹ <http://radio.ubbcluj.ro/ro/about/>

¹⁰ Rareș Beuran și Cristina Nistor au deșpus trei proiecte pentru obținere de finanțare în vederea dotării studioului media, iar la elaborarea aplicațiilor necesare funcționării radioului au oferit consultanță Andrei Costina, ing. Radu Călușer și ing. Bogdan Mureșan.

¹¹ Echipa Europa FM - formată din Gabriel Butnaru, redactor șef, Dan Măcu, redactor muzical, Bogdan Stănișor, coordonator tehnic - a efectuat în zilele de sfârșit de săptămână sesiuni de pregătire cu studenții pentru realizarea știrilor și a programelor în primul an de emisie online.

Proiectul a fost anunțat și gândit inițial ca un laborator de practică pentru studenții secției de Jurnalism¹². De la lansare și până în aprilie 2011, aproximativ 70 de studenți au lucrat activ la acest radio studențesc, dacă îi luăm în considerare doar pe cei care au fost membri permanenți în redacție. În fiecare semestru, de regulă, aici fac practică aproximativ 15 studenți, dar au fost semestre în care pentru a sprijini caracterul multimedia al postului, aici au făcut practică și alți studenți, astfel că, în total, de la lansare și până în 2011, peste 150 de studenți au făcut practică la UBB Radio. De remarcat că, de la înființarea UBB Radio, și programa universitară oferită de secția de Jurnalism a fost într-o continuă perfecționare¹³. Aproximativ 80 de persoane pe semestru au participat la atelierile de jurnalism radio organizate în studioul UBB Radio. Astfel, până în semestrul doi al anului școlar 2010-2011, peste 640 de studenți au participat la atelierile de radio.

Din martie 2007 și până în septembrie 2008, sediul redacției UBB Radio a fost în clădirea Echinox, sala 60 (etaj 2), pe strada Universității nr. 7-9. Începând cu anul universitar 2008, UBB Radio s-a mutat în clădirea nouă a Facultății de Științe Politice, Administrative și ale Comunicării, de pe strada Traian Moșoiu nr. 71, unde funcționează în sălile 204, 206, 207.

Odată cu dezvoltarea sa, UBB Radio și-a asumat să fie partener în două importante proiecte/rețele europene de radio, Micro-Europa și Euranet, încă de la înființarea acestora.

¹² În martie 2007, UBB Radio apărea drept un loc care îi reunea pe studenții care aveau în programa școlară atelierul de radio, dar încă de la început s-au alăturat postului și alți studenți pasionați de radio. Studenții au fost coordonați și îndrumați de cadrele didactice de la catedra de Jurnalism (Rareș Beuran, Cristina Nistor și Andrei Costina), dar și de partenerii de la postul de radio Europa FM. Printre primii studenți implicați în proiect se numără: Elena Stoica, Mircea Cozma Olivian, Elena Pochea, Vlad Struț, Ionuț Rob, Cristina Pîrviu, Radu Dărăban, Gabriela Buruiian, Ioana Baboș, Liliana Astăluș, Ștefan Mako, Marian Hurducaș, Mara Rusu, Cătălin Nunu etc. De menționat faptul că lista integrală cu numele celor care au făcut parte din redacție este publicată pe pagina de internet a radioului (<http://stiri.ubbradio.ro/echipa/>). Mulți dintre cei care au participat la acea vreme la lansarea proiectului activează acum în presa locală sau națională (Ziua de Cluj, România Liberă, Europa FM, Realitatea TV, CityNews etc.).

Actuala echipă de redacție UBB Radio (28 aprilie 2011) este alcătuită din: Cătălin Nunu, Mara Rus, Andrada Lăutaru, Duță Ovidiu Ionel, Teodora Marian, Alina Mihuț, Oana Moisiș, Delia Marinescu, Bogdan Tincu, Cristina Salvan, Alexandru Drăgan, Mihaela Cora, Alexandra Danciu, Adrian Lup, Ana Giol, Zsuzsa Daniel, Bianca Lăscoi, Teodora Iancu, Anca Baci, Mihaela Crețu, Loredana Berengia, Lavinia Adam.

¹³ Începând din anul școlar 2008-2009, radioul și-a dezvoltat o platformă multimedia cu conținut online, astfel că, astăzi, un material marca UBB Radio conține nu doar text sau înregistrări audio, ci și galerii foto sau video.

Înființată în octombrie 2008¹⁴, Micro-Europa¹⁵ este o rețea de radiouri studențești care dorește să promoveze o abordare locală a subiectelor europene și să sprijine implicarea cetățenilor europeni în construcția europeană. Fiecare dintre parteneri realizează reportaje pe teme comune, stabilite și anunțate în urma unor întâlniri la început de an. Materialele radio sunt realizate în limbile folosite de fiecare dintre radiouri, acestea putând fi ascultate la adresa <http://micro-europa.eu>.

Euranet este un proiect media paneuropean care a apărut în 2008, ca un răspuns venit dinspre mai multe instituții de radio publice la o propunere a Comisiei care dorea să transpună în realitate noua strategie a politicilor de comunicare lansată în 2006, fiind și finanțat de aceasta cu 5,8 milioane de euro pentru o perioadă de cinci ani¹⁶. Astfel s-a format un consorțiu media paneuropean¹⁷ care și-a propus să abordeze evenimentele dintr-o perspectivă transnațională și, în același timp, o platformă multimedia care lasă vizitatorilor posibilitatea de a discuta despre problemele abordate. La el participă 15 radiouri din 13 țări, care transmit în fiecare zi între 30 și 60 de minute de emisiuni dedicate actualității politice, sociale, economice și culturale europene, care sunt pregătite în formate jurnalistice diverse (știri, relatări, reportaje, analize și transmisiuni în direct). Acest consorțiu, din care fac parte, spre exemplu, Radio France International și Deutsche Welle, se extinde și și-a propus ca până în 2012 să emită în toate limbile oficiale. La nivelul anului 2010, el avea între 12 și 19 milioane de ascultători zilnic în Europa și încă 30 de milioane în întreaga lume.

Euranet este însă mai mult decât un consorțiu de radiouri care s-au hotărât, măcar o jumătate de oră pe zi, să adopte o perspectivă europeană și nu una orientată spre spațiul comunicațional național. Proiectul vine cu o abordare ce poate fi caracterizată ca revoluționară, pentru că el propune și un parteneriat între mediul profesional și cel universitar. Universitățile implicate inițial în proiect au fost Cambridge, Middelburg, Wrocław, Tampere, Institut des Hautes

¹⁴ <http://www.micro-europa.eu/page/history>

¹⁵ Celelalte radiouri componente ale acestei rețele sunt: BiTS FM, www.bits.fm, din Iserlohn, Germania, Business, Information and Technology School; Coolcast, www.coolcast.be, din Kortrijk, Belgia, Dutch University College West-Flanders; EC1 FM, www.ec1fm.org.uk, din Londra, Marea Britanie; Eur@dionantes, www.euradionantes.eu, din Nantes, Franța; Régie 5, www.regie5.be, din Bruxelles, Belgia, Institut des Hautes Études des Communications Sociales (IHECS); Supo, www.supo.be, din Mechelen, Belgia, Dutch Mechelen University College; Uni Welle Tübingen, www.uni-tuebingen.de/uniradio, din Tübingen, Germania, University of Tübingen; La Sestina Radio, www.lasestina.unimi.it, din Milano, Italia, University of Milan.

¹⁶ Thomasson-Lerulf și Kataja, 2009, p. 3.

¹⁷ <http://www.euranet.eu/eng/About-us/Corporate-information>

Études des Communications Sociales de Bruxelles, RWTH (Rheinisch-Westfälische Technische Hochschule) Aachen și "Babeș-Bolyai", la care s-au mai adăugat și altele. Astfel, studenții au avut posibilitatea de a folosi rețeaua Euranet ca platformă pentru a deprinde meseria de jurnalist și cunoștințe de limbi străine. Stații de radio studențești (în cazul României, Radio UBB) s-au dezvoltat ca platforme multimedia (emițând online și unele și terestru) beneficiind de sprijinul Euranet. Astăzi există nouă radiouri studențești afiliate care pregătesc emisiuni cu tematică europeană, fiecare în limbile lor, dar și în engleză, franceză și germană și având implementat un sistem de schimb de materiale, fiind astfel asigurată acea abordare transnațională de care este atâta nevoie. Un instrument extrem de util în activitatea didactică (în particular, în România, persistă încă ruptura dintre mediul universitar și cel profesional în jurnalism) și o cale prin care viitorii gazetari sunt sensibilizați cu privire la problemele europene. Majoritatea acelor tineri care studiază astăzi jurnalismul și care ajung să lucreze efectiv la aceste radiouri studențești își vor aminti întotdeauna cu plăcere de această perioadă a vieții lor și anii formării profesionale vor fi legați pentru ei de diseminarea unor puncte de vedere europene. Acești tineri sunt obișnuși să folosească alte limbi decât cea maternă, să călătorească¹⁸, să trăiască diversitatea ca un fapt de viață, sunt (majoritatea) pregătiți să accepte o identitate europeană care se suprapune peste celelalte identități, ei urmând să fie formatori de opinie. Ideea de a cultiva în rândul formatorilor de opinie un sens al apartenenței la Europa este implementată de o manieră coerentă prin acest proiect (deocamdată) și, dacă va fi continuată, se va constitui într-o premisă a schimbării atitudinii corpului jurnaliștilor față de problemele Uniunii.

În anul 2011, rețeaua Euranet a hotărât să dezvolte segmentul de radiouri studențești, astfel că a creat programul Connect.Euranet, prin care fiecare membru realizează materiale radio pe teme europene în limba engleză, care sunt distribuite prin situl connect.euranet.eu. În perioada aprilie - decembrie 2011, la sediul Parlamentului European de la Bruxelles au loc dezbateri la care participă studenți de la posturile partenere, dezbaterile fiind transmise în direct¹⁹ sau înregistrate. Tinerii jurnaliști au astfel ocazia de discuta direct cu membrii Comisiei, cu europarlamentari, cu înalți funcționari ai Uniunii.

Fiind un radio studențesc, publicul țintă este unul tânăr, în principal studenții din Cluj-Napoca, centrul universitar gazdă al postului, dar nu exclusiv²⁰.

¹⁸ În fapt, participarea la proiectele europene nu a adus finanțări directe pentru UBB Radio, ci finanțarea unor deplasări ale studenților.

¹⁹ UBB Radio a transmis deschiderea proiectului în direct în 12 aprilie 2011.

²⁰ După cum a declarat coordonatorul de programe Cătălin Nunu, postul țintește „un public tânăr care dorește să știe ce se întâmplă în jurul lui”.

În ceea ce privește structura de programe, aceasta are o variabilitate sezonieră predeterminată ținând cont de disponibilitatea voluntarilor UBB Radio. În program în ansamblul său, muzica ocupă cel mai important sector, peste 80%. Sloganul postului este „Cea mai bună muzică de ieri și toate hiturile de azi”, care acoperă o combinație între „greatest hits” din anii '90 încoace și un radio gen „contemporary hit” specializat pe rock. În zilele de sâmbătă și duminică se difuzează doar muzică.

Producțiile proprii (difuzate de luni și până vineri) includ un magazin matinal cu informații utilitare, informații care țin de actualitate și de proximitate, reportaje, dezbateri cu ascultătorii²¹ pe „subiectul zilei” (durată de 3 ore); o emisiune pentru „drive time afternoon” (segmentul de însoțire) cu muzică mai multă, intervenții mai puține și în general informații utilitare (durată de 3 ore); o emisiune de seară, de obicei cu durată de o oră, specializată (profil cultural, actualitate studentă și locală, muzică de un anumit gen); la acestea se adaugă reportajele produse pentru parteneriatele europene (reportaje locale pe teme europene²²) și buletinele de știri produse de UBB Radio. Un buletin de știri al Radio UBB ține între 5 și 10 minute. În timpul anului universitar sunt transmise între două și patru buletine de știri zilnice (de obicei, de la orele 12, 14, 16 și 18). Inițial, buletinele de știri erau încadrate de muzică, dar începând cu anul 2011, la sfârșitul buletinelor de știri au început să apară reportaje pe teme europene. De precizat și faptul că UBB a realizat transmisii în direct de la anumite evenimente cum a fost vizita cancelarului german Angela Merkel la Universitatea „Babeș-Bolyai”, care l-au evidențiat și individualizat în peisajul mass media la nivel local.

În ceea ce privește programele preluate, ele cuprind între două și patru ore de program zilnic (de luni și până vineri), sursele acestora fiind în principal importante posturi de radio europene, Deutsche Welle, Radio France International, Radio Romania International și cuprind în principal emisiuni informative, dar au și un segment cultural.

2.1.2. Populația cercetării și eșantionul investigat așa cum s-au configurat în implementarea proiectului

Populația cercetării a fost alcătuită din toate buletinele de știri produse de UBB Radio și difuzate în perioada 1 ianuarie - 31 decembrie 2010, așa

²¹ Se mizează pe interactivitate și se comunică prin SMS, Messenger, Facebook.

²² Spre exemplu, reportaje legate de fondurile europene pentru agricultură, de șomajul în rândul tinerilor absolvenți în România comparativ cu alte țări europene; de Anul european al voluntariatului, de Anul luptei împotriva sărăciei și excluziunii sociale. Ca frecvență, acestea erau la început produse o dată pe lună, dar acum sunt realizate cel puțin o dată pe săptămână, uneori chiar și de două ori, iar ca durată sunt de aproximativ 3 minute.

cum s-au păstrat acestea în arhiva postului, fiind vorba despre majoritatea covârșitoare a buletinelor de știri producție proprie difuzate, conform evaluării făcute împreună cu coordonatorii postului în zilele de 9 și 10 ianuarie 2011.

Fiind un radio cu specific studențesc, în ceea ce privește știrile de producție proprie, are o variabilitate sezonieră predeterminată. De asemenea, decupajul de știri (și implicit promovarea ideii europene) este modelată în funcție de specificul publicului. Astfel, este de precizat că nu au existat buletine de știri de producție proprie în fiecare zi, iar în zilele în care acestea există, ele nu sunt în număr constant, ci între două și patru. La nivelul conținutului, buletinele de știri abordează atât subiecte naționale, europene și internaționale, cât și probleme specifice studențești și știri locale. Specificul studențesc reprezintă genul proximal al publicului țintă principal și al realizatorilor, iar știrile locale se datorează caracterului său de radio-școală, acestea fiind cel mai simplu de realizat datorită proximității fizice.

Din rațiuni întemeiate de pragmatica cercetării, am construit un eșantion alcătuit dintr-un lot de buletine de știri astfel: din cele 145 de zile pentru care am avut știri produse de UBB Radio (439 de buletine de știri, cu durata cuprinsă între 5 și 10 minute), am selectat toate buletinele de știri de la ora 18 care conțin știri de relevanță europeană. Am obținut astfel un număr de 77 de buletine de știri cuprinzând 108 știri cu relevanță europeană. Am selectat buletinul de știri de la ora 18, deoarece acesta, fiind ultimul, cumulează toate știrile importante de peste zi și este cel de luat în seamă. În plus, deseori problematica europeană este redundantă în cadrul buletinelor de știri, aceeași știre, reformulată, apărând în buletinele de știri de la mai multe ore.

2.1.3. Metodele, instrumentele și tehnicile utilizate în colectarea datelor, prelucrarea lor și interpretarea rezultatelor

Metoda utilizată în cercetare a fost analiza tematică a transcripției conținutului celor 108 știri cu relevanță europeană selectate, pentru care am beneficiat de textele știrilor produse și difuzate de UBB Radio pe parcursul anului 2010, așa cum au fost ele redactate și difuzate și păstrate în arhiva postului.

Am utilizat trei grile tematice. Prin tehnica inventarierii, a rezultat o grilă de inventariere a conținuturilor, așa cum reies ele dintr-o inspecție a știrilor. Am construit, de asemenea, o grilă conceptual-teoretică. Prima a fost coroborată cu unitățile grilei conceptual-teoretice. Grila compozită obținută a fost cea utilizată pentru interpretarea rezultatelor.

Întrucât prima listă de unități este un inventar rezultat din inspectarea știrilor (grila de inventariere a conținuturilor), îl voi reda în continuare în ordine alfabetică:

- Acțiune la nivel european împotriva gripei aviare;
- Acțiune la nivel european împotriva sărăciei și excluziunii sociale;
- Aderarea României la spațiul Schengen;
- Aeroporturi europene închise;
- Ajutor pentru Grecia;
- Ajutor UE pentru Haiti;
- Amenințări al-Qaeda în Europa;
- Angela Merkel - DHC al UBB;
- ANI în raport cu cerințele UE;
- Atragerea fondurilor europene nerambursabile;
- Bugetul UE pe 2011;
- Cercetare științifică despre construcția europeană (Europa socială);
- Competitivitatea universităților românești în Europa (UBB);
- Conferință la nivel european;
- Consolidarea guvernării economice la nivelul UE;
- Cooperare la nivel regional;
- Dezvoltarea pieței forței de muncă;
- Dialogul intercultural;
- Estimări asupra creșterii economice;
- Evaluarea progreselor înregistrate de România în cadrul Mecanismului de Cooperare și Verificare pe justiție;
- Gala multiplicatorilor de informație europeană;
- Instituția Capitalei Culturale Europene;
- Integrarea României în zona euro;
- Intervenție împotriva piraților somalezi;
- Investiții ale unor firme europene în România;
- Invocarea modelului european în disputa asupra legii educației;
- Împrumut financiar extern pentru România;
- Învățământul superior în raport cu învățarea instituțiilor europene;
- Libera circulație a forței de muncă (sănătate);
- Libera circulație a studenților;
- Lupta împotriva schimbărilor climatice;
- Participarea României prin intermediul comisarului Dacian Cioloș;
- Piața Comună la nivel agricol;

- Planificare strategică - Anul luptei împotriva sărăciei și excluziunii sociale;
- Planificare strategică - Europa 2020;
- Procedură de infringement împotriva Franței în problema rromilor;
- Proceduri și transparența informației în cadrul audierilor comisarilor europeni;
- Promovarea în sfera publică a însemnelor UE;
- Recunoașterea Kosovo;
- Reforma sistemului românesc de pensii în context european;
- Reglementarea producției unor bunuri;
- Reglementarea șofatului;
- Reglementări unitare europene în învățământul superior;
- Reglementări unitare privind ținte economice obligatorii;
- Rețele europene de transport;
- Rezultatele Eurobarometrului;
- România și Curtea Europeană a Drepturilor Omului;
- Rromii - problemă europeană;
- Sprijin UE în relația cu SUA pentru anularea vizelor;
- Sprijin UE pentru șomeri - urmează să devină antreprenori;
- Standarde europene în educație;
- Strategia de securitate internă a UE;
- Suport pentru agricultură;
- Training pentru jurnaliști în legătură cu UE;
- Tratatul de la Lisabona;
- UE - România - Moldova;
- Vizite la nivel înalt în România.

Am definit unitățile grilei tematice conceptual-teoretice urmând decupajele tematice clasice în ordine conceptual teoretică, surprinzând subdomeniile sistemului social, așa cum apar ele în marile doctrine sociologice. Pentru analiza UBB Radio ea a fost construită pe cinci paliere:

- Dimensiunea economică a construcției europene.
- Dimensiunea socială a construcției europene.
- Dimensiunea educațională și culturală a construcției europene și mediatizare.
- Politica externă și de securitate europeană, lupta împotriva schimbărilor climatice.
- Politica internă europeană, construcție și dezvoltare instituțională și reglementativă la nivelul Uniunii Europene.

Grila tematică compozită este aceea care a rezultat din coroborarea grilei de inventariere a conținuturilor cu grila conceptual-teoretică și se regăsește în capitolul următor de prezentare a rezultatelor obținute.

De precizat că, din totalul de 108 știri analizate, câteva se pot încadra la mai multe unități tematice (spre exemplu, o știre legată de audierile comisarilor europeni vorbește și despre transparența în care se desfășoară procedura, dar accentuează participarea României prin Dacian Cioloș).

2.1.4. Prezentarea rezultatelor obținute

2.1.4.1. Încadrarea/clasificarea știrilor difuzate de UBB Radio în grila tematică propusă

Utilizând tehnica numărării iterațiilor a rezultat următoarea situație cantitativă a încadrării știrilor difuzate de UBB Radio în grila compozită:

Dimensiunea economică a construcției europene

- Împrumut financiar extern pentru România: 9;
- Reglementări unitare privind ținte economice obligatorii: 5;
- Atragerea fondurilor europene nerambursabile: 5;
- Ajutor pentru Grecia: 5;
- Integrarea României în zona euro: 4;
- Aeroporturi europene închise: 3;
- Suport pentru agricultură: 3;
- Estimări asupra creșterii economice: 2;
- Reglementarea producției unor bunuri: 1;
- Piața Comună la nivel agricol: 1;
- Investiții ale unor firme europene în România: 1;
- Rețele europene de transport: 1;
- Bugetul UE pe 2011: 1.

Dimensiunea socială a construcției europene

- Acțiune la nivel european împotriva gripei aviare: 2;
- Reforma sistemului românesc de pensii în context european: 2;
- Rromii - problemă europeană: 2;
- Acțiune la nivel european împotriva sărăciei și excluziunii sociale: 2;
- Dezvoltarea pieței forței de muncă: 1;
- Libera circulație a forței de muncă (sănătate): 1;
- Sprijin UE pentru șomeri - urmează să devină antreprenori: 1.

Dimensiunea educațională și culturală, mediatizare

- Instituția Capitalei Culturale Europene: 3;
- Învățământul superior în raport cu învățarea instituțiilor europene: 3;
- Dialogul intercultural: 3;
- Rezultatele Eurobarometrului: 3;
- Reglementări unitare europene în învățământul superior: 2;
- Invocarea modelului european în disputa asupra legii educației: 2;
- Standarde europene în educație: 2;
- Competitivitatea universităților românești în Europa (UBB): 1;
- Cercetare științifică despre construcția europeană (Europa socială): 1;
- Training pentru jurnaliști în legătură cu UE: 1;
- Angela Merkel - DHC al UBB: 1;
- Gala multiplicatorilor de informație europeană: 1;
- Libera circulație a studenților: 1;
- Conferință la nivel european: 1;
- Promovarea în sfera publică a însemnelor UE: 1.

Politică externă și de securitate europeană, lupta împotriva schimbărilor climatice

- Lupta împotriva schimbărilor climatice: 4;
- UE - România - Moldova: 2;
- Amenințări al-Qaeda în Europa: 2;
- Ajutor UE pentru Haiti: 2;
- Intervenție împotriva piraților somalezi: 1;
- Recunoașterea Kosovo: 1;
- Sprijin UE în relația cu SUA pentru anularea vizelor: 1.

Politică internă europeană, construcție și dezvoltare instituțională și reglementativă la nivelul UE

- Planificare strategică - Europa 2020: 5;
- Vizite la nivel înalt în România: 5;
- Aderarea României la spațiul Schengen: 4;
- Participarea României prin intermediul comisarului Dacian Cioloș: 2;
- Planificare strategică - Anul luptei împotriva sărăciei și excluziunii sociale: 2;
- Cooperare la nivel regional: 2;
- ANI în raport cu cerințele UE: 2;
- Tratatul de la Lisabona: 2;

- Proceduri și transparența informației în cadrul audierilor comisarilor europeni: 1;
- Reglementarea șofatului: 1;
- Procedură de infringement împotriva Franței în problema romilor: 1;
- România și Curtea Europeană a Drepturilor Omului: 1;
- Consolidarea guvernării economice la nivelul UE: 1;
- Evaluarea progreselor înregistrate de România în cadrul Mecanismului de Cooperare și Verificare pe justiție: 1;
- Strategia de securitate internă a UE: 1.

2.1.4.2. Analiză și interpretare a rezultatelor obținute în grila tematică propusă

a) Europa văzută în **dimensiunea ei economică** este prinsă în 42 de referințe în cele 108 știri analizate, cele mai multe fiind la rolul jucat de ea ca suport al statelor membre, mai ales în contextul crizei financiar-economice globale. Această viziune asupra Europei ca actor economic în primul rând este legată de problemele ridicate de criză la nivelul Uniunii, atât în mai multe state membre (în particular în România²³, dar și în Grecia²⁴ și Irlanda²⁵, precum și în alte state), cât și la nivelul ansamblului, unde s-au făcut mari eforturi pentru a salva moneda euro și unde s-au impus reglementări economice obligatorii²⁶. De un interes particular pentru România și cu o bună prezență între știrile analizate se numără aspectele legate de atragerea fondurilor europene nerambursabile²⁷ și respectiv de integrarea României în zona euro²⁸. Alte subiecte tratate în cadrul acestei tematici sunt legate de suportul pe care Uniunea îl oferă pentru

²³ Exemplific aceasta cu un fragment dintr-o știre difuzată în 18 ianuarie 2010: „Comisia Europeană, Fondul Monetar Internațional și Banca Mondială vor trimite miercuri o delegație pentru a stabili dacă condițiile pentru deblocarea celei de-a doua tranșe a împrumutului acordat României de Uniunea Europeană sunt îndeplinite”.

²⁴ Exemplific aceasta cu un fragment dintr-o știre difuzată în 26 aprilie 2010: „Grecia va obține ajutor extern suficient de repede pentru a nu intra în incapacitate de plată”.

²⁵ Exemplific aceasta cu un fragment dintr-o știre difuzată în 16 noiembrie 2010: „[...] Irlanda, Portugalia, Grecia și chiar Spania. Acestea sunt statele în care s-a creat o nouă zonă de turbulențe financiare”.

²⁶ Exemplific aceasta cu un fragment dintr-o știre difuzată în 8 ianuarie 2010: „Președintele spaniol al UE, José Luis Rodríguez Zapatero, a propus ieri stabilirea de ținte economice obligatorii pentru statele membre”.

²⁷ Exemplific aceasta cu un fragment dintr-o știre difuzată în 14 octombrie 2010: „Acestia vor semna contractele de finanțare europeană, pentru proiectele de reabilitare și modernizare a liniei de tramvai și a proiectului de reabilitare a Parcului Central”.

²⁸ Exemplific aceasta cu un fragment dintr-o știre difuzată în 30 martie 2010: „România va fi bine pregătită în momentul în care va decide să adere la zona euro”.

agricultură²⁹, precum și de închiderea unor aeroporturi europene (eveniment punctual, dar interesant pentru studenți, o categorie socială extrem de mobilă). Ca și preocupări cu frecvență redusă sunt de semnalat: estimările asupra creșterii economice la nivel european, reglementarea producției unor bunuri, problema pieței comune la nivel agricol, investiții ale unor firme europene în România, rețelele europene de transport și bugetul Uniunii pentru anul 2011.

b) În ceea ce privește tematica „**politica internă europeană, construcție și dezvoltare instituțională și reglementativă la nivelul UE**”, aflată pe locul al doilea în ierarhia numărului de apariții/referințe în cadrul știrilor produse și difuzate în intervalul analizat, cu 31 de referințe, Radio UBB a promovat cu deosebire acțiuni și evenimente legate direct de România. Se remarcă atenția acordată aderării țării la spațiul Schengen³⁰, vizitelor la nivel înalt³¹, precum și agendei „Europa 2020”³², o componentă esențială a planificării strategice, lansată de Comisia Europeană în februarie 2010. Radio UBB amintește accentul pus pe utilizarea sustenabilă a resurselor naturale, pe cercetare și educație³³. Alte aspecte tratate în cadrul acestei tematici țin de participarea României prin intermediul comisarului pentru agricultură Dacian Cioloș³⁴, de Anul european al luptei împotriva sărăciei și excluziunii sociale³⁵, de cooperarea desfășurată la nivel regional³⁶, de crearea Agenției Naționale de Integritate în România în raport cu cerințele UE³⁷ și de intrarea în vigoare a Tratatului

²⁹ Exemplific aceasta cu un fragment dintr-o știre difuzată în 6 ianuarie 2010: „Bugetul Fondului European Agricol pentru Dezvoltare Rurală în perioada 2007-2013 a fost suplimentat cu aproximativ 101 milioane de euro de către Comisia Europeană”.

³⁰ Exemplific aceasta cu un fragment dintr-o știre difuzată în 7 mai 2010: „Pe 27 martie anul viitor vom intra în spațiul Schengen, promite Ministrul Administrației”.

³¹ Exemplific aceasta cu un fragment dintr-o știre difuzată în 5 noiembrie 2010: „Președintele Comisiei Europene Jose Manuel Durao Barroso va efectua o vizită în România”.

³² Exemplific aceasta cu un fragment dintr-o știre difuzată în 2 martie 2010: „Comisia Europeană va adopta mâine o nouă strategie economică, intitulată „Europa 2020”. Comisia Barroso va prezenta la Bruxelles cele trei priorități: tehnologia, educația și mediul”.

³³ Comisia Europeană, 2010, p. 21.

³⁴ Exemplific aceasta cu un fragment dintr-o știre difuzată în 8 martie 2010: „[...] noua Comisie Europeană în cadrul căreia Dacian Cioloș ocupă funcția de comisar european pentru agricultură”.

³⁵ Exemplific aceasta cu un fragment dintr-o știre difuzată în 21 ianuarie 2010: „Comisia Europeană și președinția spaniolă a UE au lansat astăzi Anul european 2010 de luptă împotriva sărăciei și excluziunii sociale. Sub sloganul „Stop sărăciei acum!” [...]”.

³⁶ Exemplific aceasta cu un fragment dintr-o știre difuzată în 8 noiembrie 2010: „Strategia UE pentru Regiunea Dunării este un model de dezvoltare regională la nivel european, inițiativă lansată de România și Austria în 2008”.

³⁷ Exemplific aceasta cu un fragment dintr-o știre difuzată în 16 aprilie 2010: „Guvernul ia în considerare posibilitatea redactării unei ordonanțe de urgență care să permită Agenției Naționale de Integritate să funcționeze în continuare conform cerințelor UE”.

de la Lisabona³⁸. Ca și preocupări cu frecvență redusă, dar semnificative în context, au mai apărut: procedurile și transparența arătată în cadrul audierilor comisariilor europeni, consolidarea guvernării economice la nivelul Uniunii, strategia de securitate internă a Uniunii, reglementarea șofatului, procedura de infringement declanșată împotriva Franței în problema deportării rromilor, reducerea numărului de cauze împotriva României la Curtea Europeană a Drepturilor Omului, evaluarea progreselor înregistrate de România în cadrul Mecanismului de Cooperare și Verificare pe justiție.

c) Unitatea tematică vizând **dimensiunea educațională și culturală** a construcției europene și **mediatizarea** Europei ocupă locul al treilea ca pondere în știrile analizate, cu 26 de referințe, accentul fiind pus pe Europa văzută ca spațiu al educației și învățământului superior, precum și pe acțiunile și activitățile legate de Universitatea „Babeș-Bolyai”, fie că este vorba direct de evenimente desfășurate sub egida Universității (sau a facultăților sau catedrelor componente³⁹), fie că este vorba despre asociații ale studenților (incluzând aici acțiuni care pun învățământul superior în raport cu învățarea instituțiilor europene⁴⁰) sau despre acțiuni ale cadrelor didactice identificate ca atare⁴¹.

Dimensiunea culturală este evidențiată prin trei evenimente care pun în valoare dialogul intercultural (Festivalul Transeuropa; scriitori maghiari traduși în limbi europene și Anul dialogului intercultural), precum și prin programul Capitală Culturală Europeană⁴², la care Cluj-Napoca, orașul gazdă a Radio UBB, și-a anunțat candidatura.

În ceea ce privește aspectul mediatizării, cea mai semnificativă prezență o are Eurobarometrul⁴³ care evidențiază evoluțiile opiniei publice și a cărui difuzare este parte a politicilor de comunicare europene, un training pentru

³⁸ Exemplific aceasta cu un fragment dintr-o știre difuzată în 2 februarie 2010: „[...] în contextul prevederilor Tratatului de la Lisabona, conform căruia cresc competențele parlamentelor naționale”.

³⁹ Exemplific aceasta cu un fragment dintr-o știre difuzată în 4 februarie 2010: „Catedra de Asistență Socială a Universității „Babeș-Bolyai” participă în numele României la Programul Cadru 7 pentru Cercetare și Dezvoltare Tehnologică al Comisiei Europene”.

⁴⁰ Exemplific aceasta cu un fragment dintr-o știre difuzată în 13 ianuarie 2010: „Societatea Studenților Europeniști organizează în perioada 14-20 aprilie 2010 cea de-a treia ediție a simulării Parlamentului European”.

⁴¹ Exemplific aceasta cu un fragment dintr-o știre difuzată în 20 ianuarie 2010: „[...] profesorul universitar doctor Andrei Marga va susține conferința Perspective ale sistemului universitar din România după aplicarea Procesului de la Bologna”.

⁴² Exemplific aceasta cu un fragment dintr-o știre difuzată în 11 martie 2010: „Orașul Cluj-Napoca va candida la titlul de Capitală Culturală Europeană pentru anul 2020”.

⁴³ Exemplific aceasta cu un fragment dintr-o știre difuzată în 2 februarie 2010: „Europenii sunt, în medie, relativ mulțumiți de situația lor personală, însă mai puțin mulțumiți atunci când este vorba de situația economică, serviciile publice și politicile sociale din țara lor”.

jurnaliști în legătură cu UE, o gală a multiplicatorilor de informație europeană, prilej de a reaminti (în 10 martie) că „la ediția precedentă, UBB Radio a câștigat premiul în cadrul celei de a treia secțiuni, fiind desemnat drept cel mai inovativ produs de informare din Transilvania”, precum și promovarea în sfera publică a însemnelor europene prin arborarea drapelului UE cu ocazia sărbătorii naționale de 1 Decembrie (alături de ale României).

d) **Politica externă și de securitate europeană**, incluzând și lupta împotriva schimbărilor climatice, se află pe locul al patrulea ca număr de referințe în știrile analizate, la o distanță semnificativă de primele trei unități tematice, cu un număr de doar 13 referințe, cele mai multe menționări avându-le lupta împotriva schimbărilor climatice⁴⁴, urmată de legătura pe care România o poate reprezenta între Moldova și Uniune⁴⁵, de amenințări teroriste⁴⁶ și de sprijinul pe care Uniunea îl oferă pentru Haiti⁴⁷. Mai sunt de semnalat, ca și preocupări cu o singură apariție, problema recunoașterii noului stat Kosovo, intervenția europeană împotriva piraților somalezi și sprijinul acordat de Uniune noilor membre pentru anularea vizelor de intrare în SUA.

e) **Dimensiunea socială** a construcției europene este prinsă în doar 11 referințe în lotul de știri selectate, fiind cea mai slab reprezentată. Două dintre prezențele din cadrul acestei unități tematice sunt legate de măsurile comune împotriva răspândirii unei epidemii, două sunt legate de reforma sistemului de pensii pusă în legătură cu reformele pe care România trebuie să le facă pentru a primi ajutor european (extern), două - de problema rromilor/țiganilor și două - de lupta împotriva sărăciei și excluziunii sociale, într-una dintre știri (11 martie 2010) făcându-se explicit legătura între problema rromilor și excluziunea socială. În cadrul știrilor analizate, mai apar: dezvoltarea pieței forței de muncă, libera circulație a forței de muncă în domeniul sănătății și programul de sprijin dezvoltat de Uniune pentru ca șomerii să devină antreprenori. Se poate ridica problema dacă această subreprezentare relativă este efectul unui deficit de

⁴⁴ Exemplific aceasta cu un fragment dintr-o știre difuzată în 25 martie 2010: „Principalele teme dezbătute sunt Strategia „Europa 2020” și poziția europeană în perspectiva Summitului din luna noiembrie de la Cancun privind schimbările climatice”.

⁴⁵ Exemplific aceasta cu un fragment dintr-o știre difuzată în 31 martie 2010: „Un alt motiv pentru care premierul se află la Chișinău este sprijinirea Republicii Moldova în vederea integrării în Uniunea Europeană”.

⁴⁶ Exemplific aceasta cu un fragment dintr-o știre difuzată în 18 octombrie 2010: „[...] gruparea al-Qaida a lansat o nouă amenințare teroristă în Europa”.

⁴⁷ Exemplific aceasta cu un fragment dintr-o știre difuzată în 25 ianuarie 2010: „La Montreal, Canada, încep astăzi lucrările Conferinței statelor donatoare, ce are rolul de a pune bazele reconstrucției din Haiti. Uniunea Europeană va fi reprezentată de vicepremierul guvernului spaniol, Maria Teresa Fernandez de la Vega”.

comunicare al Uniunii, sau este un efect al tinereții redactorilor, al apetenței diferențiate pentru agenda publică, al distanței, nu doar geografică, ci și socio-culturală și politică față de Bruxelles, profilului sezonier de radio studențesc. Probabil că motivele relativei subreprezentări provin din ambele direcții.

În perspectiva analizei comparate, ceea ce este de reținut este faptul că între știrile difuzate de Radio UBB se regăsesc toate cele cinci unități tematice, cu accent pe rolul Uniunii ca spațiu economic comun, ca sprijin economic pentru membri, ca spațiu al cunoașterii și relativ mai puțin ca actor în relațiile internaționale și ca un factor de coeziune socială.

2.1.4.3. O recompunere a indicatorilor analitici funcție de marile teme aflate pe agenda României europene; analiză și interpretare

În urma analizei, reinspectând lista știrilor difuzate, s-a impus ca necesară, în perspectivă comprehensivă, recompunerea grilei tematice compozite într-o structură în același timp mai sintetică și mai adecvată conținutului. Raportarea de fond este la marile teme ale României europene.

Din totalul de 108 știri analizate, 81 de știri sunt legate prin evenimente sau personaje de România sau de un român. Dintre acestea, 24 au o legătură cu municipiul Cluj-Napoca, cea mai prezentă instituție fiind Universitatea „Babeș-Bolyai”⁴⁸, cu 14 știri în care apare în mod direct sau prin reprezentanții săi. Alte 27 de știri au o perspectivă strict europeană, în sensul în care cuprind de evenimente și pun în evidență actori fără legătură directă cu România, dacă facem abstracție de faptul că România este membră UE.

Ținând cont de această pondere importantă acordată evenimentelor și personajelor legate de România, se impune o recompunere a grilei tematice care să țină cont de agenda publică României europene în cursul anului 2010. Astfel, am identificat trei mari teme care au fost pe agenda publică românească și care se regăsesc în știrile cu relevanță europeană difuzate de Radio UBB, după cum urmează: Europa - context de desfășurare, suport și factor de presiune pentru România, în contextul crizei financiar-economice globale, cu 35 de referințe; Uniunea Europeană și problemele rromilor/țiganilor, precum și problema diminuării sărăciei și excluziunii sociale, cu patru referințe; integrarea României în spațiul Schengen și în zona euro, cu opt referințe. Cele trei teme permit reconfigurarea indicatorilor analitici deja prezentați, după cum urmează:

⁴⁸ Nu l-am luat în considerare pe Emil Boc, referirile la acesta facându-se strict în calitatea lui de prim-ministru, fără nici o conotație legată de calitatea lui de profesor la UBB sau de locuitor al Clujului - ceea ce este un indicator al profesionalismului studenților jurnaliști de la UBB Radio.

Europa - context de desfășurare, suport și factor de presiune pentru România, în contextul crizei financiar-economice globale

- Împrumut financiar extern pentru România: 9;
- Atragerea fondurilor europene nerambursabile: 5;
- Vizite la nivel înalt în România: 5;
- Suport pentru agricultură: 2;
- Estimări asupra creșterii economice: 2;
- Cooperare la nivel regional: 2;
- Reforma sistemului românesc de pensii în context european: 2;
- ANI în raport cu cerințele UE: 2;
- UE - România - Moldova: 2;
- Investiții ale unor firme europene în România: 1;
- Rețele europene de transport incluzând România: 1;
- România și Curtea Europeană a Drepturilor Omului: 1;
- Evaluarea progreselor înregistrate de România în cadrul Mecanismului de Cooperare și Verificare pe justiție: 1.

Uniunea Europeană și problemele rromilor/țiganilor, precum și problema diminuării sărăciei și excluziunii sociale

- Problema rromilor/țiganilor: 2;
- Acțiune la nivel european împotriva sărăciei și excluziunii sociale: 2.

Integrarea României în spațiul Schengen și în zona euro

- Aderarea României la spațiul Schengen: 4;
- Integrarea României în zona euro: 4.

Această reconfigurare arată că temele împrumutului financiar pentru România, fondurilor europene nerambursabile, aderării la spațiul Schengen și la moneda euro, vizitelor la nivel înalt sunt foarte bine reprezentate în știrile analizate, ceea ce arată o bună sincronizare între agenda promovată de Radio UBB și agenda României europene. Chiar dacă într-o măsură mai redusă, postul de radio studentesc a surprins și problematicile legate de minoritatea rroma (țigani) și de excluziunea socială, într-un caz făcând clar legătura între sărăcie și excluziune socială și problemele legate de această minoritate. Chiar dacă au o frecvență de apariție redusă, este de remarcat că sunt prezente și temele legate de suportul european pentru agricultură, cooperarea la nivel regional, reforma sistemului de pensii românesc în context european, Agenția Națională de Integritate în raport cu cerințele UE, relația cu Moldova și integrarea europeană a acesteia, rețelele europene de transport, evaluarea progreselor înregistrate de România în cadrul Mecanismului de Cooperare și Verificare pe justiție și Curtea Europeană a Drepturilor Omului (deși strict tehnic, aceasta nu este o instituție a Uniunii, ci a Consiliului Europei, în context, poate fi considerată o instituție „europeană”).

În ansamblu, se conturează o imagine complexă și diversă a relațiilor României cu Europa, cu un accent particular pe Uniune ca și suport și - concomitent - factor de presiune pentru România într-un context de criză economică. Europa apare ca asigurând sprijin financiar, chiar și nerambursabil, ca un cadru pentru cooperare și pentru sprijinirea intereselor României, pe paliere multiple, dar, simultan, și ca o autoritate impunând constrângeri care merg atât spre reforme economice și sociale, cât și spre justiție și asigurarea drepturilor omului.

2.1.4.4. O recompunere a indicatorilor analitici funcție de marile teme ale agendei publice europene, așa cum este ea reliefată de câteva portaluri de știri reprezentative; analiză și interpretare

În urma analizei, reinspectând lista știrilor difuzate, s-a impus ca necesară, în perspectivă comprehensivă, recompunerea grilei tematice compozite într-o structură în același timp mai sintetică și mai adecvată conținutului, în care raportarea de fond să se facă la agenda Uniunii Europene, așa cum se regăsește ea pe câteva dintre marile portaluri de știri.

Consultarea agendei publice europene așa cum apare ea pe câteva dintre principalele situri care tratează agenda UE⁴⁹ reliefează ca fiind mari teme ale agendei publice UE, în anul 2010, următoarele:

- Probleme legate de criza economico-financiară la nivelul Uniunii, atât în mai multe state membre (în special Grecia și Irlanda), cât și la nivelul ansamblului;
- Problemele generate de dificultatea de a menține sistemul social european în parametri actuali și nevoia/intențiile de reformă;
- Intrarea în vigoare a Tratatului de la Lisabona;
- Constituirea noului serviciu diplomatic european sub conducerea Înaltului Reprezentant pentru afaceri externe, Catherine Ashton;
- Problema romilor, în special legat de măsurile luate de Franța;
- Anul European al luptei împotriva sărăciei și excluziunii sociale;
- Uniunea Europeană ca actor global în lupta împotriva schimbărilor climatice și pentru folosirea resurselor de energie regenerabile; adoptarea strategiei „Europa 2020”;
- Ascensiunea partidelor de extrema dreaptă în mai multe țări europene - pusă în legătură cu eșecul multiculturalismului și cu problema emigrației;
- Problematika extinderii UE (Turcia și Balcanii de Vest).

⁴⁹ www.euractiv.ro, www.hotnews.ro, www.presseurop.eu

Legat de criza economico-financiară și consecințele ei, aceasta a ocupat cel mai mare spațiu la nivelul agendei UE așa cum apare ea reliefată de mass media națională și internațională. Și Radio UBB a acordat un spațiu semnificativ acestei teme, existând trei subteme care se încadrează aici, toate foarte bine reprezentate în știrile analizate. Împrumutul financiar extern pentru România și respectiv instituții ale Uniunii care supervizează acest împrumut au apărut în nouă știri, reglementările unitare privind ținte economice obligatorii, care au constituit un subiect major atât al reuniunilor la vârf, cât și al discuțiilor desfășurate în spațiul public și care s-au materializat în angajamente ale statelor membre, au apărut în cinci știri. Ajutorul european pentru Grecia, ale cărei probleme și tulburări interne au revenit periodic în actualitate pe tot parcursul anului, a apărut în cinci dintre știrile analizate⁵⁰.

În ceea ce privește problemele generate de dificultatea de a menține sistemul social european în parametri actuali și nevoia/intențiile de reformă, referințele au fost două, ambele legate de reforma sistemului de pensii în România, văzută în context drept o condiție pentru a primi sprijinul financiar extern implicând instituții ale Uniunii.

Intrarea în vigoare a Tratatului de la Lisabona și rolul Înaltului Reprezentant pentru afaceri externe, Catherine Ashton, au câte o apariție în știrile analizate, Catherine Ashton fiind legată de „un plan de măsuri care să ducă la limitarea efectelor cu privire la topirea ghețarilor” (11 martie 2010). Nu am găsit referințe la constituirea noului serviciu diplomatic european, dar acest lucru poate fi explicat prin faptul că acesta a fost subiectul a numeroase critici din pricina întârzierilor și a felului lipsit de transparență în care s-a desfășurat.

O problematică de actualitate care stârnește controverse la nivel european este cea a populației rroma (țigani), care a revenit în atenția opiniei publice în 2010, ca urmare a discursurilor președintelui francez Nicolas Sarkozy și a hotărârii de a-i trimite în țările de origine pe rromii din 300 de tabere amplasate ilegal pe teritoriul Franței⁵¹. Uniunea Europeană și problemele

⁵⁰ Știri difuzate în 26 aprilie, 3 mai, 6 mai, 17 mai, 16 noiembrie.

⁵¹ Să ne amintim că, în România, în anii '90, au avut loc câteva episoade de conflicte interetnice spectaculos comunicate în mass media. Comisia Europeană ne-a atras atenția că problema rromilor este o condiție politică pentru aderarea țării noastre la Uniunea Europeană și anumite lucruri s-au schimbat în bine. Pe de o parte, ca un efort dinspre societatea lărgită și factorul politic spre minoritatea rromă, pe de altă parte, ca urmare a unui proces de autoconștientizare și a începutului unui proces de formare a unei elite rrome. Rromii au un model cultural diferit în ceea ce privește familia comparativ cu majoritatea românească, ceea ce face ca această minoritate să fie în creștere demografică, spre deosebire de români, în condițiile în care există o neclaritate sistematică în ceea ce privește numărul lor. Aceasta persistă și pentru că autoidentificarea etnică

este liberă, fiind un joc permanent între autoidentificare și heteroidentificare. Unii nu recunosc că sunt rromi (țigani) pentru că au impresia că ar avea de pierdut, unii își afirmă identitatea, alții sunt motivați spre a se integra și nu se mai identifică ei înșiși ca rromi. Iar această neclaritate se referă la o populație a cărei situație este definită într-o măsură însemnată de sărăcie, nivel de educație scăzut și tradiționalism. Și este în interesul României ca toți cetățenii ei să trăiască bine, nu să existe o categorie de oameni care să constituie o problemă socială. Sărăcia este un factor de risc pentru politica euroatlantică. În 2001, guvernul României a lansat „Strategia de îmbunătățire a situației rromilor”. Cu toate că aceasta a ajutat la „stabilirea unui cadru general de acțiune, ca și la demararea unor programe concrete”, experții implicați în acest domeniu apreciază că „mult mai multe par a fi problemele rămase nerezolvate, ca și dificultățile inerente” și că „rezultatele concrete în ce privește implementarea strategiei continuă să nu fie foarte vizibile” (Chiriac, 2005, pp. 47-55) și astăzi este evident că aceasta s-a dovedit un eșec. O problemă este cea legată de stereotipurile și prejudecățile care marchează comunicarea între această minoritate și populația majoritară (Băican și Pervain, 1997, *pass*). Mass media joacă un rol important în dezvoltarea stereotipurilor, televiziunea, radioul și ziarele portretizând adesea grupuri de oameni. Stereotipurile și prejudecățile pot afecta modul în care se comunică în cadrul întâlnirilor interculturale, pot opri interacțiunea cu oameni de altă etnie sau care arată altfel, au tendința să inducă sentimente negative în timpul interacțiunii, pot chiar duce la conflicte nejustificate. Pe acest fond, anumite forțe politice extremiste ar putea încerca să păcălească electoratul propunându-i ca soluție la problemele lui mobilizarea împotriva unui dușman care va fi cel ce arată altfel sau vorbește o altă limbă, în cazul nostru minoritatea rroma. „Țigani, maghiarii și evreii [...] mai ales asupra lor se proiectează, în proporții diferite, frustrările și temerile populației majoritare” (Boia, 1997/2002, p. 263). Ar fi un fel de țapi ispășitori, atât în România, cât și la nivel european, unde tind să ia locul imigranților în discursul unor politicieni care împrumută retorica extremei drepte. De altfel, problema situației rromilor este astăzi una la nivel european, pe fundalul unei importante mișcări migratorii dinspre „noua” spre „vechea Europă”.

În august 2010, Franța a declanșat o operațiune de repatriere a grupurilor de rromi din Franța, sondajele de opinie arătând că majoritatea populației susține această măsură. Explicația pentru aceste evoluții este aceea că, în Franța, au devenit vizibile sărăcia, diferențele de mod de viață, chiar o anumită criminalitate „de vitrină”. În 5 august, în urma declarațiilor președintelui francez Nicolas Sarkozy referitoare la o serie de măsuri pentru asigurarea ordinii publice, în care face referire și la problema rromilor, Bernard-Henri Lévy scrie un articol în care ridică problema valorilor Republicii Franceze, dar, în esență, se referă și la valorile Comunității (*Le Monde*, 5.08.2010. http://www.lemonde.fr/idees/article/2010/08/04/les-trois-erreurs-de-nicolas-sarkozy_1395439_3232.html). În primul rând, spune Lévy, nu poți stigmatiza o întreagă comunitate etnică pentru delictele comise doar de unii dintre membri ei (făcând referire directă la rromi). În al doilea rând, el atacă discursul lui Sarkozy despre posibilitatea ca cetățeni francezi de „origine străină” să-și poată pierde cetățenia în cazul în care comit delict grave împotriva unui reprezentant al autorităților publice. Poți să fii francez, sau nu. Dar odată ce ești, principiul egalității în fața legii, drepturile omului, Constituția, toate interzic să distingi între a fi mai puțin sau mai mult francez. Nu există cetățeni de probă și cetățeni pentru totdeauna. „Așa ceva este de neconceput. Chestiune de principiu”. Dacă înlocuim acum cuvântul „francez” cu cuvântul „european” și „Constituția” cu „Tratatele”, discursul lui Lévy surprinde principii fundamentale ale construcției europene, așa cum a fost ea asumată în spațiul public. Rromul Petrică avea deci dreptate să fie indignat atunci când le spunea unor reporteri: „N-au dreptul să mă deporteze! Sunt cetățean european. Pentru mine, Franța înseamnă libertate, egalitate, fraternitate” (<http://www.sudouest.fr/2010/08/09/un-camp-de-roumains-menace-d-evacuation-156991-7.php>). Desigur, delincvența trebuie pedepsită, însă problemele trebuie rezolvate cu calm și fermitate, cu inteligență și sânge rece, în respectul legilor care întemeiază Comunitatea.

rromilor/țigănilor, precum și acțiunea împotriva sărăciei și excluziunii sociale au câte două referințe, într-unul dintre cazuri fiind explicit vorba despre felul în care Franța a tratat problema rromilor/țigănilor.

În ceea ce privește rolul Uniunii Europene ca actor global în lupta împotriva schimbărilor climatice și folosirea resurselor de energie regenerabile, care se regăsesc și ca părți importante ale strategiei „Europa 2020”, în știrile analizate a existat un număr semnificativ de referințe, patru legate de lupta împotriva schimbărilor climatice și respectiv cinci legate de strategia „Europa 2020”.

Nu au existat referințe legate de ascensiunea partidelor de extremă dreaptă în mai multe țări europene - pusă în legătură cu eșecul multiculturalismului și cu problema emigrației și respectiv la problematica extinderii Uniunii și candidaturile Turciei și țărilor din Balcanii de Vest, fapt care poate fi explicat și prin faptul că cele două teme sunt controversate și dificil de abordat într-o știre redusă ca dimensiune, așa cum formatul Radio UBB o impune. De altfel, la nivelul mass media europene, aceste teme sunt tratate cu rigoarea necesară la nivelul unor dezbateri în presa scrisă, dezbateri purtate de jurnaliști specializați, de gânditori sau oameni politici și apar mai puțin în cadrul unor scurte buletine de știri.

Această idee că ar putea exista europeni de rangul doi a fost ridicată și în legătură cu extinderea spre est, când mai multe guverne occidentale au impus restricții pentru a restrânge accesul cetățenilor din noile țări membre, în general țări mai sărace, pe piața muncii, deși recunosc faptul că au nevoie de forță de lucru. Este neclar cât din aceste decizii reprezintă un răspuns la forțele de extremă dreaptă active în Uniune și cât un răspuns la un potențial pericol al creșterii bruște a șomajului în Uniune. Cel mai probabil e vorba de o spaimă prezentă în imaginarul colectiv al occidentalilor, spaimă speculată (ori chiar cultivată) de politicieni pentru a obține voturi.

În anul 2008 a avut loc un scandal mediatic în Italia, cu un rrom care ar fi violat și ucis soția unui ofițer italian într-o tabără de lângă Roma, dar care mai apoi s-a dovedit a fi un hoț mărunț. Câțiva ziariști și politicieni italieni, folosindu-se de puterea media pentru a obține controlul simbolic al definiției colective a situației, au creat o psihoză de victimă la nivelul comunității românilor din Italia. Similar, și în România a existat un moment în care imaginea chinezilor era în bună măsură construită după imaginea chinezilor din complexul Europa din București: afaceriști veroși care nu ezită să-l bage pe concurent în valiză (la propriu și tranșat). Putem însă să ne întrebăm, atunci când avem puneri în scenă elaborate, dacă este vorba doar despre dorința de a transfera spre țările de origine problema unei minorități marcate de sărăcie și probleme sociale sau este o încercare de a forța schimbarea cadrului legislativ la nivel european. În concluzie, în România, ca și în alte zone ale Europei, încurajarea toleranței lingvistice și culturale are nevoie de sprijin real - nu doar la nivelul retoricii autorităților și al unor ONG-uri -, și se contituie într-o soluție pentru a preveni resuscitarea unor forme ale naționalismului care au dovedit un semnificativ potențial distructiv.

În ansamblu, Radio UBB a fost sensibil și reactiv la agenda publică a UE, punând însă accentul pe acele probleme care au o legătură cu România, cu limitări impuse de formatul unui buletin de știri de câteva minute. De remarcat atenția acordată strategiei „Europa 2020”, fapt ce indică apetența redactorilor Radio UBB pentru planificarea strategică desfășurată la nivelul Uniunii, dacă aceasta este comunicată într-o formă atrăgătoare pentru jurnaliști.

2.1.5. Concluzii și analiză contextuală

O observație de fond se referă la faptul că Radio UBB a fost sensibil și reactiv la agenda europeană, cu deosebire atunci când aceasta a avut legătură cu românii/România. Ceea ce se întâmplă pe un plan mai larg este personalizat, este adus la ceea ce ar putea fi de interes pentru un public național, fără însă a pierde din vedere imaginea de ansamblu. Această observație reieșită din analiza celor 108 știri confirmă felul în care Habermas vede construcția unei sfere publice paneuropene, mai precis abordarea presupunând europenizarea sferelor publice naționale.

Nici o formulă tehnică adoptată pentru continuarea integrării nu ar putea recupera „deficitul de legitimitate” fără o „sferă publică paneuropeană”⁵² spune Habermas, sferă pe care o definește ca fiind „o rețea care dă posibilitatea tuturor cetățenilor din statele membre” să participe la „procesul comunicării politice”. Legitimarea democratică cere astăzi, pe de o parte, „procesele de deliberare și de luare a deciziilor în interiorul parlamentelor sau în corpurile administrative”, pe de altă parte, un „proces incluziv de comunicare în masă”. Aspectul normativ al existenței sferei publice europene implică două condiții: transparența la toate nivelurile de guvernanță și accesul tuturor grupurilor sociale.

Într-o perspectivă habermasiană, existența unui proces deliberativ consistent desfășurat în condițiile unor „identități nonhegemonice” este necesar pentru o sferă publică incluzivă. Într-o perspectivă liberală, incluziunea socială nu este o condiție necesară pentru o sferă publică democrată, ci rolul cetățenilor este să aleagă reprezentanții dintre partidele politice aflate în competiție, sfera publică fiind locul în care se pot exprima și înțelege (de către cetățeni) vocile celor care se luptă pentru putere⁵³. Oricare ar fi înțelesul mai bine conturat pe care îl primește în diferite abordări, sfera publică există atunci când există un minim de discursuri care se constituie într-o dezbateră politică prin intermediul

⁵² Habermas, 2001, <http://www.newleftreview.org/A2343>.

⁵³ Koopmans, 2004b, pp. 367-91.

media⁵⁴. Problema care se pune este dacă există o sferă publică europeană și cum se conturează ea sau cum ar trebui ea construită.

Trebuie aici să facem o distincție între crearea unei sfere publice europene și europeanizarea sferelor publice naționale. O sferă publică europeană (*apud* Golding⁵⁵) presupune construcția graduală a unui public european care să fie compus din cetățenii care au aproximativ același nivel de competențe comunicaționale, deși trăiesc în state diferite, nivel care încorporează cunoștințe, interes și capacitatea de a înțelege sensul dezbaterilor legate de Uniune, având în același timp și un nivel aproximativ egal și semnificativ de acces la mijloacele de informare. Dacă acest public european ar exista, pentru ca să aibă și o „identitate europeană”, ar fi necesară difuzarea largă a unei agende de știri europene care să devină o parte semnificativă din consumul media al publicului european și, de asemenea, ca membrii acestui public să se perceapă, măcar în parte, ca și membri ai unei comunități care este dincolo de cea a statului națiune⁵⁶ (nu o înlocuiește, ci se suprapune peste aceasta, relevantă fiind în context știrea - difuzată de Radio UBB în 26 noiembrie - referitoare la amplasarea simultană a steagurilor României și Uniunii cu prilejul Zilei de 1 Decembrie, sărbătoare națională).

Însă sfera publică europeană nu se poate imagina doar ca o proiecție a modelelor existente la nivel național care trec (fuzionează) spre un nivel european, ci mai degrabă ca o deschidere reciprocă și o întrepătrundere a cadrelor comunicării de la nivel național, pentru că, Habermas o spune în mai multe rânduri, infrastructura comunicațională necesară unei sfere publice democratice care poate să transforme „problemele relevante ale societății” în subiecte de dezbateră se află în principal la nivelul statelor naționale. În cazul nostru particular, Radio UBB face parte tocmai din această infrastructură sprijinită parțial din fonduri europene, chiar dacă este operată și se adresează unui public aparte, studenții, atât din perspectiva interesului special, cât și a propensiunilor vârstei.

Habermas arată că nu este nevoie de o comunicare stratificată pe tipuri de public și realizată centralizat la nivel european, ci este nevoie ca agenda europeană, agenda instituțiilor europene, să fie inclusă în cadrele comunicării din fiecare spațiu național, lucru care se întâmplă la Radio UBB. Altfel spus, are o perspectivă transnațională, mai degrabă decât una supranațională.

⁵⁴ Medrano, 2009, p. 91.

⁵⁵ Golding, 2008, p. 127.

⁵⁶ Golding, 2008, p. 128.

Și în ceea ce privește politicile culturale europene, știrile legate de programul Capitală Culturală Europeană și de sprijinirea diversității culturale au în centrul atenției evenimente legate de o anumite proximitate. Faptul că se vorbește despre evenimente locale și despre actori locali care doresc să devină „europeni” sau să participe la programe „europene” nu poate fi văzută ca o lipsă de racordare la o integrare reală, ci arată tocmai faptul că europenizarea se produce definind monumente naționale, actori naționali ca fiind „europene/europeni”. Altfel spus, în spațiul public vor fi difuzate reprezentări ale unor simboluri locale, regionale sau naționale ca fiind europene, iar această definire structurează felul în care este percepută realitatea. „Europeană” devine reprezentarea pe care comunitățile participante o au despre sine⁵⁷. „European” nu intră în competiție cu „național”, ci este un proces de reconceptualizare a spațiului (și a timpului) ca fiind „european”, mass media jucând aici un rol cheie prin reprezentările difuzate.

Europa este văzută de către Radio UBB ca fiind în principal un actor economico-financiar, iar mai apoi ca fiind un spațiu al învățământului superior și al cunoașterii. Într-o încadrare europeană sunt văzute probleme și activități ale Universității „Babeș-Bolyai”, ale studenților și cadrelor didactice. Radio UBB joacă astfel un rol important în informarea studenților dintr-un important centru universitar românesc despre agenda și substanța standardelor europene în educație, despre acțiuni concrete legate de învățarea instituțiilor și mecanismelor de funcționare ale Uniunii, despre cercetarea științifică legată de construcția europeană.

În acest spațiu al învățământului superior, „Europa” devine chiar și un model cu raportare la problemele și disputele interne, în acest caz particular cu referire la legea învățământului. Această abordare nu este însă caracteristică nici Radio UBB și nici măcar României. Atunci când, în 2010, se discută despre Agenția Națională de Integritate, autoritățile române aduc în discuție cerințele „europene”, iar mass media, inclusiv Radio UBB, îi citează. Dar și atunci când Franța dorește schimbarea legislației referitoare la reținerile preventive, autoritățile invocă, și mass media franceze preiau, „normele europene”. Când ne referim la „Europa/european”, este de precizat că puține noțiuni au cunoscut în decursul timpului metamorfoze atât de spectaculoase, astăzi aceste cuvinte fiind folosite cu înțelesuri (denotații, dar mai ales conotații) dintre cele mai diverse. Se poate chiar spune că marele avantaj constă în faptul că poți să le folosești în (aproape) orice context și că puterea lor de persuasiune și bogăția

⁵⁷ Sassatelli, 2009, pp. 80-81.

sensurilor le fac utilizabile pentru a justifica aproape orice, mai ales acolo unde Europa este (încă) la intersecția dintre un model care stabilește norme și un teren jinduit, o mare tentație.

În ceea ce privește dimensiunea acțiunii de mediatizare a temelor europene care este explicit prezentă în știrile analizate, este de remarcat apariția în trei ocazii a Eurobarometrului. Sondajele Eurobarometru sunt organizate de două ori pe an și evidențiază evoluțiile opiniei publice în statele membre și candidate, putând fi considerate ca o parte a politicilor europene de comunicare publică⁵⁸. UE cheltuiește aproximativ 25 de milioane euro pe an pentru Eurobarometru și mediatizarea lui se constituie într-un instrument puternic de influențare a opiniei publice.

O altă observație de relief reieșită din analiza celor 108 știri produse și difuzate la Radio UBB este legată de prezența diferitelor instituții europene în cadrul acestora. Astfel, avem următoarea ierarhie a prezenței: Comisia Europeană - 29 de apariții; Parlamentul European - 11 apariții; Consiliul European - 5; președintele Comisiei - 2 apariții; președintele Consiliului European - 2; Consiliul de miniștri - 2; Înaltul Reprezentant pentru afaceri externe - 1; Banca Centrală Europeană - 1; Tratatul de la Lisabona - 1; Curtea Europeană a Drepturilor Omului (nu este o instituție a Uniunii, dar este una „europeană”) - 1; Fondul European Agricol pentru Dezvoltare rurală - 1.

Reprezentarea dată de lotul analizat este aceea a unei Uniuni dominate de Comisie, referirile la aceasta fiind mai numeroase decât la toate celelalte instituții la un loc. Această situație arată atât felul în care instituția, echivalentul unui cabinet de coaliție⁵⁹ care gestionează activitățile de zi cu zi și implementează politicile Uniunii, știe să se facă auzită, dar și forța politică pe care membrii săi, mulți foști miniștri, o aduc în construcția și funcționarea ansamblului și pe alte paliere decât cel strict formal al elementelor prevăzute în documente oficiale. Văzând această mediatizare a Comisiei, înțelegem mai bine de ce șefii de stat și de guvern au decis, în decembrie 2008, că vor acționa în sensul păstrării sistemului un stat - un comisar pentru structura Comisiei și după 2014, înlăturând teama statelor mici că vor fi lăsate pe dinafară.

Chiar dacă are o prezență mai redusă decât Comisia, Parlamentul este o instituție bine reprezentată în știrile analizate. De remarcat că sunt puse în evidență rolul său în audierea comisarilor europeni, rolul său în aprobarea legislației europene, precum și faptul că se constituie într-un model studiat de către studenți, la Parlament raportându-se acțiunea de învățare a funcționării instituțiilor Comunității.

⁵⁸ http://ec.europa.eu/public_opinion/index_en.htm

⁵⁹ Lijphart, 1999/2006, p. 57.

O reprezentare redusă o au Consiliul European și Consiliul de Miniștri. În Cazul Consiliului European situația se explică prin periodicitatea întâlnirilor, respectiv prin faptul că este un post de radio studentesc având și el, în ceea ce privește știrile, o variabilitate sezonieră predeterminată. Surprinde însă rolul redus acordat Consiliului de Miniștri. Dacă Parlamentul European, organism supranațional, poate fi considerat echivalentul unei camere inferioare a parlamentului dintr-un stat, atunci Consiliul Uniunii Europene, numit și Consiliul de Miniștri sau Consilium, organism interguvernamental, ar reprezenta camera superioară, un corp multipartidist sensibil mai puternic decât Parlamentul, fără de care politicile inițiate de Comisia Europeană nu pot fi transpuse în practică⁶⁰. Explicația reprezentării reduse poate fi aceea că în Consiliul de Miniștri se concentrează puterea și acest organism nu dorește să-și mediatizeze activitatea, deoarece, având legitimitatea guvernelor naționale, nu trebuie să-și justifice existența în felul în care o fac birocrății și nici nu trebuie să fie un simbol al democrației la nivelul Comunității, precum Parlamentul.

O reprezentare și mai redusă o au personajele aflate în fruntea instituțiilor europene, președintele Comisiei, José Manuel Barroso (două apariții), președintele Consiliului European, Herman Van Rompuy (două apariții) și Înalțul Reprezentant pentru afaceri externe, Catherine Ashton (o apariție). Una dintre explicații poate fi aceea că aceste personaje cheie ale construcției europene își desfășoară munca fără să urmărească mediatizarea personală, punând pe primul plan mediatizarea instituțiilor pe care le conduc. Această explicație se bazează pe numărul mare de apariții al Comisiei și pe numărul totuși semnificativ de apariții al Consiliului European. Pe de altă parte, într-un text polemic, Jürgen Habermas, vorbea despre „alocarea de posturi-cheie celor mai insipide figuri”⁶¹.

Nu în ultimul rând, se poate remarca faptul că știrile analizate sunt redactate corect, folosind un limbaj accesibil, sunt bine structurate jurnalistic, răspunzând întrebărilor fundamentale (Cine?, Ce?, Unde?, Când?), fiind scrise fără ambiguități, fără conotații care să le dea posibilități multiple de interpretare polemică.

Pe fond, ceea ce este cu deosebire relevant în această secvență de cercetare a promovării modelului societal european, cu referire la nivelul statal, este faptul că se validează ipoteza habermasiană de construcție a sferei publice europene plecând de la infrastructura comunicațională existentă la nivel național și incluzând agenda europeană în cadrele comunicării din fiecare spațiu național.

⁶⁰ Lijphart, 1999/2006, p. 59.

⁶¹ Habermas, 2010, <http://www.zeit.de/2010/21/Europa-Habermas>.

2.2. Mediatizarea celui de-al doilea referendum irlandez privind adoptarea Tratatului de la Lisabona prin intermediul buletinelor de știri ale posturilor de televiziune BBC World News, France 24, Deutsche Welle TV Europe, Euronews și CNN International Europe

2.2.1. Importanța celui de-al doilea referendum irlandez asupra Tratatului de la Lisabona în contextul construcției europene

Instituțiile europene sunt o ilustrare a modelului consensualist al democrației, caracteristic societăților pluraliste⁶². La fel ca și democrația consensualistă, instituțiile europene costă scump contribuabilul, lucrează după proceduri complicate, mari consumatoare de timp, sunt uneori ineficiente și deseori au o viteză de reacție redusă.

Tratatul de la Lisabona încearcă să facă procesul decizional mai rapid și mai eficient, însă funcțiile nou introduse, de președinte al Consiliului European și de Înalt Reprezentant pentru afaceri externe, precum și extinderea votului cu majoritate calificată (dublă majoritate, a statelor membre și a populației) din Consiliu nu schimbă fundamental mecanismele deciziei, încearcă doar să le optimizeze.

În urma Tratatului de la Lisabona, Uniunea Europeană are un președinte al Consiliului European, cu un mandat de 2 ani și jumătate, care are rolul de a asigura pregătirea și continuitatea lucrărilor Consiliului European și de a acționa „pentru facilitarea coeziunii și a consensului” în cadrul acestuia.

De asemenea, prin noul tratat, Europa și-a asumat explicit rolul de actor global. Pentru a asigura coerența și eficiența acțiunii în plan internațional, Uniunea dobândește personalitate juridică, având acum capacitatea de a deveni membru al organizațiilor internaționale, și a fost creată funcția de Înalt Reprezentant al Uniunii pentru afaceri externe și politică de securitate. Înaltul Reprezentant este numit de Consiliul European, fiind rezultatul negocierilor la nivel înalt, având apoi nevoie și de acordul Comisiei Europene, iar mandatul său cuprinde atât responsabilitățile fostului Înalt Reprezentant pentru Politica Externă și de Securitate Comună (unul dintre cei trei piloni ai construcției europene), cât și atribuțiile în materie de relații externe ce aparțin Comisiei Europene, fiind și vicepreședinte al acesteia. Înaltul Reprezentant este asistat în activitatea sa de un Serviciu European de Acțiune Externă.

De remarcat este faptul că, deși Tratatul de la Lisabona include o prevedere potrivit căreia, începând cu 2014, Comisia ar putea fi alcătuită dintr-un număr de membri de doar două treimi dintre statele membre, la Consiliul European

⁶² Lijphart, 1999/2006, p. 61.

ținut în decembrie 2008, la Bruxelles, s-a decis păstrarea echilibrului existent prin formula un stat - un comisar pentru structura Comisiei și pe mai departe, înlăturând teama statelor mici că vor fi lăsate pe dinafară (decizia s-a luat și sub presiunea rezultatului de la primul referendum irlandez pentru tratat).

Felul în care este mediatizat cel de-al doilea referendum irlandez pentru Tratatul de la Lisabona, orizontul de așteptare creat astfel, este cu atât mai important cu cât primul referendum a fost respins. La momentul respingerii, europarlamentarul ecologist Daniel Cohn-Bendit a susținut că diferite agenții americane ar fi finanțat campania împotriva Tratatului de la Lisabona⁶³, acuzații respinse însă de Hans-Gert Pötering, fostul președinte al Parlamentului European. Disputa a rămas însă relevantă pentru felul în care mass media portretizează, personalizează și pune în scenă conflicte.

În fapt, acest moment a fost unul în care s-a testat atât voința politică de a continua integrarea, cât și capacitatea de comunicare către cetățeni a importanței pe care o are votul lor. Era cel de-al patrulea referendum după o serie de trei eșecuri consecutive, în Franța și Olanda în 2005, pentru Tratatul Constituțional, apoi în 2008, în Irlanda, pentru Tratatul de la Lisabona, situația arătând incapacitatea elitelor europene de a explica cetățenilor avantajele construcției europene, direcția înspre care aceasta se îndreaptă și ridicând de o manieră acută problema legitimării democratice a întregului proces.

Cel de-al doilea referendum irlandez a reprezentat un moment potrivit pentru explorarea felului în care este mediatizat modelul societal european, la nivelul UE, pe de o parte, deoarece a polarizat interesul mass media, iar pe de altă parte, deoarece rezultatul său punea sub semnul întrebării întreaga construcție europeană, ani de negocieri și voința politică de a continua integrarea.

2.2.2. Audiența și particularitățile posturilor TV de știri investigate

Cele cinci posturi TV de știri alese pentru această analiză, BBC World News, France 24, Deutsche Welle TV Europe, Euronews și CNN International Europe, sunt reprezentative prin audiența pe care o au, precum și prin susținerea de care beneficiază din partea unor guverne și instituții.

Lansat la 1 ianuarie 1993, **Euronews** este astăzi disponibil în nouă limbi, engleză (versiunea din care au fost extrase știrile analizate în lucrare), franceză, germană, spaniolă, italiană, portugheză, rusă, arabă (versiune lansată în 12 iulie 2008) și turcă (30 ianuarie 2010). Euronews este canalul de știri care oferă o perspectivă europeană asupra lumii, proprietarii săi fiind 21 de televiziuni publice constituite într-un consorțiu, cei mai importanți acționari fiind astăzi

⁶³ <http://www.timesonline.co.uk/tol/news/politics/article4837672.ece>

France Televisions (25,37%), Radiotelevisione Italiana (22,84%), All-Russian State Television and Radio Broadcasting Company (16,94%) și Turkish Television and Radio Corporation (15,70%)⁶⁴. Este semnificativ faptul că televiziunile publice din Rusia și Turcia sunt astăzi printre cei mai importanți acționari.

Potrivit raportului de distribuție⁶⁵, în iulie 2008, Euronews era prezent (prin emisie terestră, prin cablu sau satelit) în peste 154 de milioane de locuințe din Europa (la care se adaugă 27 de milioane în Rusia), depășind astfel CNN (132 milioane) și BBC World (82 de milioane). Postul a progresat semnificativ în ultimii ani și, din acest motiv, merită o atenție cu totul deosebită. Dacă potrivit unui studiu făcut în vara lui 2007 în 16 țări din „vechea Europă”, Euronews avea 7,1 milioane de telespectatori pe săptămână, depășind pentru prima dată CNN-ul, în iulie 2009, potrivit European Media and Marketing Survey, care analizează piețele audiovizuale din 20 de țări europene, ajunsese la 8 milioane de spectatori săptămânal (cotă de piață de 17,4% în rândul canalelor de știri internaționale), depășind CNN International (16,2%), Sky News (15%), BBC World (13,1%), CNBC (7,1%), Bloomberg TV (5,7%), Al Jazeera (2,4%) și France 24 (2,2%). Desigur, chiar dacă este focalizat ca tematică și distribuție pe Europa, Euronews are ambiții globale, astfel că este prezent în peste 52 de milioane de locuințe din Africa și Orientul Mijlociu, în 5 milioane de locuințe din Asia și în aproximativ 55 de milioane de locuințe din tot continentul american.

Postul se bazează atât pe marile agenții de presă (Reuters și APTN), cât și pe sprijinul pe care i-l acordă proprietarii săi (inclusiv fluxurile distribuite prin Eurovision).

Euronews are și sprijinul Comisiei Europene, cu care a încheiat un contract în 2005, prin care postul se angajează să difuzeze programe informative (cel puțin 10% din programul total) despre Uniune, primind în schimb 5 milioane de euro anual⁶⁶. Euronews s-a angajat să disemineze informații referitoare la Uniune în condiții de independență editorială, să sprijine și să aducă pe ecranele televizoarelor diversitatea culturală europeană, să ofere informații corecte și să arate imparțialitate, să informeze publicul cu privire la dezbaterile desfășurate la diferite niveluri, să ofere programe care să prezinte situațiile nuanțat și detaliat, să ofere programe care se focalizează pe impactul politicilor europene. Și oferă nu doar analize și comentarii despre evenimentele la zi, ci și documentare care detaliază fundalul istoric, social,

⁶⁴ http://www.worldbulletin.net/news_detail.php?id=47271

⁶⁵ http://www.Euronews.net/media/the-station/mediapackpress_EN.pdf

⁶⁶ <http://ec.europa.eu/avservices/about/index.cfm?sitelang=en§ion=about&page=Euronews>

economic și politic în care acestea se produc. Într-un anume fel, este aceasta o încercare temerară, pentru că, deseori, televiziunile nu favorizează genul acesta de abordare, deoarece nu este aducător de audiență.

Euronews are un format de buletin de știri (la fiecare jumătate de oră) care cuprinde, pe lângă principalele știri ale zilei (inclusiv cele europene), informații legate de afaceri și piețe de capital, sport și meteo, precum și o revistă a presei europene. Practic, buletinele de știri nu au prezentatori, ceea ce conferă dinamism, însă poate ridica problema evenimentelor pentru care nu există imagini, acestea riscând să rămână pe dinafară. Euronews are ritm, ceea ce este esențial în televiziunea de astăzi.

BBC World News⁶⁷ este canalul britanic internațional de știri aparținând companiei publice BBC, fondată în 1922, britanicii fiind printre pionierii radioului și ai televiziunii publice. Și chiar dacă, în anii 2000, venerabila instituție a fost zguduită de scandaluri⁶⁸, reputația și profesionalismul jurnaliștilor BBC au impus un standard mondial⁶⁹. BBC World News, lansat la nivel mondial în martie 1991 sub numele de BBC World Service Television, cunoscut din 1995 drept BBC World, iar din 2008 cu numele actual, este unul dintre cele mai cunoscute posturi de televiziune din lume, apreciat pentru seriozitatea și calitatea știrilor, reportajelor și documentarelor transmise; reporterii BBC au fost expulzați și transmisiile BBC au fost interzise în multe rânduri de regimuri politice dintre cele mai sinistre.

Canalul francez de informații internaționale, **France 24**, a fost lansat în 6 decembrie 2006, având din start două variante de sunet, una în limba franceză (versiune din care au fost extrase știrile analizate) și una în limba engleză, cărora li s-a adăugat versiunea în arabă în aprilie 2007. Botezat inițial CFII (Chaine Française d'Information Internationale), postul s-a numit în cele din urmă France 24, datorită simplității și accesibilității numelui. Proiectul a fost susținut de multă vreme chiar de fostul președinte Jacques Chirac, una dintre „moștenirile” pe care acesta le-a lăsat concetățenilor săi, și oferă o perspectivă franceză asupra

⁶⁷ http://www.bbc.co.uk/news/world_radio_and_tv

⁶⁸ Televiziunea britanică a fost acuzată că a trucat jocuri televizate și că a ținut partea lui Tony Blair în problema războiului din Irak.

⁶⁹ În materie de televiziune, britanicii s-au numărat printre pionierii domeniului, astfel că primele transmisiile experimentale au avut loc în 1932, iar din 1936 și până în 1939 acestea au devenit ceva obișnuit. Din păcate, războiul a întrerupt transmisiile, ele fiind reluate la 7 iunie 1946. O legendă urbană larg răspândită, care n-are nici un sămbure de adevăr, dar se potrivește cu spiritul britanic, susține că emisia a fost reluată, după șapte ani, cu prezentatorul Leslie Mitchell adresând telespectatorilor următoarele cuvinte: „Așa cum spuneam înainte de a fi întrerupți...”. Evoluția din primii ani ai epocii postbelice plasează Marea Britanie pe locul al doilea în lume, după SUA, în privința dezvoltării industriei audiovizuale.

actualității internaționale, fiind, potrivit unor opinii apărute în presa franceză la momentul lansării, și un simbol al importanței și al influenței Franței. Sediul postului este la Issy-les-Moulineaux, lângă Paris, iar „părinții” săi sunt două importante companii audiovizuale franceze, France Télévisions (trustul care operează principalele posturi publice France 2 și France 3) și compania particulară TF 1. Având un buget anual de aproximativ 80 de milioane de euro, France 24 se bazează atât pe o rețea de corespondenți proprii, cât și pe parteneriatele pe care le are cu TV5 Monde, cu Radio France Internationale (RFI) și cu Agenția France Presse. Având o grilă de programe axată pe știri internaționale, cu buletine informative din jumătate în jumătate de oră, postul propune și emisiuni și dezbateri în buna tradiție franceză, adică tratând cu atenție particularitățile culturale și având imprimată o anumită artă de a trăi. În cele din urmă, pariul France 24 constă în aceea că nu-și propune să ofere doar știri, ci vrea să ne facă atenți la diferențe, să ne arate, cu respect pentru diversitate, multiplele fațete ale lumii contemporane⁷⁰. Ar mai fi de precizat că France 24 este primul post care s-a lansat în avanpremieră pe Internet⁷¹. Pentru cei care sunt interesați de detalii referitoare la un anumit subiect aflat în actualitate, situl oferă adevărate dosare, fiind, dintr-un anumit punct de vedere, mai relevant decât televiziunea care oferă în primul rând imagini și nu are timp pentru detaliile istorice sau politice ale unor situații complexe.

Deutsche Welle TV Europe⁷² este un post de televiziune german având un program bilingv, aproximativ jumătate în germană și jumătate în engleză. Este un post dedicat emisiunilor cu caracter informativ, cu un segment de știri politice semnificativ, dar are și o tentă culturală care-i conferă o personalitate specifică. Programele în limba engleză au fost prezente în grila sa încă de la lansarea din aprilie 1992. Transmis la început în Europa prin satelit, DW TV a fost primul post public german prezent pe Internet în 1994. Astăzi, situl Deutsche Welle are variante în 30 de limbi, între care mai multe limbi din Orientul Mijlociu: arabă, farsi, urdu etc. Televiziunile Deutsche Welle sunt astăzi disponibile pe întreg globul, în variantele Europe, Africa, Arabia, Asia, Asia+, Latin America și North America. Datorită condițiilor avantajoase oferite

⁷⁰ Câteva repere ale programelor France 24 care rețin atenția ar fi revista presei internaționale (în fiecare dimineață), „Reporters” (o oră de reportaje uneori bulversante, uneori crude, alteori pline de căldură umană, în fiecare sâmbătă) sau „Le Talk de Paris” (emisiune interactivă, având întotdeauna invitați prestigioși și subiecte fierbinți din actualitatea internațională, în fiecare vineri).

⁷¹ <http://www.france24.com/fr>

⁷² <http://www.dw-world.de/>

la retransmisie, știrile Deutsche Welle TV sunt preluate de mai multe televiziuni cu distribuție națională sau chiar locală în diverse regiuni ale globului.

CNN International Europe⁷³ este varianta paneuropeană a unui post american de știri care s-a impus la nivel mondial cu transmiterea primului război din Golf. Cu o puternică rețea de corespondenți regionali și locali, CNN (Cable News Network) este, în diverse versiuni, distribuit în întreaga lume. Programul este complex, pe lângă știrile momentului, sunt transmise interviuri, documentare, reportaje. Media de vârstă a prezentatorilor și a reporterilor este destul de ridicată, dacă o comparăm cu cea a jurnaliștilor prezenți în televiziunile din România. În unele părți din lume, CNN-ul a fost acuzat ca fiind proamerican de o manieră deranjantă, acasă la el, a fost acuzat ca fiind antiamerican. CNN a fost inaugurat în Statele Unite la 1 iunie 1980, iar versiunea International, la 1 ianuarie 1984, fiind creația lui Robert Edward (Ted) Turner, unul dintre cei mai carismatici moguli media⁷⁴.

2.2.3. Populația cercetării și eșantioanele investigate așa cum s-au configurat în implementarea proiectului

Toate cele cinci programe de televiziune - BBC World News, France 24, Deutsche Welle TV Europe, Euronews și CNN International Europe - ale căror producții audiovizuale constituie populația cercetării sunt dedicate difuzării programelor informative 24 de ore din 24, „știrilor”, chiar dacă strict din punctul de vedere al tehnicilor jurnalistice, grupajele informative pot să aparțină diverselor genuri (interviuri, reportaje, documentare etc.).

Populația cercetării a fost alcătuită din toate emisiunile informative difuzate de posturile TV analizate în perioada 28 septembrie - 4 octombrie 2009. În intervalul de timp cercetat, au fost difuzate 840 de ore de emisiuni informative difuzate de cinci posturi specializate, conținând un total de peste 1.500 de buletine de știri propriu-zise. Eșantionul de conținuturi de informare publică analizate cuprinde câte o emisiune de știri din fiecare zi de la fiecare dintre aceste posturi TV, difuzate în intervalul de maximă audiență la nivel european 16-24 (ora României), în perioada 28 septembrie - 4 octombrie

⁷³ <http://edition.cnn.com/>

⁷⁴ Ted Turner a apărut la niște negocieri îmbrăcat într-o uniformă completă (cu sabie cu tot) a armatei Confederate (armata Sudului în Războiul de secesiune american). L-a provocat pe Rupert Murdoch la un meci de box televizat și a donat peste un miliard de dolari pentru activități caritabile. Acum câțiva ani, a declarat în New York Times: „Toți banii sunt adunați în mâna unui mic grup de oameni și nici unul nu vrea să dea nici o lețcaie. E periculos pentru ei și pentru țară. S-ar putea să avem o nouă Revoluție Franceză”.

2009, segment de timp cuprinzând finalul campaniei electorale pentru cel de-al doilea referendum irlandez privind aprobarea Tratatului de la Lisabona, chiar ziua referendumului, 2 octombrie 2009, și încă două zile după acesta, pentru a observa și ecurile rezultatului prin intermediul mass media.

Mai specific, ținând cont de felul în care televiziunile analizate își structurează formatul buletinelor de știri, am înregistrat zilnic un grupaj informativ de 30 de minute pentru fiecare post în parte, în intervalul orar precizat. Din materialul înregistrat au fost scoase apoi segmentele referitoare la sport, buletinele meteo, precum și reclamele, pentru că nu prezentau relevanță pentru cercetare, rămânând în analiză un interval cuprins între 20 și 27 de minute zilnic pentru fiecare canal TV. Am vizionat întreg materialul analizat, peste 14 ore de emisiuni informative cuprinse în eșantion, procedând în primă instanță la notarea existenței unor știri difuzate referitoare la problematica referendumului. Am reluat apoi segmentele cuprinzând respectivele știri, procedând la transcrierea acestora, din aceste operații rezultând un volum de transcripturi de 27 pagini. Aceste 27 de pagini conturează transcrierea doar a conținuturilor de buletine de știri care privesc problematica europeană cu referire la cel de-al doilea referendum irlandez pentru Tratatul de la Lisabona.

Astfel am construit un eșantion de conținuturi de informare publică alcătuit din materiale informative conținând referințe cu relevanță europeană legată de referendum semnificativă și directă, respectiv fișe descriptive pentru grupajele informative difuzate în săptămâna respectivă, după cum urmează: 4 grupaje informative legate de referendum pentru BBC World News, 5 grupaje informative pentru France 24, 4 grupaje informative pentru Deutsche Welle TV Europe, 4 grupaje informative pentru Euronews și 1 grupaj informativ pentru CNN International Europe. Faptul că au fost identificate între 1 și 5 grupaje informative cu relevanță pentru problematica analizată arată atât că atenția acordată de mass media celui de-al doilea referendum irlandez pentru Tratatul de la Lisabona este una specifică pentru fiecare dintre posturile TV analizate în parte, cât și faptul că, pe ansamblu, atenția acordată a fost una importantă, dar totuși mai limitată decât atenția acordată la nivelul instituțional al UE. Materialul rezultat în urma acestui proces de selecție constituie, pe fond, un eșantion semnificativ atât în perspectiva conținutului, cât și în perspectivă cantitativă pentru știrile cu relevanță legată de cel de-al doilea referendum irlandez pentru Tratatul de la Lisabona difuzate de televiziunile de știri investigate.

2.2.4. Metodele, instrumentele și tehnicile utilizate în colectarea datelor, prelucrarea lor și interpretarea rezultatelor

În ceea ce privește colectarea datelor, am înregistrat în format digital audio-video conținuturile de comunicare publică ce au constituit eșantionul, apoi le-am transpus narativ în text analitic-descriptiv.

Metoda utilizată în cercetare a fost analiza tematică a materialelor informative selectate. Am utilizat trei grile tematice:

- grila tematică de inventariere a conținuturilor în primă instanță;
- grila tematică conceptual-teoretică în a doua instanță;
- și respectiv grila tematică compozită obținută prin coroborarea primelor două, care a fost și cea utilizată în final pentru interpretarea rezultatelor și se regăsește în capitolul următor de prezentare a rezultatelor obținute.

Grila conceptual-teoretică, pe care am elaborat-o funcție de decupajele clasice în științele socio-politice, a fost construită pentru acest segment al cercetării astfel încât să surprindă elementele definitorii ale importanței referendumului irlandez asupra Tratatului de la Lisabona în perspectiva construcției europene, după cum urmează:

- **Europa economică** - context, interese, implicații ale adoptării Tratatului de la Lisabona de către Irlanda în plan intern irlandez, respectiv în planul de ansamblu al UE;

- **Europa socială** - context, interese, implicații ale adoptării Tratatului de la Lisabona de către Irlanda în plan intern irlandez, respectiv în planul de ansamblu al UE;

- **Europa identitar-culturală** - context, interese, implicații ale adoptării Tratatului de la Lisabona de către Irlanda în plan intern irlandez, respectiv în planul de ansamblu al UE;

- **Europa ca actor geopolitic, militar și de securitate globală** - context, interese, implicații ale adoptării Tratatului de la Lisabona de către Irlanda în plan intern irlandez, respectiv în planul de ansamblu al UE;

- **UE ca proces de construcție și dezvoltare instituțională și reglementativă** în contextul celui de-al doilea referendum irlandez pentru adoptarea Tratatului de la Lisabona.

Am utilizat tehnica numărării iterațiilor pentru a stabili situația cantitativă a încadrării emisiunilor informative difuzate în grila compozită.

Întrucât prima listă de unități este un inventar rezultat din inspectarea știrilor (grila de inventariere a conținuturilor), îl voi reda în continuare în ordine alfabetică, corespunzător fiecărui post de televiziune în parte:

BBC World News

- Interesul opiniei publice europene se mută de pe Irlanda pe celelalte două țări europene care țin pe loc ratificarea tratatului de la Lisabona, Cehia și Polonia.

- Irlanda are nevoie de Europa ca forță economică la nivel global.

- Irlanda are nevoie de Europa ca să-și poată exprima la nivel global poziția în problema schimbărilor climatice.

- Irlandezii au respins tratatul la primul referendum pentru că se tem că își pierd identitatea.

- Irlandezii au respins tratatul la primul referendum pentru că se tem să fie excluși de la decizie prin pierderea unui comisar european.

- Irlandezii și-au exprimat ferm apartenența la Uniunea Europeană.

- În urma validării referendumului, UE va deveni mai eficientă.

- Oficialii UE speră că un vot Da va duce la intrarea în vigoare a tratatului, care are nevoie să fie ratificat de către toți membrii Uniunii.

- Oficialii UE susțin ratificarea tratatului de către Cehia și Polonia.

- Politicienii irlandezi sunt preocupați de rezultatul referendumului.

- Problemele economice ale Irlandei au un impact important asupra votului în sensul aprobării tratatului.

- Uniunea Europeană vrea să își reformeze instituțiile.

- Votul irlandez este principalul obstacol în calea ratificării tratatului.

France 24

- Criza instituțională nu s-a încheiat: pentru a intra în vigoare, Tratatul de la Lisabona mai trebuie să fie ratificat de Polonia și Cehia.

- Este/a fost un referendum pentru reforma instituțiilor europene.

- Eventuala venire la putere a conservatorilor în Marea Britanie ar putea fi o amenințare pentru ratificarea tratatului.

- Franța a jucat un rol cheie în adoptarea Tratatului de la Lisabona și în progresul construcției europene.

- Guvernul irlandez susține aprobarea referendumului.

- La nivel european, au existat diferențe de tratament între Franța și Irlanda, ceea ce are semnificații în planul deficitului democratic al ansamblului.

- Pentru a asigura succesul referendumului, Irlanda a primit garanția că va avea în continuare un comisar european.

- Președintele ceh Vaclav Klaus a refuzat să spună dacă va semna sau nu tratatul.

- Problemele economice ale Irlandei au un impact important asupra votului în sensul aprobării tratatului.

- Ratificarea tratatului poate fi o ocazie pentru Europa să impună euro la nivel mondial în contextul problemelor dolarului.
- Referendumul irlandez este decisiv pentru construcția europeană.
- Tratatul de la Lisabona acordă puteri sporite cetățenilor, ceea ce face Uniunea mai democratică.
- Tratatul de la Lisabona este o versiune modificată și negociată a tratatului constituțional propus în 2003.
- Tratatul încurajează formarea unor mișcări politice transnaționale.
- Tratatul prevede apariția unor noi oficiali la nivel european.

Deutsche Welle TV Europe

- Campania pentru respingerea referendumului s-a concentrat pe temerile irlandezilor că tratatul înseamnă predarea suveranității către Bruxelles.
- Cehia se constituie în principalul obstacol rămas în calea ratificării tratatului.
- Dezbaterea publică nu a fost legată de tratat, ci de probleme interne irlandeze.
- Eventuala venire la putere a conservatorilor în Marea Britanie ar putea fi o amenințare pentru ratificarea tratatului.
- Guvernul irlandez susține aprobarea referendumului.
- Irlandezii și-au exprimat ferm apartenența la Uniunea Europeană.
- Liderii europeni consideră că rezultatul este un vot de încredere acordat Uniunii.
- Pentru a intra în vigoare, Tratatul de la Lisabona mai trebuie să fie ratificat de Polonia și Cehia.
- Pentru a sărbători rezultatul referendumului, grupul liberal din Parlamentul european a organizat o petrecere.
- Problemele economice ale Irlandei au un impact important asupra votului în sensul aprobării tratatului.
- Referendumul irlandez este foarte important pentru viitorul Uniunii Europene.
- Teama de plecarea investitorilor a adus voturi pentru „Da”.
- Teama de scăderea venitului minim a adus voturi pentru „Nu”.
- Teama de șomaj a adus voturi pentru „Da”.
- Tratatul de la Lisabona își propune să eficientizeze funcționarea instituțiilor europene.
- Tratatul de la Lisabona prevede apariția unor noi oficiali la nivel european.

Euronews

- Cehia se constituie în principalul obstacol rămas în calea ratificării tratatului.
- Există un deficit de comunicare la nivelul Uniunii.
- Irlanda a primit garanții din partea UE în ceea ce privește neutralitatea, taxarea și avorturile.
- Irlandezii și-au exprimat ferm apartenența la Uniunea Europeană.
- Pentru a intra în vigoare, Tratatul de la Lisabona mai trebuie să fie ratificat de către Polonia și Cehia.
- Problemele economice ale Irlandei au un impact important asupra votului în sensul aprobării tratatului.
- Referendumul reprezintă un moment de cotitură într-o criză politică internă a UE.
- Sprijinul Uniunii pentru Irlanda a avut importante efecte benefice în plan social.
- Statele mici au fost marii beneficiari ai construcției europene.
- Suporterii tratatului au organizat o petrecere la pub-ul lui Kitty O'Shea din Bruxelles.
- Tratatul de la Lisabona își propune să eficientizeze funcționarea instituțiilor europene.
- Tratatul de la Lisabona prevede apariția unor noi oficiali la nivel european.
- Uniunea Europeană a oferit în trecut și oferă și astăzi un esențial sprijin economic pentru Irlanda.
- Votul irlandez poate afecta reforma instituțională în Uniune și prin aceasta afectează problematica extinderii.

CNN International Europe

- Dintre cele 27 de state membre ale Uniunii, Republica Cehă și Polonia mai trebuie să ratifice tratatul.
- Parlamentele naționale vor avea un cuvânt de spus în deciziile UE.
- Tratatul de la Lisabona este menit să fluidizeze activitatea instituțiilor și să simplifice luarea deciziilor.
- Tratatul de la Lisabona include garantarea drepturilor omului.
- Tratatul include o clauză de retragere din Uniune.
- Tratatul își propune să dea noi drepturi cetățenilor UE, incluzând dreptul de a avea inițiative legislative.

- Tratatul propune un nou sistem pentru luarea deciziilor - extinderea votului cu majoritate calificată.
- Tratatul va crea un puternic președinte al Consiliului European.

2.2.5. Prezentarea rezultatelor obținute

2.2.5.1. Mediatizarea celui de-al doilea referendum irlandez privind adoptarea Tratatului de la Lisabona prin intermediul buletinelor de știri ale postului BBC World News

2.2.5.1.1. Încadrarea emisiunilor informative difuzate de BBC World News în grila tematică propusă

Utilizând tehnica numărării iterațiilor a rezultat următoarea situație cantitativă a încadrării emisiunilor informative difuzate de BBC World News în grila compozită:

Europa economică - context, interese, implicații ale adoptării Tratatului de la Lisabona de către Irlanda în plan intern irlandez, respectiv în planul de ansamblu al UE.

- Problemele economice ale Irlandei au un impact important asupra votului în sensul aprobării tratatului (o referință în 29 septembrie).

- Irlanda are nevoie de Europa ca forță economică la nivel global (o referință în 29 septembrie).

Europa identitar-culturală - context, interese, implicații ale adoptării Tratatului de la Lisabona de către Irlanda în plan intern irlandez, respectiv în planul de ansamblu al UE.

- Irlandezii au respins tratatul la primul referendum pentru că se tem că își pierd identitatea (două referințe în 29 septembrie).

- Irlandezii și-au exprimat ferm apartenența la Uniunea Europeană (două referințe în 3 octombrie).

Europa ca actor geopolitic, militar și de securitate globală - context, interese, implicații ale adoptării Tratatului de la Lisabona de către Irlanda în plan intern irlandez, respectiv în planul de ansamblu al UE.

- Irlanda are nevoie de Europa ca să-și poată exprima la nivel global poziția în problema schimbărilor climatice (o referință în 29 septembrie).

UE ca proces de construcție și dezvoltare instituțională și reglementativă în contextul celui de-al doilea referendum irlandez pentru adoptarea Tratatului de la Lisabona.

- Votul irlandez este principalul obstacol în calea ratificării tratatului (o referință în 29 septembrie).
- Oficialii UE speră că un vot „Da” va duce la intrarea în vigoare a tratatului, care are nevoie să fie ratificat de către toți membrii Uniunii (o referință în 29 septembrie).
- Politicienii irlandezi sunt preocupați de rezultatul referendumului (o referință în 29 septembrie).
- Irlandezii au respins tratatul la primul referendum pentru că se tem să fie excluși de la decizie prin pierderea unui comisar european (o referință în 29 septembrie).
- În urma validării referendumului, UE va deveni mai eficientă (o referință în 3 octombrie).
- Uniunea Europeană vrea să își reformeze instituțiile (o referință în 4 octombrie).
- Interesul opiniei publice europene se mută de pe Irlanda pe celelalte două țări europene care țin pe loc ratificarea tratatului de la Lisabona, Cehia și Polonia (o referință în 4 octombrie).
- Oficialii UE susțin ratificarea tratatului de către Cehia și Polonia (o referință în 4 octombrie).

2.2.5.1.2. Analiză și interpretare a rezultatelor obținute

În știrile BBC World News din eșantionul analizat, cel de-al doilea referendum irlandez pentru Tratatul de la Lisabona are o prezență semnificativă, cu un grupaj informativ dedicat în trei dintre cele șapte zile, marți, 29 septembrie, sâmbătă, 3 octombrie și duminică, 4 octombrie, fiind prezent doar sub forma unui anunț - vineri, 2 octombrie, și lipsind în celelalte trei zile din intervalul analizat.

Tema Europei economice este legată de referendum prin două referințe în 29 septembrie, atât prin problemele economice de actualitate ale Irlandei, care se apreciază că vor juca un rol important în economia votului, influențând în sensul adoptării tratatului, cât și perspectiva planului de ansamblu, în care Irlanda are nevoie de entitatea UE pentru o reprezentare la nivel global. În cuvintele unui politician irlandez, Ruairi Quinn, „Irlanda [singură] nu poate negocia cu India în probleme comerciale”.

Mai există prezentă (în 29 septembrie) o temă care are și o natură economică, anume unul dintre motivele pentru care irlandezii au respins primul referendum: teama de o eventuală schimbare a sistemului de impozite (29 septembrie), însă am considerat mai potrivită încadrarea acesteia la unitatea

tematică identitar-culturală, fiind vorba, în esență, de teama de a-ți pierde identitatea. În același fel am încadrat și conținutul referitor la un alt motiv al respingerii primului referendum: teama de introducerea avortului prin hotărâri ale Curții Europene de Justiție (29 septembrie), care ar putea fi încadrată și la unitatea tematică vizând Europa socială, dar care prin felul în care a fost contextualizată în campania electorală din mai-iunie 2008, ține de teama că identitatea irlandeză s-ar putea pierde într-o Europă insensibilă la diferențe.

Identitatea comună europeană apare ca fiind validată prin acest referendum în discursurile politicianilor de după aflarea rezultatelor (3 octombrie), prin luările de poziție ale primului ministru irlandez Brian Cowen și ale președintelui Comisiei Europene J.M. Barroso, cu accente diferite. În discursul său, Brian Cowen pune pe primul plan națiunea, spunând, „noi, ca națiune, am făcut un pas decisiv pentru o Irlandă mai puternică, mai corectă și mai bună și o Europă mai puternică, mai corectă și mai bună”, în timp ce Barosso este mai moderat, spunând că „văd acest vot Da ca un semn de încredere din partea poporului irlandez în Uniunea Europeană”.

În ceea ce privește unitatea tematică legată de Europa ca actor global, ea este prezentă doar în contextul afirmației făcute de un politician laburist irlandez (Ruairi Quinn, 29 septembrie), care arată că Irlanda are nevoie de Europa pentru a-și exprima poziția față de probleme globale, „Irlanda nu poate negocia cu China problema încălzirii globale”.

În ceea ce privește unitatea tematică vizând procesul de construcție și dezvoltare instituțională și reglementativă, știrile BBC World News subliniază importanța votului irlandez pentru ratificarea tratatului, precum și preocuparea pentru rezultat arătată înainte de vot atât de politicienii irlandezi, cât și de oficialii UE (29 septembrie).

După aflarea rezultatului, alături de ideea de apartenență, premierul irlandez a transmis și ideea creșterii eficacității Uniunii ca entitate, precizând chiar și câteva dintre domeniile în care se așteaptă ca fie simțite efecte sensibile: „schimbările climatice, energia, criminalitatea internațională și, desigur, dificultățile economice în care ne găsim” (3 octombrie).

Cu toate că referendumul este prezentat ca un pas decisiv al reformei instituțiilor dorită de Uniune, după validarea lui, se subliniază faptul că mai sunt două țări care trebuie să ratifice tratatul, Cehia și Polonia, interesul european concentrându-se asupra lor, atât la nivelul opiniei publice („toți ochii vor fi ațintiți acum asupra răspunsului Cehiei și Poloniei la votul masiv pentru *Da* în Irlanda”), cât și la nivelul interesului arătat de oficialii UE, președintele Comisiei Europene J.M. Barroso îndemnându-i „pe liderii polonezi și cehi să semneze cât mai curând posibil” (4 octombrie).

Nu în ultimul rând, trebuie amintită aici influența pe care dezbaterile asupra referendumului irlandez au avut-o în modificarea deciziilor cu privire la numărul comisarilor europeni, la BBC World News, în data de 29 septembrie, apărând explicit ideea că irlandezii au respins tratatul la primul referendum pentru că s-au temut că vor fi excluși de la decizie prin posibila pierdere a unui comisar european: „Națiunile mici se tem că dacă nu au o voce a lor să îi reprezinte nu vor fi auziți”.

2.2.5.2. Mediatizarea celui de-al doilea referendum irlandez privind adoptarea Tratatului de la Lisabona prin intermediul buletinelor de știri ale postului France 24

2.2.5.2.1. Încadrarea emisiunilor informative difuzate de France 24 în grila tematică propusă

Utilizând tehnica numărării iterațiilor a rezultat următoarea situație cantitativă a încadrării emisiunilor informative difuzate de France 24 în grila compozită:

Europa economică - context, interese, implicații ale adoptării Tratatului de la Lisabona de către Irlanda în plan intern irlandez, respectiv în planul de ansamblu al UE.

- Problemele economice ale Irlandei au un impact important asupra votului în sensul aprobării tratatului (câte o referință în 2 și 3 octombrie).

- Ratificarea tratatului poate fi o ocazie pentru Europa să impună euro la nivel mondial în contextul problemelor dolarului (2 octombrie).

UE ca proces de construcție și dezvoltare instituțională și reglementativă în contextul celui de-al doilea referendum irlandez pentru adoptarea Tratatului de la Lisabona.

- Referendumul irlandez este decisiv pentru construcția europeană (câte o referință în 29 și 30 septembrie, 1, 2 și 3 octombrie).

- Este/a fost un referendum pentru reforma instituțiilor europene (câte o referință în 2 octombrie și 3 octombrie).

- Tratatul acordă puteri sporite cetățenilor, ceea ce face Uniunea mai democratică (o referință în 2 octombrie).

- Tratatul încurajează formarea unor mișcări politice transnaționale (o referință în 2 octombrie).

- Tratatul prevede apariția unor noi oficiali la nivel european (două referințe în 3 octombrie).

- Pentru a asigura succesul referendumului, Irlanda a primit garanția că va avea în continuare un Comisar (o referință în 2 octombrie).
- Guvernul irlandez susține aprobarea referendumului (câte o referință în 2 și 3 octombrie).
- La nivel european, au existat diferențe de tratament între Franța și Irlanda, ceea ce are semnificații în planul deficitului democratic al ansamblului (o referință în 2 octombrie).
- Tratatul de la Lisabona este o versiune modificată și negociată a tratatului constituțional propus în 2003 (o referință în 3 octombrie).
- Franța a jucat un rol cheie în adoptarea Tratatului de la Lisabona și în progresul construcției europene (o referință în 3 octombrie).
- Criza instituțională nu s-a încheiat: pentru a intra în vigoare, Tratatul de la Lisabona mai trebuie să fie ratificat de Polonia și Cehia (o referință în 3 octombrie).
- Președintele ceh Vaclav Klaus a refuzat să spună dacă va semna sau nu tratatul (o referință în 3 octombrie).
- Eventuala venire la putere a conservatorilor în Marea Britanie ar putea fi o amenințare pentru ratificarea tratatului (o referință în 3 octombrie).

2.2.5.2.2. Analiză și interpretare a rezultatelor obținute

În ceea ce privește unitatea tematică a Europei economice, în emisiunile informative ale France 24, problemele datorate crizei economico-financiare apar drept un avantaj pentru tabăra care susține aprobarea tratatului (2 și 3 octombrie), iar unul dintre invitații în studio susține chiar că ratificarea tratatului poate fi o ocazie pentru Europa să impună euro ca moneda de referință la nivel mondial în detrimentul dolarului (2 octombrie).

La France 24, în eșantionul analizat, atenția pentru referendum se concentrează în zilele de 2 și 3 octombrie, însă în perioada de dinainte, buletinele de știri conțin un promo de 33 de secunde pentru relatările din Irlanda, în care se induce ideea că este vorba despre un moment decisiv pentru construcția europeană, titlul fiind chiar „Irlanda - un referendum decisiv!”, idee care este mai apoi reluată și detaliată în grupajele informative din zilele de 2 și 3 octombrie.

De altfel, segmentul construcției instituționale și al semnificațiilor referendumului ocupă aproape în întregime grupajele informative difuzate de France 24 incluse în eșantionul analizat.

În portretizarea referendumului de către postul francez de televiziune, se arată că el este unul legat de „reforma instituțiilor europene” (2 și 3 octombrie),

ca elemente concrete operaționale ale acestei reforme fiind citate noile personaje politice prevăzute să apară - un președinte al Consiliului European și un „superministru de afaceri externe” (două referințe în 3 octombrie, una legată de momentul votului și alta în documentarul despre istoricul tratatului), încurajarea formării unor mișcări politice transnaționale (2 octombrie) și puterea sporită acordată cetățenilor (2 octombrie), mai mult, cetățenii având posibilitatea să se implice în luarea deciziilor, să se reapropie de Uniune. Această apariție mediatică a elementului de reducere a deficitului democratic adus de noul tratat, este contrabalansată critic de ridicarea problemei tratamentului diferit aplicat Franței comparativ cu Irlanda (2 octombrie).

France 24 propune un istoric al Tratatului de la Lisabona (3 octombrie), din care am reținut două subteme care individualizează abordarea postului francez comparativ cu celelalte televiziuni. În primul rând, existența unei continuități între Tratatul Constituțional și actualul tratat, legătură pe care nu o vom vedea prezentă pe nici un alt post, pentru că doar aici l-am putut vedea pe fostul președinte Valéry Giscard d'Estaing, la Thessalonic, în 2003, când a prezentat Constituția șefilor de stat din Uniune. Iar în al doilea rând, punerea în evidență a rolului esențial jucat de Franța în adoptarea Tratatului de la Lisabona și în progresul construcției europene. „Nicolas Sarkozy va face lucrurile să meargă”, spune prezentatoarea într-o exprimare concisă și emblematică a atitudinii France 24. Televiziunea franceză pune astfel în evidență simboluri proprii ale spațiului din care provine, chiar într-un eveniment care se petrece într-o altă țară și având implicații majore la nivelul construcției de ansamblu. Dimensiunea identitar-culturală proprie prezentă aici este văzută ca fiind pusă în slujba construcției și dezvoltării instituționale comune.

După aflarea rezultatului, France 24 arată că, deși referendumul este considerat esențial, procesul este unul în desfășurare, pentru a încheia „criza instituțională” în care se află Uniunea, Tratatul de la Lisabona trebuind să fie ratificat de toate țările membre, rămânând încă Polonia și Cehia (3 octombrie). Dacă dintre cele două țări prima apare ca exprimându-și deja angajamentul favorabil ratificării, cea de a doua rămâne o potențială problemă, deoarece președintele Klaus menține o stare de incertitudine.

O altă amenințare pentru tratat - așa cum este ea reliefată de France 24 (3 octombrie) - ar putea fi preconizata venire la putere a conservatorilor în Marea Britanie, care ar putea anula ratificarea și apoi ar putea convoca un referendum, fapt posibil în condițiile în care Polonia și/sau Cehia amână o decizie favorabilă.

2.2.5.3. Mediaticizarea celui de-al doilea referendum irlandez privind adoptarea Tratatului de la Lisabona prin intermediul buletinelor de știri ale postului Deutsche Welle TV Europa

2.2.5.3.1. Încadrarea emisiunilor informative difuzate de Deutsche Welle TV Europa în grila tematică propusă

Utilizând tehnica numărării iterațiilor a rezultat următoarea situație cantitativă a încadrării emisiunilor informative difuzate de Deutsche Welle TV Europa în grila compozită:

Europa economică - context, interese, implicații ale adoptării Tratatului de la Lisabona de către Irlanda în plan intern irlandez, respectiv în planul de ansamblu al UE.

- Problemele economice ale Irlandei au un impact important asupra votului în sensul aprobării tratatului (câte o referință în 1, 2, 3 și 4 octombrie).

- Teama de plecarea investitorilor a adus voturi pentru „Da” (o referință în 2 octombrie).

- Teama de scăderea venitului minim a adus voturi pentru „Nu” (o referință în 2 octombrie).

- Teama de șomaj a adus voturi pentru „Da” (o referință în 3 octombrie).

Europa identitar-culturală - context, interese, implicații ale adoptării Tratatului de la Lisabona de către Irlanda în plan intern irlandez, respectiv în planul de ansamblu al UE.

- Campania pentru respingerea referendumului s-a concentrat pe temerile irlandezilor că tratatul înseamnă predarea suveranității către Bruxelles (câte o referință în 1, 2 și 4 octombrie).

- Irlandezii și-au exprimat ferm apartenența la Uniunea Europeană (o referință în 3 octombrie).

- Dezbaterea publică nu a fost legată de tratat, ci de probleme interne irlandeze (o referință în 2 octombrie).

UE ca proces de construcție și dezvoltare instituțională și reglementativă în contextul celui de-al doilea referendum irlandez pentru adoptarea Tratatului de la Lisabona.

- Guvernul irlandez susține aprobarea referendumului (o referință în 1 octombrie).

- Tratatul de la Lisabona prevede apariția unor noi oficiali la nivel european (o referință în 2 octombrie).

- Tratatul de la Lisabona își propune să eficientizeze funcționarea instituțiilor europene (câte o referință în 2 și 3 octombrie).

- Referendumul irlandez este foarte important pentru viitorul Uniunii Europene (câte o referință în 1, 2, 3 și 4 octombrie).

- Liderii europeni consideră că rezultatul este un vot de încredere acordat Uniunii (două referințe în 3 octombrie și una în 4 octombrie).
- Pentru a intra în vigoare, Tratatul de la Lisabona mai trebuie să fie ratificat de Polonia și Cehia (câte o referință în 3 și 4 octombrie).
- Cehia se constituie în principalul obstacol rămas în calea ratificării tratatului (câte o referință în 3 și 4 octombrie).
- Eventuala venire la putere a conservatorilor în Marea Britanie ar putea fi o amenințare pentru ratificarea tratatului (o referință în 4 octombrie).

2.2.5.3.2. Analiză și interpretare a rezultatelor obținute

Deutsche Welle Europe se arată a fi atent preocupată de referendumul irlandez, începându-și consistentele relatări cu o zi înaintea evenimentului, și acordându-i atenție și la două zile după încheierea lui.

În toate cele patru zile în care sunt prezente grupaje informative dedicate problemei, dificultățile Irlandei în contextul crizei globale economico-financiare sunt văzute ca fiind un argument în favoarea votului pozitiv la referendum. Iar una dintre temele principale ale campaniei electorale pentru „Da” apare ca fiind legată de criza economică și de ajutorul pe care UE l-a acordat Irlandei (3 octombrie).

În descrierea motivelor pentru care irlandezii au votat pro sau contra, un rol major îl joacă aspecte economice sau socio-economice, teama de plecarea investitorilor (2 octombrie), teama de șomaj (3 octombrie), teama de scăderea veniturilor (2 octombrie).

Prezentarea campaniei electorale ocupă de altfel un loc consistent în programele informative DW TV Europe, atingând dimensiunea identitară și arătând atât temerile irlandezilor legate de pierderea suveranității (1, 2 și 4 octombrie) în chestiuni care sunt legate de teme economice, sociale și de securitate (4 octombrie), dar care, în esență, sunt legate de identitate și constituie o potențială amenințare la adresa acesteia. De altfel, DW TV Europe arată că nu elementele esențiale ale tratatului au fost în dezbatere publică în Irlanda, ci problemele manifestate la nivel național (2 octombrie), iar această observație prezintă o importanță deosebită, pentru că arată distanța care există între cetățeni și agenda europeană. Arată că, în ciuda faptului că rezultatul referendumului a fost interpretat ca o exprimare fermă a apartenenței la Uniune (3 octombrie), comunicarea ideilor europene la nivel național este esențială și rămâne deseori doar un deziderat⁷⁵. În spațiile de comunicare

⁷⁵ Legătura între agenda europeană și cadrele comunicării naționale presupune un rol mai activ al politicianilor la nivel național, o implicare a Parlamentelor naționale în dezbaterile europene, un rol mai activ al parlamentarilor Uniunii.

politică naționale, politicienii dau vina pe Comunitate pentru diverse decizii pe care le consideră impopulare și respectiv își asumă în întregime meritele atunci când simt că ar putea obține un câștig electoral. Informația europeană este distorsionată și folosită ca argument în bătăliile politice interne. De aici și interpretarea raportului dintre interesele naționale și interesele Uniunii, văzute ca fiind în concurență⁷⁶.

DW TV Europe surprinde implicațiile votului asupra construcției europene, atât dintr-o perspectivă „tehnică”, menționând noile poziții de „președinte” și de „ministru de externe” și „fluidizarea funcționării instituțiilor” (2 octombrie) și „luarea deciziilor” (3 octombrie), dar mai ales dintr-o perspectivă simbolică, votul fiind prezentat ca fiind „esențial” pentru viitorul Uniunii, deoarece un rezultat negativ ar arunca Europa într-o „criză politică” (1 și 3 octombrie), ar însemna „sfârșitul proiectului de reformă al instituțiilor europene” (2 octombrie) și, potențial, a reprezentat o „piedică majoră în calea reformei Uniunii” (4 octombrie). De asemenea, după aflarea rezultatelor (3 octombrie), J.M. Barroso (președintele Comisiei) și Guy Verhofstadt (liderul grupului liberal din Parlamentul European) apar ca exprimându-și bucuria pentru rezultat, pe care-l văd ca un semn al încrederii într-un viitor comun european, J.M. Barroso fiind prezent în același context și în 4 octombrie.

Postul german se arată interesat de obstacolele aflate în calea tratatului după rezultatul pozitiv la referendum. Cehia și Polonia sunt singurele țări europene care mai trebuie să-l ratifice (3 și 4 octombrie), însă doar Cehia se anunță ca fiind un obstacol. Problema cehă este prezentată în detaliu, opoziția plasându-se pe trei niveluri. La nivelul unui grup de senatori cehi care au cerut la Curtea Supremă (națională) verificarea constituționalității tratatului (3 octombrie); la nivelul președintelui Vaclav Klaus, care este prezentat atacând într-un discurs public ideea de a ține un al doilea referendum, „Știm cu toții că dacă rezultatul ar fi fost opusul, ar fi existat al treilea, al patrulea, al cincilea, al 59-lea referendum, până când obțineau rezultatul pe care-l doreau. Acesta nu este modul în care ar trebui să se petreacă lucrurile în Europa”, spune Klaus (4 octombrie); și respectiv la nivelul străzii, prin relatarea unei demonstrații antieuropene ținute la Praga (4 octombrie). De asemenea, DW TV Europe

⁷⁶ Există o diferență între interesele imediate, pe termen scurt, și interesele naționale pe termen lung (securitate și bunăstare) care, după cum s-a dovedit pe parcursul ultimilor 50 de ani, se suprapun peste construcția Uniunii. Este vorba de o ciocnire între interesele pe termen scurt și cele pe termen lung, fals prezentată de unii politicieni, de obicei din motive care țin de dorința de a câștiga voturi într-un orizont de timp scurt. Deseori, „perspectiva pe termen scurt alungă perspectiva pe termen lung” (Naisbitt, John. [1982] (1989). *Megatendențe. Zece noi direcții care ne transformă viața*. București: Editura Politică, p. 130).

(4 octombrie) amintește preconizata venire la putere a conservatorilor în Marea Britanie, care și-au exprimat public intenția de a anula ratificarea și de a convoca un referendum.

2.2.5.4. Mediatizarea celui de-al doilea referendum irlandez privind adoptarea Tratatului de la Lisabona prin intermediul buletinelor de știri ale postului Euronews

2.2.5.4.1. Încadrarea emisiunilor informative difuzate de Euronews în grila tematică propusă

Utilizând tehnica numărării iterațiilor a rezultat următoarea situație cantitativă a încadrării emisiunilor informative difuzate de Euronews în grila compozită:

Europa economică - context, interese, implicații ale adoptării Tratatului de la Lisabona de către Irlanda în plan intern irlandez, respectiv în planul de ansamblu al UE.

- Problemele economice ale Irlandei au un impact important asupra votului în sensul aprobării tratatului (două referințe în 1 octombrie, o referință în 2 octombrie și trei în 3 octombrie).

- Uniunea Europeană a oferit în trecut și oferă și astăzi un esențial sprijin economic pentru Irlanda (câte o referință în 1 și 3 octombrie).

Europa socială - context, interese, implicații ale adoptării Tratatului de la Lisabona de către Irlanda în plan intern irlandez, respectiv în planul de ansamblu al UE.

- Sprijinul Uniunii pentru Irlanda a avut importante efecte benefice în plan social (câte o referință în 1 și 3 octombrie).

Europa identitar-culturală - context, interese, implicații ale adoptării Tratatului de la Lisabona de către Irlanda în plan intern irlandez, respectiv în planul de ansamblu al UE.

- Irlanda a primit garanții din partea UE în ceea ce privește neutralitatea, taxarea și avorturile (câte o referință în 1 și 3 octombrie).

- Irlandezii și-au exprimat ferm apartenența la Uniunea Europeană (trei referințe în 3 octombrie și una în 4 octombrie).

UE ca proces de construcție și dezvoltare instituțională și reglementativă în contextul celui de-al doilea referendum irlandez pentru adoptarea Tratatului de la Lisabona.

- Statele mici au fost marii beneficiari ai construcției europene (o referință în 1 octombrie).

- Există un deficit de comunicare la nivelul Uniunii (câte o referință în 1 octombrie și 2 octombrie).
- Tratatul de la Lisabona își propune să eficientizeze funcționarea instituțiilor europene (câte o referință în 2 și 3 octombrie).
- Tratatul de la Lisabona prevede apariția unor noi oficiali la nivel european (câte o referință în 2 și 3 octombrie).
- Referendumul reprezintă un moment de cotitură într-o criză politică internă a Uniunii (câte o referință în 1 și 2 octombrie).
- Votul irlandez poate afecta reforma instituțională în Uniune și prin aceasta afectează problematica extinderii (o referință în 2 octombrie).
- Pentru a intra în vigoare, Tratatul de la Lisabona mai trebuie să fie ratificat de Polonia și Cehia (câte o referință în 3 și 4 octombrie).
- Cehia se constituie în principalul obstacol rămas în calea ratificării tratatului (câte o referință în 3 și 4 octombrie).
- Suporterii tratatului au organizat o petrecere la pub-ul lui Kitty O'Shea din Bruxelles (o referință în 3 octombrie).

2.2.5.4.2. Analiză și interpretare a rezultatelor obținute

La fel ca și DW Europe, Euronews are grupaje informative consistente începând din 1 octombrie și până în 4 octombrie, având cea mai complexă prezență a evenimentului din întreg eșantionul analizat.

În același timp, Euronews are o atitudine proeuropeană, prin felul în care selectează imaginile favorabile pentru tabăra proeuropeană implicată în campania irlandeză, fără însă a-și pierde echilibrul, profesionalismul și umorul (în fiecare zi apare pub-ul irlandez al lui Kitty O'Shea, situat chiar vizavi de sediul Comisiei Europene de la Bruxelles, locul în care se dezbate referendumul și se sărbătorește victoria). După anunțarea rezultatelor, Euronews a avut pe ecran, vreme de mai multe ore, un grafic și un text conținând rezultatul votului: „Tratatul de la Lisabona: 67,1% Da, 32,9% - Nu / Referendum irlandez”, indiferent de programul difuzat, ceea ce arată importanța evenimentului pentru acest post.

Rolul jucat de problemele economice ale Irlandei este pus în evidență în repetate rânduri. Astfel, corespondentul televiziunii publice irlandeze la Bruxelles (Tony Connolly) crede că alegătorii „sunt că Europa a fost bună pentru Irlanda din punct de vedere economic” (1 octombrie); premierul Brian Cowen avertizează că respingerea tratatului ar putea provoca un exod al investitorilor (2 octombrie); un cercetător al Centrului pentru reformă europeană (Hugo Brady) consideră că secretul succesului a fost acela de a-i conștientiza pe oameni

că un vot negativ „ar tăia Irlanda de la sursa ajutorului” (3 octombrie); iar J.M. Barroso, președintele Comisiei, a declarat: „Irlanda a recunoscut rolul pe care Uniunea Europeană l-a avut în răspunsul la criza economică” (3 octombrie). Mai mult, Euronews este singurul post din eșantionul analizat care prezintă un istoric al relațiilor dintre Uniune și Irlanda (1 și 3 octombrie), arătând elementele de fundal legate de sprijinul pe care fondurile europene nerambursabile l-au dat țării care a devenit cunoscută sub numele de „tigrul celtic”, cu efecte benefice în plan social, făcând explicit afirmația că aceste fonduri „au adus Irlanda în epoca modernă” și la ajutorul pe care Europa îl acordă chiar în prezent: „Băncile irlandeze au o nevoie disperată să beneficieze de miliardele injectate de Banca Centrală Europeană”.

În ceea ce privește unitatea tematică „Europa identitar culturală - context, interese, implicații ale adoptării Tratatului de la Lisabona de către Irlanda în plan intern irlandez, respectiv în planul de ansamblu al UE”, sunt amintite atât garanțiile primite de Irlanda din partea Uniunii („neutralitatea, taxarea și avorturile”), care, deși se operaționalizează în domenii specifice, în esență țin de asigurările date Irlandei că își va păstra specificul național, că noul tratat nu înseamnă dizolvarea identității. Tot în cadrul aceleiași unități tematice, sunt de amintit discursurile premierului irlandez și ale oficialilor Uniunii Europene, care, fapt important de semnalat, au tot o abordare ce țineste identitatea, dar una comună europeană. Discursurile, așa cum apar ele pe Euronews, dar și pe celelalte televiziuni investigate, nu se referă la noile instituții, ci reafirmă voința comunității de a sta împreună pe mai departe⁷⁷.

În ceea ce privește schimbările concrete pe care tratatul le aduce, acestea sunt abordate de Euronews sumar și de o manieră care personalizează. Se trece doar în revistă (2 și 3 octombrie) faptul că se urmărește eficientizarea instituțiilor și că este prevăzută apariția unor noi actori la nivel european, un președinte al Consiliului European „pe termen lung” și „un lider al politicii externe puternic” (2 octombrie), pentru ca apoi să se treacă la enumerarea unor posibili viitori președinți, primul ministru olandez Jan Peter Balkenende, respectiv fostul prim-ministru britanic Tony Blair (3 octombrie).

⁷⁷ Câteva declarații difuzate de Euronews: premierul irlandez Brian Cowen: „Astăzi le-am spus celorlalte țări ale Europei că stăm împreună cu ei și vrem să mergem împreună înainte. Facem asta pentru că știm că suntem mai buni și mai puternici împreună” (3 octombrie); J.M. Barroso, președintele Comisiei: „este o zi mare pentru Uniunea Europeană” (3 octombrie) și „văd acest vot un semn de încredere al poporului irlandez în Uniunea Europeană, un semn al dorinței lor de a fi membrii deplin” (4 octombrie); Jerzy Buzek, președintele Parlamentului European: „[...] este Europa noastră comună. Să scriem împreună istoria noastră comună europeană!”.

Legat de elemente de fond ale edificării arhitecturii europene și a dezbaterii consecințelor referendumului ca element decisiv al aprobării/ respingerii Tratatului de la Lisabona, Euronews are o prezență consistentă în eșantionul analizat, fiind singura televiziune care atacă subiecte precum statele mici ca beneficiari ai construcției europene (1 octombrie) sau felul în care votul irlandez poate afecta problematica extinderii, „oboseala” vs. voința politică în cazul extinderii și șansele țărilor balcanice în context (2 octombrie). Pentru Euronews, referendumul reprezintă un moment de cotitură într-o „criză politică internă” a Uniunii (1 și 2 octombrie).

În ceea ce privește reacțiile de după aflarea rezultatului, în relatările Euronews, se subliniază faptul că tratatul mai trebuie să fie ratificat de către Polonia și Cehia. Cehia este portretizată ca fiind principalul obstacol în calea ratificării, atât la nivelul președintelui (3 și 4 octombrie), cât și la nivelul străzii, prin demonstrația antieuropeană organizată la Praga. Sunt însă de arătat aici elementele unei persuasiunii care ni se aplică în acest context. Anume: imaginile de la demonstrația pragheză încadrează tineri care stau la o masă plină cu halbe de bere, iar tinerii de la masă par obosiți, nu au defel aerul că sărbătoresc ceva sau că ar putea avea ceva de spus (4 octombrie). E o mare diferență față de în felul în care, în aceeași zi, grupajul informativ dedicat evenimentului și ecourilor începe cu un grup de tineri agitând steagurile Irlandei și ale Uniunii, bucurându-se și cântând ca pe stadion, filmați într-un stil care să le arate bucuria și să sugereze numărul lor mare.

Pentru Polonia, informațiile oferite de Euronews sunt contradictorii, în 3 octombrie aflăm că președintele Poloniei a afirmat că va ratifica tratatul dacă Irlanda spune „Da”, pentru ca în 4 octombrie acesta să apară ca fiind eurosceptic, alături de președintele ceh, atunci când europarlamentarul olandez Sophia Veld dă o declarație prin care atrage atenția că nu este vorba despre o posibilă opoziție a polonezilor și a cehilor, ci despre atitudinile președintelui polonez și celui ceh. „Cred că este o mare diferență, spune aceasta, pentru că în ambele cazuri parlamentele naționale au decis să sprijine Tratatul de la Lisabona. Astfel că, acum, este la îndemâna acestor doi indivizi să-și asume responsabilitatea și sper că vor recunoaște că cele 27 de țări membre au luat o decizie democratică și că blocarea acestei decizii nu este democratică”.

Un aspect relevant care individualizează abordarea Euronews este apariția subtemei legate de existența unui deficit de comunicare prezent la nivelul Uniunii, o problemă asupra căreia s-a atras atenția în repetate rânduri și contexte, dar care rămâne de o acută actualitate. Astfel, Daniel Keohane, de la European Union Institute for Security, arată că există o problemă, manifestată atât la nivelul guvernelor naționale, cât și la cel al instituțiilor Comunității,

în a explica cetățenilor „că Uniunea Europeană este în interesul oamenilor” (1 octombrie), o problemă de fond ce s-a manifestat și în cazul referendumului irlandez. În același sens s-a exprimat și unul dintre alegătorii intervievați de Euronews pe 2 octombrie: „Am votat *Nu* pentru că nu înțeleg ce vor să implementeze. Cinstit, cred că politicienii nu ne-au explicat care este conținutul tratatului”.

Nu în ultimul rând, se cuvine să amintim locul pe care pub-ul lui Kitty O'Shea, situat peste drum de Comisia Europeană, la Bruxelles, îl joacă în fiecare zi în care apar relatări legate de referendum. Aici se întâlnesc și se exprimă jurnaliști, cercetători sau funcționari europeni. Aici este locul în care Euronews „pune în scenă” o bună parte dintre relatările sale. Ceea ce ne aduce aminte că trăim într-o societate a spectacolului difuzat și construit prin intermediul mass media. Chiar dacă stilul spectacular implică simplificări și limitări inerente în receptarea unor idei, aduce beneficii pentru că te menține în atenția publicului. Mass media are nevoie și creează spectacolul. Comunicatorii abili știu aceasta și încearcă să îi ofere sprijin, să genereze ei contextul, scenografia și personajele, pentru că altfel presa le va crea oricum.

2.2.5.5. Mediatizarea celui de-al doilea referendum irlandez privind adoptarea Tratatului de la Lisabona prin intermediul buletinelor de știri ale postului CNN International Europe

2.2.5.5.1. Încadrarea emisiunilor informative difuzate de CNN International Europe în grila tematică propusă

Utilizând tehnica numărării iterațiilor a rezultat următoarea situație cantitativă a încadrării emisiunilor informative difuzate de CNN International Europe în grila compozită:

Europa identitar-culturală - context, interese, implicații ale adoptării Tratatului de la Lisabona de către Irlanda în plan intern irlandez, respectiv în planul de ansamblu al Uniunii Europene.

- Tratatul de la Lisabona include garantarea drepturilor omului (o referință în 3 octombrie).

UE ca proces de construcție și dezvoltare instituțională și reglementativă în contextul celui de-al doilea referendum irlandez pentru adoptarea Tratatului de la Lisabona.

- Tratatul de la Lisabona este menit să fluidizeze activitatea instituțiilor și să simplifice luarea deciziilor (o referință în 3 octombrie).

- Tratatul își propune să dea noi drepturi cetățenilor UE, incluzând dreptul de a avea inițiative legislative (o referință în 3 octombrie).

- Parlamentele naționale vor avea un cuvânt de spus în deciziile UE (o referință în 3 octombrie).
- Tratatul propune un nou sistem pentru luarea deciziilor - extinderea votului cu majoritate calificată (o referință în 3 octombrie).
- Tratatul include o clauză de retragere din Uniune (o referință în 3 octombrie).
- Tratatul va crea un puternic președinte al Consiliului European (o referință în 3 octombrie).
- Dintre cele 27 de state membre ale Uniunii, Republica Cehă și Polonia mai trebuie să ratifice tratatul (o referință în 3 octombrie).

2.2.5.5.2. Analiză și interpretare a rezultatelor obținute

CNN International Europe acordă referendumului irlandez cea mai mică atenție în eșantionul analizat. Doar în ziua de sâmbătă, 3 octombrie, însă este de remarcat că CNN prezintă contextul (este al doilea referendum), rezultatul (două treimi dintre votanți au spus „Da”, cu o prezență la vot de 58%) și trece în revistă principalele modificări instituționale (cu excepția înființării postului de Înalț Reprezentant al Uniunii pentru afaceri externe și politică de securitate și a Serviciului European de Acțiune Externă), referindu-se la fluidizarea activității instituțiilor și simplificarea luării deciziilor. În esență, în eșantionul analizat, surprinde cel mai bine într-o singură știre modificările aduse de acest tratat, mai ales că face referire și la problematica drepturilor omului cuprinsă în el. Dar această știre este doar una. Iranul nuclear, catastrofele naturale din Asia, desemnarea orașului gazdă a Olimpiadei și noul guvern german sunt pe agenda de priorități a postului CNN în detrimentul referendumului irlandez, cel puțin în eșantionul analizat. Atunci când totuși se referă la el, CNN o face cu rigoare și profesionalism, fără a intra în detalii legate de campania internă irlandeză.

2.2.6. Concluzii și analiză contextuală de ansamblu

O raportare a grilei coroborate la poziționarea Irlandei prin actanții pro și contra arată posturile analizate (cu excepția CNN⁷⁸) ca fiind atente la argumentele pro și contra prezentate în campania electorală internă desfășurată în Irlanda, și încercând să păstreze un anume echilibru, prin prezentarea pozițiilor ambelor părți, atât la nivelul informațiilor oferite de comentatori, cât

⁷⁸ CNN are o abordare total diferită de posturile europene. În eșantionul analizat, postul ignoră campania electorală irlandeză și dezbaterile europene, pentru a se concentra, după rezultat, pe modificările instituționale prevăzute în tratat.

și la nivelul imaginilor prezentate, cel puțin până la desfășurarea referendumului. Singurul loc în care se rupe echilibrul și se vede poziția proeuropeană a posturilor este apariția personajelor politice irlandeze, care, fie că sunt la putere (Brian Cowen), fie în opoziție (Ruairi Quinn, laburist), sunt din tabere care susțin aprobarea referendumului.

Este însă de precizat că această abordare poate fi considerată și o reprezentare coerentă cu planul factual al societății irlandeze, în care marile partide au susținut opțiunea proeuropeană. Astfel, guvernul condus de premierul Brian Cowen⁷⁹, lider al partidului Fianna Fáil⁸⁰, sprijinit de Verzi⁸¹ și de Democrați, a susținut votul pozitiv pentru referendum⁸², însă premierul aflat în pierdere de popularitate, a fost rezervat cu aparițiile publice pe perioada campaniei, pentru a nu da prilejul unui vot negativ, după cum a arătat France 24 în data de 2 octombrie.

Enda Kenny, lider la partidului Fine Gael, partid aflat la data referendumului în opoziție, venit la putere în 2011 în coaliție cu laburiștii, a făcut campanie declarând „Votez Da vineri, 2 octombrie, deoarece cred din tot sufletul că interesul Irlandei constă în a fi o componentă esențială a unei Uniuni Europene dinamice, eficientă și democratică”⁸³. De altfel, partidul Fine Gael și-a desfășurat campania sub sloganul „Da pentru Europa, Da pentru slujbe, Da pentru revenire (economică)”, care va apărea sub formă de afișe sau pancarte în imaginile difuzate de fiecare dintre televiziunile europene analizate.

Eamon Gilmore, lider al partidului laburist, aflat la data referendumului în opoziție, a declarat pe 30 septembrie 2009 că votul se referă la viitorul Irlandei în Europa, nu la viitorul partidului Fianna Fail ca partid de guvernământ, îndemnându-și alegătorii să-și păstreze votul negativ (împotriva guvernului) pentru alegerile generale. „Nu este vorba despre slujba lui Brian Cowen (primul ministru în exercițiu), a spus el, ci despre slujbele voastre, despre viața familiilor voastre și a vecinilor voștri, despre oportunitățile disponibile pentru tinerii noștri”⁸⁴.

Cel mai puternic opozant politic a fost Sinn Féin⁸⁵, cel de-al patrulea partid politic irlandez ca mărime la alegerile din 2011, la care s-au adăugat o serie de partide de mai mică importanță⁸⁶.

⁷⁹ <http://www.fiannafail.ie/media/entry/press-conference-3rd-october-2009/>

⁸⁰ <http://www.fiannafail.ie/index.php/lisbon/entry/2503/>

⁸¹ http://www.greenparty.ie/en/policies/discussion_documents/the_lisbon_treaty

⁸² *The Department of Foreign Affairs' White Paper, designed to explain issues around the Lisbon Treaty*, <http://www.lisbontreaty.ie/whitepaper>.

⁸³ <http://yestoeurope.ie/>

⁸⁴ <http://www.labourforeurope.ie/blog/archive/2009/09/30/fridays-vote-about-irelands-future-in-europe-not-fianna-fails-future/>

⁸⁵ <http://www.sinnfein.ie/no-2-lisbon>

⁸⁶ <http://workerspartyireland.net/lisbon.html>, http://www.eirigi.org/campaigns/no_to_Lisbon.html

Pe lângă activitatea partidelor, și societatea civilă irlandeză s-a polarizat, s-au mobilizat o serie de grupuri reunind ONG-uri diverse și activiști sociali, cum a fost, spre exemplu, grupul Coir⁸⁷, probabil cel mai activ antiLisabona, respectiv grupul Ireland for Europe⁸⁸ (condus de Pat Cox, fost președinte al Parlamentului European), pentru a da doar două exemple mai active și proeminente⁸⁹.

Importanța acordată în campanie problematicii economice, respectiv implicațiilor sociale ale elementului economic apare bine reprezentată în mass media, cu excepția CNN, cu un plus pentru DW Europe și Euronews, în cazul Euronews reliefându-se de o manieră clară atât importanța istorică a sprijinului european pentru modernizarea Irlandei, cât și importanța sprijinului actual. Consecințele dificultăților economice au fost în ultimii ani în atenția tuturor țărilor Uniunii de o manieră acută, și încă în vara anului 2011 persistă destule incertitudini cu privire la problemele economice europene, la datoriile unor state membre, la viitorul monedei unice.

Cea de a doua temă majoră a campaniei irlandeze a reprezentat-o identitatea. Tabăra contra a încercat să readucă în prim plan conflictul național - supranațional în termenii amenințării europene la adresa identității irlandeze, care se poate exprima în domeniul social, fiscal sau de securitate, fapt prezentat ca atare de BBC News, DW Europe și Euronews. În particular, campania contra s-a concentrat pe temerile irlandezilor, dar a existat și o abordare bazată pe identitate, pe cea comună europeană și venind dinspre tabăra pro, după cum arată foarte elocvent DW Europe (1 octombrie)⁹⁰.

⁸⁷ <http://www.coircampaign.org>

⁸⁸ <http://www.irelandforeurope.ie>

⁸⁹ Alte exemple pro: Women for Europe (<http://www.womenforeurope.ie>) sau We Belong (<http://webelong.ie>); respectiv contra VoteNo (<http://www.voteno.ie>) sau Vote No - Workers Solidarity Movement (<http://www.wsm.ie/voteno>).

⁹⁰ DW Europe prezintă imagini cu cinci tipuri de afișe de campanie legate de temerile irlandezilor, nu de dorințele sau speranțele acestora, precum în cazul campaniei axată pe problematica economică, unul pentru tratat și patru contra acestuia. Cel favorabil aprobării prezintă imaginea unui bărbat tânăr (un personaj cunoscut pentru irlandezi, <http://webelong.ie>), mesajul fiind: „Lisabona. Noi aparținem. Tu decizi”. Trei dintre cele care sunt împotriva sunt virulent antieuropene și inteligent construite, aparținând grupului Coir. Primul conține mesajul „70% dintre europeni ar vota Nu. Ridică-te pentru Europa (Stand up for Europe). Votează Nu”. Este o abordare interesantă, greu de contrariat comunicational, deoarece inversează rolurile, adică noi, cei care suntem împotriva, suntem europeni, dacă votezi „Nu” votezi pentru Europa, cea autentică. Al doilea afiș conține mesajul: „Noul sistem de vot: Germania 17%, Irlanda 0,8%. Noi pierdem sub Lisabona. Votează Nu” și speculează faptul că tratatul înseamnă predarea suveranității către Bruxelles. Al treilea afiș face apel la sentimentele naționale prin intermediul eroilor neamului, prezentând portretele lui James Connolly, Patrick Pearse și Thomas Clarke, trei dintre liderii revoltei irlandeze din 1916, executați de britanici, simboluri ale naționalismului irlandez, iar sub portretele lor scrie: „Ei și-au câștigat libertatea. Nu o arunca. Votează Nu”. Cel de-al patrulea afiș aparține partidului socialist și transmite mesajul: „Nu privatizării sănătății și educației. Nu pentru Lisabona”.

În acest context al campaniei, nu este întâmplător faptul că discursurile de după victorie au pus accentul pe identitatea comună europeană, atât cele venite din partea irlandeză, cât și cele din partea oficialilor europeni.

Două dintre posturile analizate ridică problema deficitului comunicațional. DW Europe arată că în dezbateră internă irlandeză nu s-a discutat tratatul, ci probleme manifestate la nivel național, astfel încât și campania (mesajele direct adresate alegătorilor) și reprezentările difuzate prin mass media (interpretările secundare⁹¹) sunt mai puțin despre ce câștigă și ce pierde Irlanda dacă delegă o parte din suveranitate către Bruxelles potrivit noului tratat, și mai mult despre dobândirea legitimității la nivel național, despre obținerea controlului simbolic asupra definiției situației politice la nivel național irlandez. Tratatul este doar contextul în care se desfășoară bătălia. Pe de altă parte, Euronews este un canal media preocupat de existența unui deficit de comunicare europeană, manifestat atât la nivel național, cât și la nivelul european al instituțiilor Comunității, aducând pe ecran și experți (1 octombrie) și oameni obișnuiți (2 octombrie) care să abordeze subiectul, într-o punere în scenă care combină „autoritatea expertului” cu „vocea poporului”.

O raportare a grilei coroborate la poziționarea UE față de cel de-al doilea referendum irlandez pentru Tratatul de la Lisabona arată că cele mai mediatizate au fost asigurările date de către Uniune Irlandei cu privire la păstrarea identității sale, ideea că tratatul va eficientiza funcționarea Uniunii și prevederile privind apariția a două noi posturi cheie, cel de președinte al Consiliului European și cel de „superministru de afaceri externe”⁹². Nu se discută însă despre rolul lor, decât în termeni evazivi. Un singur post de televiziune, CNN International Europe, cel mai puțin preocupat de referendum, aduce în discuție faptul că tratatul garantează drepturile omului. Deseori uităm să spunem lucruri foarte importante, considerându-le probabil ca fiind ceva de la sine înțeles. Din păcate, drepturile omului și ale cetățeanului, așa cum se manifestă ele la nivel european, cu toate limitele și nuanțele despre care se poate discuta, sunt o excepție, nu sunt regula la nivel global. E bine că CNN ne amintește explicit care sunt valorile pe care Europa le-a validat în istorie și pe care le promovează.

Dacă toate posturile europene percep criza economico-financiară ca o problemă de maximă importanță, doar France 24 (3 octombrie) și Euronews

⁹¹ Gerstlé, 1992/2002, pp. 75-77.

⁹² France 24, 3 octombrie. Este de observat și faptul că presa simplifică, „superministru” este un termen mult mai potrivit pentru comunicarea mediatică decât Înalt Reprezentant al Uniunii pentru afaceri externe și politica de securitate.

(1 și 2 octombrie) vorbesc despre o „criză instituțională” și respectiv „criză politică internă”, percepând Europa ca fiind într-o criză de concept a unei entități în devenire, criză de concept care este influențată de criza economico-financiară, nu un produs al acesteia. France 24 pune chiar în dezbatere problema construcției democratice la nivel european, plecând de la tratamentul diferit aplicat țărilor membre, iar Euronews ridică problema felului în care sunt tratate țările mici ale Uniunii. Desigur, grupajele audiovizuale luate în discuție nu sunt veritabile dezbateri academice, dar televiziunea nu este un medium favorabil dezbaterii și, în cele din urmă, mass media nu spun oamenilor ce să gândească, ci la ce să se gândească⁹³, ele pot aduce în atenția opiniei publice teme europene, pot difuza mesaje critice, pot pune întrebări.

În grupajele informative difuzate de televiziunile europene - în special Euronews și France 24 - este prezentă evident ideea că rezultatul referendumului pune sub semnul întrebării întreaga construcție europeană, ani de negocieri și voința politică de a continua integrarea, ceea ce arată existența unui important segment comun între agenda mass media și agenda instituțiilor europene.

În ceea ce privește schimbările aduse de noul tratat pentru UE ca proces de construcție și dezvoltare instituțională și reglementativă, așa cum reiese din mediatizarea referendumului, avem mai degrabă o trecere în revistă decât o abordare consistentă. Televiziunile europene preferă să își îndrepte atenția către potențialele elemente de conflict legate de ultimele două țări care mai aveau de ratificat tratatul, Cehia și Polonia, sau legate de o presupusă victorie a conservatorilor britanici la alegerile din anul următor, care ar fi avut potențialul de a aduce un nou referendum.

Dacă dimensiunea socială a Europei este relativ redus mediatizată, de obicei în legătură cu cea economică, dimensiunea Europei ca actor geopolitic, militar și de securitate globală este abia amintită de BBC News și poate fi considerată prezentă doar prin instituția nou creată a „superministrului de externe”, dar contextul este legat de construcția instituțională și nu de poziția Europei ca un important actor geopolitic, militar și de securitate globală. Aici mai ales, dar și în mediatizarea la nivel superficial a construcției instituționale legate de noul tratat, apare vizibil că există o diferență între agenda europeană și mediatizare, că mass media are o altă raportare, față de înțelegerea căreia politicile comunicaționale ale Uniunii dau dovadă de o anume inadecvare. Nu se poate vorbi despre un hiatus, dar există o diferență vizibilă și existența acesteia nu este în favoarea Uniunii. Legitimitatea construcției supranaționale este direct legată de accesul la informația politică, de funcționarea

⁹³ McCombs, 2004, *pass.*

comunicării politice⁹⁴. Avem aici același deficit pe care l-a constatat grupul de experți condus de Willy de Clercq după ce, în iunie 1992, Danemarca a respins Tratatul de la Maastricht. Potrivit expertizei, conținutul tratatului era prea puțin cunoscut chiar și acolo unde fuseseră organizate dezbateri, susținerea sau respingerea venită din partea cetățenilor având o slabă legătură cu ceea ce tratatul propunea⁹⁵, vinovată fiind insuficienta comunicare politică. Mass media simplifică, personalizează, dramatizează, iubește conflictele⁹⁶. Comunicarea eficientă ține cont de caracteristicile mass media și le vine în întâmpinare. Cum spunea Dominique Wolton, „Informația se mișcă din ce în ce mai repede, comunicarea e la fel de lentă”⁹⁷.

2.3. Un model „plauzibil” (Habermas) și de largă recunoaștere pentru construcția unei sfere publice europene: canalul de televiziune Arte

2.3.1. Arte - canalul cultural european

Un element de interes din perspectiva promovării mediatică a modelului european de societate îl reprezintă televiziunea franco-germană „Arte”, despre care Habermas consideră că, în domeniul audio-vizual, este un model „plauzibil”⁹⁸ pentru încercarea de a construi o sferă publică europeană. Destul de puțin cunoscut în România, Arte s-a născut în 1992 printr-un parteneriat între televiziunile publice din Germania și din Franța⁹⁹. Politica declarată a postului este aceea de a-i ajuta pe spectatorii lui să înțeleagă realitatea unei lumi complexe și multipolare, să răspundă nevoilor publicului de informare asupra mizelor europene și dorinței umane de a te cunoaște

⁹⁴ Kaitatzi-Whitlock, 2008, pp. 25-26.

⁹⁵ De Clercq, 1993, p. 185.

⁹⁶ Dovadă atenția pe care posturile analizate (cu excepția CNN) o acordă președintelui eurosceptic al Cehiei.

⁹⁷ <http://www.wolton.cnrs.fr/>

⁹⁸ Habermas, 2001, <http://www.newleftreview.org/A2343>.

⁹⁹ Arte, canalul TV cultural european, s-a născut printr-un parteneriat între televiziunea franceză La Sept și televiziunile germane ARD și ZDF. În 1988, s-a constituit un grup de lucru franco-german care avea drept scop construirea unui canal cultural european, inițiativă susținută la vremea respectivă de președintele François Mitterrand și de cancelarul Helmut Kohl. Sunt de amintit și alți doi politicieni care au jucat un rol important, chiar unul de implicare directă, nu doar de părinte simbolic, anume Lothar Späth, fostul prim ministru al landului Baden-Württemberg, respectiv Jack Lang, fostul ministru francez al culturii. Inițiativa s-a materializat prin semnarea unui acord la 2 octombrie 1990, pentru ca, la 30 aprilie 1991, să ia ființă oficial canalul Arte, membrii fondatori fiind, la paritate, societățile La Sept Arte (devenită apoi Arte France) și Arte Deutschland GmbH (firmă deținută de posturile publice germane ARD și ZDF). La 30 mai 1992, primele emisiuni Arte au fost difuzate prin cablu și satelit.

mai bine cunoscându-l pe celălalt. În același timp, postul vrea să răspundă întrebărilor fundamentale privind viața planetei și să propună o ofertă culturală dinamică. Un canal TV cu sonor în ambele limbi, care se așează sub semnul diversității culturale, care e în pas cu epoca pe care o trăim prin tematica abordată, prin imaginile pe care le propune, creative și inovatoare.

De altfel, dorința de a stimula dialogul intercultural într-un cadru european a conturat personalitatea postului, care a adus un aer nou în televiziune. Arte a vâslit de multe ori împotriva curentului, și pentru că a renunțat la o anumită frivolitate și la „știrile de la ora 5” a fost acuzat că este prea elitist, iar criticii i-au prognozat sfârșitul. Dar iată că, până în prezent, postul nu a dat faliment, producțiile sale au luat numeroase premii, numărul de spectatori, deși limitat, înregistrează o creștere constantă.

Arte transmite documentare, reportaje, filme, talk-show-uri, programe economice și politice. Arte este postul care nu s-a temut și nu se teme să difuzeze producții necomerciale, filme europene sau ale unor tineri regizori din toată lumea, sau filme clasice. Această opțiune s-a încadrat de la început în politica postului, care și-a propus să conceapă, să producă și să difuzeze programe menite să încurajeze înțelegerea și cooperarea reciprocă între popoarele Europei, aducând în plus o formă deosebită, având un impact vizual care l-a făcut de neconfundat. Succesul său și rezistența în fața „invaziei americane” în domeniul producției TV a fost dovedit și de zecile de premii pe care producțiile Arte le-au obținut în fiecare an la nenumărate festivaluri internaționale, de la festivaluri dedicate documentarelor, serialelor, reportajelor, scurt-metrajelor (Clermont-Ferrand) și până la marile evenimente ale cinematografiei mondiale (Cannes, Berlin)¹⁰⁰.

2.3.2. Populația cercetării și eșantionul investigat așa cum s-au configurat în implementarea proiectului

Populația cercetării a fost alcătuită din emisiunile informative ale versiunii în limba franceză a postului de televiziune Arte difuzate de luni până vineri de la ora 13.45 și de la ora 20, iar sâmbătă și duminică de la ora 20, în intervalele 15-21 ianuarie 2011 și respectiv 24-30 ianuarie 2011. Rezultă astfel o populație de 24 de buletine de știri din care a fost prelevat un eșantion de 14 buletine de știri după criteriul un buletin de știri de pe zi, respectiv buletinul de știri de la ora 13.45 de luni până vineri și buletinul de la ora 20 în zilele de sâmbătă și

¹⁰⁰ În acest context, este de precizat că Arte s-a numărat printre producătorii premiatelor filme „Intervenție divină” (regia Elia Suleiman), „Aleargă Lola, aleargă” (regia Tom Tykwer), „Omul fără trecut” (regia Aki Kaurismäki) sau „Dansând cu noaptea” (regia Lars von Trier).

duminică, care au fost înregistrate în timpul difuzării. Acestea au aproximativ 15 minute fiecare, ceea ce înseamnă un total de trei ore și jumătate de emisie, în care s-au difuzat un total de 134 de știri. Precizez că folosesc termenul de „știre” în sensul de unitate audiovizuală referitoare la același subiect difuzată în cadrul buletinelor de știri analizate. Ea poate fi, din punctul de vedere strict al tehnicilor jurnalistice, știre, interviu, reportaj, comentariu, cronică sau o combinație între acestea.

Am procedat în primă instanță la transcrierea știrilor difuzate, lăsând doar mențiuni telegrafice asupra știrilor care în mod evident priveau în totalitate o problemă noneuropeană, din acestea rezultând un volum de transcripturi de 14 pagini, aferent celor 14 buletine de știri. În pasul următor am procedat la o restrângere a materialului ce urma a fi supus prelucrării și analizei, funcție de criteriul relevanței știrilor pentru problematica europeană. Astfel am construit un eșantion de conținuturi de informare publică alcătuit din 62 de știri cu relevanță europeană semnificativă și directă, respectiv fișe descriptive pentru cele 62 de știri. Acestea constituie materie primă pentru analiză. Acolo unde a fost necesar, am revizionat materialul audiovizual original pentru a putea analiza de o manieră aprofundată problematica. De precizat că, ținând cont de caracterul cu totul aparte al postului, am considerat de interes european atât știrile ce privesc Uniunea Europeană ca entitate în sine, cât și știrile care privesc statele membre.

Materialul rezultat în urma acestui proces de selecție constituie, pe fond, un eșantion semnificativ, atât în perspectiva conținutului, cât și în perspectivă cantitativă, pentru știrile europene difuzate de canalul de televiziune Arte.

2.3.3. Metodele, instrumentele și tehnicile utilizate în colectarea datelor, prelucrarea lor și interpretarea rezultatelor

În ceea ce privește colectarea datelor, am înregistrat în format digital audio-video conținuturile de comunicare publică ce au constituit eșantionul, apoi le-am transpus narativ în text analitic-descriptiv.

Metodele utilizate în cercetare au fost analiza tematică și respectiv analiza de conținut cantitativist-calitativistă a celor 62 știri selectate.

Pentru analiza tematică a conținutului știrilor selectate, am utilizat trei grile tematice: - grila tematică de inventariere a conținuturilor în primă instanță; - grila tematică conceptual-teoretică în a doua instanță; - și respectiv grila tematică compozită obținută prin coroborarea primelor două, care este și cea utilizată în final pentru interpretarea rezultatelor.

Întrucât prima listă de unități este un inventar rezultat din inspectarea știrilor (grila de inventariere a conținuturilor), îl voi reda în continuare în ordine alfabetică:

- Acord sindicate - patronat la uzinele Fiat;
- Alegeri prezidențiale în Portugalia;
- Ascensiunea extremei drepte în Franța și atacul acesteia împotriva instituțiilor europene;
- Comemorări ale unor personalități culturale cu prezentarea activităților lor;
- Critică la adresa susținerii franceze a regimului autoritar din Tunisia;
- Europa, destinație favorită pentru emigranți (o navă turcă cu emigranți s-a scufundat în apele teritoriale ale Greciei, o parte dintre oameni au fost salvați);
- Europa, loc de manifestare a demonstrațiilor împotriva regimurilor autoritare (Tunisia și Egipt) și de solidarizare cu acești demonstrați;
- Europa, loc de refugiu pentru refugiații pe motive politice;
- Fado - muzica devenită un simbol al identității portugheze;
- Franța construiește două nave de război Mistral pentru Rusia;
- Furaje contaminate cu dioxină descoperite în Germania;
- Importante investiții chineze în Europa, în Grecia și în special în Portugalia;
- Mediatizarea activităților culturale de actualitate:
 - Cinema;
 - Benzi desenate;
 - Teatru;
 - Operă;
 - Multimedia;
 - Modă;
- Michelle Alliot-Marie, ministrul de externe francez, a fost huiduită în timpul vizitei în teritoriile palestiniene;
- Ministrul german al apărării trebuie să explice în fața parlamentului german problema navei școală pe care a murit un cadet;
- Moneda euro - subiect de dezbatere și susținere la nivel european;
- Noua lege a presei din Ungaria și critica la adresa acesteia la nivel european;
- ONG-uri din Franța acuză limitarea dreptului la avort;
- Parisul și Berlinul au condamnat violențele împotriva manifestațiilor din Egipt;
- Parlamentul german a prelungit prezența soldaților germani în Afganistan;

- Premiul Saharov al Parlamentului European a fost acordat unui jurnalist cubanez, Guillermo Fariñas;
 - Președintele francez Nicolas Sarkozy a fost prezent la summitul Uniunii Africane;
 - Problema adopțiilor în Franța;
 - Problema legalizării căsătoriilor homosexuale în Franța și scurtă trecere în revistă a situației la nivel european;
 - Problema organismelor modificate genetic la nivel european; agricultorii polonezi se opun cultivării acestora;
 - Procesul unor foști politicieni francezi acuzați de trafic de arme spre Angola;
 - Propunerile președintelui francez Nicolas Sarkozy pentru G8 și G20 - îmbunătățirea guvernanței mondiale, propuneri pentru ONU, FMI, Banca Mondială;
 - Protest la Londra împotriva măsurilor de austeritate impuse de guvern;
 - Reformă judiciară în Franța pentru a pune drepturile apărării în concordanță cu „standardele europene”;
 - Relațiile polonezo-ruse sunt mai dificile de la tragicul accident aviatic din 2010 în care și-a pierdut viața președintele polonez Lech Kaczynski;
 - Sancțiuni impuse Belarusului de către Uniunea Europeană în contextul reprimării brutale a opoziției din această țară;
 - Satele portugheze se depopulează, rămân acolo doar persoanele în vârstă;
 - Spania are probleme cu șomajul foarte mare, un record pentru Uniune;
 - Spațiu al protestelor împotriva derapajelor politicianilor (premierul italian Silvio Berlusconi este acuzat că a plătit pentru a face sex cu o minoră);
 - Susținere franceză a construcției democrației în Tunisia, după plecarea lui Ben Ali;
 - Un spital pentru persoane defavorizate gestionat de un ONG francez în teritoriile palestiniene a fost închis de Hamas;
 - Victime franceze ale organizației teroriste al-Qaeda în Niger.
- Unitățile grilei tematice conceptual-teoretice urmează decupajele tematice clasice în ordine conceptual teoretică, surprinzând subdomeniile sistemului social așa cum apar ele în marile doctrine sociologice. Pentru analiza Arte, am construit-o pe cinci paliere, ținând cont de specificul postului:
- Dimensiunea europeană educațională și culturală, mediatizare;
 - Politica externă și de securitate europeană;
 - Politica internă europeană, construcție și dezvoltare instituțională și reglementativă la nivelul UE;

- Dimensiunea socială la nivel european;
- Dimensiunea economică a construcției europene.

Grila tematică unitară (compozită) a fost aceea care a rezultat din coroborarea celor două grile (cea de inventariere a conținuturilor și cea conceptual-teoretică) și se regăsește în capitolul următor de prezentare a rezultatelor obținute.

Am utilizat tehnica numărării iterațiilor pentru a stabili situația cantitativă a încadrării emisiunilor informative difuzate în grila compozită.

Analiza de conținut a urmărit identificarea acelor știri care difuzează reprezentări scrise, vorbite sau vizuale ale simbolurilor europene. Am considerat simboluri europene ca fiind steagul Uniunii, imnul Uniunii și moneda euro, urmărind determinarea listei de entități lingvistico-sonore și de entități vizuale care surprind esența fenomenului și numărarea lor, fără a avea pretenția de reprezentativitate statistică, ci doar de determinare a reliefurilor fenomenului. Am identificat astfel doar două știri în care se discută despre moneda unică europeană (fără să apară nici o imagine cu aceasta) și respectiv cinci știri în care au apărut imagini cu steagul Uniunii, detalii legate de acestea fiind prezentate în partea de concluzii a capitolului.

2.3.4. Prezentarea rezultatelor obținute

2.3.4.1. Încadrarea știrilor difuzate de ARTE în grila tematică propusă

Utilizând tehnica numărării iterațiilor a rezultat următoarea situație cantitativă a încadrării știrilor difuzate de Arte în grila tematică:

Dimensiunea europeană educațională și culturală, mediatizare

- Mediatizarea activităților culturale de actualitate: 11;
 - Cinema: 4;
 - Benzi desenate: 3;
 - Teatru: 1;
 - Operă: 1;
 - Multimedia: 1;
 - Modă: 1;
- Comemorări ale unor personalități culturale cu prezentarea activităților lor: 3;
- Noua lege a presei din Ungaria și critica la adresa acesteia la nivel european: 2;
- Premiul Saharov al Parlamentului European a fost acordat unui jurnalist cubanez, Guillermo Fariñas: 1;
- Fado - muzica devenită un simbol al identității portugheze: 1.

Politica externă și de securitate europeană

- Critică la adresa susținerii franceze a regimului autoritar din Tunisia: 3;
- Europa, loc de refugiu pentru refugiații pe motive politice: 3;
- Europa, loc de manifestare a demonstrațiilor împotriva regimurilor autoritare (Tunisia și Egipt) și de solidarizare cu acești demonstrați: 2;
- Sancțiuni impuse Belarusului de către Uniunea Europeană în contextul reprimării brutale a opoziției din această țară: 2;
- Susținere franceză a construcției democrației în Tunisia, după plecarea lui Ben Ali: 1;
- Victime franceze ale organizației teroriste al-Qaeda în Niger: 1;
- Europa, destinație favorită pentru emigranți (o navă turcă cu emigranți s-a scufundat în apele teritoriale ale Greciei, o parte dintre oameni au fost salvați): 1;
- Procesul unor foști politicieni francezi acuzați de trafic de arme spre Angola: 1;
- Relațiile polonezo-ruse sunt mai dificile de la tragicul accident aviatic din 2010 în care și-a pierdut viața președintele polonez Lech Kaczyński: 1;
- Michelle Alliot-Marie, ministrul de externe francez, a fost huiduită în timpul vizitei în teritoriile palestiniene: 1;
- Propunerile președintelui francez Nicolas Sarkozy pentru G8 și G20 - îmbunătățirea guvernantei mondiale, propuneri pentru ONU, FMI, Banca Mondială: 1;
- Parlamentul german a prelungit prezența soldaților germani în Afganistan: 1;
- Parisul și Berlinul au condamnat violețele împotriva manifestațiilor din Egipt: 1;
- Președintele francez Nicolas Sarkozy a fost prezent la summitul Uniunii Africane: 1.

Politica internă europeană, construcție și dezvoltare instituțională și reglementativă la nivelul UE

- Europa - spațiu al protestelor împotriva derapajelor politicienilor (premierul italian Silvio Berlusconi este acuzat că a plătit pentru a face sex cu o minoră): 3;
- Ascensiunea extremei drepte în Franța și atacul acesteia împotriva instituțiilor europene: 2;
- Alegeri prezidențiale în Portugalia: 2;
- Ministrul german al apărării trebuie să explice în fața parlamentului german problema navei școală pe care a murit un cadet: 2;
- Reformă judiciară în Franța pentru a pune drepturile apărării în concordanță cu „standardele europene”: 1.

Dimensiunea socială la nivel european

- Acord sindicate - patronat la uzinele Fiat: 1;
- ONG-uri din Franța acuză limitarea dreptului la avort: 1;
- Satele portugheze se depopulează, rămân acolo doar persoanele în vârstă: 1;
- Problema adopțiilor în Franța: 1;
- Problema legalizării căsătoriilor homosexuale în Franța și scurtă trecere în revistă a situației la nivel european: 1;
- Protest la Londra împotriva măsurilor de austeritate impuse de guvern: 1;
- Un spital pentru persoane defavorizate gestionat de un ONG francez în teritoriile palestiniene a fost închis de Hamas: 1;
- Spania are probleme cu șomajul foarte mare, un record pentru Uniune: 1.

Dimensiunea economică a construcției europene

- Moneda euro - subiect de dezbatere și susținere la nivel european: 2;
- Importante investiții chineze în Europa, în Grecia și în special în Portugalia: 1;
- Furaje contaminate cu dioxină descoperite în Germania: 1;
- Franța construiește două nave de război Mistral pentru Rusia: 1;
- Problema organismelor modificate genetic la nivel european; agricultorii polonezi se opun cultivării acestora: 1.

2.3.4.2. Analiză și interpretare a rezultatelor obținute în grila tematică propusă

a) În ceea ce privește unitatea tematică **„Dimensiunea europeană educațională și culturală, mediatizare”**, în cadrul acesteia se pot încadra 18 dintre cele 62 de știri cu tematică cu relevanță europeană. În eșantionul analizat, este depășită de unitatea tematică „Politica externă și de securitate europeană”, care are alocate 20 de știri, dar aceasta este o situație determinată în principal de evenimentele din țările arabe cunoscute și sub numele de „Revoluția iasomieii”, șirul de manifestări împotriva regimurilor autoritare din țările arabe, începute în Tunisia, unde mișcarea și-a primit numele după floarea simbol național, nume care a fost mai apoi folosit de unii comentatori din mass media pentru evenimentele din întreaga regiune. Un alt nume folosit este cel de „Primăvara arabă”. Fiecare dintre aceste două mari unități tematice au alocate aproape o treime din numărul știrilor cu relevanță europeană.

Cele mai multe dintre știrile analizate reprezintă mediatizarea activităților culturale, în următoarele domenii: cinema (4), benzi desenate (3), teatru (1), operă (1), multimedia (1), modă (1). Semnificativ este și spațiul acordat comemorării unor personalități culturale și prezentarea activității acestora,

având alocate trei știri, precum și dezbateră stârnită de noua lege a presei din Ungaria. Mai sunt de semnalat și Premiul Saharov al Parlamentului European acordat unui jurnalist cubanez și atenția acordată fado-ului, muzica simbol pentru portughezi.

b) În ceea ce privește unitatea tematică „**Politica externă și de securitate europeană**”, știrile legate de „Revoluția iasomiei” și cu relevanță pentru problematica europeană sunt în număr de nouă, trei dintre ele fiind critice la adresa susținerii franceze a regimului autoritar din Tunisia, două văzând capitalele europene ca loc de manifestare a demonstrațiilor de susținere a protestatarilor din țările arabe, două amintind de exilul european al unor personaje persecutate pe motive politice care se pot întoarce acum în Tunisia, una referindu-se la susținerea franceză a construcției democrației în Tunisia, după plecarea lui Ben Ali și una - la condamnarea violențelor împotriva manifestațiilor din Egipt. De două știri beneficiază sancțiunile europene impuse Belarusului în urma reprimării cu brutalitate a manifestațiilor care contestau desfășurarea alegerilor prezidențiale și a încarcerării opozanților politici. Ca preocupări cu frecvența redusă, câte o știre, sunt de semnalat scufundarea unei nave cu emigranți care încercau să ajungă în Europa, un atac al-Qaeda care a avut drept victime cetățeni francezi, procesul unor foști demnitari acuzați de trafic de arme spre Angola, relațiile ruso-poloneze, vizita ministrului de externe francez, Michelle Alliot-Marie, în teritoriile palestinieni, propunerile președintelui Nicolas Sarkozy pentru G8 și G20 și prezența acestuia la summitul Uniunii Africane, prelungirea prezenței germane în Afganistan.

c) În ceea ce privește unitatea tematică „**Politica internă europeană, construcție și dezvoltare instituțională și reglementativă la nivelul UE**”, aceasta are alocate zece știri, dar problematica construcției și dezvoltării instituționale europene este practic absentă, cu excepția „standardelor europene” invocate de autorități pentru reforma judiciară din Franța. Știrile se referă la evenimente politice interne ale Italiei, Franței, Portugaliei și Germaniei, doar în cazul Franței având de-a face cu ascensiunea extremei drepte, cu un discurs atacând instituțiile europene.

d) Unitatea tematică „**Dimensiunea socială la nivel european**” este relativ redusă și conține opt știri, implicând șase țări europene, acoperind însă o problematică diversă, problemele șomajului, acorduri sindicat - patronate, limitarea dreptului la avort, problemele vârstnicilor, căsătoriile homosexuale, adopțiile, protestele împotriva măsurilor de austeritate. Interesantă este știrea despre eforturile unui ONG francez de a întreține un spital pentru persoane defavorizate în teritoriile palestinieni și denunțarea abuzului comis de

organizația Hamas împotriva acestui spital. Un material audiovizual încărcat de tristețe și hotărâre. Nu este vorba aici sub nici o formă despre o nostalgie a prezenței europene în bazinul Mediteranei, ci de acea tristețe a oamenilor oboșiți să lupte împotriva nedreptăților și abuzurilor, oameni care prin efortul lor țin vie, la nivelul societății civile, ideea că nu avem voie să-i uităm pe cei care au nevoie de ajutor, pe cei nevoiași, pe cei singuri, pe cei fără adăpost, pe cei bolnavi. Desigur, Uniunea este și cel mai important furnizor de ajutor umanitar la nivel mondial¹⁰¹, oferind asistență necondiționată în valoare de peste 700 de milioane de euro pe an, dar aici este prezentat efortul viu al unor europeni obișnuiți, care ne demonstrează că nu avem voie să părăsim străduința și valorile, oricât de potrivnice ar fi împrejurările.

e) „**Dimensiunea economică a construcției europene**” este unitatea tematică cel mai slab reprezentată ca număr de știri în care ea este abordată, în fapt, semnificativ mai slab reprezentată sub acest aspect față de alte instrumente de comunicare în masă analizate în această lucrare, însă subiectele abordate sunt puternic conturate și de stringentă actualitate: soarta monedei euro și angajamentul franco-german de a o susține; creșterea investițiilor chineze în Europa, cu accent pe Portugalia, dar amintind și Grecia (ascensiunea economică chineză este o realitate recunoscută la nivel global, fiind și subiect de îngrijorare, doar sprijinul consistent al Uniunii oprind Grecia să nu devină *de facto* o provincie chineză); scandalul furajelor contaminate cu dioxină din Germania; vânzarea a două nave de război Mistral către Rusia (subiect de controverse la nivel euroatlantic, dar prezentat aici doar în cheie economică); problema reglementărilor legate de organisme modificate genetic la nivel european și respectiv grupurile care susțin/resping cultivarea acestora.

2.3.4.3. O recompunere și încadrare contextuală de ansamblu a indicatorilor analitici rezultați: Agenda europeană în perspectiva dimensiunii ei socio-culturale și de mediatizare așa cum este promovată de canalul ARTE

Într-o perspectivă ce rezultă din analiza fenomenologică a producțiilor audiovizuale difuzate de către canalul Arte pe un segment mai mare de timp, nu doar în intervalul analizat, am construit următoarele încadrări tematice definitorii pentru canalul Arte și în care datele supuse analizei în lucrare se regăsesc de o manieră coerentă:

- Europa - un spațiu al diversității culturale;
- Europa - un spațiu al disputelor de idei și al atitudinii critice;
- Europa - bastion al drepturilor omului și al libertății de exprimare.

¹⁰¹ Versluys, 2007, pp. 63-84.

2.3.4.3.1. Europa - un spațiu al diversității culturale

La nivel european, nu există nici un alt program de televiziune care să transpună în ceea ce difuzează reprezentări ale diversității culturale și ale dialogului intercultural în maniera sistematică și plină de conținut în care o face canalul franco-german Arte.

Din start, autodefinirea programatică drept „canal cultural european”¹⁰² a marcat acest program de televiziune. Un post realizat în două limbi, difuzând aceleași imagini într-o măsură covârșitoare, chiar dacă nu în întregime identică, dar cu două coloane sonore diferite, în limba franceză și respectiv în limba germană, ceea ce întărește sentimentul de apartenență la o Comunitate. Multilingvismul este subliniat și de faptul că prezentatorii știrilor salută publicul în ambele limbi.

Importanța acordată materialelor jurnalistice dedicate unui eveniment cultural/unei acțiuni culturale poate fi observată din faptul că, potrivit politicii editoriale a postului, în fiecare buletin de știri este cuprins un astfel de eveniment, cu rare excepții. În intervalul analizat, au existat doar două zile în care nu am avut astfel de materiale, în 15 ianuarie, când am avut însă o știre dedicată legii presei din Ungaria, care poate fi încadrată în aceeași unitate tematică mai largă, respectiv în 16 ianuarie, când ediția de știri a fost una axată preponderent pe evenimentele din lumea arabă. Mai mult decât atât, în trei cazuri, aceste materiale sunt practic cea mai lungă știre, având o durată de aproximativ 3 minute dintr-un total de 15 minute (19, 21 și 24 ianuarie), iar în alte două cazuri (17 și 18 ianuarie) sunt depășite doar de segmentul dedicat „Revoluției iasomiei” („Primăvara arabă”).

Materialele jurnalistice care se pot încadra la unitatea tematică „Dimensiunea europeană educațională și culturală, mediatizare” pun accent pe diversitatea culturală, văd lumea în general și Europa în particular ca loc al diversității culturale. Dacă vorbește despre cinema, Arte, care este și un important producător de film și unul dintre pilonii europeni ai bătăliei cu produsele audiovizuale americane, va selecta fie producții europene (26 ianuarie), fie acele producții care au actori europeni în distribuție (19 ianuarie). Dacă amintește despre premiile cinematografice americane „Golden Globe” (17 ianuarie), va preciza doar marele premiu și faptul că serialul „Carlos” este produs de compania franceză Canal+. Atunci când vorbește despre decesul unuia dintre cei mai importanți producători de film și scenariști germani, Bernd Eichinger, pune un accent asupra dimensiunii internaționale a creației

¹⁰² http://www.arte.tv/fr/a-propos/ARTE--The-Channel-_5Bengl-_5D/2197470.html

sale (26 ianuarie), iar când vorbește despre decesul unui om de televiziune din Consiliul Arte, Fritz Raff, fost director la RTV Saar, îl numește explicit „franco-german de suflet” (28 ianuarie). Atunci când relatează de la Festivalul de benzi desenate de la Angoulême (28, 29 și 30 ianuarie), acesta este prilejul unui adevărat festin dedicat unui domeniu relativ mai puțin cunoscut în România, însă cu mare succes de public în unele țări europene, inclusiv în Franța, unde în marile librării există sectoare întinse dedicate și unde sunt chiar tolerați tineri care se așează pe podea, pur și simplu, și citesc volume de benzi desenate. Pe ecran defilează artiști europeni, nord-americani și asiatici într-o prezentare spectaculoasă care dă o dimensiune mondială acestui eveniment¹⁰³.

De remarcat și echilibrul existent în mediatizarea activităților culturale de actualitate prezente pe agenda Arte, atât în intervalul analizat în lucrare, cât și pe un segment mai lung de timp. Explicația pentru numărul mai mare de materiale jurnalistice legate de cinema și respectiv de benzi desenate vine din agenda evenimentelor, mari concursuri cu rezonanță internațională (Golden Globe, Oscar, Angoulême) desfășurate în perioada analizată.

Pentru selecția Arte, ceea ce contează este valoarea. Un eveniment este potrivit pentru a fi cuprins în program nu pentru că este european, ci pentru că este valoros, performanța culturală fiind criteriul de selecție. Sensul axiologic este cel care relevă semnificația universală a creațiilor¹⁰⁴ și șansele ca o operă să fie selectată pentru a apărea în materialele difuzate de Arte sunt direct legate de înălțimea ei axiologică, chiar dacă nu în mod exclusiv, existând în continuare condiționările legate de dimensiunile comunicaționale, cea mai vizibilă fiind legată de publicul țintă franco-german¹⁰⁵, care impune o anumită arie de selecție și impune o limitare a diversității culturale așa cum apare ea în producțiile difuzate.

¹⁰³ Este interesant de precizat că, pe Internet, singura mențiune despre eveniment într-un produs media românesc cu o anumită notorietate este materialul publicat de Adrian Hădean, unul dintre cei mai cunoscuți blogeri din România, la www.adihadean.ro/2011/03/angouleme/. Există o serie de alte bloguri și situri pe care apare menționat, spre exemplu, situl specializat <http://www.salonbd.ro>, însă acestea au o circulație restrânsă. Potrivit sitului specializat în măsurarea traficului www.alexa.com, consultat pe 10 aprilie 2011, www.adihadean.ro este pe locul 251.335, iar www.salonbd.ro, pe locul 9.486.952.

¹⁰⁴ Georgiu, 2004, pp. 264-267. Arte reprezintă o bună ilustrare audiovizuală a analizei pe care Grigore Georgiu o face asupra sensului axiologic al relației universal/specific.

¹⁰⁵ În prezentarea postului, așa cum apare ea pe situl propriu, definiția de „canal cultural european” este completată de precizarea că se adresează unei audiențe diverse, „în particular francezi și germani” (http://www.arte.tv/fr/a-propos/ARTE-The-Channel-_5Bengl-_5D/2197470.html).

2.3.4.3.2. Europa - un spațiu al disputelor de idei și al atitudinilor critice

Europa văzută de Arte nu este o lume comodă și nu este doar „diversă”. Este un spațiu al disputelor de idei și al atitudinii critice. Jurnaliștii Arte nu ocolesc controversesele, fie că este vorba despre un spectacol de teatru, de o dispută economică (cu aspecte sociale), de politica internă din Franța sau de sprijinul acordat regimurilor autoritare din nordul Africii.

Astfel, legat de activitățile culturale de actualitate, Arte aduce în prim plan (pe 18 ianuarie) un virulent spectacol jucat la Theatre du Rond Point din Paris, „La Conférence”, o punere în discuție a instituțiilor culturale franceze, redând un fragment din spectacol în care se spune: „cele patru principii ale spiritului francez, principii inerente ale societății franceze: vexațiune, denunțare, colaborare și disimulare. Această rețetă precisă și-a găsit astăzi locul în societatea franceză și în societatea teatrală în particular”. Aceasta este doar una dintre expresiile politicii editoriale de susținere a dezbaterii publice, a reaproprierii spațiului public de cetățean, într-un context în care cultura este văzută ca factor esențial al actului social.

Legat de evenimentele din Tunisia, unde a început „Revoluția iasomiei”, care s-a extins mai apoi în alte țări din lumea arabă, Arte punctează cu rigoare și respect pentru fapte relațiile bune dintre Franța și Tunisia în epoca Ben Ali. Președintele francez Nicolas Sarkozy apare în șase dintre știrile dedicate actualității politice și o singură dată apare într-un context negativ, atunci când este prezentat ca sprijinitor al fostului președinte tunisian Zine El Abidine Ben Ali (în 15 ianuarie). Arte arată în două știri (15 și 18 ianuarie) propunerile ministrului de externe francez de a sprijini poliția tunisiană¹⁰⁶ și controversa stârnită de aceste propuneri.

O preocupare care apare sistematic în știrile europene difuzate de Arte (chiar dacă doar de două ori în intervalul analizat), se referă la ascensiunea extremei drepte, în particular la ascensiunea Frontului Național din Franța și a viitorului candidat la alegerile prezidențiale, Marine Le Pen. În 16 ianuarie, este difuzat discursul său cu ocazia alegerii în fruntea partidului, în care pune accentul pe statul francez ca bastion împotriva Europei și a mondializării, lansând un atac violent la adresa construcției europene. Ea declară: „Să restaurăm suveranitatea națională. Să ieșim din zgarda sufocantă și distructivă a Bruxelles-ului [...] care ne îngreșează politicile: moneda, legislația, frontierele”. În același reportaj, un susținător de-al ei vorbește despre islamizarea Franței și a Europei. Revenirea extremei drepte franceze este astfel conturată în câteva

¹⁰⁶ De remarcat că Arte ne arată înregistrarea din Parlament cu Michelle Alliot-Marie făcând acea propunere, nu doar comentarii și explicații, ci faptele.

imagini împreună cu temele ei principale: identitatea, islamofobia, atacul împotriva instituțiilor europene.

Problema organismelor modificate genetic este și ea abordată în termenii dezbaterii generate de disputa dintre lobby-ul pro-OMG și agricultorii polonezi (în 24 ianuarie). La fel, în termeni de dezbateri sunt abordate subiectele noii legi a presei din Ungaria (15 ianuarie și 19 ianuarie), a acuzațiilor aduse lui Silvio Berlusconi, a reformei judiciare din Franța (18 ianuarie), a limitării dreptului la avort (18 ianuarie), a legilor privind căsătoriile homosexuale (28 ianuarie), a viitorului monedei euro (17 ianuarie și 27 ianuarie), a prezenței militare germane în Afganistan (28 ianuarie), a respingerii de către unii cetățeni a programului Google Streetview (20 ianuarie).

Proteste de stradă sunt o prezență constantă în programele de știri ale Arte. În intervalul analizat, acestea pot fi considerate ca acoperind trei mari tematici. Prima dintre ele se referă la două știri legate de evenimente interne europene, respectiv demonstrația împotriva premierului italian Silvio Berlusconi (pe 20 ianuarie) și cea împotriva măsurilor de austeritate luate de guvernul britanic (29 ianuarie). Acestea acoperă un scandal mediatic care a fost și va mai fi pe larg surprins de mass media, referitor la acuzațiile de relații cu o prostituată minoră aduse lui Silvio Berlusconi, respectiv problema convulsiilor sociale generate de măsurile de austeritate impuse în multe țări europene. Cea de a doua tematică, ce apare doar parțial în știrile analizate, dar care trebuie menționată în context, înglobează demonstrațiile din vecinătatea apropiată (Belarus, Tirana și Moscova), fie că Uniunea Europeană apare ca având vreo reacție (Belarus), fie că nu. Cea de-a treia temă majoră se referă la protestele din lumea arabă, precum și la cele desfășurate în alte părți ale lumii dar legate de acestea (de susținere), mai întâi zilnic din Tunisia și mai apoi din Egipt și din alte țări din zonă, așa după cum au evoluat evenimentele în perioada analizată. În ansamblu, este un eveniment care a monopolizat atenția mass media, având o prezență masivă în presă la nivel european, determinată atât de amploarea manifestărilor, cât și de proximitatea geografică și de interese, astfel încât poate fi caracterizată ca având un caracter strict evenimential prin interesul acordat de Arte și putând fi încadrată, pe un segment mai mare de timp, în planul atenției acordate vecinătăților Europei.

2.3.4.3.3. Europa - bastion al drepturilor omului și al libertății de exprimare

Canalul Arte este o instituție media care se remarcă prin atenția acordată drepturilor omului și libertății de exprimare, Europa apărând în știrile difuzate ca fiind preocupată de aceste subiecte.

Două dintre știrile analizate au avut drept subiect noua lege a presei adoptată în Ungaria, una dintre acestea referindu-se la protestul din Parlamentul European (în 19 ianuarie). Prezent în Parlamentul European pentru a prezenta programul președinției maghiare, premierul Viktor Orban a trebuit să facă față unei discuții în care controversata lege referitoare la mass media a devenit centrul dezbaterilor. Mai mulți parlamentari europeni l-au întâmpinat bandajați la gură, alții au afișat ziare pe care scria „Cenzurat”, postul Arte concentrându-se pe imaginile relevante în acest sens. Intervențiile selectate și prezentate de către jurnaliștii postului analizat arată evenimentele petrecute la Parlamentul European ca fiind legate direct de problema limitării prin această lege a libertății de exprimare. Realitatea mediată care ni se prezintă se construiește în jurul dezbaterii privind libertatea de exprimare, toți actorii implicați, primul ministru maghiar, președintele Comisiei Europene, europarlamentari, indiferent de orientarea politică la nivel european, fiind prezentați ca apărători ai acesteia, în cele din urmă. Au fost astfel redată declarațiile a doi eurodeputați: „Într-o democrație, domnule prim ministru, media controlează puterea, în legea dvs., puterea controlează mass media. Este contrar unei democrații și aceasta explică îngrijorarea membrilor Uniunii Europene” (eurodeputat socialist german, numele său nu este precizat în știre); „Astăzi, d-le Orban, sunteți pe drumul de a deveni un Chavez european, un național-populist, care, pur și simplu, nu înțelege, sensul și structura democrației” (Daniel Cohn Bendit, grupul verzilor). Prezentatorul a subliniat faptul că președintele Comisiei Europene J.M. Barroso a precizat că legea trebuie amendată, deși și-a mărturisit încrederea în Viktor Orban, iar primul ministru maghiar apare spunând că legea va fi analizată de către Comisie și vor fi făcute schimbări dacă va fi necesar.

Libertatea de exprimare ca o valoare esențială europeană, dar și semnificația aparte a drepturilor omului pentru Parlamentul European apare în prim planul știrii (27 ianuarie) dedicate premiului Saharov acordat jurnalistului cubanez Guillermo Fariñas. Acest premiu, numit după disidentul sovietic Andrei Saharov, este acordat anual de către Parlament pentru oameni sau organizații care au realizări remarcabile în lupta pentru apărarea drepturilor omului și a libertății de gândire¹⁰⁷. Printre laureații lui se numără Nelson Mandela și Kofi Annan. În anul 2011, la ceremonia din Parlamentul European, în mod simbolic a fost păstrat un scaun gol pentru că autoritățile cubaneze nu i-au permis jurnalistului să călătorească.

Aceeași legătură între drepturile omului și libertatea de exprimare reiese și din două știri (19 ianuarie și 23 ianuarie) despre Belarus, prilejuite de investirea președintelui Lukasenکو, eveniment marcat de sancțiunile impuse

¹⁰⁷ <http://www.europarl.europa.eu/parliament/public/staticDisplay.do?language=en&id=42>

de Uniunea Europeană din cauza represiunii împotriva opoziției politice. Arte arată imagini brutale cu reprimarea demonstranților, dar analizează și cazuri concrete de încălcări ale drepturilor omului și a libertății de exprimare. Astfel, este prezentat cazul unui opozant politic și a soției sale, amândoi închiși de regimul din Belarus, regim care dorește acum să-l ia pe copilul rămas în grija bunicii și să-l interneze într-un leagăn de copii¹⁰⁸, precum și cazul unui post de radio care a fost închis pentru că i-a găzduit în emisie pe opozanții politici ai regimului.

Arte nu ezită să denunțe abuzurile petrecute în Teritoriile Palestiniene (25 ianuarie), unde un spital pentru persoane defavorizate gestionat de un ONG francez a fost închis de Hamas, într-un context în care în ultimele luni activitatea mai multor ONG-uri specializate în acțiuni sociale și umanitare a fost blocată.

Chiar dacă nu au fost între materialele audiovizuale incluse în analiză, în aceeași perioadă au fost difuzate materiale care întregesc imaginea postului de instituție mass media preocupată de problematica drepturilor omului și a libertății de exprimare. Mai precis este vorba despre trei știri referitoare la demonstrații publice desfășurate în imediata vecinătate a Uniunii Europene (16 ianuarie - demonstrație la Moscova pentru eliberarea unor cetățeni care au fost arestați la o altă manifestație, în decembrie 2010; 20 ianuarie - manifestație la Moscova în memoria unui avocat și a unei jurnaliste ucise cu un an în urmă; 28 ianuarie - manifestație a opoziției de la Tirana pentru a comemora demonstrații ucise în urmă cu o săptămână), respectiv două știri referitoare la libertatea de exprimare în contextul „Revoluției Iasomiei” (24 ianuarie - în Tunisia, directorul postului Hannibal TV a fost arestat pentru că ar fi încercat să-l readucă la putere pe Ben Ali difuzând informații false, fapt care este prezentat de Arte drept o vânătoare de vrăjitoare; 30 ianuarie - în Egipt, a fost oprit accesul la Internet și a fost interzis postul de televiziune Al Jazeera).

2.3.5. Concluzii și analiză contextuală: UE ca identitate și proces în viziunea Arte

Având un profil și modalități de expresie care îl individualizează în peisajul audiovizual, canalul Arte poate fi considerat ca un excelent vehicul de difuzare a agendei Uniunii Europene, desigur, referindu-mă la agenda remanentă, și nu strict la cea legată de cele două săptămâni analizate.

¹⁰⁸ Regimul din Belarus apare astfel ca odios pentru că se războiește și cu copiii, nu doar cu opozanții politici.

Europa prezentată de Arte este una a acțiunii și diversității culturale, a sprijinirii culturilor drept catalizatori ai creativității, a încurajării diversității și a dialogului intercultural, urmărind facilitarea accesului cetățenilor la cultură (într-o viziune care consideră acest fapt ca fiind un important factor al integrării sociale), a promovării culturii (culturilor) europene în lume, dar și a deschiderii către alte spații, în domenii specifice diverse¹⁰⁹. Din această perspectivă, canalul Arte este nu doar „plauzibil” (*apud* Habermas), ci chiar una dintre soluțiile nevoii de legitimare a construcției europene. Aici ne putem aminti de mitul lansat de Jack Lang la începutul anilor '80, și anume că Jean Monnet, unul dintre „părinții fondatori”, ar fi spus că dacă ar fi să o ia de la început, ar începe cu cultura¹¹⁰, exprimând astfel nevoia de legitimitate a construcției europene.

În forma actuală, soluția Arte se adresează în primul rând spațiului franco-german, iar Wilbur Schramm¹¹¹ arată că mesajul nu trebuie doar să câștige atenția receptorului, dar și să folosească semne care se referă la experiența comună, atât a sursei, cât și a receptorului; altfel spus, într-un proces de comunicare, pentru ca un mesaj să poată fi înțeles în felul dorit de emițător, acesta trebuie să folosească acele reprezentări care pot fi înțelese în sensul dorit de audiența vizată. Această problemă de eficiență comunicațională poate genera bariere imposibil de trecut (spre exemplu, un text în chineză adresat unor oameni care nu înțeleg respectiva limbă), însă în forme mai subtile, barierele comunicaționale astfel apărute sunt des întâlnite. De aceea, Uniunea Europeană ar trebui să vizeze extinderea Arte la nivel european, prin versiuni particulare adresate fiecărui spațiu național, care pot fi grupate, pentru a economisi resurse necesare și a asigura baza sa comercială¹¹², în grupuri regionale, după modelul franco-german. În acest fel, s-ar putea realiza

¹⁰⁹ Relevant despre viziunea asupra diversității culturale propuse de Arte este emisiunea săptămânală dedicată televiziunii. Chiar dacă televiziunea are tendința să standardizeze gusturile și să impună peste tot aceleași modele, chiar dacă peste tot găsim filme, seriale, talk-show-uri sau emisiuni tip „reality tv”, totuși, există destule diferențe specifice, culturile locale fiind suficient de diverse și de puternice pentru a-și pune amprenta (și) asupra programelor TV. Una dintre emisiunile de forță ale postului ARTE este „Toate televiziunile din lume”, dedicată în fiecare săptămână unei alte țări. Pentru studenții și cercetătorii în domeniul socio-uman (în științele comunicării în particular) este o sursă de informații prețioasă.

¹¹⁰ Sassatelli, 2006, p. 26.

¹¹¹ Dobrescu și Bărgăoanu, 2003, pp. 144-145.

¹¹² Din punct de vedere istoric, ne aflăm în situația unui paradox, pentru că piața a fost cea care a permis apariția presei și apoi libertatea ei de expresie (Habermas, 1962/2005, pp. 231-235). Dar piața liberă poate să joace acest rol doar atâta timp cât “principiile economice nu dăunează conținutului cultural și politic la răspândirea căruia servește piața însăși” (Habermas, 2007a, <http://www.sueddeutsche.de/kultur/21/404799/text/5>). Asigurarea bazei comerciale nu trebuie asimilată cu comercializarea mass media.

deschiderea reciprocă și întrepătrunderea cadrelor comunicării de la nivelurile naționale, includerea agendei europene în cadrele comunicării din fiecare spațiu național. S-ar putea acoperi substanța „controverselor relevante” care se desfășoară în alte țări europene. Oricum, pe acest plan, Arte se regăsește cu Radio UBB în încercarea de a europeniza sferile publice naționale, chiar dacă acționează la o scară diferită.

Importanța sferelor publice naționale și viabilitatea modelului europenizării lor reiese cu pregnanță dacă facem referire la actorii politici europeni prezenți în eșantionul selectat. Am precizat la începutul analizei că am considerat ca fiind de interes „european” atât materialele audiovizuale care fac referire la Europa ca entitate în sine (Uniunea Europeană și instituțiile sale), cât și referirile la oricare dintre statele membre. Totuși, o analiză a prezenței actorilor politici în eșantionul de știri analizat se impune pentru a afla răspunsul la întrebarea „Cine există în Europa?”, respectiv o trecere în revistă a aparițiilor membrilor guvernelor naționale și a membrilor instituțiilor supranaționale, precum și o evidențiere a aparițiilor Parlamentelor naționale și a instituțiilor europene.

Astfel, cel mai prezent personaj politic este președintele francez Nicolas Sarkozy, cu șase apariții în intervalul analizat, dintre care una singură în context negativ (legat de susținerea franceză a regimului tunisian al lui Ben Ali). Pe locul al doilea, cu câte trei prezențe se află ministrul francez de externe, Michelle Alliot-Marie (chiar dacă aparițiile sale au o conotație negativă pornind de la ajutorul pe care ministrul s-a oferit să-l acorde fostului regim tunisian chiar înainte de prăbușirea acestuia), respectiv premierul italian Silvio Berlusconi (aici toate aparițiile au fost legate de acuzațiile de relații cu o prostituată minoră și de luările de poziții care au făcut deliciul presei din toată lumea, fiind genul de subiect pe care mass media îl favorizează, iar Arte, în ciuda aspectelor particulare pe care le-a scos în relief, a „diferenței specifice”, cum ar fi demonstrația de stradă împotriva lui Berlusconi sau poziția Vaticanului, are același „gen specific”, este tot „presă”, nu un imn închinat culturii europene). Urmează președintele Comisiei Europene, José Manuel Barroso, cu două apariții, apoi urmează o serie de personaje cu câte o apariție: cancelarul german Angela Merkel, ministrul de finanțe german Wolfgang Schäuble, ministrul apărării german Thomas de Maizière, primul ministru irlandez Brian Cowen și primul ministru maghiar Viktor Orban. Mai au tot câte o apariție europarlamentari, parlamentari francezi (în contextul dezbaterilor legate de atitudinea Franței față de regimul tunisian al lui Ben Ali) și respectiv germani (în contextul dezbaterii legate de prelungirea prezenței trupelor germane în Afganistan).

Există un singur oficial european care are două apariții în intervalul analizat și anume președintele Comisiei Europene, José Manuel Barroso. Marea

majoritate a prezențelor constante în eșantionul cercetat sunt membri ai guvernelor naționale, în particular francezi. Se confirmă astfel ipoteza că actorii politici cu o prezență dominantă vor fi legați de Franța în primul rând, fiind vorba despre versiunea franceză a unui post franco-german.

Dacă ne raportăm la instituțiile care apar în știrile analizate, situația este sensibil mai echilibrată, Comisia Europeană apărând în trei cazuri, Parlamentul European - în două, tot în două cazuri apărând Uniunea ca ansamblu (cu referire la sancțiunile impuse Belarusului) și într-un caz apărând grupul miniștrilor de finanțe din zona euro (cunoscut și ca „Euro Group”). În același timp, Parlamentul francez are trei apariții și cel german - două apariții.

Explicația difuzării disproporționate în ceea ce privește personajele constă în principal în preeminența spațiilor politice și comunicaționale naționale. Totuși, ținând cont de faptul că mass media personalizează și dramatizează, lipsa de carismă personală și de autoritate a liderilor instituțiilor europene, la care făcea referire Habermas, poate constitui o barieră în calea mediatizării corespunzătoare a inițiativelor și acțiunilor desfășurate la nivel european.

Dacă ne referim la Europa ca actor global în relațiile internaționale așa cum este ea văzută de canalul Arte în intervalul analizat doar prin prisma reprezentărilor legate de instituțiile Uniunii, atunci avem în principal o Europă preocupată de drepturile omului și de libera exprimare. Dacă ne referim la toți actorii politici din state membre, atunci avem o imagine mult mai nuanțată, mai diversă. Apar astfel elemente de relief ale agendei europene, cum ar fi prezența în Africa, prezența în Afganistan, prezența în Teritoriile Palestiniene, îmbunătățirea guvernantei mondiale (coordonarea politicilor economice, reforma sistemului monetar internațional, taxarea tranzacțiilor financiare și reglarea piețelor agricole pentru a evita speculațiile și creșterea prețurilor), reacția față de evenimentele din Tunisia și Egipt.

Legat de „Revoluția iasomiei”, se impun două precizări. În primul rând, Arte a fost critic la adresa atitudinii Franței față de regimul autoritar al lui Ben Ali. Când Parisul a cerut alegeri libere în Tunisia, prezentatorul postului de televiziune observa (15 ianuarie): „Cum se schimbă discursul politic... Acum Ben Ali nu poate veni pe teritoriul francez. Aseară, Parisul, într-o neutralitate glacială, spunea că ia act de schimbările constituționale, în timp ce Washingtonul susținea poporul tunisian”. În al doilea rând, atunci când Europa tace¹¹³, Arte (sau Euronews sau UBB Radio sau oricare altă instituție media) nu pot vorbi în locul ei. Atunci când au început manifestațiile din

¹¹³ „Este o consecință a naționalismului secolului al XIX-lea faptul că personificăm o putere, numind-o „ea” [...]. Acesta e un limbaj mitologic” (Wight, 1978/1998, p. 36). Europa, într-un astfel de context, este „simbolul unui agent politic deosebit de complex”.

Egipt, Arte a arătat că Parisul și Berlinul au condamnat violența, relatând apoi despre consistentele luări de poziție americane. Mass media pot influența modul de reprezentare a realității politice, dar nu se pot substitui acțiunii politice europene.

Pe un cadru mai larg, referitor la conținutul materialelor audiovizuale difuzate în cadrul buletinelor de știri analizate, se poate observa interesul pe care Arte îl arată vecinătății imediate, Rusiei (incluzând relațiile ruso-poloneze) și Albaniei, demonstrațiilor care au loc în Europa pentru a susține revoluția tunisiană, problemei emigrației clandestine, elemente care conturează o și mai apăsătoare suprapunere între reprezentările difuzate de Arte și agenda europeană.

O particularitate a postului Arte este prezența actorilor nonpolitici în știrile difuzate. Proiectul Europub.com¹¹⁴, coordonat de Ruud Koopmans și Paul Statham, a arătat că actuala sferă publică europeană se conformează mai degrabă viziunii liberal reprezentative, decât celei habermasiene: actorii nonpolitici sunt mai degrabă absenți în sfera publică, așa cum se construiește ea atât prin mass media clasice, cât și prin intermediul noilor media și atunci când aceștia sunt totuși prezenți, este vorba despre grupuri de interese (mari asociații sau sindicate)¹¹⁵. Canalul Arte face excepție de la această tendință dând posibilitatea ca mai multe voci să fie auzite, dând posibilitatea de exprimare și pentru grupuri cu resurse reduse. Aici putem aminti, din intervalul analizat, dezbaterile prezente în știrile Arte referitoare la organismele modificate genetic, limitarea dreptului la avort, legalizarea căsătoriilor homosexuale, problema adopțiilor, denunțarea abuzurilor din Teritoriile Palestiniene, protestele împotriva abuzurilor de la Moscova și Tirana, protestele din capitalele europene împotriva regimurilor autoritare din lumea arabă, toate acestea aducând în prim plan acțiuni și luări de poziție ale unor organizații nonguvernamentale și ale unor simpli cetățeni și nu ale unor partide politice sau mari asociații sau sindicate. Totuși, de precizat că aceste voci vizează ordinea socială, a cărei ultimă temelie este politică.

Dimensiunea economică a construcției europene este puțin prezentă în preocupările Arte în eșantionul de știri analizat, cea mai proeminentă fiind problema monedei unice, pentru a cărei soliditate se argumentează la nivelul discursului public prezentat în două știri (17 și 27 ianuarie), fără însă ca să apară imaginea monedei unice. Integrarea monetară europeană poate fi privită atât dintr-o perspectivă economico-socială, cât și din cea a

¹¹⁴ http://europub.wzb.eu/project_design_html.en.htm

¹¹⁵ Koopmans, 2004a, p. 92.

semnificațiilor simbolice, euro fiind și un simbol care prin mânuirea lui zilnică servește construcției unei identități comune europene (pe lângă efectul de creștere al coeziunii statelor membre ale zonei sale).

În acest context, amintesc faptul că, în afara monedei unice, celălalt simbol european care apare în unitățile audiovizuale analizate este steagul Uniunii. Acesta este prezent în imaginile difuzate în cinci dintre cele 62 de știri cu tematică europeană cuprinse în eșantion. Două dintre acestea sunt legate de relatări de la Parlamentul European, mai precis dezbaterile referitoare la legea presei prilejuită de discursul premierului maghiar Viktor Orban și acordarea premiului Saharov jurnalistului cubanez Guillermo Fariñas. Alte două apariții sunt legate de discursuri ale președintelui francez Nicolas Sarkozy, cazuri în care sunt întotdeauna însoțite de steagul francez. Anecdotic, însă relevant pentru felul în care pot fi utilizate mass media, este cazul lui Silvio Berlusconi, care apare (20 ianuarie) având steagurile Italiei și Europei în spate și neașteptat relațiile sexuale cu o prostituată minoră, acuzând un abuz împotriva sa. Buna credință jurnalistică cere ca toate părțile implicate să se exprime, iar acest aspect poate fi exploatat de comunicatori abili prin utilizarea simbolurilor. În acest caz, acuzațiilor care i s-au adus, premierul italian le-a răspuns într-un context care-l înfățișează într-o postură oficială, având simbolurile amintite alături, pentru a-i conferi credibilitate. De precizat că în buletinele de știri analizate nu a apărut deloc imnul european.

Se poate remarca iterația redusă a simbolurilor UE în producțiile difuzate de canalul Arte, care s-a definit pe sine drept „canalul cultural european”. Acest fapt poate fi explicat prin aceea că postul de televiziune franco-german se concentrează mai degrabă asupra valorilor europene decât asupra construcției reglementativ-instituționale ca atare și a simbolurilor care o însoțesc.

2.4. Europa ca actor global așa cum apare ea în emisiunile de știri ale posturilor de televiziune CNN International Europe, Al Jazeera English, CCTV News, Russia Today și Euronews

2.4.1. Revoluția iasomiei/Primăvara arabă - un bun prilej pentru explorarea dimensiunii internaționale/rolului de actor global al UE

Primele luni ale anului 2011 au fost marcate în plan internațional de fenomenul cunoscut sub numele de „Revoluția iasomiei” sau „Primăvara arabă”. O mișcare de contestare în stradă a regimurilor autoritare din nordul Africii și din lumea arabă, începută în Tunisia și continuată în diverse forme și intensități în lumea arabă. Sute, mii sau chiar milioane de oameni au ieșit în stradă, într-un fenomen social fără precedent pentru regiune în ansamblul său, contestând ordinea care părea stabilă de mulți ani.

În prima etapă, cea tunisiană a mișcării, țările europene și Uniunea ca ansamblu au părut a fi depășite de evenimente, trecând brusc de la susținerea tacită a regimului Ben Ali la sprijinul acordat construcției democratice, atitudine criticată de presa europeană.

Etapă egipteană, cea mai spectaculoasă ca amploare a mișcărilor, este un prilej dintre cele mai bune pentru a explora conturarea modelului societal european în planul relațiilor și poziționării internaționale. Un asemenea episod oferă prilejul de a „testa” pregnanța și forța UE ca actor global, cu atât mai mult cu cât Uniunea are o politică de cooperare cu țările din zona Mediteranei și le-a acordat atenție, semnând acorduri încă din anii '80, iar în 1995, la Barcelona, s-a lansat Parteneriatul Euro-Mediteranean. Procesul Barcelona implică mai multe coordonate. El are o dimensiune economică și financiară, are o dimensiune socială și (într-un sens larg) culturală, ținând cont de legăturile milenare din acest areal, de dezvoltarea societății civile în țările din zonă. Procesul are și o apăsată dimensiune politică și de securitate, pentru că nu se poate separa securitatea Europei de stabilitatea și securitatea ansamblului zonei mediteraneene. Acesta este motivul pentru care Europa a lansat, în iulie 2008, Uniunea pentru Mediterana (sau Uniunea Mediteraneană), reunind cele 27 de state membre cu alte 15 țări printre care Israel, Turcia și Siria, precum și Autoritatea Palestiniană, într-un for cuprinzând aproape 800 de milioane de persoane. Europa s-a constituit astfel în promotorul mișcării pentru pace, securitate și prosperitate într-o regiune măcinată de conflicte de durată, de probleme sociale și economice, aducând regimuri autoritare și dușmani de cursă lungă într-un cadru dedicat dialogului și dezvoltării comune.

În acest context, este interesant de urmărit care sunt reprezentările referitoare la rolul Europei în aceste evenimente, așa cum au fost ele difuzate printr-o serie de posturi TV de știri cu difuzare internațională, cum se conturează rolul și importanța UE, respectiv poziția statelor membre în câmpul actorilor globali implicați.

2.4.2. Importanța, audiența și particularitățile posturilor TV de știri investigate

În lumea de astăzi, difuzarea reprezentărilor prin media (mai precis prin televiziune) ocupă un loc consistent în agenda actorilor internaționali, fiind un instrument pentru impunerea anumitor valori și un important factor de putere¹¹⁶.

¹¹⁶ Lacoste, 1993, p. 20.

Două tendințe aparent contradictorii, în fapt complementare, se pot observa manifestându-se în ultimii ani în sfera posturilor TV de știri. Pe de o parte, lansarea de posturi în limba engleză, care este, fie că ne place, fie că nu, o veritabilă *lingua franca*. Puterile care au ambiția să joace un rol la nivel mondial subvenționează posturi de televiziune de știri în limba engleză pentru a avea o difuzare la nivel mondial, pentru a se putea adresa unui public cât mai larg, ținând, desigur, elitele de pretutindeni. Pe de altă parte, lansarea de posturi de știri în limba arabă, o bătălie în desfășurare în peisajul mediatic al Orientului Mijlociu, în care s-au implicat și trusturi media internaționale alături de companii provenind chiar din spațiul vizat. Astfel, numeroase televiziuni în engleză sau arabă s-au lansat în ultimii ani, ele putând fi recepționate în întreaga Europă (inclusiv în România), în Orientul Mijlociu și în nordul Africii prin satelit, precum și prin Internet oriunde în lume (atât în direct prin intermediul siturilor proprii, cât și prin numeroase postări pe situri de video-sharing, cum este Youtube). Mai mult, aceste tendințe majore sunt completate astăzi de interesul în creștere al diverselor trusturi mediatice pentru spațiul rus și pentru a ajunge mai adânc în Orientul Mijlociu¹¹⁷, spre vorbitorii de farsi (persana modernă), dari, pașună și uzbekă (vorbite în Afganistan), urdu (vorbită în Pakistan), pentru că mass media, jucând un rol esențial pentru a justifica și a legitima, servesc drept model de comportament și atitudine, modelează percepția despre realitate.

Cele cinci posturi de știri alese pentru această analiză, CNN International Europa, Al Jazeera English, CCTV News, Russia Today și Euronews sunt reprezentative prin audiența pe care o au, prin susținerea de care beneficiază din partea unor guverne și instituții, precum și prin faptul că, fiecare într-un mod specific, se încadrează în această tendință de a crea posturi de știri difuzate internațional, cu subvariante regionale, pentru a putea susține anumite interese ale factorilor politico-militari.

În acest context, trebuie menționate și posturile de știri deja prezentate în secțiunea dedicată celui de-al doilea referendum irlandez pentru Tratatul de la Lisabona, France 24, Deutsche Welle TV Europe¹¹⁸ și BBC World

¹¹⁷ De fapt, consider că este vorba despre interesul acordat spațiului pe care Zbigniew Brzezinski îl numește „noii Balcani Mondiali”, zonă de instabilitate globală care se suprapune în bună măsură peste ceea ce același autor califică drept „zonă globală de violență mocnită”, o zonă care se întinde de la Marea Neagră și până în Oceanul Indian, iar în Asia Centrală până la granițele Chinei.

¹¹⁸ În martie 2005, DW-TV și-a lansat o variantă pentru spațiul arab, difuzată prin satelit, cu emisiuni în engleză și în germană. Preluând în bună măsură emisiunile care au în centru Germania și Europa ale postului mamă (care este un post jumătate în germană, jumătate în engleză), varianta numită Arabic este practic trilingvă, engleză, germană și arabă, cu știrile de seară în arabă. De asemenea, unele emisiuni sunt subtitrate în arabă. Este de remarcat că DW a fost prima televiziune europeană care a avut știri în limba arabă. De altfel, în noiembrie 2003, germanii au semnat un acord de colaborare cu Abu Dhabi TV (post al companiei Emirates Media din Emiratele Arabe Unite).

News¹¹⁹, care prin caracteristicile extinderii lor în versiuni în mai multe limbi se încadrează în aceeași tendință de folosire a mass media, a televiziunii în particular, pentru difuzarea anumitor reprezentări la nivel internațional/regional. Tot aici se pot încadra alte două posturi în limba engleză, care ar putea prezenta interes pentru studii viitoare, anume programul japonez NHK World¹²⁰ și cel iranian Press TV¹²¹.

CNN International Europe și Euronews au fost deja prezentate în capitolul dedicat celui de-al doilea referendum irlandez¹²².

Al Jazeera¹²³, cel mai cunoscut post de știri din lumea arabă, s-a lansat în noiembrie 1996, cu o investiție de 147 de milioane de dolari¹²⁴, furnizată de către Hamad bin Khalifa Al Thani, emirul statului Qatar. Canalul Al Jazeera merită o atenție specială pentru că este cel mai urmărit canal arab de știri, atât în zonă cât și la nivel internațional (cu o audiența estimată la 50 de milioane de telespectatori¹²⁵), iar pentru mulți emigranți din Europa este principala sursă de informare. Din noiembrie 2006, are și o versiune în engleză, care este cea din care s-au înregistrat materialele audiovizuale analizate.

¹¹⁹ În aprilie 2008, la 70 de ani de la lansarea postului de radio în limba arabă, primul serviciu într-o limbă străină pentru BBC World Service, celebra companie britanică a lansat un post TV de știri în limba arabă (BBC Arabic). În perioada 2005-2007, compania publică de televiziune BBC (British Broadcasting Corporation) și-a redus numărul de angajați cu aproximativ 1800, ca urmare a unui plan de modernizare și rentabilizare, care vizează reorientarea instituției având în vedere evoluția canalelor multimedia și diversificarea audienței, una dintre direcțiile clare de acțiune fiind reducerea serviciilor îndreptate spre fostele țări comuniste și concentrarea spre spațiul Orientului Mijlociu.

¹²⁰ <http://www3.nhk.or.jp/nhkworld>

¹²¹ <http://www.presstv.com>. Lansat în iulie 2007, primul post iranian de știri în limba engleză care transmite 24 de ore din 24, Press TV oferă o perspectivă inedită pentru cei mai mulți dintre noi asupra evenimentelor internaționale, acordând o atenție specială Orientului Mijlociu. Oricum, comparativ cu tendința prezentă în mass media occidentale de a demoniza liderii Iranului, de a furniza în majoritate știri cu o conotație negativă referitoare la această țară (declarații belicoase ale liderilor sau probleme legate de potențialul arsenal nuclear), consider că prezintă interes științific și abordarea alternativă.

¹²² Așa cum am arătat în context, potrivit raportului de distribuție (http://www.Euronews.net/media/the-station/mediapackpress_EN.pdf), în iulie 2008, Euronews era prezent (prin emisie terestră, prin cablu sau satelit) în peste 154 de milioane de locuințe din Europa (la care se adaugă 27 de milioane în Rusia), depășind astfel CNN (132 milioane) și BBC World (82 de milioane). În iulie 2009, potrivit European Media and Marketing Survey, care analizează piețele audiovizuale din 20 de țări europene, Euronews ajunsese la 8 milioane de spectatori săptămânal (cotă de piață de 17,4% în rândul canalelor de știri internaționale), depășind CNN International (16,2%), Sky News (15%), BBC World (13,1%), CNBC (7,1%), Bloomberg TV (5,7%), Al Jazeera (2,4%) și France 24 (2,2%).

¹²³ <http://english.aljazeera.net>

¹²⁴ <http://www.dailyfinance.com/2011/02/02/will-al-jazeera-capitalize-on-its-newfound-popularity>

¹²⁵ Miles, 2006, <http://ics.leeds.ac.uk/papers/vp01.cfm?outfit=pmt&folder=129&paper=2680>.

Al Jazeera a fost acuzată de unii că reprezintă vocea terorismului, iar de alții că sprijină Israelul. De unii că face propagandă americană, de alții, antiamericană¹²⁶. Adevărul este că, într-un anume fel, Al Jazeera deschide calea spre democrație¹²⁷. E un post profesionist, care nu poate fi acuzat că ar fi fabricat evenimente, care încearcă să prezinte pozițiile tuturor părților implicate (inclusiv, atunci când a fost cazul, pozițiile israeliene). Are un public țintă și nu își permite o abordare care să iasă din „perimetrul de acceptare” al acestuia, ci mai degrabă, ca un bun comunicator, încearcă să-l lărgească. Este un post de televiziune care găzduiește dezbateri despre probleme fierbinți din lumea arabă. Aici se relatează pe larg despre alegeri, se discută inclusiv despre acordarea dreptului de vot femeilor, cu argumente în favoarea acestei opțiuni. Cu o structură de programe complexă și încercând să facă loc opiniilor contradictorii, Al-Jazeera riscă să supere pe toată lumea. Oricum, i-a deranjat pe mulți lansând varianta în limba engleză și concurând astfel, direct, posturile occidentale. Chiar dacă cel mai celebru produs purtând marca Al Jazeera (în traducere “insula” sau “peninsula”) sunt posturile de știri cu același nume, de-a lungul anilor compania s-a dezvoltat, devenind un adevărat trust¹²⁸.

CCTV News este o televiziune chineză de știri destinată străinătății, lansată în septembrie 2000, oferind informații detaliate și o percepție interesantă asupra Chinei și, într-un sens mai larg, asupra zonei asiatice. CCTV este abrevierea de la Chinese Central Television¹²⁹, principala televiziune de stat

¹²⁶ Legat de imaginea intervenției Statelor Unite în Irak, așa cum a apărut ea în mass media arabe, Donald Rumsfeld a acuzat posturile de televiziune Al Jazeera și Al Arabiya (aparținând grupului Middle East Broadcasting Corporation) că descriu evenimentele din Irak într-un mod „nociv, inexact și impardonabil”. Deși este greu de crezut, se pare că americanii nu au avut o strategie media de succes pentru publicul de origine arabă. La începutul anului 2004, Al Hurra (“cel liber”), un post de televiziune finanțat de SUA, a început să emită în zona Orientului Mijlociu, având scopul mărturisit de a construi o imagine pozitivă pentru americani și de a reduce influența Al Jazeera. Deocamdată, se lasă așteptate eventualele succese în câștigarea audienței publicului vizat, care probabil că îl percepe ca propagandă.

¹²⁷ Mass media de limbă arabă a jucat un rol mai important pentru crearea unor condiții ale democratizării în Orientul Mijlociu decât partidele politice (McNair, 2006, pp. 149-150).

¹²⁸ Astfel, în 2003 s-a lansat postul Al Jazeera Sport (urmat de alte televiziuni de gen); în 2005, Al Jazeera Mobasher (Al Jazeera Live) - transmisiuni în direct, fără comentarii, legate de manifestări și evenimente politice (în special), dar și fără a pierde din vedere aspecte sociale și culturale, Al Jazeera Children's - pentru copii; în noiembrie 2006, Al Jazeera English - știri în engleză, 24 de ore din 24; iar în ianuarie 2007, Al Jazeera Documentary - documentare de genuri diverse și dezvoltarea trustului probabil va continua.

¹²⁹ În ultimii ani, China a investit mult în rețeaua sa de televiziune, atât la nivel național, cât și la nivel internațional, fiind probabil ca această politică să continue și în anii următori. Pornită în 1958 sub numele de Peking Television, astăzi CCTV este un trust, cu peste 20 de programe, din care șase sunt destinate străinătății: 1 - generalist, 2 - economie și finanțe, 3 - arte, 4 - generalist (program destinat străinătății, în chineză), 5 - sport, 6 - filme și seriale, 7 - agricultură și armată

din China, care are, în total, peste 1 miliard de telespectatori în întreaga lume. Cele peste 400 de rețele de televiziune locale și regionale din China sunt obligate să preia știrile produse de CCTV, astfel că zilnic, peste 500 de milioane de oameni se uită la știrile aprobate de către Partid. Aflată sub coordonarea Departamentului de propagandă al Partidului Comunist Chinez, televiziunea de stat nu a rămas în afara dezvoltării pe care această țară a înregistrat-o în ultimii ani¹³⁰.

Russia Today (RT) este un post de știri în limba engleză lansat în decembrie 2005, fiind operat de organizația non-profit TV-Novosti, fondată de agenția de știri RIA-Novosti și beneficiind de importante finanțări guvernamentale - peste 30 de milioane de dolari doar pentru început, și cu un buget anual de aproximativ 60 de milioane de dolari. Din mai 2007, are o versiune în arabă și una în spaniolă, iar din ianuarie 2010, una în engleză special pentru America de Nord. Având ambiții globale, Russia Today acordă o atenție particulară spațiului fostei Uniuni Sovietice. Nu există nici o îndoială asupra susținerii pozițiilor puterii din Rusia, desigur o susținere mediată de jurnaliștii postului. Spre exemplu, în ceea ce privește relatarea conflictelor din Caucaz, pot face aprecierea, pe baza vizionării postului, că acesta susține de o manieră categorică pozițiile Rusiei, iar în particular în ceea ce privește conflictul din Georgia, a atacat dur puterea de la Tbilisi. De remarcat atenția pe care Russia Today a acordat-o Internetului, atât sitului propriu¹³¹, cât și materialelor postate prin situl de video-sharing Youtube.

2.4.3. Populația cercetării și eșantioanele investigate așa cum s-au configurat în implementarea proiectului

Programele de televiziune analizate sunt dedicate difuzării programelor informative 24 de ore din 24, „știrilor”, chiar dacă, din punct de vedere al

(agricultorii și soldații sunt două categorii sociale numeroase în China), 8 - seriale, 9 - documentare; 10 - știință și educație, 11 - operă chineză, 12 - societate și legislație, News (cunoscut până în 2010 sub numele de CCTV 9) - știri (program destinat străinătății, în engleză), Children - copii, Music - muzică, HD - general, în sistem high definition; CCTV Espanol - generalist (destinat străinătății, în spaniolă, lansat în octombrie 2007), CCTV Francais - generalist (destinat străinătății, în franceză, lansat în octombrie 2007), CCTV Arabic - generalist (destinat străinătății, în arabă, lansat în iulie 2009) și CCTV Russian - generalist (destinat străinătății, în rusă, lansat în septembrie 2009), programe generaliste destinate străinătății, în arabă și respectiv în rusă. Despre posturile în limbi străine, Wang Chen, șeful biroului de informații al guvernului, a declarat că țara sa trebuie să poată „influența pozitiv opinia publică internațională”. De amintit că, începând din 1987, când a înregistrat un succes de public și financiar semnificativ cu un serial (adaptarea unui roman clasic chinez) pe care l-a vândut în toată Asia, CCTV este și un important producător de conținut audiovizual.

¹³⁰ <http://cctv.cntv.cn/englishnews>

¹³¹ <http://rt.com>

tehnicilor jurnalistice, grupajele informative sunt știri, interviuri, relatări, reportaje, comentarii, documentare, cronici sau o combinație între acestea.

Populația cercetării este constituită din totalitatea emisiunilor informative difuzate în intervalul 29 ianuarie - 4 februarie 2011. În intervalul de timp cercetat, au fost difuzate 840 de ore de emisiuni informative difuzate de cinci posturi specializate, conținând un total de peste 1.000 de buletine de știri propriu-zise.

Eșantionul de conținuturi de informare publică analizate include câte o emisiune de știri din fiecare zi de la fiecare dintre aceste posturi TV, difuzată între orele 17-23 (ora României), în intervalul 29 ianuarie - 4 februarie 2011, în perioada care a cuprins evenimentele din Egipt cunoscute drept „Marșul de 1 milion” (1 februarie) și „Ziua plecării” (4 februarie), emisiuni care au fost înregistrate în timpul difuzării. Mai specific, în cazul CNN International Europe am selectat o oră în fiecare zi, respectiv programul „International Desk”, care a avut ediții speciale dedicate evenimentelor din Egipt; în cazul Al Jazeera, am selectat tot o oră în fiecare zi, pentru că acest post și-a schimbat cu totul programul, având pe tot parcursul perioadei analizate emisiuni speciale dedicate Egiptului, necesitând astfel includerea cel puțin a unei ore pe zi în eșantion; în cazul CCTV News și Russia Today, câte o jumătate de oră zilnic, acesta fiind formatul clasic al buletinelor de știri difuzate de aceste posturi, iar în cazul Euronews, între 20 și 25 de minute zilnic, deoarece din formatul obișnuit de 30 de minute al acestui program a fost scoasă partea referitoare la sport și la buletinul meteo pentru a avea o abordare tematică unitară în toate cele cinci programe analizate.

Am procedat în primă instanță la transcrierea știrilor difuzate, lăsând doar mențiuni telegrafice asupra știrilor care în mod evident priveau în totalitate o problemă noneuropeană, din acestea rezultând un volum de transcripturi de 35 pagini, aferent celor aproximativ 24 de ore de emisiuni informative cuprinse în eșantion¹³².

În pasul următor am procedat la o restrângere a materialului ce urma a fi supus prelucrării și analizei, funcție de criteriul relevanței știrilor pentru problematica europeană. Astfel am construit un eșantion de conținuturi de informare publică alcătuit din materiale informative conținând referințe cu relevanță europeană semnificativă și directă, respectiv fișe descriptive pentru

¹³² În contextul în care două dintre cele cinci posturi analizate (Al Jazeera și CNN International News) au avut emisiuni speciale prilejuite de evenimentele din Egipt, făcând relativă identificarea precisă a unui anumit număr de știri (grupaje informative) distincte, în cele ce urmează fac referire la numărul de „știri” (grupaje informative) conținând aspecte legate de problematica europeană.

știrile (grupajele informative) difuzate în intervalul analizat, după cum urmează: 13 grupaje informative pentru CNN International Europe, 16 grupaje informative pentru Al Jazeera English, 13 grupaje informative pentru CCTV News, 25 de grupaje informative pentru Russia Today și 41 de grupaje informative pentru Euronews. Acestea constituie materie primă pentru analiză. De precizat că am considerat de interes european atât știrile ce privesc Uniunea Europeană ca entitate în sine, cât și știrile care privesc statele membre.

Materialul rezultat în urma acestui proces de selecție constituie, pe fond, un eșantion semnificativ atât în perspectiva conținutului, cât și în perspectivă cantitativă pentru știrile cu relevanță europeană difuzate de televiziunile de știri investigate.

2.4.4. Metodele, instrumentele și tehnicile utilizate în colectarea datelor, prelucrarea lor și interpretarea rezultatelor

În ceea ce privește colectarea datelor, am înregistrat în format digital audio-video conținuturile de comunicare publică ce au constituit eșantionul, apoi le-am transpus narativ în text analitic-descriptiv.

Metoda utilizată în cercetare a fost analiza tematică a materialelor informative selectate. Întrucât la nivel de conținut a fost de prelucrat o cantitate foarte mare de informație, care în același timp era foarte diversă în plan factual și tematic, am utilizat trei grile tematice:

- grila tematică de inventariere a conținuturilor în primă instanță;
- grila tematică conceptual-teoretică în a doua instanță;
- și respectiv grila tematică compozită obținută prin coroborarea primelor două, care este și cea utilizată în final pentru interpretarea rezultatelor.

Întrucât prima listă de unități este un inventar rezultat din inspectarea știrilor (grila tematică de inventariere a conținuturilor), îl voi reda în continuare în ordine alfabetică, corespunzător fiecărui post de televiziune în parte:

CNN International Europe

- Angajament al liderilor europeni pentru sprijinul monedei unice;
- Capitalele europene sunt locul de desfășurare a unor ample demonstrații de susținere a protestelor din Egipt;
- Efectele economice ale evenimentelor din Egipt asupra piețelor europene sunt relativ reduse deocamdată;
- Guvernul britanic a negociat cu guvernul libian referitor la teroristul implicat în atentatul de la Lockerbie;
- Întâlnire la nivel înalt între cancelarul german Angela Merkel și premierul israelian Benjamin Netanyahu;

- Luări de poziție ale guvernelor și ale liderilor europeni legate de segmentul egiptean al „Primăverii arabe”;
- Tony Blair, negociator pentru pace în Orientul Mijlociu, își exprimă îngrijorarea pentru impactul evenimentelor din Egipt asupra procesului de pace;
- Unele țări europene reprezintă o destinație pentru investițiile imobiliare și financiar-bancare ale familiei Mubarak.

Al Jazeera

- Capitalele europene sunt locul de desfășurare a unor ample demonstrații de susținere a protestelor din Egipt;
- Europa este o destinație pentru investițiile imobiliare ale familiei Mubarak;
- Luări de poziție ale guvernelor și ale liderilor europeni legate de segmentul egiptean al „Primăverii arabe”;
- Tony Blair, negociator pentru pace în Orientul Mijlociu, își exprimă îngrijorarea asupra evenimentelor din Egipt;
- UE are disponibilitatea de a acționa și de a sprijini concret țările care doresc să facă o tranziție pașnică la democrație.

CCTV News

- Activitățile industriale în zona euro au crescut mai mult decât era așteptat în luna ianuarie (economia europeană își revine, cu excepția notabilă a Greciei);
- Angajament al liderilor europeni pentru sprijinul monedei unice;
- Creșterea economică va fi prea mică pentru a putea face ceva împotriva șomajului cronic;
- Europa - loc de refugiu pentru opoziții politici din Tunisia;
- Europa este în dificultate din cauza datoriilor;
- Europa - spațiu al diversității culturale;
- Europa trebuie să învețe să concluzeze cu Statele Unite și cu giganții asiatici China și India;
- Liderii occidentali consideră că economia își revine din criză;
- Luări de poziție ale guvernelor și ale liderilor europeni legate de segmentul egiptean al „Primăverii arabe”;
- O importantă firmă europeană a fost prinsă înșelându-și clienții în China;
- Război comercial la Organizația Mondială a Comerțului între o firmă americană și una europeană;
- UE are disponibilitatea de a acționa și de a sprijini concret țările care doresc să facă o tranziție pașnică la democrație.

Russia Today

- Afaceri în Rusia ale firmelor europene;
- Certificare europeană pentru noul avion rusesc Sukhoi 101;
- Demonstrație la Berlin împotriva unei evacuări forțate;
- Europa - loc de desfășurare a activităților culturale de actualitate;
- Europa arată toleranță față de organizațiile cunoscute ca având legături cu terorismii;
- Europa ca spațiu al libertății de exprimare - un activist danez care a făcut remarci critice la adresa islamului a fost achitat;
- Europa este „teren de joacă” pentru negocierile ruso-americane privind armamentul nuclear;
- Europa văzută ca având o atitudine de susținere a Statelor Unite într-o politică lipsită de legitimitate de amestec în treburile interne ale Egiptului;
- Evoluții la bursele europene în contextul evenimentelor din Egipt;
- Expulzarea unor diplomați ruși pentru spionaj;
- Luări de poziție ale guvernelor și ale liderilor europeni legate de segmentul egiptean al „Primăverii arabe”;
- Rusia dorește un spațiu economic comun cu Uniunea Europeană, de la Atlantic la Pacific;
- Sancțiuni impuse de UE Belarusului;
- Sistemul de asistență socială suedez este abuziv și irațional;
- Țările europene au o guvernare coruptă și nereprezentativă.

Euronews

- Afaceri și evoluții economice ale unor firme europene;
- Capitalele europene sunt locul de desfășurare a unor ample demonstrații de susținere a protestelor din Egipt;
- Comemorarea unor personalități culturale;
- Cotații bursiere europene;
- Demonstrații generate de revendicări sociale;
- Europa - loc de azil pentru refugiații politici;
- Europa - partener de dialog cu regimuri autoritare;
- Europa - spațiu al libertății de exprimare;
- Europa - spațiu al luptei pentru drepturile omului;
- Europa - spațiu al protestelor împotriva derapajelor politicienilor;
- Europa - spațiu de manifestare a crizelor politice;
- Evoluția economică a Germaniei;
- Limitele Uniunii Europene ca actor global văzute prin prisma lipsei de implicare și nesiguranței arătate în ceea ce privește „Primăvara arabă”;

- Luări de poziție ale guvernelor și ale liderilor europeni legate de segmentul egiptean al „Primăverii arabe”;
- Participare europeană la activități culturale de actualitate;
- Participare europeană la Alianța Nord-Atlantică;
- Participarea unor cetățeni europeni la protestele pentru democrație din Iran;
- Prezentarea agendei instituțiilor europene;
- Problematika zonei euro;
- Reglementarea situației emigranților în UE;
- UE are disponibilitatea de a acționa și de a sprijini concret țările care doresc să facă o tranziție pașnică la democrație.

Unitățile grilei tematice conceptual-teoretice construite funcție de prescripțiile marilor doctrine sociologice și politologice pentru acest segment al cercetării surprind elementele definitorii ale afirmării Europei ca actor global:

- Europa ca actor economic global;
- Europa ca reper, ca model social, de cultură și civilizație (incluzând aici promovarea democrației, apărarea drepturilor omului, precum și instituțiile europene ca ipostaziere a modelului european);
- Europa ca actor geopolitic, militar și de securitate în plan internațional.

Pentru ca această grilă să fie în fond completă și necesară din punct de vedere conceptual-teoretic și din punct de vedere pragmatic-procesual în analiza Europei ca actor global, în particular în cadrul evenimentelor din Egipt, episod din „Primăvara arabă”, analiza trebuie să țină cont de existența a două subplanuri. În primul subplan, dimensiunile sunt cu raportare la poziționarea Europei ca entitate în sine (Uniunea Europeană) față de SUA, Rusia, China, lumea arabă, iar cel de-al doilea, dimensiunile sunt cu raportare la poziționarea statelor membre, analiza reprezentărilor difuzate prin mass media urmând să fie făcută atât cu referire la grup (UE), cât și la statele membre.

Grila compozită a fost aceea care a rezultat din coroborarea celor două grile și se regăsește în capitolul următor de prezentare a rezultatelor obținute.

2.4.5. Prezentarea rezultatelor obținute

2.4.5.1. Europa ca actor global în reprezentările difuzate de televiziunea CNN International Europe

2.4.5.1.1. Încadrarea emisiunilor informative difuzate de CNN International Europe în grila tematică propusă

Utilizând tehnica numărării iterațiilor a rezultat următoarea situație cantitativă a încadrării emisiunilor informative difuzate de CNN International Europe în grila compozită:

Europa ca actor economic global

- Efectele economice ale evenimentelor din Egipt asupra piețelor europene sunt relativ reduse deocamdată (câte o referință în 31 ianuarie, 3 și 4 februarie).
- Angajament al liderilor europeni pentru sprijinul monedei unice (două referințe în data de 30 ianuarie).
- Unele țări europene reprezintă o destinație pentru investițiile imobiliare și financiar-bancare ale familiei Mubarak (o referință în 4 februarie).

Europa ca reper, ca model social, de cultură și civilizație

- Luări de poziție ale guvernelor și ale liderilor europeni legate de segmentul egiptean al „Primăverii arabe” (patru astfel de referințe, după cum urmează: ministrul de externe britanic i-a cerut președintelui egiptean Hosni Mubarak să facă reforme - 29 ianuarie; guvernele Franței, Germaniei și Marii Britanii i-au cerut lui Hosni Mubarak să declanșeze „un proces de schimbare” și să nu folosească violența împotriva civililor - 30 ianuarie; premierul spaniol José Luis Rodríguez Zapatero, adresându-se „țărilor mediteraneene”, a cerut „reforme democratice” și „justiție socială” - 30 ianuarie; cancelarul german Angela Merkel s-a pronunțat pentru dreptul la libera exprimare și adunare (relativ la evenimentele din Egipt) și a declarat că ar vrea să-l vadă pe președintele Mubarak „începând un dialog cu oamenii din Egipt, în particular cu tinerii din Egipt” - 31 ianuarie).
- Capitalele europene sunt locul de desfășurare a unor ample demonstrații de susținere a protestelor din Egipt (câte o referință în 30 și 31 ianuarie).

Europa ca actor geopolitic, militar și de securitate în plan internațional

- Tony Blair, negociator pentru pace în Orientul Mijlociu, își exprimă îngrijorarea pentru impactul evenimentelor din Egipt asupra procesului de pace (o referință în 31 ianuarie).
- Guvernul britanic a negociat cu guvernul libian referitor la teroristul implicat în atentatul de la Lockerbie (o referință în 1 februarie).
- Întâlnire la nivel înalt între cancelarul german Angela Merkel și premierul israelian Benjamin Netanyahu (o referință în 31 ianuarie).

2.4.5.1.2. Analiză și interpretare a rezultatelor obținute

Canalul CNN a avut drept principal subiect, în cele 7 ore de emisie analizate (câte o oră în fiecare zi) evenimentele din Egipt, parte a fenomenului de contestare a ordinii din țările arabe, începută în Tunisia și cunoscută și sub numele de „Revoluția Iasomie” („Primăvara arabă”). Practic, CNN și-a schimbat programul obișnuit în funcție de evenimentele în derulare. În acest context, numărul de materiale audiovizuale care pot fi considerate ca făcând referire la Europa, fie ea văzută ca entitate, fie la statele membre, este extrem de redus, doar 15. Dintre acestea, doar patru nu au legătură cu evenimentele din Egipt.

Dintre cele 15 materiale audiovizuale conținând referiri la Europa, șase fac referire la Europa ca actor economic global, șase fac referire la Europa ca reper de cultură și civilizație, în particular la apărarea drepturilor omului, a libertății de exprimare și la susținerea democrației, iar trei pot fi subsumate temei Europei ca actor geopolitic, militar și de securitate în plan internațional.

Cel mai slab conturat apare portretul Europei ca actor geopolitic, militar și de securitate, acesta fiind practic aproape inexistent. La această temă, legat de evenimentele din Egipt, în eșantionul analizat există o singură referire care poate fi coerent legată de Europa, și aceasta fiind centrată pe o personalitate carismatică, Tony Blair, fostul premier britanic, actualul negociator pentru pace în Orientul Mijlociu (din partea ONU, UE, SUA și Rusia), care își exprimă îngrijorarea pentru evenimentele din Egipt, arătând că Mubarak a fost un partener puternic în cadrul procesului de pace. Celelalte două fac referire la o întâlnire la nivel înalt între cancelarul german Angela Merkel și premierul israelian Benjamin Netanyahu, respectiv la un episod controversat și stânenitor pentru guvernul britanic, dezvăluirile potrivit cărora reprezentanți ai guvernului britanic i-au sfătuit pe libieni cum să ceară și să obțină eliberarea atentatorului de la Lockerbie pe considerente umanitare.

De remarcat faptul că Statele Unite sunt văzute de CNN ca singurul mare actor extern al evenimentelor din Egipt, largi spații fiindu-i acordate pe întreaga durată a știrilor analizate. Evenimentele sunt relatate în contextul explicit formulat de un prezentator: [Egiptul este] „cel mai important partener strategic al SUA în regiune”. Zilnic există declarații sau referiri la declarații ale președintelui Barack Obama și ale secretarului de stat Hillary Clinton, dar și ale altor oficiali americani. Corespondenți din America fac referiri la declarații ale oamenilor politici de peste ocean, iar analiști din Washington sunt chemați să comenteze situația. Este prezentată apoi rezoluția Senatului american cerând președintelui Mubarak să înceapă tranziția spre un guvern democratic imediat - introdusă de John McCain și John Kerry, un republican și un democrat (4 februarie). Chiar și în materialele jurnalistice care prezintă „vocea poporului”, „vocea oamenilor obișnuiți care protestează în Piața Tahrir” (1 februarie), reporterul arată că egiptenii îi cer să transmită guvernului american să nu-l mai susțină pe Mubarak¹³³ (și egiptenii înșiși se gândesc la SUA ca la principalul actorul extern în Egipt).

¹³³ În timpul segmentului egiptean al „Revoluției iasomiei”/”Primăverii arabe”, CNN și Al Jazeera au avut o rubrică (cu apariții constante, de mai multe ori pe zi) dedicată felului în care protestele sunt văzute pe Internet, pe twitter, pe youtube, pe bloguri etc. La CNN, la întrebarea ce relevanță au rețelele sociale într-o țară în care majoritatea populației este foarte săracă și nu are acces la Internet, prezentatorul rubricii consideră că ceea ce se întâmplă în rețelele sociale (și pe Internet) „este o expresie a mâniei întregii societăți”.

Al doilea actor ca importanță în regiune, așa cum reiese el în buletinele de știri CNN analizate, este Israelul, care este prezentat ca fiind îngrijorat (29, 30, 31 ianuarie) și nervos (3 februarie, transmisie de la granița din peninsula Sinai).

Europa apare relativ pregnant ca fiind un reper, un model de cultură și civilizație în sensul apărării drepturilor omului, a libertății de exprimare, a demonstrațiilor pașnici, a promovării construcției democratice. Astfel, în capitalele europene, au avut loc demonstrații de susținere a protestelor din Egipt prezentate în emisiunile informative din 30 și 31 ianuarie; guvernele Franței, Germaniei și Marii Britanii sunt prezentate în 30 ianuarie cu cererea adresată lui Hosni Mubarak să declanșeze „un proces de schimbare” și să nu folosească violența împotriva civililor. De asemenea, ministrul de externe britanic apare ca cerându-i lui Hosni Mubarak să facă reforme pe 29 ianuarie; premierul spaniol José Luis Rodríguez Zapatero se pronunță în favoarea unei „schimbări pașnice”, a „reformelor democratice” și pentru „justiție socială”, adresându-se țărilor mediteraneene pe 30 ianuarie; iar Angela Merkel este prezentată exprimându-se pentru libertatea de informare, dreptul la adunare și cerându-i președintelui Mubarak „să înceapă un dialog cu oamenii din Egipt, în particular cu tinerii din Egipt”, în 31 ianuarie.

Observația de fond relativă la materialele difuzate este aceea că toți actorii politici sunt identificați ca fiind naționali, britanici, francezi, germani, spanioli, Europa fiind astfel prezentă la nivelul statelor-națiune membre, mai precis Marea Britanie, Germania, Franța și Spania. Mai trebuie să remarcăm felul nu lipsit de o anume malițiozitate cu care corespondenții CNN își punctează relatările. Astfel, corespondentul CNN la Paris precizează că „după o tăcere de câteva zile, guvernul francez a reacționat în sfârșit în acest weekend, împreună cu guvernele Germaniei și Marii Britanii”, iar corespondentul la Madrid își începe relatarea cu cuvintele „guvernul spaniol a urmărit discret evenimentele din Egipt”.

Ca entitate în sine, Europa este cel mai substanțial reprezentată la nivelul temei „actor economic global”. Aici apar două referiri clare la susținerea monedei euro făcute în cadrul reuniunii economice de la Davos (30 ianuarie), la care președintele francez Nicolas Sarkozy a spus că „nu vom abandona niciodată euro”, iar premierul grec Georgios Papandreou, a răspuns, la întrebarea reporterului CNN: „Ar trebui să credem în încăpățânarea celor care susțin că nu vom lăsa (să dispară) euro?”, că: „Nu este încăpățânare, ci voință politică în Europa. Avem cu toții o voință puternică să apărăm euro. Există voința politică a popoarelor noastre și a liderilor politici ai Uniunii Europene și cred că euro va continua să existe”. Tot la aceeași temă pot fi

încadrate relațiile privind efecte economice ale evenimentelor din Egipt asupra economiei mondiale, inclusiv asupra piețelor europene, precum și faptul că marile orașe și centre financiar-bancare europene sunt o destinație pentru investițiile conducătorilor regimurilor autoritare, în acest caz particular, al familiei Mubarak.

Într-o concluzie sintetică a analizei tematică a producțiilor audiovizuale difuzate de postul american, CNN arată o Europă reprezentată preponderent prin intermediul statelor membre, coerentă ca entitate doar la nivel economic, cu o reacție întârziată în ceea ce privește evenimentele din Egipt, unde nu apare ca jucând vreun rol semnificativ, având însă mai multe voci care o fac să fie un reper pentru promovarea democrației, libertatea de exprimare și apărarea drepturilor omului.

2.4.5.2. Europa ca actor global în reprezentările difuzate de televiziunea Al Jazeera English

2.4.5.2.1. Încadrarea emisiunilor informative difuzate de Al Jazeera English în grila tematică propusă

Utilizând tehnica numărării iterațiilor a rezultat următoarea situație cantitativă a încadrării emisiunilor informative difuzate de Al Jazeera English în grila compozită:

Europa ca actor economic global

- Europa este o destinație pentru investițiile imobiliare ale familiei Mubarak (o referință în 30 ianuarie).

Europa ca reper, ca model social, de cultură și civilizație

- Luări de poziție ale guvernelor și ale liderilor europeni legate de segmentul egiptean al „Primăverii arabe” (12 astfel de referințe directe în eșantionul analizat, distribuite în zilele de 30 ianuarie - 2; 31 ianuarie - 5; 4 februarie - 5).

- Capitalele europene sunt locul de desfășurare a unor ample demonstrații de susținere a protestelor din Egipt (o referință în 3 februarie).

Europa ca actor geopolitic, militar și de securitate în plan internațional

- UE are disponibilitatea de a acționa și de a sprijini concret țările care doresc să facă o tranziție pașnică la democrație (câte o referință în 31 ianuarie și 4 februarie).

- Tony Blair, negociator pentru pace în Orientul Mijlociu, își exprimă îngrijorarea asupra evenimentelor din Egipt (o referință în 31 ianuarie).

2.4.5.2.2. Analiză și interpretare a rezultatelor obținute

Este de precizat că în întreaga perioadă analizată, postul Al Jazeera a avut un program special, bazat pe evenimentele din Egipt și pe reacțiile la acestea. Astfel, pe parcursul celor 7 ore analizate nu au existat propriu-zis buletine de știri într-un format consacrat, ci o transmisie complexă¹³⁴, încercând să prezinte desfășurarea evenimentelor într-o manieră jurnalistică atrăgătoare și furnizând conținut relevant, îmbinând transmisia în direct din piața Tahrir din Cairo și din alte orașe egiptene cu imagini din satelit, interviuri cu personalități sau cu oameni obișnuiți, aprecieri ale experților, reportaje din mijlocul demonstrațiilor sau din zonele mai puțin turbulente. Din acest motiv, Europa este lipsită de dimensiunea ei economică, toate referirile la ea ca entitate în sine (UE) sau la statele membre fiind făcute în legătură cu Egiptul. Marea majoritate a referirilor la Europa sunt făcute în legătură cu luările de poziție ale guvernelor și ale liderilor europeni legate de segmentul egiptean al „Primăverii arabe”, luări de poziție care sunt legate în principal de promovarea democrației, libertatea de exprimare și apărarea drepturilor omului.

De remarcat relativul echilibru între pozițiile statelor (reprezentate de guverne sau de personaje politice de relief) și respectiv pozițiile Uniunii Europene ca entitate.

În ceea ce privește materialele audiovizuale în care se face referire la statele europene, acestea se referă la: cererea adresată de cancelarul german Angela Merkel lui Hosni Mubarak de a preveni acțiunile violente (30 ianuarie); cererea adresată de Franța și Germania (identificate drept țări membre al Uniunii¹³⁵) de a nu se folosi violența (30 ianuarie); declarația lui Dominic Asquith, ambasadorul britanic, potrivit căreia și-ar dori ca guvernul egiptean să meargă în direcția „aspirațiilor și nevoilor poporului” (31 ianuarie); cererea guvernelor Marii Britanii, Franței și Germaniei adresată lui Mubarak pentru crearea unui „guvern de reprezentare extinsă” (31 ianuarie); declarația ministrului de externe spaniol Trinidad Jiménez: „Sprijinim oamenii care au ieșit în stradă, sprijinim cererile lor pentru mai multe reforme și mai multe drepturi” (31 ianuarie); mesajul de sprijin pe care primul ministru italian Silvio Berlusconi i l-a trimis președintelui egiptean aflat încă la putere, despre care a declarat că „nu poate fi în Egipt o tranziție spre democrație fără dialog cu președintele Mubarak” (4 februarie).

¹³⁴ Probabil cea mai detaliată transmisie a evenimentelor egiptene dintre toate posturile TV de știri internaționale existente.

¹³⁵ Franța și Germania sunt identificate explicit ca țări membre ale Uniunii Europene de către prezentatorul postului Al Jazeera.

Pe de altă parte, Al Jazeera o aduce în prim plan în trei ocazii pe Catherine Ashton, Înalt Reprezentant al Uniunii pentru afaceri externe și politică de securitate, în postura de a prezenta Europa ca entitate care nu este doar un model, un reper, ci și un factor de civilizație activ, un actor dispus să se implice în construcția noilor democrații din nordul Africii. Astfel, în 31 ianuarie, unul dintre invitații în studio, profesorul Ibrahim Arafat de la Universitatea din Qatar, afirmă că „diplomatul șef al Uniunii Europene, Catherine Ashton, i-a cerut lui Mubarak să înceapă discuții imediate cu opoziția”, pentru ca în aceeași zi, după câteva zeci de minute, Al Jazeera să o arate pe Catherine Ashton¹³⁶ spunând: „[...] lucrăm strâns cu Egiptul pentru ca să oferim sprijin. Vom fi acolo pe termen scurt, mediu și lung, pentru ca să ajutăm să se construiască și să sprijinim democrația, domnia legii și drepturile omului, toate aceste valori devenind acțiune, așa cum vom face și cu Tunisia, așa cum vom face în oricare parte a lumii și în special în vecinătatea noastră”. În 4 februarie, Catherine Ashton este prezentată de Al Jazeera declarând: „poporul egiptean este cel care trebuie să decidă. Guvernul trebuie să răspundă la vocea străzii. [...] Ceea ce spunem noi este că valorile legate de drepturile omului, libertate, democrație, acestea trebuie să fie în inima schimbărilor și că suntem gata să-i ajutăm”.

La aparițiile lui Catherine Ashton, se mai adaugă, în 4 februarie, luările de poziție ale „liderilor europeni” care au cerut „mai mult dialog” și care „condamnă în termeni puternici violența și pe aceia care o folosesc și o încurajează în Egipt”.

Imaginea Europei, așa cum se conturează la Al Jazeera, este una nuanțată, nu lipsită de accente critice. Prezentatorul televiziunii a arătat că, deși este evidentă îngrijorarea celor 27 de miniștri de externe ai Uniunii Europene, aceștia au fost atenți să nu țină partea cuiva (31 ianuarie), iar profesorul Ibrahim Arafat de la Universitatea din Qatar a afirmat că Uniunea Europeană pare a găsi greu limbajul potrivit pentru această criză, pentru a completa, mai apoi, că țările europene și SUA trec treptat spre susținerea poporului egiptean și nu a președintelui Mubarak (4 februarie).

Doar Al Jazeera și CNN, din întreg eșantionul analizat, au vorbit cu Tony Blair, negociator pentru pace în Orientul Mijlociu inclusiv din partea UE. Într-o perspectivă comparată asupra felului în care se văd evenimentele din Egipt la cele două posturi, aș mai sublinia faptul că ele împărtășesc aceeași prezentare a lui Mohamed ElBaradei ca și lider al opoziției important și credibil,

¹³⁶ Catherine Ashton este filmată în holul unei instituții europene, cu steaguri (simboluri) europene care apar în mod evident în imaginile difuzate.

deși nu lipsit de contestatari, identifică Statele Unite ca fiind principalul actor extern implicat și identifică Israelul ca fiind un actor extrem de interesat și îngrijorat de evoluțiile din zonă. Însă perspectiva Al Jazeera, pe segmentul analizat este mai complexă, punând un accent mai apăsător față de CNN pe luări de poziție aparținând Iranului, Turciei și ONU (prin secretarul general Bak Ki-moon).

Este de remarcat că, pe întreaga perioadă analizată, Al Jazeera a încercat să dea o dimensiune epică pregnantă relatărilor, să prezinte evenimentele de o manieră dramatică, a căutat și a găsit (nu a inventat!) imagini care să arate cât mai mulți oameni. În relatarea de marți, 1 februarie, ziua „Marșului de 1 milion”¹³⁷, Al Jazeera a vorbit despre un milion de demonstrați în piața Tahrir, dar, strict tehnic, jurnaliștii postului nu au afirmat direct că sunt, ci indirect, că „ar putea fi”, că „se spune că sunt”, se vorbește despre „sute de mii, posibil un milion”.

2.4.5.3. Europa ca actor global în reprezentările difuzate de televiziunea CCTV News

2.4.5.3.1. Încadrarea emisiunilor informative difuzate de CCTV News în grila tematică propusă

Utilizând tehnica numărării iterațiilor a rezultat următoarea situație cantitativă a încadrării emisiunilor informative difuzate de CCTV News în grila compozită:

Europa ca actor economic global

- Europa este în dificultate din cauza datoriilor (două referințe în 29 ianuarie).
- Creșterea economică va fi prea mică pentru a face ceva împotriva șomajului cronic (câte o referință în 29 și 30 ianuarie).
- Angajament al liderilor europeni pentru sprijinul monedei unice (o referință în 29 ianuarie).
- Liderii occidentali consideră că economia își revine din criză (o referință în 29 ianuarie).
- Europa trebuie să învețe să conlucreze cu Statele Unite și cu giganții asiatici China și India (o referință în 30 ianuarie).

¹³⁷ Chiar dacă s-a vorbit apoi în mass media că nu puteau fi (fizic vorbind) decât câteva sute de mii de oameni în piață, organizatorii au ales cifra de 1 milion pentru efectul pe care-l creează, dar este posibil ca să fi încercat să facă o legătură cu „Marșul de 1 milion” organizat de activiștii pentru drepturile civile la Washington, D.C., în 16 octombrie 1995.

- O importantă firmă europeană a fost prinsă înșelându-și clienții în China (o referință în 30 ianuarie).

- Activitățile industriale în zona euro au crescut mai mult decât era așteptat în luna ianuarie. Economia europeană își revine, cu excepția notabilă a Greciei (o referință 1 februarie).

- Război comercial la Organizația Mondială a Comerțului între o firmă americană și una europeană (Boeing și Airbus, o referință în 1 februarie).

Europa ca reper, ca model social, de cultură și civilizație

- Luări de poziție ale guvernelor și ale liderilor europeni legate de segmentul egiptean al „Primăverii arabe” (apar 12 astfel de luări de poziție distincte, distribuite în zilele de 31 ianuarie - 1, 2 februarie - 3, 3 februarie - 2 și 4 februarie - 6).

- Europa - loc de refugiu pentru opozanții politici din Tunisia (o referință în 31 ianuarie).

- Europa ca spațiu al diversității culturale (o referință în 3 februarie).

Europa ca actor geopolitic, militar și de securitate în plan internațional

- UE are disponibilitatea de a acționa și de a sprijini concret țările care doresc să facă o tranziție pașnică la democrație (câte o referință în 29 ianuarie și 4 februarie).

2.4.5.3.2. Analiză și interpretare a rezultatelor obținute

La CCTV News, profilul Europei ca actor economic mondial este evident (opt subteme încadrându-se în această unitate tematică, deși televiziunea chineză nu are în cadrul știrilor un segment specializat pentru afaceri), însă este nuanțat conturat. „Europa” apare ca o entitate numită ca atare, care are probleme legate de șomaj și este în dificultate din cauza datoriilor. Ea împărtășește aceste probleme cu Statele Unite, iar descrierea situației aparține economistului american laureat Nobel Joseph Stiglitz și omului de afaceri american George Soros, celebru atât pentru atacul împotriva lirei sterline, cât și pentru susținerea dezvoltării societății civile în fostele țări comuniste. Soluția este aceea de conlucra împreună cu giganții asiatici China și India, Soros declarând că „Sistemul global ar putea să nu supraviețuiască cu oameni trăgând în direcții diferite”. Televiziunea chineză relatează și despre susținerea monedei euro de către Nicolas Sarkozy la Forumul economic de la Davos, ca și despre revigorarea activităților industriale în zona euro. De asemenea, Europa mai este prezentă prin intermediul a doua firme, una, Carrefour, fiind prinsă înșelându-și clienții în China și penalizată, iar alta, Ariane, aflată în război comercial la Organizația Mondială a Comerțului cu compania americană

Boeing¹³⁸ din pricina ajutoarelor guvernamentale, ambele considerându-se victorioase.

Legat de relatarea evenimentelor din Egipt, este de precizat că postul de televiziune chinez este cel mai reținut dintre toate cele analizate atunci când vine vorba despre demonstrații. Nu este o lipsă de profesionalism, ci de viziune diferită asupra lumii. Jurnalul de știri începe cu Egiptul, informația este relevantă și corectă, atâta doar că nu dramatizează, nu caută povești individuale puternice, așa cum fac toate celelalte posturi, și evită să dea imagini cu mari mase de demonstranți (exact opusul abordării Al Jazeera). Pe de o parte, este expresia unui interes relativ mai redus, din cauza Anului Nou chinezesc, astfel că în după-amiaza zilei de 2 februarie, când Al Jazeera și CNN aveau ediții speciale privind violențele din piața Tahrir, CCTV transmitea în direct de la Beijing spectacolul de Anul Nou. Pe de altă parte, este probabil că regimul chinez dorește să difuzeze un număr redus de imagini cu mari mase de demonstranți protestând împotriva guvernului.

Chiar în selecțiile luărilor de poziție prezentate, CCTV News este extrem de precaut. Atunci când anunță că miniștrii de externe europeni s-au întâlnit la Bruxelles pentru a discuta situația din Egipt, îl citează pe britanicul William Hague care „a subliniat nevoia de schimbare, dar a arătat că Egiptul este un stat suveran și Marea Britanie nu încearcă să-i aleagă președintele” (31 ianuarie), moderând ideea de schimbare necesară prin recunoașterea suveranității.

Postul chinez arată că principalul actor extern implicat în Egipt sunt Statele Unite¹³⁹, însă pozițiile europene sunt foarte bine reprezentate și, în general, luările de poziție acoperă o gamă diversă, incluzându-i pe Serghei Lavrov (ministrul rus de externe), Naoto Kan (primul ministru japonez), Salam Fayyad (primul ministru al Autorității Palestiniene), Kofi Annan (fost secretar general ONU), pozițiile iraniene și israeliene (autoritățile israeliene apar și aici ca fiind îngrijorate de posibilele evoluții, la fel ca la Al Jazeera și CNN), precum și apariția problemei pe agenda Summitului Uniunii Africane de la Addis Abeba¹⁴⁰.

¹³⁸ Compania Airbus a vândut în 2003 și în 2004 mai multe avioane decât Boeing, iar noul A380 a fost considerat reprezentativ pentru ceea ce înseamnă Uniunea ca forță economică: se produc componente și se asamblează avioane în centre aflate în Marea Britanie, Franța, Germania și Spania. Însă în 2005, Airbus și Boeing s-au părât reciproc la Organizația Mondială a Comerțului (OMC) pe motiv de subvenții, practică declarată de fiecare drept anticoncurențială.

¹³⁹ Un bun exemplu îl avem în 29 ianuarie, când Barack Obama vorbește despre drepturile omului în Egipt. El apare mai important ca Mubarak și noul său cabinet deoarece discursului președintelui american i se acordă 40 de secunde, în timp ce președintelui egiptean și noului cabinet, doar 24 de secunde.

¹⁴⁰ Televiziunea chineză este singura din eșantionul analizat care acordă un spațiu larg sesiunii Adunării Uniunii Africane de la Addis Abeba, Etiopia, 30-31 ianuarie 2011.

Pozițiile europene prezente vin atât dinspre nivelul liderilor naționali, cât și dinspre nivelul instituțiilor europene/liderilor acestor instituții, cu accentul căzând pe pozițiile liderilor reprezentând statele naționale (opt astfel de declarații identificate în eșantionul analizat), însă fără a neglija Uniunea (patru astfel de declarații).

Astfel, în 2 februarie, Guido Westerwelle, ministrul german de externe, este citat declarând că anunțul lui Mubarak că nu va mai candida este un pas pentru un nou început politic, dar „este clar că oamenii vor schimbări democratice și le vor acum”; David Cameron, premierul britanic, susține că „este nevoie de reforme politice, nu de represiune”, iar crainica spune că „Uniunea Europeană se alătură Statelor Unite în cererea pentru o tranziție ordonată spre un regim democratic în Egipt. Comisia Europeană și-a exprimat atașamentul ferm de a susține aspirațiile legitime ale poporului egiptean”¹⁴¹.

La fel, în 3 februarie, „liderii Franței, Germaniei, Marii Britanii, Italiei și Spaniei” apar cu „o declarație comună prin care cer o tranziție rapidă și ordonată”, iar Catherine Ashton, „șeful politicii externe a Uniunii Europene”, apare ca fiind cea care cere guvernului egiptean „să protejeze demonstranții și cetățenii”.

Relativul echilibru între pozițiile europene reprezentând statele naționale și cele reprezentând entitatea se păstrează și în 4 februarie. Din perspectiva supranațională, șefii de stat din Uniunea Europeană întruniți la Bruxelles cer autorităților egiptene „să răspundă aspirațiilor poporului”, iar Catherine Ashton este prezentă cu declarația prin care cere asigurarea securității cetățenilor și oprirea oricărei violențe, adăugând apoi „este vorba despre schimbare și despre răspuns (la cererile oamenilor)”. Din perspectiva liderilor naționali apar: premierul britanic David Cameron cerând „o tranziție în condiții clare și transparente”, premierul olandez Mark Rutte susținând necesitatea păstrării situației sub control și cancelarul german Angela Merkel cerând ca forțele de securitate egiptene să asigure cetățenilor libertatea de a demonstra. De asemenea, președintele german Christian Wulff este citat împreună cu secretarul general ONU Ban Ki-Moon ca pronunțându-se în favoarea unui „nou început” în Egipt.

Cancelarul german apare și ca un promotor al Europei ca actor geopolitic, militar și de securitate în plan internațional prin asumarea unui rol activ în nordul Africii, declarând în 4 februarie: „Am discutat astăzi despre cum Uniunea Europeană poate ajuta la o pacifistă, ordonată și democratică tranziție în Egipt și în Tunisia”.

¹⁴¹ Textul declarației Comisiei Europene poate fi găsit la: <http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=MEMO/11/63&format=HTML&aged=0&language=EN&guiLanguage=en>

O atenție specială trebuie acordată declarației premierului danez Lars Rasmussen, care a spus, sâmbătă, 29 ianuarie, la Davos: “mă voi întâlni luni cu miniștrii de externe ai Uniunii Europene și cred că este de o importanță crucială să punem o presiune puternică și, în același timp, să oferim asistență referitor la ce se întâmplă în Egipt acum”. Pe de o parte, pentru că este probabil cel mai ferm angajament în direcția unei acțiuni concrete aparținând unui lider european și asumat la o dată la care alți lideri își arătau doar îngrijorarea sau evitau să ia o poziție. Pe de altă parte, pentru că ea este dată sâmbătă, iar până luni mai sunt două zile, ceea ce arată un timp de reacție extrem de lent. Atunci când ai o reacție care poate aștepta cinci zile, când doar luni, 31, ajungi să abordezi evenimente care sunt în derulare din data de 26, înseamnă că, probabil, joci mai degrabă un rol minor. În plus, această lentoare a pus Europa în situația de a ajunge să fie prezentată de anumiți comentatori ca alăturându-se poziției Statelor Unite, pur și simplu pentru că Statele Unite n-au așteptat să se adune reprezentanții tuturor celor 50 de state pentru a lua decizii și a face declarații publice.

Pentru a completa tabloul european arătat de CCTV News, mai trebuie amintite reportajele de la sărbătorile desfășurate cu ocazia Anului Nou chinezesc în comunitățile din Spania și din Ungaria, ceea ce face implicit din Europa un loc al toleranței etnice și al diversității culturale. Din imaginile difuzate, comunitățile chineze prezentate păreau fericite și prospere, atmosfera degajată fiind cu totul alta decât bucuria reținută arătată de sărbători de locuitorii din Yingxiu, orașul reconstruit după un cutremur acum câțiva ani.

2.4.5.4. Europa ca actor global în reprezentările difuzate de televiziunea Russia Today

2.4.5.4.1. Încadrarea emisiunilor informative difuzate de Russia Today în grila tematică propusă

Utilizând tehnica numărării iterațiilor a rezultat următoarea situație cantitativă a încadrării emisiunilor informative difuzate de Russia Today în grila compozită:

Europa ca actor economic global

- Afaceri în Rusia ale firmelor europene (două referințe în 31 ianuarie, câte o referință în 1 și 2 februarie).
- Rusia dorește un spațiu economic comun cu Uniunea Europeană, de la Atlantic la Pacific (câte o referință în 29 și 30 ianuarie).
- Evoluții la bursele europene în contextul evenimentelor din Egipt (câte o referință în 31 ianuarie și 1 februarie).

- Certificare europeană pentru noul avion rusesc Sukhoi 101 (o referință în 3 februarie).

Europa ca reper, ca model social, de cultură și civilizație

- Luări de poziție ale guvernelor și ale liderilor europeni legate de segmentul egiptean al „Primăverii arabe” (două referințe în 3 februarie și o referință în 4 februarie).

- Sistemul de asistență socială (suedez) este abuziv și irațional (câte o referință în 1 și 2 februarie).

- Europa - loc de desfășurare a activităților culturale de actualitate (o referință în 29 ianuarie).

- Europa ca spațiu al libertății de exprimare - un activist danez care a făcut remarci critice la adresa islamului a fost achitat (o referință în 31 ianuarie).

- Demonstrație la Berlin împotriva unei evacuări forțate (o referință în 2 februarie).

- Europa arată toleranță față de organizațiile cunoscute ca având legături cu teroriștii (o referință în 3 februarie).

- Țările europene au o guvernare coruptă și nereprezentativă (o referință în 30 ianuarie).

Europa ca actor geopolitic, militar și de securitate în plan internațional

- Europa văzută ca având o atitudine de susținere a Statelor Unite într-o politică lipsită de legitimitate de amestec în treburile interne ale Egiptului (o referință în 3 februarie și 4 referințe în 4 februarie).

- Expulzarea unor diplomați ruși pentru spionaj (câte o referință în 1 și 2 februarie).

- Sancțiuni impuse de UE Belarusului (câte o referință în 1 februarie și 4 februarie).

- Europa este „teren de joacă” pentru negocierile ruso-americane privind armamentul nuclear (o referință în 30 ianuarie).

2.4.5.4.2. Analiză și interpretare a rezultatelor obținute

Pentru Russia Today, valențele pozitive ale Europei se referă în primul rând la spațiul economic european. Nu doar că în secțiunea de afaceri a programului apar firme europene care fac afaceri în Rusia (un subiect urmărit constant îl reprezintă afacerile companiilor petroliere British Petroleum și Rosneft), dar Europa este și spațiul în care noul avion rusesc de pasageri Sukhoi 101 va trebui certificat. Evoluția burselor europene este urmărită cu atenție, iar la Forumul economic de la Davos, președintele Dmitri Medvedev a

declarat că Rusia vrea un spațiu economic comun cu UE, de la Atlantic la Pacific, parafrazându-l astfel (și reluând ideea în alt plan) pe generalul de Gaulle, care spusese că Europa se întinde de la Atlantic la Urali. Această declarație a președintelui rus a fost considerată atât de importantă, încât a fost difuzată în două zile consecutive (29 și 30 ianuarie).

În schimb, referitor la Europa văzută ca reper, ca model social, de cultură și civilizație, Russia Today este extrem de critică, prezentând uneori Europa ca fiind un contramodel, făcând-o să arate controversată, atât la nivelul particular al unor state membre, cât la nivelul întregului reprezentat de Uniune.

Astfel, sistemul de asistență socială suedez este descris ca abuziv și irațional în două rânduri (1 și 2 februarie), într-un caz legat de copiii care au fost luați cu forța de lângă mama lor (o rusoaică stabilită în Suedia). De asemenea, RT este singura televiziune din eșantionul analizat care relatează despre demonstrațiile de la Berlin, generate de evacuarea forțată a unui imobil (2 februarie)¹⁴².

Totuși, Europa este un loc în care au loc evenimente artistice, fiind gazda turneului Teatrului Balșoi (29 ianuarie) și este un spațiu al libertății de exprimare, în care un danez care a făcut remarci critice la adresa islamului a fost achitat în instanță (31 ianuarie). Prezentatoarea îl citează pe Lars Hedegaard (președinte al Danish Free Press Society), potrivit căruia, „problemele ridicate de multiculturalism în Europa pot fi rezolvate doar discutând deschis despre ele” și precondiția rezolvării problemelor create de politici care au eșuat este „păstrarea libertății de exprimare”.

În ceea ce privește evenimentele din Egipt, Europa este portretizată ca urmând Statele Unite, atât în abordările care sunt neutre și redau, pur și simplu, o anumită poziție, cât și în cele care critică pozițiile americane și, implicit, cele europene, considerându-le încercări lipsite de legitimitate de amestec în treburile interne ale Egiptului¹⁴³.

¹⁴² Imediat după căderea Zidului Berlinului, o serie de clădiri nelocuite au fost ocupate de persoane cu posibilități materiale reduse, între care tineri artiști și studenți. După o vreme, aceștia au devenit locatari cu acte în regulă, plătind însă o chirie foarte mică. După aproape 20 de ani, autoritățile germane au vândut clădirea, iar noul proprietar i-a evacuat pe chiriași. Evacuarea a presupus un dispozitiv de peste 2.500 de polițiști și a generat proteste și chiar ciocniri pe străzile Berlinului (<http://www.guardian.co.uk/world/2011/feb/02/berlin-liebig-14-squat-eviction-police>).

¹⁴³ Este interesant de observat și felul în care, în eșantionul analizat, posturile de televiziune se situează față de Mohamed ElBaradei. La CNN, Euronews și Al Jazeera, chiar dacă există nuanțe diferite, în esență acesta apare în mod repetat ca un important lider al opoziției față de președintele Mubarak, dar un lider nu lipsit de contestatari. La CCTV News, el are doar o singură apariție prea scurtă pentru a putea face din el „un personaj”, iar la Russia Today este recunoscut ca un lider al opoziției, dar accentul cade pe contestarea lui.

Din prima categorie, pe 3 februarie, prezentatoarea afirmă că „puterile europene au urmat Statele Unite în a cere o tranziție imediată în Egipt”, însă în același grupaj informativ, Ibrahim Kamel, lider al Partidul Democratic din Egipt, afirmă că Europa „urmează pașii SUA” și critică vesticii susținând că egiptenii vor schimbare, dar „o schimbare ordonată”, nu una imediată. De asemenea, pe 4 februarie, întâlnirea UE de la Bruxelles și declarația privind necesitatea începerii procesului care va duce la „alegeri libere și corecte” este considerată inițial într-o manieră neutră ca fiind în acord cu poziția guvernului american, dar în același grupaj informativ, poziția europeană este apoi alipită de cea americană și atacată în patru materiale jurnalistice distincte. În primul dintre ele, reporterul se întreabă: „Dar ce drept au liderii americani și europeni să se amestece în ceea ce este o revoltă domestică și cui îi pasă de ce cred ei”. În cel de-al doilea, un cercetător în problematica drepturilor omului declară: „Este o întoarcere totală în lumea occidentală care întotdeauna l-a susținut pe Mubarak pentru stabilitate. [...] Suportul vestului l-a ținut pe Mubarak la putere”. În cea de a treia, corespondentul la Londra transmite că: „Să încerce să joace un rol în viitorul Egiptului este un joc periculos pentru liderii vestici”, iar în cea de a patra, Jean Bricmont, autorul cărții „Imperialismul umanitarian” declară: „Cred că ceea ce vedem acum este colapsul politicilor americane¹⁴⁴ și vestice în regiune, și israeliene”.

Dintre marile manifestații din capitalele europene, postul rusesc relatează pe 3 februarie despre demonstrația de la Londra pentru un Egipt - stat islamic al organizației islamiste Hizb ut-Tahrir, interzisă în Rusia și în alte țări, inclusiv în Egipt, pentru legături cu teroriștii, dar care în Marea Britanie este lăsată să acționeze liber.

O atenție deosebită merită intervenția lui Ken O’Keefe, activist britanic din Gaza, din 30 ianuarie, care depășește sensibil acest cadru de interpretare care vede Europa la remorca SUA, într-un context în care acțiunile Statelor Unite în plan internațional sunt puse sub semnul întrebării, și lansează un atac dur la adresa Europei, amintind de propaganda Războiului Rece. Ken afirmă că „imperialismul american e o amenințare, Israelul e o amenințare, complicitatea britanică este o amenințare, nu Iranul”, adăugând apoi că speră ca mișcările începute în Egipt să se extindă în Europa deoarece europenii „simt aceeași injustiție din partea guvernelor lor corupte”. Prezentatoarea nu încearcă să-l tempereze, ci dezvoltă ideea lansată, întrebând: „Cât de îngrijorată ar trebui să fie Europa, cu instabilitatea economică și emigrația în creștere?”, Ken răspunzând: „Guvernele europene ar trebui să fie foarte

¹⁴⁴ De amintit aici că, pe 29 ianuarie, Russia Today prezintă documente Wikileaks care arată că SUA sprijină în secret opoziția (protestele) din Egipt și vor să-l răstoarne pe Mubarak.

îngrijorate pentru că sunt la fel de corupte ca regimul Mubarak. Berlusconi, Tony Blair, toate aceste păpuși, corupte și nereprezentându-și popoarele, și dând trilioane de euro băncilor, în timp ce oamenii își pierd veniturile, își pierd slujbele, își pierd casele, ar trebui să fie foarte îngrijorați”.

În același timp, Rusia apare ca ostilă unei intervenții străine în Egipt, dar și ca înțelegând Egiptul și problemele sale și susținând transformările prin mijloace pașnice și consens, iar președintele Medvedev apare ca un pacificator care mediază calmarea situației discutând cu Hosni Mubarak.

Sancțiunile UE impuse Belarusului sunt anunțate scurt și neutru la 1 februarie, dar mai apoi sunt portretizate drept abuzive de către William Spring, cercetător în domeniul drepturilor omului, care atacă direct „vesticii” și „argumentul umanitar”, arătând că pe baza acestora s-a intervenit în Jugoslavia, iar acum au fost impuse sancțiuni Belarusului pentru că au existat „iregularități” la alegeri. „Sunt destule iregularități în alegerile britanice”, spune acesta (4 februarie).

Viziunea asupra Europei ca susținător al intereselor Statelor Unite este completată de știrile referitoare la expulzarea din Irlanda a unor diplomați ruși pe motiv de furt de identitate pentru spionaj în SUA (1 și 2 februarie), considerată de Rusia drept „o mișcare neprietenosă”.

Europa apare chiar ca „teren de joacă”, la fel ca în anii Războiului Rece, între Rusia și America, atunci când, în relatarea privind Tratatul ruso-american pentru armamentul nuclear (30 ianuarie), apare menționată ca loc de desfășurare a planului american antirachetă. De altfel, știrile privind noul tratat sunt prezente în trei zile (29, 30 ianuarie și 4 februarie), cu spații largi, de peste două minute, lansând în ansamblu un mesaj de încredere și parteneriat între SUA și Rusia, care apar ca cele două superputeri nucleare al căror acord „asigură securitatea globală”.

2.4.5.5. Europa ca actor global în reprezentările difuzate de televiziunea Euronews

2.4.5.5.1. Încadrarea emisiunilor informative difuzate de Euronews în grila tematică propusă

Utilizând tehnica numărării iterațiilor a rezultat următoarea situație cantitativă a încadrării emisiunilor informative difuzate de Euronews în grila compozită:

Europa ca actor economic global

- Afaceri și evoluții economice ale unor firme europene (nouă referințe, 31 ianuarie - 2, 1 februarie - 1, 2 februarie - 3, 3 februarie - 1 și 4 februarie - 2).

- Problematika zonei euro (câte o referință în 29 și 31 ianuarie, 1, 3 și 4 februarie).
- Cotații bursiere europene (câte o referință în 31 ianuarie, 1, 2, 3 și 4 februarie).
- Evoluția economică a Germaniei (câte o referință în 31 ianuarie, 1 și 2 februarie).

Europa ca reper, ca model social, de cultură și civilizație

- Luări de poziție ale guvernelor și ale liderilor europeni legate de segmentul egiptean al „Primăverii arabe” (11 referințe, 31 ianuarie - 3, 1 februarie - 1, 2 februarie - 2, 3 februarie - 2 și 4 februarie - 3).
- Europa - partener de dialog cu regimuri autoritare (câte o referință în 30 ianuarie, 31 ianuarie, 3 și 4 februarie).
- Europa - loc de azil pentru refugiații politici (o referință în 29 ianuarie și două referințe în 30 ianuarie).
- Europa - spațiu al libertății de exprimare (câte o referință în 30 ianuarie și 3 februarie).
- Europa - spațiu al luptei pentru drepturile omului (două referințe în 30 ianuarie).
- Demonstrații generate de revendicări sociale (o referință în 29 ianuarie).
- Participare europeană la activități culturale de actualitate (o referință în 29 ianuarie).
- Comemorarea unor personalități culturale (o referință în 3 februarie).
- Europa - spațiu de manifestare a crizelor politice (o referință în 30 ianuarie).
- Europa - spațiu al protestelor împotriva derapajelor politicianilor (o referință în 30 ianuarie).
- Reglementarea situației emigranților în UE (o referință în 31 ianuarie).
- Prezentarea agendei instituțiilor europene (o referință în 30 ianuarie).
- Participarea unor cetățeni europeni la protestele pentru democrație din Iran (o referință în 29 ianuarie).
- Capitalele europene sunt locul de desfășurare a unor ample demonstrații de susținere a protestelor din Egipt (o referință în 4 februarie).

Europa ca actor geopolitic, militar și de securitate în plan internațional

- UE are disponibilitatea de a acționa și de a sprijini concret țările care doresc să facă o tranziție pașnică la democrație (câte o referință în 29 și 31 ianuarie, 1, 2 și 4 februarie).
- Limitele Uniunii Europene ca actor global văzute prin prisma lipsei de implicare și a nesiguranței arătate în ceea ce privește „Primăvara arabă” (2 februarie - două referințe, 3 februarie - o referință, 4 februarie - o referință).

- Participare europeană la Alianța Nord-Atlantică (30 ianuarie).

2.4.5.5.2. Analiză și interpretare a rezultatelor obținute

O primă observație de fundal ar fi aceea că Euronews conturează cel mai complex și mai nuanțat portret al Europei dintre toate posturile analizate în acest eșantion, în oricare dintre unitățile tematice luate în considerare.

În ceea ce privește unitatea tematică „Europa ca actor economic”, postul are un segment dedicat afacerilor, în care majoritatea știrilor, dar nu toate, sunt axate pe o problematică europeană, putând fi identificate patru mari subteme care construiesc profilul unei forțe economico-financiare susținute de 22 de referințe.

Prima subtemă, cea mai importantă sub raportul susținerii sale prin apariția unor importanți lideri politici și prin faptul că face apel la simboluri europene, se referă la zona euro, zona economică a monedei unice, cu problemele, cu reușitele sale, cu angajamentele de susținere. Sub raportul strict al referințelor, ea apare în cinci știri. Două dintre acestea se referă la revenirea lentă a economiei în zona euro în condițiile în care inflația este într-o creștere mai mare decât cea prognozată și una - la creșterea activităților industriale cu semnificația revenirii economice (cu excepția notabilă a Greciei). De asemenea, subtema apare în încă două știri cu o încărcătură simbolică pronunțată. În prima dintre ele (3 februarie), cancelarul german Angela Merkel (aflată la o întâlnire cu premierul spaniol și cu regele Spaniei) este portretizat ca pledând pentru stabilitatea monedei europene, cu o zi înainte de summitul la care Germania și Franța doresc să prezinte un plan de reforme pentru a recâștiga încrederea în finanțele zonei euro. Merkel afirmă: „dacă euro cade, va cădea și Europa” și „este vorba despre Europa”, adăugând că „avem nevoie de solidaritate, dar și de dorința de a concura cu cei mai buni”. De asemenea, Merkel a declarat că Spania „se află pe drumul cel bun” cu măsurile anticriză pe care le-a luat¹⁴⁵. Cea de-a doua știre vine pe 4 februarie și este urmarea celei dintâi, Germania și Franța fiind prezentate ca cerând reforme în Europa pentru a recâștiga încrederea în finanțele zonei euro, relatare care este însoțită de imagini cu steaguri europene fluturând. De data aceasta cel care apare la Euronews este președintele francez Nicolas Sarkozy, care vorbește despre un plan pentru a răspunde „provocărilor cu care se confruntă Europa”.

¹⁴⁵ Tinerii care demonstau în primăvara anului 2011 în orașele Spaniei nu împărtășeau aceeași viziune.

O serie de nouă știri alcătuint a doua subtemă este dedicată afacerilor și rezultatelor economico-financiare (pozitive sau negative) ale unor firme europene (sau cu o importantă participare europeană, chiar dacă sunt companii multinaționale), în eșantionul analizat fiind menționate Ryanair, Carrefour, British Petroleum (apare de două ori în legătură cu trustul rusesc Rosneft), EMI, Roche, BMW - PSA, Shell, LVMH.

O atenție specială este acordată economiei Germaniei (trei știri), considerată și „locomotiva” Europei din punct de vedere economic, fie că este vorba despre scăderea vânzărilor cu amănuntul, despre scăderea șomajului, despre profitul Deutsche Bank sau despre un târg internațional.

Cotațiile bursiere europene sunt, de asemenea, o prezență constantă (cinci apariții în cinci zile) în segmentul de afaceri al știrilor Euronews.

Și în ceea ce privește unitatea tematică „Europa ca reper, ca model social, de cultură și civilizație”, la Euronews, din întreg eșantionul analizat găsim cel mai mare număr de subteme (14, cu 31 de referințe), cea mai diversă și complexă abordare, nu lipsită de accente critice.

Postul redă pe larg demonstrația studenților de la Londra (29 ianuarie), la care s-au adăugat și alți cetățeni susținând revendicări sociale, împotriva măsurilor de austeritate luate de guvernul britanic. Cel mai vizibil afiș este cel pe care scrie: „Cut War, Not Welfare!” (Tăiați războiul, nu bunăstarea!), iar unul dintre organizatori, un tânăr student, declară pentru Euronews: „Oamenii de pe stradă îi pot face pe politicieni să se mai gândească”.

Europa apare ca un spațiu al diversității culturale, atât prin participarea la activități culturale de actualitate (cu prilejul anunțării nominalizărilor premiilor Oscar, Euronews are o abordare tipică Arte, prezentând un interviu cu Hans Zimmer, germanul creator de muzică de film pentru „Inception” și menționând filmul mexicano-spaniol „Biutiful” cu Javier Bardem în rolul principal, candidat la cel mai bun film străin), cât și prin momentul dedicat comemorării actriței franceze Maria Schneider, partenera lui Marlon Brando în „Ultimul tango la Paris”.

Europa apare ca spațiu al libertății de exprimare în trei dintre știrile din eșantionul analizat, una dintre ele fiind legată de noua lege a presei din Ungaria care a stârnit îngrijorare la nivel european (30 ianuarie), iar două - la un somalez condamnat pentru terorism în Danemarca (3 și 4 februarie) după ce l-a atacat pe autorul caricaturilor cu profetul Mahomed (devenit un simbol al libertății de exprimare la el acasă).

Tema luptei pentru drepturile omului, în afara poziției legate de evenimentele din Egipt, este prezentă în două știri difuzate data de 30 ianuarie. Prima se referă la o anchetă a Consiliului European care acuză

traficul cu organe prelevate de la prizonierii sârbi din Kosovo, iar o alta (practic, un grupaj informativ complex) se referă la demonstrația unui grup de militanți pentru drepturile omului cu ocazia vizitei la Bruxelles a controversatului președinte al Uzbekistanului Islam Karimov. Maniera în care este tratată este una critică, opunând actorii publici celor anonimi ai vieții civile. Vizita lui Karimov la Comisia Europeană (este înfățișat cum dă mâna cu președintele Comisiei, José Manuel Barroso, având în spate steagurile Uniunii și Uzbekistanului) are drept scop declarat cooperarea energetică și problemele de securitate, dar Comisia a declarat că drepturile omului sunt, de asemenea, pe lista de priorități a discuțiilor. Euronews readuce pe ecran imagini de la protestele din 2005, când sute de demonstranți au fost uciși în represii și când Uniunea a impus sancțiuni, ridicate însă în 2009. Apoi, o activistă refugiată uzbekă este filmată protestând chiar în față sediului Comisiei Europene și declarând că „dacă l-au invitat [pe Karimov] să discute probleme legate de energie”, [oficialii europeni] „sunt mai interesați de gaz decât de drepturile omului”, iar un alt activist îi cere lui Barroso să ridice „rapid și ferm” problema drepturilor omului în Uzbekistan. Tabloul este completat de prezentator cu o nuanță legată de probleme de securitate: „Coaliția care luptă în Afganistan are sprijinul Tașkentului pentru a face aprovizionarea pe teritoriul uzbek”. O concluzie se impune relativ la felul în care este tratată vizita lui Karimov: sensibilitatea pe care Euronews o arată la vocea actorilor anonimi ai societății civile, care este de regulă una critică la adresa instituțiilor, la adresa puterii, este cea mai consistentă dovadă că, măcar în cazul sprijinirii financiare a postului Euronews, banii europeni nu sunt cheltuiți degeaba.

Europa (prin Marea Britanie) apare ca un loc de azil pentru refugiații politici reprezentând culori politice dintre cele mai diverse, un opozant tunisian islamist, copiii lui Hosni Mubarak sau refugiați din Sudanul de Sud.

Euronews relatează și cazul execuției olandezo-iraniencei Zahra Bahrami, având dublă cetățenie, arestată și condamnată pentru trafic de droguri, arestată după ce participase la un protest antiguvernamental, rudele sale considerând că autoritățile iraniene au fabricat acuzațiile din pricina acțiunilor politice ale acesteia¹⁴⁶.

Europa este și spațiul în care este prezentă criza politică (în 30 ianuarie, cea belgiană) și în care se petrec demonstrații de protest împotriva derapajelor politicianilor (în 30 ianuarie, împotriva premierului italian Silvio Berlusconi, acuzat de relații cu o prostituată minoră) și în care există problema emigranților, pentru care Italia încearcă să găsească soluții (31 ianuarie).

¹⁴⁶ <http://www.presseurop.eu/ro/content/news-brief-cover/484281-criza-diplomatica-pe-fond-de-executie-capitala>

Fără a arăta interesul cu totul deosebit dovedit de Al Jazeera în primul rând, și de CNN în al doilea rând, Euronews a acordat atenție evenimentelor din Egipt, având ediții speciale de știri dedicate Egiptului pe tot parcursul zilei, chiar schimbându-și programul pe segmente scurte, de câteva ore. De asemenea, a invitat în studio experți europeni în problemele zonei arabe pentru emisiuni speciale (spre exemplu, Riad Muasses din Lyon, jurnalist francez născut în Siria).

Luările de poziție ale guvernelor și ale liderilor europeni legate de segmentul egiptean al „Primăverii arabe” sunt consistent tratate de Euronews, prin știri complexe, cu numeroase referințe care prezintă interes, arătând un echilibru între abordările statelor naționale membre și cele care pot fi atribuite grupului (Uniunii Europene), fiind un exemplu în care „faptele mediatic” reproduc cu acuratețe planul acțiunii liderilor politici, pe măsură ce evenimentele se derulează.

În 31 ianuarie, avem prezentată cererea Londrei de „tranziție pașnică la democrație”, iar apoi întâlnirea miniștrilor de externe de la Bruxelles. În urma acesteia, avem o concluzie la nivel de grup „UE susține alegeri libere” în Egipt, precum și declarația unui personaj politic făcută tot în numele grupului, ministrul de externe britanic William Haig, care arată ce nu dorește Europa: „Susținem democrația. Nu dorim ca Egiptul să cadă în mâinile elementelor extremiste”. Cu același prilej, Euronews aduce în discuție, de o manieră critică, legăturile cordiale ale Europei cu regimul Mubarak.

Pe 1 februarie, Uniunea este portretizată ca dorind „o tranziție în Egipt”.

În 2 februarie, Uniunea este prezentă în buletinul de știri analizat cu un apel la calm făcut în contextul violențelor, iar premierul britanic David Cameron apare cu un scurt discurs în care cere „reformă politică”, „democrație”, „libertate”, „drepturi”.

În 3 februarie, secretarul general ONU este prezentat ca alăturându-se „mai multor lideri europeni” și Statelor Unite și cerând ca „tranziția să înceapă acum”, într-o viziune a redactorului Euronews puțin diferită de abordările din alte zile, care alătură Statele Unite unor „lideri europeni” (nu Uniunii!, deși în zilele anterioare postul prezentase pozițiile acesteia) și îl vede pe secretarul general ONU ca urmând acest grup, printr-o simplă afirmație, într-o viziune cu totul particulară. În aceeași zi, avem o referire la tema „tranziție rapidă” în contextul pregătirii pentru summitul de vineri, 4 februarie, în care urmează să se discute despre o poziție comună în problema egipteană.

În 4 februarie, după summitul de la Bruxelles, Euronews relatează că „liderii europeni” l-au avertizat pe Mubarak în privința folosirii violenței, imaginile difuzate fiind imagini oficiale de grup de la summit, în care apare

și steagul Uniunii, personajul politic prezentat apoi fiind primul ministru britanic David Cameron: „Dacă vom vedea violență sau bande angajate de guvern să bată protestatarii, atunci regimul din Egipt își va pierde orice credibilitate în ochii lumii, inclusiv în Marea Britanie”. Mai târziu, în același grupaj informativ dedicat Egiptului, Catherine Ashton, Înalt Reprezentant al Uniunii pentru afaceri externe, dă un interviu în care abordează acțiunile europene în nordul Africii, cerând guvernului egiptean „să intre în dialog cu opoziția și cu societatea civilă”, „democrație”, „alegeri”.

Trebuie să remarcăm și faptul că, în 31 ianuarie, 3 și 4 februarie, este prezentă tema relațiilor prietenoase pe care Europa le-a avut cu regimuri autoritare din zona Mediteranei, temă care a suscitată și va mai genera destule critici.

Euronews este singurul post dintre cele prezentate care nu doar conturează consistent Europa ca fiind un actor geopolitic, militar și de securitate în plan internațional, ci aduce în spațiul public voci care critică felul în care Europa își asumă acest rol și consideră că accentul cade prea apăsător pe rolul statelor naționale, deși prin tratatul de la Lisabona s-a creat o bază pentru ca Uniunea să se afirme cu o voce comună pe scena politică mondială.

În sensul afirmării acțiunii concrete legate de asistență pentru țările din nordul Africii în care se desfășurau ample acțiuni de protest, avem prezentate o serie de luări de poziție ale unor lideri naționali, respectiv ale Înaltului Reprezentant al Uniunii pentru afaceri externe și politică de securitate, Catherine Ashton. Astfel, în 29 ianuarie, primul ministru danez Lars Rasmussen declară că „este de o importanță crucială să punem o presiune puternică și, în același timp, să oferim asistență referitor la ce se întâmplă în Egipt acum”. În ceea ce privește Uniunea ca entitate, personajul politic considerat reprezentativ și prezentat ca atare este Catherine Ashton. La 31 ianuarie, aceasta dă o declarație în holul unei instituții europene, având în spate steaguri (simboluri) europene în care afirmă că Uniunea Europeană este gata „să asiste Egiptul acum și pe viitor”. În 2 februarie, apare alături de ministrul tunisian de externe Ahmed Ounaies¹⁴⁷, strângându-și mâinile călduros, cu steagul (simbol al) Uniunii în spate, Ashton afirmând angajamentul Uniunii față de Tunisia și Ahmed Ounaies declarând: „Am venit aici [...] pentru că Europa și-a asumat responsabilitatea în ceea ce ne privește”. În 4 februarie, Ashton revine la Euronews cu un consistent interviu, în care reia tema necesității dialogului autorităților egiptene cu opoziția și cu societatea civilă,

¹⁴⁷ Ahmed Ouaines și-a dat demisia după doar două săptămâni de mandat pentru că a lăudat-o pe Michèle Alliot-Marie, ministrul de externe francez, cea care a stârnit numeroase controverse oferind sprijinul francez pentru forțele de securitate ale lui Ben Ali înainte de căderea acestuia.

afirmând apoi sprijinul ferm și asistența pe care Uniunea este dispusă să o acorde Egiptului „în procesul creării structurilor democratice”.

În 1 februarie, este difuzat un interviu realizat de jurnalistul Frederic Bouchard cu Antoine Sfeir, director al publicației pariziene Cahiers de L’Orient, legat de evenimentele desfășurate în contextul „Revoluției iasomiei” / „Primăverii arabe”, Antoine Sfer remarcând că Uniunea Europeană a fost absentă în criza tunisiană și acum dorește să fie o prezență activă în cea egipteană, deoarece există o preocupare strategică mult mai importantă în acest caz.

În același timp, Euronews abordează și limiteze Uniunii Europene ca actor global prin prisma lipsei de implicare și nesiguranței arătate în ceea ce privește „Primăvara arabă”. Pe 2 februarie, legat în principal de segmentul tunisian, dar cu trimitere și spre alte locuri din Orientul Mijlociu (Egipt și Yemen), doi europarlamentari din grupuri politice care deseori se confruntă, Mario David (PPE) și Daniel Cohn-Bendit (Grupul Verzilor), pun în discuție precauția arătată de Uniune și faptul că, deși Tratatul de la Lisabona oferă o bază pentru o politică externă eficientă la nivelul Comunității, fiecare țară continuă să își ducă propria politică externă, aceasta rămânând practic la nivelul statelor, cerându-i chiar lui Catherine Ashton „să ajute într-adevăr popoarele care se luptă să se elibereze” (Cohn-Bendit). În 3 februarie, subiectul este reluat prin vocile eurodeputatului Guy Verhofstadt (liberal, fost premier belgian) și ale conservatorului britanic Charles Tannock (fost deputat european). Verhofstadt consideră că, dacă Uniunea ar fi avut o poziție „foarte fermă”, violențele din Egipt ar fi putut fi evitate, iar Charles Tannock crede că politica externă a statelor membre reprezentată de Catherine Ashton este nesigură: „Catherine Ashton vorbește pentru cel mai mic numitor comun. Iar cel mai mic numitor comun este circumspecția”.

În 4 februarie, în cadrul interviului acordat postului Euronews, Catherine Ashton răspunde criticilor venite dinpre Parlamentul European, afirmând că Serviciul European de Acțiune Externă (SEAE) „face o treabă foarte bună în teren”, care va fi continuată și în viitor, amintind apoi că a avut deja o dezbateră cu membrii parlamentului pentru a le explica activitatea Serviciului pe care îl conduce.

Nu în ultimul rând, se cuvine amintită știrea privind întâlnirea NATO de la Bruxelles pentru dezbateră noului concept strategic al NATO, inclusiv relația cu Rusia și problema luptei antiteroriste (30 ianuarie), care este plasată de Euronews în cadrul unui grupaj de știri intitulat „Actualitatea europeană”, după criza politică belgiană și înainte de prezentarea agendei instituțiilor europene, ceea ce, implicit, poziționează strategia NATO ca ținând de problematica europeană.

2.4.6. Concluzii și analiză contextuală de ansamblu

Unitatea tematică „Europa ca actor economic global” este solid conturată în întreg eșantionul analizat, cu excepția televiziunii Al Jazeera, unde am avut un program special dedicat segmentului egiptean al „Primăverii arabe”, astfel că toate referirile la Europa ca entitate în sine (UE) sau la statele membre au avut legătură cu Egiptul. Cu această excepție, toate celelalte televiziuni de știri analizate, CNN, Russia Today, CCTV News și Euronews, difuzează reprezentări care susțin consistent această viziune, atât la nivel de entitate, cât și la nivelul statelor membre.

Unitatea tematică „Europa ca reper, ca model social, de cultură și civilizație” (incluzând aici promovarea democrației, apărarea drepturilor omului, precum și instituțiile europene ca ipostaziere a modelului european) este bine reprezentată, Europa apărând în general ca un „atlet” al luptei pentru promovarea democrației, pentru libertatea de exprimare¹⁴⁸ și apărarea drepturilor omului.

Trebuie însă spus că în „punerile în scenă”¹⁴⁹ realizate de posturile analizate, chiar dacă temele („obiectele de schimb”) sunt aceleași, se schimbă „contextul situațional” și „modurile de prezență” (și de aici și distanța și relațiile între actori), statutul, rolul lor și nivelul de prezență pe ecran (plecând chiar de la simpla prezență sau absență).

În eșantionul analizat, CNN International Europe nu difuzează nici o imagine a vreunui simbol european sau a vreunui oficial al Uniunii și se oprește doar asupra rolului statelor, neglijând entitatea numită Uniune pe alte paliere decât cel economic. De altfel, la CNN avem cel mai slab reprezentat portret european, deși a fost utilizată o versiune a acestei televiziuni difuzată în Europa.

Mai echilibrate se prezintă Al Jazeera și CCTV News, care se arată atente atât la pozițiile statelor (reprezentate de personaje politice de relief), cât la pozițiile oficialilor Uniunii (atunci când acestea există). Accentul se pune pe nivelul național, însă această situație este determinată de viteza și expertiza de comunicare prezentă la acest nivel și nu poate fi pusă pe seama politicii editoriale a posturilor. Într-o perspectivă comparată, ținând cont de timpul dublu al grupajelor Al Jazeera prezente în eșantion, putem spune că, față de CCTV News, postul arab a acordat o mai redusă atenție tematicii europene. De remarcat însă importanța pe care postul arab o arată lui Catherine Ashton, Înalt Reprezentant pentru afaceri externe, care va prezenta

¹⁴⁸ Ca o observație generală, toate televiziunile apar ca fiind preocupate de libertatea presei.

¹⁴⁹ Lochard și Boyer, 1998, pp. 96-97.

aici Uniunea drept un jucător activ, dispus să se implice în construcția noilor democrații din nordul Africii.

O viziune particulară propune *Russia Today*, care, exceptând sectorul economic, pune constant sub semnul întrebării modelul societal european, criticând serviciile sociale, sancțiunile impuse regimurilor autoritare (Belarus), luările de poziție în problema „Primăverii arabe”.

Euronews are nu doar cel mai mare număr de știri care se încadrează în această unitate tematică, dar are și abordarea cea mai complexă, prezentând puncte de vedere multiple, aducând pe scenă voci diverse, atât marii actori politici, cât și reprezentanți anonimi ai societății civile, având, în plus, și o scenografie cu o încărcătură simbolică pronunțată, difuzând imagini de la instituțiile și de la întâlnirile din cadrul instituțiilor europene, în care apar steaguri ale Uniunii și care creează un cadru în care distanța (fizică și simbolică) dintre liderii politici statali se reduce. Euronews este mereu atentă să difuzeze imagini cu grupuri de oameni, chiar cu tot grupul de lideri naționali europeni, este atentă la a nu selecta doar prim planuri cu cele mai proeminente figuri în spațiul public.

Dacă ne oprim asupra personajelor politice prezente cu discursuri în știrile analizate, vom vedea că acestea sunt din Marea Britanie, Germania, Franța, Spania, Italia, Belgia, Portugalia și Danemarca. Acestea sunt „fețele Europei”. La Euronews, se observă însă încercarea de a oferi o imagine cât mai diversă.

În ceea ce privește unitatea tematică „Europa ca actor geopolitic, militar și de securitate în plan internațional”, aceasta este semnificativ mai slab reprezentată decât celelalte două la toate posturile de televiziune cuprinse în analiză, fiind aproape inexistentă în cazul CNN International Europe, CCTV News și *Russia Today* (unde apare chiar portretul unui actor cu rol negativ), slab reprezentată la Al Jazeera și relativ complexă la Euronews. De altfel, Euronews este un caz particular în eșantionul analizat, pentru că nu doar prezintă o Europă activă în plan internațional, dar și supune dezbaterii această prezență, făcând din ea o controversă relevantă pentru membrii Uniunii. Totuși, chiar și aici, această unitate tematică are doar nouă referințe, față de 22 câte am numărat pentru Europa văzută ca actor economic global.

Nu se poate pune vina profilului slab, sărăcit al Europei, această reliefare deficitară, pe seama canalelor mass media, respectiv a intereselor particulare pe care le promovează, decât în parte, pentru că, în plan factual, probabil fiind prea mult timp în căutarea „celui mai mic numitor comun”, Europa nu comunică în spațiul public.

În particular, legat de segmentul egiptean al „Revoluției iasomiei”/ „Primăverii arabe”, trebuie precizat că nu am observat prezența unei nostalgii a influenței Europei în nordul Africii, dar există prezent un interes european al prezentului, atât la nivelul statelor membre, cât și la nivelul ansamblului, în acest sens pronunțându-se în repetate rânduri reprezentanți ai statelor și ai Uniunii. Mai bine conturate la toate posturile analizate sunt luările de poziție referitoare la instaurarea democrației și „eliberarea popoarelor”, discursurile publice referindu-se la „reforme democratice” și „justiție socială”, la necesitatea „dialogului cu oamenii”, „cu opoziția”, „cu societatea civilă”, la dreptul la liberă exprimare și la adunare, la protecția civililor împotriva violenței.

Există și luări de poziție care susțin un rol activ și disponibilitatea Uniunii de a fi un factor activ și de a acorda asistență în vederea tranziției, liderul acestora fiind Catherine Ashton, Înalt Reprezentant al Uniunii pentru afaceri externe și politică de securitate, chiar dacă Serviciul European de Acțiune Externă pe care-l conduce este supus criticilor europarlamentarilor (însă această critică se observă doar în programele Euronews). O rapidă observație de survol asupra reliefării în mass media a poziției Europei în raport cu aceste evenimente arată ca fiind prezente, chiar dacă sunt slab evidențiabile, interesele economice ale Europei în Egipt, în legătură cu canalul de Suez (Al Jazeera) și interesele geopolitice europene (Euronews). Un singur canal, Russia Today, leagă explicit Europa de axa Washington - Tel Aviv.

Așa după cum arătase Habermas¹⁵⁰, atunci când liderii europeni se adună și discută probleme care sunt percepute ca fiind importante, în acest caz situația din Egipt, evenimentul se constituie într-un prilej de polarizare a opiniei publice, ceea ce va antrena existența unui proces de comunicare prin mass media. Acest lucru se poate observa din concentrările de referințe apărute cu prilejul întâlnirii miniștrilor de externe și apoi a summitului european, evenimente petrecute pe 31 ianuarie și 4 februarie, în intervalul analizat, chiar dacă în urma acestor întâlniri la nivel înalt, unii lideri apar ca exprimând o poziție comună (ministrul de externe britanic William Haig), iar alții (premierul britanic David Cameron) apar ca exprimând o poziție națională.

Cu toate că Europa a părut să găsească „greu limbajul potrivit pentru această criză”, după cum afirma un analist prezent la Al Jazeera, modelul european este unul pregnant în plan internațional, așa cum se vede el în mass media analizate. Mass media percep Europa, atât ca entitate (UE), cât

¹⁵⁰ Habermas, 2001, <http://www.newleftreview.org/A2343>.

și la nivelul statelor membre, drept o putere economică, un model de cultură și civilizație, dar nu o percep ca un actor principal în materie de securitate, sau în cel mai bun caz, pun în dezbatere acest rol al său.

3. Concluzii sintetice de ansamblu și recomandări de ordin aplicativ în ceea ce privește segmentul comunicațional al politicilor de construcție europeană și de promovare mediatică a modelului societal european, la nivelul UE

Analiza celor patru procese cuprinzătoare și reprezentative pentru mediatizarea construcției europene cuprinse în lucrare arată că reprezentările difuzate prin mass media se constituie nu doar ca o derivație, o reflexie a procesului de construcție europeană, factual vorbind, ci și ca un factor activ în planul construcției europene ca atare. Desigur, este o problemă în sine în ce măsură și în ce manieră rolul mass media de factor activ în planul construcției europene ca atare este unul în acord cu politicile de promovare mediatică a modelului societal european la nivelul UE. Și mai explicit spus, este o problemă de analiză în sine configurația și consistența politicilor de mediatizare ale UE și capacitatea de promovare a lor în producțiile și politicile instituțiilor mass media, europene în primul rând, dar, desigur, și internaționale.

Cercetarea realizată arată că, **în plan național statal în Uniunea Europeană, funcționarea UBB Radio cu obligații asumate de a promova valorile și procesele proprii construcției Uniunii** reprezintă o cale prin care viitorii gazetari sunt sensibilizați cu privire la problemele europene. Ideea de a cultiva în rândul formatorilor de opinie un sens al apartenenței la Europa este implementată de o manieră coerentă prin sprijinirea unor rețele de radiouri studențești la nivel european și se constituie într-o premisă a schimbării, pe termen mediu și lung, atitudinii corpului jurnaliștilor față de problemele Uniunii. Această direcție de acțiune este dezirabil să fie susținută și extinsă și în alte subdomenii în care se pregătesc viitorii profesioniști în științele comunicării. Este în același timp o cale de acțiune instituțională în promovarea mediatică a UE care apare a fi de o utilitate probată.

Ceea ce este de reținut este faptul că între știrile difuzate de UBB Radio se regăsesc toate cele cinci unități tematice conceptuale utilizate în analiză, cu accent pe rolul Uniunii ca spațiu economic comun, ca sprijin economic pentru membri, pe dimensiunea educațională și culturală a construcției europene (spațiu al cunoașterii și al învățământului superior), pe construcția și dezvoltarea instituțională și reglementativă la nivelul UE,

și relativ mai puțin pe rolul Europei ca actor în relațiile internaționale și ca un factor de coeziune socială. Într-o încadrare europeană sunt văzute probleme și activități ale Universității „Babeș-Bolyai”, ale studenților și cadrelor didactice. UBB Radio joacă astfel un rol important în informarea studenților dintr-un important centru universitar românesc despre agenda și substanța standardelor europene în educație, despre acțiuni concrete legate de învățarea instituțiilor și mecanismelor de funcționare ale Uniunii, despre cercetarea științifică legată de construcția europeană.

Faptul că UBB Radio vorbește despre evenimente locale și despre actori locali care doresc să devină „europeni” sau să participe la programe „europene” arată faptul că europenizarea se produce definind evenimente naționale, actori naționali ca fiind „europene/europeni”. Altfel spus, în spațiul public sunt difuzate reprezentări ale unor simboluri locale, regionale sau naționale ca fiind europene, iar această definire structurează felul în care este percepută realitatea. „Europeană” devine reprezentarea pe care comunitățile participante o au despre sine¹⁵¹. „European” nu intră în competiție cu „național”, ci este un proces de reconceptualizare a spațiului (și a timpului) ca fiind „european”, mass media jucând aici un rol cheie prin reprezentările difuzate.

Ceea ce este cu deosebire relevant în această secvență de cercetare a promovării mediatice a modelului societal european, cu referire la nivelul statal, este faptul că se validează viabilitatea ipotezei habermasiene de construcție a sferei publice europene prin europenizarea sferelor publice naționale, plecând de la infrastructura comunicațională existentă la nivel național și incluzând agenda europeană în cadrele comunicării din fiecare spațiu național.

De asemenea, prin intermediul UBB Radio se realizează un proces de europenizare a sferei publice naționale¹⁵² în principal pe dimensiunea „orizontală” prin atenția pe care o acordă problemelor din alte țări membre, dar și pe dimensiunea „verticală”, prin difuzarea unor teme care au fost tratate de pe poziții convergente de către toți membrii UE.

În planul intern al Uniunii Europene, promovarea Uniunii, a valorilor europene, prin intermediul unui post TV franco-german cu un profil special, Arte, scoate în evidență agenda europeană în perspectiva dimensiunii ei socio-culturale. Europa văzută de Arte este un spațiu al diversității culturale, al disputelor de idei și al atitudinii critice, un bastion al drepturilor omului

¹⁵¹ Sassatelli, 2009, pp. 80-81.

¹⁵² Vreese *et al*, 2009, p. 48.

și al libertății de exprimare. Nu există nici un alt program de televiziune care să transpună în ceea ce difuzează reprezentări ale diversității culturale și ale dialogului intercultural în aceeași manieră sistematică și plină de conținut așa cum o face Arte. Europa văzută de Arte consideră culturile drept catalizatori ai creativității, încurajează diversitatea și dialogul, facilitează accesul cetățenilor la cultură, promovează cultura/culturile europeană/europene în lume. Având un profil și modalități de expresie care îl individualizează în peisajul audiovizual, canalul poate fi considerat ca un excelent vehicul de difuzare a agendei Uniunii Europene.

Arte, rezultatul unei colaborări între televiziunile publice din Franța și Germania, este un argument suplimentar pentru protejarea televiziunilor publice în spațiul european. Europa are nevoie de mai multe servicii audiovizuale publice deoarece câmpul jurnalistic, care are o așa o mare influență asupra câmpului politic, este supus dominației logicii comerciale¹⁵³. Cercetarea realizată evidențiază faptul că dacă Europa dorește să-și protejeze modelul societal trebuie să-și protejeze și să-și promoveze televiziunile publice, care servesc scopuri sociale, culturale și politice (în sensul de a fi în slujba cetății și a cetățenilor), dincolo de obiectivele comerciale (fără însă a le neglija). În condițiile în care televiziunea modelează opinii, atitudini și comportamente, serviciul public audiovizual este cel care difuzează reprezentări cheie referitoare la responsabilitatea socială, la apărarea interesului public, la diversitatea culturală și de expresie, la apărarea democrației, în cele din urmă.

Cu toată deschiderea amplă, Arte este vizibil axat pe spațiul franco-german și este o instituție unicat în peisajul audiovizual european.

Cercetarea realizată arată că Arte, prin producțiile mediatizate, raportate la esența modelului societal european, așa cum reiese el din analiza conceptual teoretică, este relevant însă nu doar pentru spațiul franco-german, ci pentru întreg spațiul UE. Astfel se impune recomandarea că Uniunea Europeană ar putea lua în considerare să sprijine financiar și prin măsuri reglementative extinderea Arte la nivel european, prin versiuni care să se adreseze fiecărui spațiu național sau care să aibă în vedere gruparea unor spații comunicaționale în grupuri regionale, după modelul franco-german, atât pentru a asigura mai multe surse de finanțare, cât și pentru a construi astfel solidarități în fapt, acțiune consistentă cu modelul societal european, sprijinind deschiderea reciprocă și întrepătrunderea cadrelor comunicării. Arte se regăsește cu Radio UBB în încercarea de a europeniza sferile publice naționale, chiar dacă acționează la o scară diferită.

¹⁵³ Bourdieu, 1996/2007, p. 134.

Tot în planul intern al Uniunii Europene, evenimentul celui de-al doilea referendum pentru adoptarea Tratatului de la Lisabona în Irlanda, așa cum a apărut el în grupajele informative difuzate de cinci posturi TV de știri cu difuzare internațională, BBC World News, France 24, Deutsche Welle TV Europe, Euronews și CNN International Europe, a subliniat importanța deosebită a adoptării noului tratat pentru continuarea construcției europene.

Analiza tematică a scos în evidență interesul mass media pentru dezbaterile din campania electorală din Irlanda, cu excepția CNN. Ca primă temă majoră de campanie, atenția acordată sprijinului economic european pentru depășirea crizei economico-financiare apare bine reprezentată, cu un plus pentru DW Europe și Euronews, în cazul Euronews punctându-se suplimentar importanța istorică a sprijinului european pentru modernizarea Irlandei. Cea de a doua temă majoră a campaniei irlandeze a reprezentat-o identitatea, iar tabăra celor care se opuneau adoptării tratatului a încercat să readucă în prim plan conflictul național - supranațional în termenii amenințării europene la adresa identității irlandeze. În acest context al campaniei, nu este întâmplător faptul că în discursurile de după victorie, preluate ca atare în mass media, oficialii europeni și cei irlandezi au pus accentul pe identitatea comună europeană.

Unele dintre posturile de televiziune analizate au ridicat probleme de fond ale mediatizării agendei europene. Astfel, DW TV Europe și Euronews au ridicat problema deficitului comunicațional legat de problematica europeană, manifestat atât în dezbaterile desfășurate la nivel național, cât și în mesajele transmise de la nivelul european al instituțiilor Comunității. Acest deficit de comunicare generează o diferență între agenda europeană și mediatizare, care poate fi observată în atenția redusă acordată dimensiunii Europei ca actor global, prevăzută explicit în noul tratat și în prezentarea superficială a construcției instituționale legate de procesul Lisabona. Existența acestei diferențe nu este în favoarea Uniunii deoarece legitimitatea construcției supranaționale este direct legată de accesul la informația politică, de funcționarea comunicării politice¹⁵⁴.

În ansamblu, reliefa mediatică a riscurilor a prevalat în raport cu sublinierea valorii și promisiunilor de fond ale construcției europene.

În planul relațiilor externe, felul în care se conturează Uniunea Europeană ca actor economic global, ca reper de cultură și civilizație și ca actor geopolitic, militar și de securitate în plan internațional, cu referire la evenimentele din lumea arabă cunoscute și sub numele de „Revoluția iasomiei”

¹⁵⁴ Kaitatzi-Whitlock, 2008, pp. 25-26.

(sau „Primăvara arabă”), așa cum reiese din emisiunile informative a cinci posturi TV de știri: CNN International Europe, Al Jazeera English, CCTV News, Russia Today și Euronews, prezintă particularități în funcție de fiecare program în parte. Se observă astfel că difuzarea reprezentărilor prin media (mai precis prin televiziune în acest caz) ocupă un loc consistent în agenda actorilor internaționali, fiind un instrument pentru impunerea anumitor valori și un important factor de putere.

Astfel, postul american CNN International Europe ne prezintă o Europă reprezentată preponderent prin intermediul statelor membre, coerentă ca entitate doar la nivel economic, având o reacție întârziată în ceea ce privește evenimentele din Egipt, unde nu apare ca jucând vreun rol semnificativ, având însă mai multe voci care o fac să fie un reper pentru promovarea democrației, a libertății de exprimare și pentru apărarea drepturilor omului.

La Al Jazeera, post din Qatar, imaginea Europei este una nuanțată, nu lipsită de accente critice, dar aici Europa este o entitate care există dincolo de statele membre, o entitate care joacă un rol ca actor global, care joacă un rol în Egipt, chiar dacă și-a conturat mai greu „limbajul potrivit pentru această criză”. De remarcat importanța pe care postul arab o arată lui Catherine Ashton, Înalt Reprezentant pentru afaceri externe, ale cărei declarații arată Uniunea ca un jucător activ, dispus să se implice imediat în construcția noilor democrații din nordul Africii.

Postul rusesc Russia Today este extrem de critic la adresa Europei, făcând-o să arate controversată ca model social, cultural sau politic, atât la nivelul particular al unor state membre, cât la nivelul întregului, cu excepția notabilă a Uniunii văzută ca entitate economică, care se constituie într-un reper dezirabil.

CCTV News este un post chinez în care problematica europeană este echilibrat prezentată, care se arată atent atât la statele membre, cât și la ansamblu. Chiar dacă nu în multe referințe, CCTV News surprinde Europa și ca actor economic global și ca reper, ca model social, de cultură și civilizație și ca actor geopolitic.

În ansamblu, mass media provenind din alte spații decât cel european percep Europa, atât ca entitate (UE), cât la nivelul statelor membre, drept o putere economică, drept un model de cultură și civilizație (chiar dacă mai pun acest aspect în discuție), dar nu o percep ca un actor principal în materie de securitate.

Euronews are o abordare cu totul particulară pentru că nu doar prezintă o Europă activă în plan internațional, dar și supune dezbaterii această prezență, făcând din ea o controversă relevantă pentru membrii Uniunii.

Euronews are cel mai mare număr de știri referitoare la problematica analizată și abordarea cea mai complexă, prezentând puncte de vedere multiple, aducând pe scenă voci diverse, atât marii actori politici, cât și reprezentanți anonimi ai societății civile, având, în plus, și o scenografie cu o încărcătură simbolică pronunțată. Totuși, este de remarcat că și în cazul Euronews cea mai redusă prezență o constituie cea a Europei ca actor geopolitic, militar și de securitate în plan internațional, astfel că nu se poate pune vina profilului sărăcit al Europei doar pe seama intereselor particulare pe care le promovează anumite mass media. Atunci când Europa petrece prea mult timp în căutarea „celui mai mic numitor comun”, Euronews sau oricare altă instituție media sprijinită din bani europeni nu pot vorbi în locul ei.

Complexitatea reprezentărilor difuzate de Euronews, un canal finanțat și de Comisia Europeană, validează implicarea directă în susținerea unor instituții media, însă jurnalismul, așa cum s-a definit el în Europa, rămâne o afacere bazată pe credibilitate și valori de la care nu se poate abdică fără urmări grave pentru întreaga societate. De aceea există o responsabilitate a comunicării coerente dinspre instituțiile europene, de la Bruxelles, după cum există și o responsabilitate a membrilor (a fiecăruia în parte) legat de ceea ce se comunică la nivel național, cel puțin prin intermediul televiziunilor publice. Mesajul nu poate fi transmis doar de la centru (modelul european este unul de rețea), de la nucleul instituțiilor, ci și de la nivel național, regional și local.

Pe fond, apar clar limitele și deficiențele UE în planul susținerii mediatică a ipostazei sale de actor global, atât la nivel de conținuturi, cât și la nivel de coerență acțională și de forță, în mijloacele de comunicare în masă internaționale.

Această cercetare complexă a felului în care modelul societal european se regăsește în producțiile mass media, respectiv gradul în care este el mediatizat și acuratețea mediatizării lui, surprinde de o manieră aplicată complexitatea și dificultatea segmentului comunicațional al construcției europene, importanța dimensiunii mediatică a construcției europene și profilul reușitelor și nereușitelor în ceea ce privește reliefarea mediatică a procesului. Concluziile rezultate fundamentează recomandări aplicative consistente în ceea ce privește dimensiunea comunicațională a construcției europene și politicile de mediatizare la nivelul UE.

Cea mai de anvergură recomandare care poate fi formulată în baza acestei cercetări este aceea privitoare la necesitatea unei articulări suplimentare în direcția unei eficacități mai mari a politicilor europene de promovare mediatică și aceasta nu doar la nivel conceptual-teoretic, ci mai ales la nivel de construcție instituțională și de instrumente de promovare mai puternice.

BIBLIOGRAFIE

- Agabrian, Mircea. (2006). *Analiza de conținut*. Iași: Editura Polirom.
- Archer, Clive. (2008). *The European Union*. Londra și New York: Routledge.
- Babău, Eugen. (2009). Eficiența comunicării europene „este admirabilă, sublimă, putem zice, dar lipsește cu desăvârșire”. Dilemele comunicării europene - Comunicarea la nivel local. În Luca, Dan (ed.). *Dilemele comunicării Uniunii Europene* (pp. 112-118). Cluj-Napoca: Qual Media.
- Baracani, Elena. (2010). U.S. and EU Strategies for Promoting Democracy. În F. Bindi (ed.). *The Foreign Policy of the European Union Assessing Europe's Role in the World* (pp. 303-318). Washington, D.C.: Brookings Institution Press.
- Băican, Eugen și Pervain, Augustin. (1997). *L'image d'autrui: perceptions et attitudes de la population a l'égard des Roms*. Cluj-Napoca: Universitatea „Babeș-Bolyai” - Médecins sans Frontières.
- Boia, Lucian [1997] (2002). *Istorie și mit în conștiința românească*. București: Editura Humanitas.
- Boje, Thomas P., Steenbergen, Bart van și Walby, Sylvia (eds.). (2007). *European Societies. Fusion or Fission?* Londra și New York: Routledge.
- Bomberg, Elizabeth, Peterson, John, și Stubb, Alexander. (2008). *The European Union: How Does it Work?* New York: Oxford University Press.
- Bondebjerg, Ib și Golding, Peter (eds.). (2004). *European Culture and the Media*. Bristol și Portland: Intellect Books.
- Bondebjerg, Ib și Madsen, Peter (eds.). (2008). *Media, Democracy and European Culture*. Bristol și Chicago: Intellect Books.
- Bourdieu, Pierre. [1996] (2007). *Despre televiziune*. București: Grupul editorial Art.
- Brzezinski, Zbigniew. (2004). *La Vrai Choix. Les Etats Unis et le reste du monde*. Paris: Odile Jacob.
- Cantalapiedra, David Garcia și Gonzalez, Javier Garcia. (2010). *The changing nature of NATO: Towards a regional security organization?*, UNISCI Discussion Papers, nr. 22, January 2010, pp. 130-141. <http://www.faqs.org/periodicals/201001/1978236221.html>.
- Chelcea, Septimiu (coord.). (1985). *Semnificația documentelor sociale*. București: Editura Științifică și Enciclopedică.
- Chelcea, Septimiu. (2002). *Opinia publică. Gândesc masele despre ce și cum vor elitele?*. București: Editura Economică.
- Chelcea, Septimiu. (2004). *Inițiere în cercetarea sociologică*. București: Editura Comunicare.ro.

- Chiciudean, Ion și Halic, Bogdan Alexandru. (2003). *Imagologie. Imagologie istorică*. București: Editura Comunicare.ro.
- Chiciudean, Ion și Halic, Bogdan Alexandru. (2007). *Analiza imaginii organizațiilor*. București: Curs universitar, Facultatea de Comunicare și Relații Publice, Școala Națională de Studii Politice și Administrative.
- Chiriac, Marian. (2005). *Provocările diversității. Politici publice privind minoritățile naționale și religioase în România*. Cluj-Napoca: Centrul de resurse pentru diversitate etnoculturală.
- Coyne, Christopher J. și Leeson, Peter T. (2009). *Media, Development, and Institutional Change*. Cheltenham: Edward Elgar Publishing.
- Comisia Europeană. (2010). *Europa 2020. O strategie europeană pentru o creștere inteligentă, ecologică și favorabilă incluziunii*. http://ec.europa.eu/eu2020/pdf/1_RO_ACT_part1_v1.pdf.
- Consiliul Uniunii Europene. (2010). *Versiune consolidată a Tratatului privind Uniunea Europeană și a Tratatului privind funcționarea Uniunii Europene și Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene*. <http://www.consilium.europa.eu/showPage.aspx?id=1296&lang=en>.
- Cuilenburg, J.J. van, Scholten, O. și Noomen, G.W. [1991] (1998). *Știința comunicării*. București: Editura Humanitas.
- De Clercq, Willy. (1993). *Réflexion Sur La Politique d'Information et de Communication de la Communauté Européenne, Annexes*. Luxembourg: Office for Official Publications.
- Dobrescu, Paul și Bărgăoanu, Alina. (2003). *Mass media și societatea*. București: Editura comunicare.ro.
- Edelman, Murray. (1988). *Constructing the Political Spectacle*. Chicago și Londra: The University of Chicago Press.
- Edelman, Murray. (1999). *Politica și utilizarea simbolurilor*. Iași: Editura Polirom.
- Fligstein, Neil. (2008). *Euroclash. The EU, European Identity, and the Future of Europe*. Oxford și New York: Oxford University Press.
- Frigioiu, Nicolae. (2004). *Imaginea publică a liderilor și instituțiilor politice*. București: Editura Comunicare.ro.
- Georgiu, Grigore. (2004). *Filosofia culturii. Cultură și comunicare*. București: Editura Comunicare.ro.
- Gerstlé, Jacques. [1992] (2002). *Comunicarea politică*. Iași: Institutul European.
- Girardet, Raoul. [1986] (1997). *Mituri și mitologii politice*. Iași: Institutul European.
- Golding, Peter. (2008). European Journalism and the European Public Sphere. În I. Bondebjerg și P. Madsen (eds.). *Media, Democracy and European Culture* (pp. 121-134). Bristol și Chicago: Intellect Books.

- Goldstein, Joshua S. și Pevenhouse, Jon C. (2008). *Relații internaționale*. Iași: Editura Polirom.
- Habermas, Jürgen. [1962] (2005). *Sfera publică și transformarea ei structurală*. București: Editura Comunicare.ro.
- Habermas, Jürgen. [1976] (2004). *Legitimation Crisis*. Cambridge: Polity Press.
- Habermas, Jürgen (2001). Why Europe Needs a Constitution. *New Left Review*, 11, September-October 2001, <http://www.newleftreview.org/A2343>.
- Habermas, Jürgen (2007a). Keine Demokratie kann sich das leisten. *Süddeutsche Zeitung*, 16.05.2007, <http://www.sueddeutsche.de/kultur/21/404799/text/5>.
- Habermas, Jürgen (2007b). Erste Hilfe für Europa. *Die Zeit*, 29.11.2007, <http://www.zeit.de/2007/49/Europa>.
- Habermas, Jürgen. (2010). Wir brauchen Europa!, *Die Zeit*, 27.05.2010, <http://www.zeit.de/2010/21/Europa-Habermas>.
- Harrison, Jackie și Woods, Lorna. (2007). *European Broadcasting Law and Policy*. Cambridge: Cambridge University Press
- Jensen, Anders Todal. (2009). Does Public Broadcasting Make a Difference? Political Knowledge and Electoral Campaigns on Television, *Scandinavian Political Studies*, Sept. 2009, Vol. 32 Issue 3, pp. 247-271.
- Kaitatzi-Whitlock, Sophia. (2008). The Political Economy of the Media at the Root of the EU's Democracy Deficit. În I. Bondebjerg și P. Madsen (eds.). *Media, Democracy and European Culture* (pp. 25-48). Bristol și Chicago: Intellect Books.
- Koopmans, Ruud. (2004a). *Integrated Report: Cross-National, Cross-Issue, Cross-Actor*. <http://europub.wzb.eu/Data/reports/WP2/D2-4%20WP2%20Integrated%20Report.pdf>.
- Koopmans, Ruud. (2004b). Movements and Media: Selection Processes and Evolutionary Dynamics in the Public Sphere, *Theory and Society*, vol. 33, pp. 367-91.
- Kretzschmar, Sonja. (2007). Diverse Journalists in a Diverse Europe? Impulses for a Discussion on Media and Integration. În K. Sarikakis (ed.). *Media and cultural policy in the European Union* (pp. 203-226). Amsterdam, New York, Editions Rodopi B.V.
- Kuhn, Raymond (ed.). (2005). *Broadcasting and Politics in Western Europe*. Londra: Taylor & Francis e-Library.
- Lacoste, Yves. (1993). *Dictionnaire de géopolitique*. Paris: Flammarion.
- Lévy, Bernard-Henri. (2010). Les trois erreurs de Nicolas Sarkozy, *Le Monde*, 5.08.2010. http://www.lemonde.fr/idees/article/2010/08/04/les-trois-erreurs-de-nicolas-sarkozy_1395439_3232.html.

- Lijphart, Arend. [1999] (2006). *Modele ale democrației. Forme de guvernare și funcționare în treizeci și șase de țări*. Iași: Editura Polirom.
- Lochard, Guy și Boyer, Henri. (1998). *Comunicarea mediatică*. Iași: Institutul European.
- Luca, Dan (ed.). (2009). *Dilemele comunicării Uniunii Europene*. Cluj-Napoca: Qual Media.
- Ludes, Peter. (2004). Eurovisions? Monetary Union and Communication Puzzles. În I. Bondebjerg și P. Golding (eds.). *European Culture and the Media* (pp. 215-231). Bristol și Portland: Intellect Books.
- MacGregor, Philip. (2009). Journalism, public imagination and cultural policy, *International Journal of Cultural Policy*, May 2009, Vol. 15 Issue 2, pp. 231-244.
- Marga, Andrei. (1997). *Filosofia unificării europene*. Cluj-Napoca: Editura Apostrof.
- Marga, Andrei. (2006). *Filosofia lui Habermas*. Iași: Editura Polirom.
- McCombs, Maxwell. (2004). *Setting the Agenda: The Mass Media and Public Opinion*. Cambridge: Polity Press.
- McNair, Brian. (2006). *Cultural Chaos. Journalism, news and power in a globalised world*. New York: Routledge.
- McQuail, Denis și Windahl, Sven. [1982] (2004). *Modele ale comunicării pentru studiul comunicării de masă*. București: Editura Comunicare.ro.
- Medrano, Juan Díez. (2009). The public sphere and the European Union's political identity. În C.T. Jeffrey și P.J. Katzenstein (eds.). *European Identity* (pp. 81-110). Cambridge: Cambridge University Press.
- Miftode, Vasile. (1995). *Metodologia sociologică*. Galați: Editura Porto-Franco.
- Miles, Hugh. (2006). Think Again: Al Jazeera. *Foreign Policy*, July/August 2006. <http://ics.leeds.ac.uk/papers/vp01.cfm?outfit=pmt&folder=129&paper=2680>.
- Montbrial, Thierry de. [2002] (2003). *Acțiunea și sistemul lumii*. București: Editura Expert.
- Naisbitt, John. [1982] (1989). Megatendințe. *Zece noi direcții care ne transformă viața*. București: Editura Politică.
- Nye, Joseph S. (2004). *The Benefits of Soft Power*. Harvard Business School, <http://hbswk.hbs.edu/archive/4290.html>.
- Poenaru, Titus. (2009). Reconectarea Europei cu cetățenii prin politica de comunicare - doar o himeră? În D. Luca (ed.). *Dilemele comunicării Uniunii Europene* (pp. 54-61). Cluj-Napoca: Qual Media.
- Postman, Neil. (1986). *Amusing Ourselves to Death. Public Discourse in the Age of Show Business*. New York: Penguin Books.
- Pușcaș, Vasile. (2009). Comunicarea europeană. În D. Luca (ed.). *Dilemele comunicării Uniunii Europene* (pp. 6-8). Cluj-Napoca: Qual Media.

- Ramonet, Ignacio. [1999] (2000). *Tirania comunicării*. București: Editura Doina.
- Rotherham, Lee și Mullally, Lorraine. (2008). *The hard sell: EU communication policy and the campaign for hearts and minds*. Londra: Open Europe.
- Sarikakis, Katharine. (ed.). (2007). *Media and cultural policy in the European Union*. Amsterdam, New York: Editions Rodopi B.V.
- Sassatelli, Monica. (2006). The logic of Europeanizing Cultural Policy. În U.H. Meinhof și A. Triandafyllidou (eds.). *Transcultural Europe Cultural policy in a Changing Europe* (pp. 24-42). New York: Palgrave Macmillan.
- Sassatelli, Monica. (2009). *Becoming Europeans. Cultural Identity and Cultural Policies*. New York: Palgrave Macmillan.
- Schlesinger, Philip. (1997). From Cultural Defence to Political Culture: Media, Politics and Collective Identity in the European Union, *Media, Culture and Society*, vol. 19, nr. 3, pp. 369-391.
- Schlesinger, Philip. (1999). Changing Spaces of Political Communication: The Case of the European Union, *Political Communication*, vol. 16, nr. 3, pp. 263-279.
- Schmitz, Joelle Anne. (2004). External Cures for Internal Ills: Federalist Issues in the Institutional Redress of the Democratic Deficit in the European Union. În J.M. White (ed.). *Redefining Europe: Federalism & the Union of European Democracies* (pp. 29-38). Oxford: Inter-Disciplinary Press.
- Shore, Cris. (2001). The cultural policies of the European Union and cultural diversity. În T. Bennett (ed.). *Differing Diversities – Transversal Study on the Theme of Cultural Policy and Cultural Diversity, Followed by Seven Research Position Papers* (pp. 107-123). Strasbourg: Council of Europe Publishing.
- Therborn, Göran. (2007). 'Europe' as issues of sociology. În T.P. Boje, B. van Steenberghe și S. Walby (eds.). *European Societies. Fusion or Fission?* (pp. 19-32). London, New York: Routledge.
- Thomasson-Lerulf, Philip și Kataja, Hannes. (2009). *The European Union's burden - Information and Communication to a reluctant people*. <http://www.timbro.se/inehall/?isbn=9175667256&flik=4&omr=180>.
- Tran și Stănciugelu, Tran, Vasile și Stănciugelu, Irina. (2003). *Teoria comunicării*. București: Editura comunicare.ro.
- Trenz, Hans Jörg. (2008). Media: the Unknown Player in European Integration. În I. Bondebjerg și P. Madsen (eds.). *Media, Democracy and European Culture* (pp. 49-64). Bristol și Chicago: Intellect Books.
- Vasile, Mihaela. (2009). Dilemele comunicării europene - Comunicarea la nivel local. În D. Luca (ed.). *Dilemele comunicării Uniunii Europene* (pp. 94-97). Cluj-Napoca: Qual Media.

- Versluys, Helen. (2007). Explaining Patterns of Delegation in EU Humanitarian Aid Policy, *Perspectives: Central European Review of International Affairs*; Summer 2007, Vol. 28, pp. 63-84.
- Vreese, Claes de, Boomgaarden, Hajo, Banducci, Susan și Semetko, Holli. (2009). Light at the End of the Tunnel: Towards a European Public Sphere? În J. Thomassen (ed.). *The Legitimacy of the European Union after Enlargement* (pp. 44-64). Oxford și New York: Oxford University Press.
- Vreese, Claes de. (2002). *Framing Europe: Television News and European Integration*. Amsterdam: Aksant Academic Publishers.
- Vreese, Claes de. (2003). *Communicating Europe*. Brussels: "Next Generation Democracy: Legitimacy in Network Europe" Project.
- Vreese, Claes de. (2008). Television News Has Not (Yet) Left the Nation State: Reflections on European Integration in the News. În I. Bondebjerg și P. Madsen (eds.). *Media, Democracy and European Culture* (pp. 135-142). Bristol și Chicago: Intellect Books.
- Wight, Martin. [1978] (1998). *Politica de putere*. Chișinău: Editura ARC.
- Zăpârțan, Liviu-Petru. (2000). *Construcția europeană*. Oradea: Editura Imprimeriei de Vest.

Surse electronice

- <http://cctv.cntv.cn/englishnews>
- <http://ec.europa.eu/avservices/about/index.cfm?sitelang=en§ion=about&page=Euronews>
- http://ec.europa.eu/public_opinion/index_en.htm
- <http://edition.cnn.com/>
- <http://english.aljazeera.net>
- <http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=MEMO/11/63&format=HTML&aged=0&language=EN&guiLanguage=en>
- http://europub.wzb.eu/project_design_html.en.htm
- <http://radio.ubbcluj.ro/ro/about/>
- <http://rt.com>
- <http://stiri.ubbradio.ro/echipa/>
- <http://webelong.ie/>
- <http://workerspartyireland.net/lisbon.html>
- <http://www.adihadean.ro/2011/03/angouleme/>

<http://www.alexa.com>
http://www.arte.tv/fr/a-propos/ARTE--The-Channel-_5Bengl-_5D/2197470.html
http://www.bbc.co.uk/news/world_radio_and_tv
<http://www.bits.fm>
<http://www.coircampaign.org/>
<http://www.coolcast.be>
<http://www.dailyfinance.com/2011/02/02/will-al-jazeera-capitalize-on-its-new-found-popularity>
<http://www.dw-world.de/>
<http://www.ec1fm.org.uk>
http://www.eirigi.org/campaigns/no_to_Lisbon.html
<http://www.euractiv.ro>
<http://www.euradionantes.eu>
<http://www.euranet.eu/eng/About-us/Corporate-information>
http://www.Euronews.net/media/the-station/mediapackpress_EN.pdf
<http://www.euoparl.europa.eu/parliament/public/staticDisplay.do?language=en&id=42>
<http://www.fiannafail.ie/index.php/lisbon/entry/2503/>
<http://www.fiannafail.ie/media/entry/press-conference-3rd-october-2009/>
<http://www.france24.com/fr>
http://www.greenparty.ie/en/policies/discussion_documents/the_lisbon_treaty
<http://www.guardian.co.uk/world/2011/feb/02/berlin-liebig-14-squat-eviction-police>
<http://www.hotnews.ro>
<http://www.irelandforeurope.ie>
<http://www.labourforeurope.ie/blog/archive/2009/09/30/fridays-vote-about-irelands-future-in-europe-not-fianna-fails-future/>
<http://www.lasestina.unimi.it>
<http://www.lisbontreaty.ie/whitepaper/>
<http://www.micro-europa.eu/page/history>
<http://www.presseurop.eu>
<http://www.presseurop.eu/ro/content/news-brief-cover/484281-criza-diplomatica-pe-fond-de-executie-capitala>
<http://www.presstv.com>
<http://www.regie5.be>
<http://www.salonbd.ro>
<http://www.sinnfein.ie/no-2-lisbon>

<http://www.sudouest.fr/2010/08/09/un-camp-de-roumains-menace-d-evacuation-156991-7.php>

<http://www.supo.be>

<http://www.timesonline.co.uk/tol/news/politics/article4837672.ece>

<http://www.uni-tuebingen.de/uniradio>

<http://www.voteno.ie/>

<http://www.wolton.cnrs.fr/>

<http://www.womenforeurope.ie/>

http://www.worldbulletin.net/news_detail.php?id=47271

<http://www.wsm.ie/voteno>

<http://www3.nhk.or.jp/nhkworld>

<http://yestoeurope.ie/>

TECHNOLOGICAL VS. CULTURAL DETERMINISM

OANA MARCELA POPITIU*

ABSTRACT. The present study does not represent an exhaustive research but an overview of the Romanian cultural blogs and the influences of technological and cultural determinism. While traditional media confronts with severe problems regarding cultural journalism, and is rapidly disappearing, new media combines the existing media sources and it is becoming more efficient, even though sometimes it respects low qualitative standards. The present research concentrates on how media form changes cultural information and how the practice of culture causes technological changes. Also, we presented a short analysis of the strategies for using and consuming new media which are distinct from the one referring to the consumption of the so-called traditional media. We tried to show that technological determinism looks at the new media explicitly as a channel - mediated through digital transmission.

Keywords: cultural determinism, technological determinism, consumption, culture, audience.

Culture, as well as writing, has changed enormously in the recent ten to twenty years under the impact of development (almost unbelievable) in a sort of collective tech-mentality. Nowadays intellectuals have an acute sense of this dynamics. The media affect the individuals' acts and how they interact in the reception of messages, changing the social organization of everyday life. In Romania, only a few newspapers still have cultural writers whose duties include occasional art criticism and cultural reporting. On the other hand, over the last years more than 160 Romanian blogs transmitting cultural information appeared. Two years ago (14-28 November 2007) the site bookblog.ro published a study [1] regarding the consumption of online and traditional culture. The purpose of the study was to present details over the behavior of book consumers in Romania and made a comparison between the online resources (e.g. blogs, websites) and the traditional ones (e.g. cultural magazines, radio shows, cultural columns of quality newspapers).

* Journalism Department, Babes-Bolyai University, Cluj-Napoca, Romania. *E-mail:* oana_popitiu@yahoo.com

According to this study, 53% of the respondents are interested to find information about cultural events, but the manner of promoting them is very inefficient (e.g. the press releases of the publishing companies are unattractive for the target). Other responses regarding blogging point to the same conclusion: blogs create news, and news can take the form of a textual reality that trumps the reality under our noses. Today many reporters spend more time tracking blogs than they do checking out traditional sources such as the spokespersons of public authorities. News in the information age has broken loose from its conventional moorings, creating possibilities of misinformation on a global scale. We live in a time of unprecedented accessibility to information that is increasingly unreliable. The bookblog.ro study also reflects that 72.8% of the respondents watch at least three or four cultural blogs and 57.6% choose their cultural information from sites and blogs. Most of the cultural blogs contain information about writers, book reviews, music reviews, theatre chronicles, movie reviews and visual arts-related openings. Considering this we can speak about a technological determinism which is continuously growing.

What is technological determinism?

For a better comprehension of how new media influence our lives I tried to reflect on the concept of technological determinism, today the most popular theory on the relationship between technology and society. I tried to analyze the views of the most distinguished theoreticians of technological determinism, such as Marshall McLuhan, Harold Innis, Neil Postman, and Jacques Ellul. Their overviews of technologies reflect the main cause of changes in society and a prerequisite for sustaining the pattern of social organization. Could it be possible to consider immoral any technology, taking into account their impact on society? Does technology itself affect the way we communicate and live? The emergence of a new technology causes deep changes in all spheres of society - physical, mental and social class. This phenomenon can be observed throughout the history of mankind, from Homo erectus to Homo sapiens. The same thing happened with oral civilizations and, later, with writing, the visual telegraph, the printing press, the spread of books and the issue of newspapers. Thus, electricity developments such as the telegraph, telephone, radio, television, satellites, computers and new media like the Internet revealed the evolution of human thought. Moreover, the evolution of technology is nothing more than the evolution of human thought in an effort to create ways to overcome obstacles and, with the development in time and space, more pressing problems were to be overcome.

McLuhan observed that often, in circumstances in which new media are put in place in society, they spread like viruses and cause unrestricted damage because they remain invisible [2]. Nothing is more appropriate than observing that the current contemporary revolution of communication is considered by Pierre Levy to have the dimensions of an anthropological change on a large scale [3]. Here arises a paradox: modern technologies created by man to tower above the nature (winning distances and shortening periods of time, as already mentioned) have become borderless in the globalized world insofar as it is impossible for humankind to control the extent of their use.

So, man lost control of the reach of his creations. Perhaps this is one of the biggest worries of contemporary scientists, scholars and communicators: the impotence to interact upon the strength of contemporary technology to modify the environment in which it infiltrates, so that it all drags along like a stream without end, leaving perplexed even most ardent technophiles. The incapability to measure, number, rank or even know profoundly what influences the outcome of the insertion of technology in contemporary society becomes a dilemma in that it is impossible for one to predict the direction that will take mankind in the near future. We cannot know or study possible collective changes in the world for the next 100 years, but tomorrow or today, because of the dizzying speed of technological developments in the world today, the future has to be the present moment. And there is nothing more annoying to humanity than not knowing what is happening today. And the dilemma increases with the growing dependency on technology.

The number of individuals who *go in*, fascinated by the universe of information and the virtual world of the Internet is increasing. It would be, for these people, impossible to imagine life without this vehicle that combines instant communication and entertainment at low cost. The same statement can be made when talking about cars, airplanes, cell phones, TV's cable and other media and contemporary technology. Talbot said that when we discuss the importance of new media we have to understand that the digital transformation happens inside the context of social process of society [4]. Langdon and Winner explain that the digitization of society does not fall out without any consequences, and they describe this process as a wide current experiment whose ramifications no one has deeply understood.

Winner and Talbott refer to the digital transformation, but their statements may well relate to all the contemporary technology. In the literature on the subject, several authors refer to technological determinism as *inevitable*, *long-range* or as something that will happen sooner than we think, whether it is desirable or not. Technological determinism is currently the most popular theory on the relationship between technology and society. It tries to explain

social phenomena and the historical agreement with a major factor, in this case technology.

New technology transforms societies

The concept of *technological determinism* was created by the American sociologist Thorstein Veblen (1857-1929) and cultivated and perfected by Robert E. Park from Chicago University. In 1940, Park said that technological devices were altering the structure and functions of society, a concept that served as a starting point for a theory in all aspects of innovation. Since World War II, scientists have considered technology as a moral dilemma whose use can cause profound consequences on humankind and the planet. Sociologists see the problem through the increasing complexity and speed of the changes that technology is bringing to the society. According to them technological change goes beyond the ability of people and different societies to adapt. For others, technology is seen as a dominant force in society, placing obstacles to the freedom of humankind. According to technological determinists (like Marshall McLuhan, Harold Innis, Neil Postman, Jacques Ellul, Sigfried Giedion, Leslie White, Lynn White Jr. and Alvin Toffler), technologies (especially those of communication or media) are considered to be the main cause of changes in societies and are seen as fundamental conditions to sustain the social organization. The technological determinist interprets technologies as a base for the past, present and future societies. New technologies transform societies at all levels, including institutional, social and individual.

The social and human factor is thought to be secondary [5]. Harold Innis, economist and historian was a pioneer of this new trend. His first paper regarding the communication was published in 1940 and analyzed the importance of economic growth. But the most interesting thing of the article was the conclusions. The author predicts the importance of changes through time accrediting that time can't be seen like a line but like a set of curves dependent on the advance of technologies [6]. The article showed that by rapidly spreading the news newspapers were altering the concepts of time and space. Following the ideas of Innis, McLuhan disagrees with the studies of some scholars saying that technologies themselves are neutral. He maintains the idea that machines fundamentally alter the personal and interpersonal relationships, no matter the use made of them.

The effect of technological machines was to restructure human activity and association by the technique of fragmentation. McLuhan called "sleepwalkers" who sustain that the use of technology is in fact the factor that determines its value. For him, the media transforming power is the media itself. "The

message of any medium or technology is the change of scale, pace or pattern that makes human life" [7]. The media affect the individuals' acts and how they interact in the reception of their messages, changing the social organization of everyday life. According to the Canadian author, man is constantly modified by his own inventions, even if such changes are invisible. What really matters is not what the radio or television say, but the fact of their existence bringing change to society. Hence, for McLuhan the medium is the message. Jacques Ellul also insists that technology carries its own purposes, regardless of how it is used. For Ellul, technology carries a number of positive and negative consequences, no matter how and what it is used for. Technological development is not good or bad or neutral. People become conditioned by their technological systems. Whether one of them believes that technology is good or bad, technologies will continue their course, doing what they always do: subjugating mankind. The *substantive theory*, accredited by Ellul, argues that technologies constitute a new type of cultural system that completely restructures the social world as a control object. Student of McLuhan, Neil Postman also adopts a strongly deterministic view. According to Postman, we live today in what he calls a techno polis. He makes a clear distinction between this and the current state of the nineteenth century technocracy. Technocracy characterizes a society that takes technology seriously but still retains its traditions, moral rules and also a vital opposition between old and new. On the other hand, the *Technopolis* characterizes a society where the old world, myths and symbols and other icons of the technological world, is not surrendered to the overwhelming power and strength of the vision of a technological world [8], a company which surrenders completely to the primacy of technological development and innovation [9]. Postman insists that the use made of technology is largely determined by its structure. The tools we use determine our view of the world. For a man with a pencil, everything looks like a list. For a man with a camera, everything looks like a picture. For a man with a computer, everything looks like data [10].

In Technological Determinism, technologies are presented as autonomous, like something out of society. Technologies are considered to be independent forces, self-determinate and self-expandable. They are seen as something beyond human control, changing according to their own time and unconsciously shaping society. Ellul stated that "there can be no human autonomy in the face of technological autonomy" [11]. He insisted that the autonomy of technology reduces human existence to a slug into a cleft. Critics of this definition of technological autonomy argue that technology is shaped by society and by human control. Neil Postman relates the notion of technological autonomy with something close to "a method to do something

which transforms into a reason for doing something" [12]. Referring to the standard human behavior and what he calls "invisible technology" of language as well as machinery, Postman argues that "Technique [the machine], like any other technology, tends to run independently of the system to whom it serves. It becomes autonomous in a way a robot obeys his master" [13].

Similarly, a technology is defined by the Frankenstein Syndrome: man creates a machine for a particular and limited purpose. But once the machine is built, we discover that it has ideas of its own, that it is able not only to change our habits but to change our ways of thinking [14]. Although Postman denies that "the effects of technology" are always inevitable, he insists that "they are always unpredictable". In defense of human control over technology, Seymour Melman notes that in modern times, "there is no single technology option. There are several options" [15].

A technology does not create or transform itself. The technology really cannot determine itself. Sociologist Ruth Finnegan is claiming that "the medium itself cannot give rise to social consequences – it is necessary to be used" [16]. Raymond Williams argues that determinism is a real social process, but never a supreme control.

On the contrary, the reality of determinism is the establishment of exposure limits and the forces by which social practices are deeply affected, but not necessarily controlled. Studies about particular social context written by historians, anthropologists and sociologists suggest that social transformations are very complex and subtle to be explained only in the light of changes in the media.

Great theories ignore the importance of social and historical contexts. Social changes involve interactions between cultural, economic and social forces as well as scientific and technological influences. Jonathan Benthall argues that a complete historical analysis of any technology should study the interactions between technical and social factors. As MacKenzie and Wajcman noted, characterization of a society leads mostly in deciding which technologies are adopted [17].

Technological change produces social change

Today, four decades after the statement "the medium is the message" [18], McLuhan lives up the time of computer-mediated communication. There are controversies about the actual impact of the technology involved in daily life. We understand that accepting McLuhan's ideas such as technological determinism reached the contemporary world and understanding the changes in its use we must try to understand the social changes.

Any technological change produces some social change. And some of these changes are widespread. Even strong critics of technological determinism, as the sociologist Ruth Finnegan, are able to accept that a technology can be seen as causing major consequences for society. Technology is one of the many factors of social change and human behavior.

New media audience – theoretical reference

Strategies for using and consuming new media are distinct from the one referring to consumption of the so-called traditional media. Without establishing who represents the target for the new media we cannot make a clear distinction. We can talk about speeches and a new content. Access becomes synonymous with a new subjective approach to the use and consumption of technology, called new media that can be summed up in the transition from exposure to the production and sharing of information within an environment characterized by the use and appropriation of the amounts of information in a constant movement. The study of audiences is one of the main objects of analysis of Communication Sciences [19]. The audiences are a complex and elusive subject, a recurring theme of discussion that seems to escape each new definition.

As the media become subject, their ways of being using another medium changes. The changing nature of the audience, as groups or individuals, exposed to a message communication, are often cited as a key consequence of the advent of all the new media that we call generically Information and Communication Technology (ICT) [20]. Some authors contextualize these changes in the way of a model of mass communication for a more personalized communication [21] whereas other authors explain the changes experienced by the audience of media, depending on set of broader changes that result from the emergence of new social models that derive from quantitative and qualitative increase in the volume of information [22].

The way the subjects appropriate each new device technology and the processes through which use and share technology, sets new forms of mediation and positioning on the subject's face to technology. Our definition of technology includes the sum of a device, its applications, social contexts of use and social and organizational arrangements that are around them [23]. We want to verify that the study of audiences, apparently takes place within a context of clear and technological transformation, focusing on the importance and the degree of determinism that technology has on the modeling of the behavior patterns of groups and individuals that make up

these audiences. Or, rather, more attention must be given to how each subject or group of individuals and the use of a new technology reconfigures through use of the logic of organization and stratification underlying the very concept of targeting an audience into groups called audiences.

The analysis of audience models

The term *audience* reflects a way of accessing information and at the origin of the studies in communication [24] it was used to refer to a group, or relatively broad set of individuals, in a particular moment of time when they share the access a particular media event - a play - or a technology-mediated discourse. This simplistic definition is usually extended with the use of the term as a way to refer to a group of individuals who share a basic framework of social and cultural references that allow it to perform a coherent analysis of their behavior. Members of these groups share ways of interpreting a particular message in accordance with conditions of social and cultural background and, in most cases, this results in ways to use media that can be typed for all individuals in that group. These two definitions fit better in the quantitative perspective of understanding the audience, the spatial perspective in understanding the phenomenon, and we refer here to the purpose of the play, the importance of connecting time and space in understanding the formation of audiences. Thus, the evolution of technology is directly related to the transformation of the audience. Not only the consequences that the discourses produced through technology have relevance on individuals, but also the ways in which those technologies through their model use, thereby expanding the concept of audience so that it becomes part of those who, at any moment in time, access and use technology, either as receivers or transmitters of a message.

Thus, rather than membership, which structure a particular group as an audience, it is the fact that their access to an event or media content is structured according to power relations and sharing that govern access and use of informational dimensions mediated by technology. Some authors [25] speak, regarding the structure of groups which share power and interpretation, of access and use of technology, about niche - communities that share resources and access specific forms of interpretation of a message or set the values conveyed by the activity of media consumption. Generally speaking, part of an audience is the same as part of a media event in which the subjects, through the appropriation of a technology device, engage in activities using information. Individuals are part of an audience when they

are included in a group with whom they share a frame of reference and structures of power and when they are simultaneously accessing the other with an event.

In order to exist, the event requires technologically mediated audiences to interact with the materials, technologies and structures of power presence. An audience reflects the power structures that are organized within the social sphere in which a development of a technology through its ownership and subsequent use by individuals is in action within this sphere [26]. An audience is then the sum of a complex set of interests of individual actions, conditions and systems that emerge to ensure a process of technological media coverage of events and volumes of information. The study of the audience deals with various topics of interest, reflecting different strategies of use and individual and collective consumption of media events. These strategies involve: the individual participant at the audience, the activities of participants in the event as part of an audience, space and time of the event, the power relations that structure the event mediated with the information that participants interact. The audience research deals always with the assessment of aspects of the media event that have influence and importance to the participants at the hearing. A greater attention is given to the event itself depending on the depth of analysis that is intended. This is given if you want to understand how participants in the audience participate in a social and cultural education, and pay close attention to the event and its power structure, or on the contrary, if they are only interested in producing a survey of behavior of the audience to the event. The analysis is limited to participants without worrying about the events. The previous distinction allows us to understand that what we know about an audience depends on how we define the media event that is the basis of that audience, and what are the delimitations of the aspects of relationship with the audience of the media event that we are interested in. Throughout the history of the studies on audiences, the preponderance the media industry has had in defining the object of study [27] means that most research is geared towards the confirmation of the existent standard cause-effect between the informational message and the audience behavior. This trend increases theories of the effects, which for decades had a strong preponderance in communication studies.

Nowadays there is no longer doubt that it is impossible to prove such a relation of cause and effect, while ICT's are partly a tool for organizing the social sphere and its arrangements, the behavior of the audience is shaped by other variables not only characteristics of the message conveyed through

a media event [28]. In contrast, the quantitative analysis is exclusively concerned with producing an abstract map that allows us to define the composition (demographic, geographic, and psychographic) of the mass of individuals who constitute the audience and identify their behavior.

To achieve the type of measurement that can be treated statistically, it becomes necessary to reduce the conduct of audience and the characteristics of the media event to their simpler formulations. Thus, these models usually concentrated in most basic features on audience demographics (age, sex, gender) as a factor in determining the composition of the group. Only one focuses on group behavior for the purpose of measurement - usually the duration or time of exposure, the variables of time/space event being limited to the identification of most of the day on which the exposure occurs. The structures of the media are only considered in terms of demographic capacity to provide access (the eternal dream of the telecommunications industry to provide universal access) and the content of the event is considered as a priority to be set by an issuer that programs and timetables the content and not by the audience.

The quantitative analysis (ratings) is only concerned with the measurement of audiences, while the socio-cultural analysis is more concerned with the cultural meaning that the activities of these groups have on short, medium and long term. For quantitative analysis, the only significant factor for understanding audience is exposure. Socio-cultural models and historical understanding audiences are more concerned with the analysis of content, the influence it has on personal uses and forms of gratification, and their importance for the projection of social and cultural changes is deep and meaningful.

Romanian cultural blog - Study analysis

Along with technological determinism, cultural determinism has trickled down from the intellectuals and now assumes the position of common sense. Culture is the new catch-all. Referring to the content of cultural blogs I could affirm what Postman agreed by saying that“.. the computer person values information, not knowledge, certainly not wisdom. Indeed, in the computer age, the concept of wisdom may vanish altogether.” [29] Regarding the semantic and morphology “.. every technology has a prejudice. Like language itself, it predisposes us to favor and value certain perspectives and accomplishments.” [29]

For Adorno and Horkheimer [30], the entertainment offered by cultural industry would relate to the integration of the masses into the capitalist system, generating fragmentation and impotence: culture means entertainment. The entertainment is possible only through isolating and giving away of the whole social process. For the analyses of cultural blogs I have used qualitative research method tools (observation, studies, and focus groups) and quantitative (surveys, modeling). My analysis concentrates on the site www.bookblog.ro and also on a number of 30 blogs with cultural content, which were mentioned in a top as being the most popular. I observed the following issues:

- ▶ Simplicity in using
- ▶ Trust
- ▶ Independency
- ▶ No /Low budget
- ▶ Facilities
- ▶ Visibility (ratings, viewers)

What represents a technology?

- ▶ Tools, Containers, Devices
- ▶ Practices, Ways of Doing Things, Techniques
- ▶ Ideas, Beliefs, Experiences
- ▶ Institutions, Traditions

Technological Determinism

- ▶ News & entertainment
- ▶ Institutions and social relationships
- ▶ Scale and form of societies
- ▶ Central processes of family, cultural and social life
- ▶ Accidental in causes and effects
- ▶ Technological Determinism

The audience of these blogs is composed of young scholars, with high education. Bookblog.ro was started in March 2006 and its purpose was to promote books and reviews (easy to digest for young scholars). With approximately 50.000 viewers monthly and over 1.000 book reviews the blog created a space of cultural debate. It organizes book exchange monthly in 15 cities, public lectures and debates with writers, social campaigns (e.g. *A book for every child*). The visibility of the authors is released in a series of the most popular and authoritarian cultural blogs from Romania. One of this top was realized by Technorati.com last year and the scores were showing the notoriety of these blogs and also the recommendations from

other sites. Second place in the top of cultural blogs was <http://muzica-etc.blogspot.com> which presents information about classical music, concerts, and cultural events from the area of the American capital, Washington, but also from New York. The blog insists on communicating about cultural events but it also contains political information and as they are saying “a little a bit of sport”. The news is formulated respecting the rules of opinion writing. All the authors break the rules of traditional media with regard to the structure of a review, chronicle or report. About the sources, all of them cite other blogs or official sites. As an example, on <http://muzica-etc.blogspot.com> I found an article published on Tuesday, 24 November 2009: *The music conductor Alexandru Lascae and the singer Elisabeth Söderström died* where the author cites the portal LiterNet: “I have read an article on LiterNet by accident”. On reader terrorism (terrorism de cititoare) <http://www.terorista.ro> the author presents books reviews. But almost all the articles are personal opinions, sometimes unverified. In presenting the book *The bride with red socks* (Mireasa cu șosete roșii) in the article *A women intoxicated by shadow* (*O femeie intoxicată de umbră*) published on 6 April 2009 the author gives confusing details saying „I liked it but I don't know exactly what I have read”. Postman says that our information immune system is inoperable. We don't know how to filter it out; we don't know how to reduce it; we don't know to use it. We suffer from a kind of cultural AIDS” [30]. Postman formulates the concept of a “technocracy” in which “tools play a central role in the thought world of the culture. Everything must give way, in some degree, to their development. The social and symbolic worlds become increasingly subject to the requirements of that development. Tools are not integrated into the culture; they attack the culture. The bid to become the culture. As a consequence, tradition, social mores, myth, politics, ritual, and religion have to fight for their lives” [31]. One example in that way is the articles published on the blog Fake Jew Community <http://fakejewcommunity.wordpress.com> (e.g. title of the posts *Sing, sing, sing to the slaves! Sing to the slaves that Rome buuurns! , Malo periculosam libertatem quam quietum servitium*). The author critics shows as Postman says that are consequences in which the “new technology tends to favor some groups of people and harms other groups” [32], speaking about leaders (in our case Obama) or social problems.

Conclusion

After this research we can affirm that tools are not integrated into culture; sometimes they attack culture (e.g. semantic, syntactic, form and content). Also, a new medium does not add something; it changes everything (e.g. Blog). New media combines existing media sources (e.g., photo montage,

web mashing, music sampling) and even if it is more efficient, qualitatively it respects low standards. Even this is not new as information; it is just qualitatively different and more efficient. Blogs are directing the information at no one in particular and the authors usually are unknown persons (except personalities' blogs). Usually, blogs are delivering unverified information. Robert Darnton [32] mentioned a story, picked up from the Internet. As a spoof, a satirical newspaper, *The Onion*, put it out that an architect had created a new kind of building in Washington D.C., one with a convertible dome. On sunny days, you push a button, the dome rolls back, and it looks like a football stadium. On rainy days it looks like the Capitol building. The story traveled from Web site to Web site until it arrived in China, where it was printed in the *Beijing Evening News*. Then it was taken up by the *Los Angeles Times*, the *San Francisco Chronicle*, Reuters, CNN, Wired.com, and countless blogs as a story about the Chinese view of the United States: they think we live in convertible buildings, just as we drive around in convertible cars. The same thing happens with cultural information which is delivered without any verification. Technologies are understood to embody social relations - in other words our use and understanding of technology is determined by our cultural beliefs and practices. This process is determined by cultural determinist perspective, sometimes called the Social Shaping theory of technology. Technologies determine social and cultural practices. Many people think about technologies as neutral - as tools with no intrinsic value or politics. Computing technology executes various tasks considerably faster and this is an attracting manner to deliver cultural information (e.g. 3D animation, composite photography) and this efficiency opens up new possibilities and phenomena (e.g., DIY photo/video editing).

REFERENCES

- [1] G. Eason, B. Noble, and I. N. Sneddon, "On certain integrals of Lipschitz-Hankel type involving products of Bessel functions," *Phil. Trans. Roy. Soc. London*, vol. A247, pp. 529–551, April 1955. (references)
- [2] McLuhan, Eric, "Internet faz ressuscitar teorias de McLuhan", in *World Media*, Edição, 13 April 1995, p. 3.
- [3] Levy, Pierre "A Revolução Contemporânea em matéria de comunicação", Universidade de Paris, VIII.
- [4] Talbott, Stephen L "The future of freedom – Technological determinism is an ambiguous affair", [Web document] URL: <http://www.ora.com/people/staff/stevet/meditations/determine.html> [27 November 2009].

- [5] Chandler, Daniel, "Technological or Media Determinism", [Web document] URL: <http://www.aber.ac.uk/media/Documents/tecdet/tecdet.html> [25 November 2009].
- [6] Santos, José Rodrigues, "O que é comunicação?", Lisboa, Difusão Cultural, 1992M. Young, *The Technical Writer's Handbook*. Mill Valley, CA: University Science, 1989.
- [7] Postman, Neil, "Technopoly: The Surrender of Culture to Technology", 1993.
- [8] Anderson, Dave, "Technological and Media Determinism", [Web document] URL: <http://users.marshall.edu/~anders45/determinism.htm> [28 November 2009].
- [9] Postman, Neil, "Teaching as a Conserving Activity", 1979, p. 91.
- [10] Ellul, Jacques, "The Technological Society", 1964.
- [11] Postman, Neil, "The Disappearance of Childhood", 1983.
- [12] Postman, Neil, "Technopoly: The Surrender of Culture to Technology", 1993.
- [13] Postman, Neil, "Teaching as a Conserving Activity", 1979, p. 91.
- [14] Melman, Seymour, "The Myth of Autonomous Technology", 1972, p. 57.
- [15] Finnegan Ruth, "Communication and Technology", 1975.
- [16] Mackenzie, Donald, Wajcman, Judy, "The Social Shaping of Technology: How the Refrigerator Got its Hum", 1985, p. 6, in Chandler, Daniel, "Technological or Media Determinism", [Web document] URL: <http://www.aber.ac.uk/media/Documents/tecdet/tecdet.html> [25 November 2009].
- [17] D. McQuail, *Mass Communication Theory: an Introduction*, London: Sage, 2000.
- [18] H. Jenkins, "Interactive Audiences?" in D. Harries (ed.), *The New Media Book*, London: British Film Institute, 2002, pp. 157-170.
- [19] Wilson, *The Playful Audience: from talk show viewers to internet users*, New York: Hampton Press, 2004.
- [20] K. Ross & V. Nightingale, *Media and Audiences: New perspectives*, Maidenhead: Open University Press, 2003.
- [21] S. Livingstone, *Young People and New Media*, London: Sage, 2002.
- [22] W. Schramm, *The Process and Effects of Communication*, Urbana: University of Illinois Press, 1954.
- [23] A. diSessa, *Changing Minds, Computers, Learning and Literacy*, Massachusetts: MIT Press, 2000.
- [24] B. Winston, *Media Technology and Society*, London: Routledge, 2003.
- [25] Webster, P.F Phalen & L.W. Litchy, *Rating Analysis: The theory and Practice of Audience Research*, Londres: Lawrence Erlbaum and Associates, 2000.
- [26] L. Lievrouw, "Integrating the Research on Media Access: a critical overview" in E. Bucy & J.
- [27] Postman, Neil (1998). *Five Things We Need to Know About Technological Change*. <http://itrs.scu.edu/tshanks/pages/Comm12/12Postman.htm>
- [28] Postman, Neil (2001). *Deus Machina*. http://www.ait.net/technos/tq_01/4postman.php.

REPORTAJUL ROMÂNESC INTERBELIC TEME ȘI DEZBATERI (II)

MIHAI LISEI*

KURZFASSUNG. Die rumänische Reportage in der Zwischenkriegszeit. Themen und Debatten (II). In der Zwischenkriegszeit waren die Haupteinflussquellen der rumänischen Berichterstattung die französische Kultur und der Avantgardismus. Über diese Einflüsse hinaus findet der Bericht, als epische Gattung die Korrespondenz in dem Mysterienroman des XIX Jahrhunderts.

Die Wichtigste Stimme der Epoche, bezüglich der Durchsetzung des Berichts war Geo Bogza, dessen Namen an die Untersuchungen in den Seiten der Wochenzeitung „Vremea“ (1934) gebunden ist. Die vorgeschlagene Debatte leitet die Rubrik ein „... im Gespräch über die Reportage und hat als Hauptdarsteller: N. D. Cocea, Felix Aderca, Mircea Eliade, N. Davidescu și Felix Brunea-Fox.

Schlüsselwörter: Bericht, Grenzliteratur, französischer Einfluss, Mysterienroman, Avantgardismus, Echtheit, Meinungen zum Bericht.

Ce este reportajul?

Iată întrebarea de la care a plecat această anchetă și pe baza căreia Geo Bogza și-a construit textul inaugural.

Pentru început, Geo Bogza încearcă, din interior, în calitate de reporter novice, să dezvolte câteva considerente teoretice pe marginea presei și să stabilească o relație între speciile publicistice și literatură. În opinia lui Bogza, *pamfletul*, *reportajul* și *telegrama de informație* [știrea provenită de la o agenție de presă, n.n.] sunt elementele esențiale ale gazetăriei de succes: „Pamflet, reportaj, telegrama de informație. Ele singure fac gazetăria fierbinte și pasionantă, ele sunt filioanele misterioase, rădăcinile pline de sevă care circulă permanent pe dedesubtul frazelor, dându-le viață. Acolo unde nu se află nici o picătură din apa vie a acestor izvoare, acolo pagina e moartă și usucă ochiul cititorului ca un mă răcine” (Bogza 1934 a: 4). Prin urmare, se întrebă retoric reporterul, „ce mai poate rămâne dintr-o pagină

* Lector dr., Facultatea de Științe Politice, Administrative și ale Comunicării, Universitatea “Babeș-Bolyai” Cluj, mihai.lisei@gmx.net

de gazetă în care nu se găsește o singură frază caustică de pamflet, o singură dezvoltare de senzațională umanitate a unui reportaj, o singură informație de ultimă oră?” (Bogza 1934 a: 4).

Tot aici, Bogza stabilește și rolul reporterului în raport cu viața, afirmând că „pentru a trăi astăzi intens, pentru a descinde tumultos în viață, nu e nevoie să vii ca pe vremuri înarmat cu un sistem filosofic, ci cu o mentalitate de reporter” (Bogza 1934 a: 4).

Diferențierile pe care le realizează Geo Bogza sunt drastice și polemice în același timp. Pentru autorul anchetei se impune o departajare a reportajului de „voiajul mai mult sau mai puțin în jurul lumii.” De exemplu, prin prisma acestei nete diferențieri, „Paul Morand nu este un reporter. Degeaba a colindat pământul de la un capăt la celălalt. Chiar atunci când a dormit în plină Africă, alături de respirația adâncă a negrilor oboșiți [,] în capul lui mai persista un pantalon cu dungă, un fotoliu și un birou cu telefon. Paul Morand nu este decât un comis-voiajor de cea mai ieftină speță. În schimb, literatura franceză actuală, are în Louis Ferdinand Céline, un cumplit reporter” (Bogza 1934 a: 4). Un alt reporter pe care Bogza îl nominalizează cu entuziasm este Jack London.

Stabilind că reportajul este „cel mai sensibil seismograf al vieții”, Geo Bogza propune viitorilor interlocutori o anchetă despre reportaj care să pornească de la „patru întrebări cardinale”. De remarcat că trei întrebări (1, 3, 4) reflectă relația dintre reportaj și literatură, iar a patra (2) vizează rolul reportajului ca „instrument social de luptă pentru idealurile umanității”:

1. *Credeți că reportajul este un gen în sine, căruia recunoscându-i-se un atare prestigiu, ar putea lua o dezvoltare mai amplă și în același timp mai estetică, atrăgând o serie de scriitori tineri, care, din pricina dezordinei lor de dinăuntru asupra căreia nu mai pot stăruia în scris, și ezitând să se preocupe de viața adevărată de dinafară, se găsesc în deplină inactivitate?*

2. *Credeți că reportajul actual fără să denatureze de la caracterul său pur de narator de fapte, poate fi tocmai prin relatarea acestor fapte un instrument social de luptă pentru idealurile umanității? De exemplu, reportajul de război, fără a avea deloc un punct de vedere tendențios, descriind numai întâmplările oribile de pe câmpul de luptă, așa cum sunt ele în adevăr, ajută prin aceasta ideea antirăzboinică înfinit mai mult decât orice discurs pacificator? Credeți că producțiile cinematografice, această artă eminentă socială, sunt cu atât mai reușite cu cât fac loc în mai mare măsură operei de reportaj?*

3. *Credeți că reportajul joacă un rol din ce în ce mai predominant în toate literaturile moderne? Cum vedeți aceasta în legătură cu opera domniei-voastre și cu restul literaturii noastre de azi?*

4. *Credeți că reportajul poate lua cele mai superlative forme estetice și că singura formulă de poezie viabilă nu poate fi în vremea noastră decât aceea a unei poezii altoite cu reportaj? În acest sens, credeți că Flori de mucigai, de Tudor Arghezi, este cartea care a adus în literatura noastră pentru prima oară POEZIA DE REPORTAJ? (Bogza 1934 a: 4).*

Cu d. N. D. Cocea de vorbă despre reportaj

Primul chestionat este scriitorul N. D. Cocea. Autorul *Vinului de viață lungă*, în calitate de ziarist, se remarcase prin scrierea unui reportaj senzațional despre vestitul haiduc Pantelimon, publicat în cotidianul lui Constantin Mille, „Dimineața” (1911).

Incitat de tânărul reporter, N. D. Cocea reface firul epic al unei povești care, ulterior, s-a transformat în „primul reportaj de occidentalism care a apărut în presa românească” (Bogza 1934 b: 4). Evocarea conține multiple referințe despre tehnica de a scrie un reportaj captivant: „[Const.] Mille a vrut să facă din Pantelimon un caz care să pasioneze țara prin latura lui senzațională. Acesta era și interesul gazetei [„Dimineața”, n.n.]. Eu, reporterul, fără să vreau să denaturez faptele, fără să fiu tendențios adică [...] eu am vrut să-l fac și în am făcut pe Pantelimon o victimă a justiției de atunci. Acesta era scopul reportajului meu. Latura senzațională era menită numai să atragă atenția lumii asupra lui. E unul din meșteșugurile și frumusețile secrete ale reportajului” (Bogza 1934 b: 4).

Geo Bogza, *Cu d. N. D. Cocea de vorbă despre reportaj, „Vreimea”, 25 martie 1934, p. 4.*

Pentru N. D. Cocea, talentul îl impune pe autorul de reportaje, după cum tot talentul îl impune pe poet, nuvelist sau romancier: „Totul depinde de talent. Ca să faci un bun reportaj ți se cer exact aceleași calități ca și să scrii un bun roman. [...] Avem romane proaste și romane bune, tot așa cum avem reportaje bune și reportaje idioate” (Bogza 1934 b: 4).

Una dintre funcțiile pe care N. D. Cocea o atribuie reportajului, plecând de la cea de-a doua întrebare a anchetei, este cea de „armă socială”: „Ca armă socială [...] reportajul e întotdeauna mai reductibil decât opera literară pură. Chiar când nu e tendențios, numai prin simplul fapt că arată cum se desfășoară evenimentele, contribuie la întreținerea sentimentului atât de salutar al revoltei opiniei publice” (Bogza 1934 b: 4). În aceeași ordine de idei, N. D. Cocea observă că reportajul și cinematografia, ca mijloace de comunicare în masă, au maniere apropiate în a reda, direct, nemijlocit, evenimentele.

Fără a o specifica, N. D. Cocea intuiește forma hibridă de *roman-reportaj*, atunci când vorbește de scriitori precum Céline sau Malraux: „Un roman de Céline sau de Malraux ce este altceva decât un vast și pătrunzător reportaj? [...] Ele, [romanele celor doi scriitori francezi], se adresează maselor profunde ale umanității, instinctului lor vital de luptă, care e astăzi mult mai puternic decât pe vremea când Bourget își analiza eroii în buduarele de mătase ale conteselor” (Bogza 1934 b: 4). Celor doi li se alătură chiar respondentul, oferind două exemple: „*Fecior de slugă* [1932], primul meu roman, nu e decât un reportaj asupra vieții burgheze, așa cum era înțeleasă la noi înainte de război, iar cel de-al doilea roman, *Pentru un petec de negreață* [1934], care mi-a fost interzis de cenzură, nu e nici el altceva decât un reportaj asupra societății descompuse de după război” (Bogza 1934 b: 4). Nu trebuie uitat că N. D. Cocea a scris un reportaj politic despre Procesul incendierii Reichstagului, pe care l-a publicat în trei episoade, cu lux de amănunte, în „Reporter” (1933).

Într-un viitor apropiat, în opinia lui N. D. Cocea cu privire la raportul dintre poezie și reportaj, poezia e posibil să înceteze de a mai cânta stările sufletești individuale și să devină „o oglindă vastă în care să se reflecte dinamismul maselor, aspirațiile lor colective, sentimentele lor de largă umanitate” (Bogza 1934 b: 4). Între discursul din *Cuvinte potrivite* și cel din *Flori de mucigai*, N. D. Cocea îl preferă pe primul.

Cu d. F. Aderca de vorbă despre reportaj

Următorul interlocutor este Felix Aderca. Dialogul se deschide cu un amplu șapou semnat de Geo Bogza, care subliniază distincția dintre reportajul publicat într-un cotidian și unul publicat într-un săptămânal:

„Tot ceea ce ține de scandal e temă de reportaj imediat. [...] La [săptămânalul] « Vreemia » și la orice alt hefttomadar serios, reportajul trebuie să-și caute alte legi după care să se realizeze. [...] Apariția săptămânală a gazetei impune renunțarea la senzaționalul imediat, de suprafață, și aflarea unui altfel de senzațional. [...] Reporterul are timp să se reculegă, să se concentreze. Dacă va izbuti ca în cele 7 zile pe care le are înainte să ia senzaționalul de deasupra lucrurilor și să-l împingă în adâncimea lor, în fundul fiecărui cuvânt, atunci, la sfârșitul săptămânii va putea apărea un reportaj ale cărui legi de viață și de comerț cu publicul vor fi cu totul altele” (Bogza: 1934 c: 8).

Întâlnirea cu Felix Aderca este receptată de Bogza nu numai drept prilej de a discuta despre reportaj, ci și ca posibil „subiect de reportaj, concentrat, substanțial, asupra scandalului din jurul ultimului său roman,” [*Femeia cu carne albă*, de Felix Aderca, n.n.] (Bogza 1934 c: 8). Răspunsul celui chestionat indică viziunea modernă a unui scriitor care înțelege rostul anchetei de a revigora genul literar, degenerat în toate formele lui, de la poezie la discurs, într-un academism lipsit în vremea noastră până și de strălucirea de lemn putred a decadenței alexandrine” (Bogza 1934 c: 8).

8 - 21 Aprilie 1934

VREEMIA

C U D . F . A D E R C A D E V O R B A

despre reportaj

Există în literatura noastră o misticismului și a specificului Aderca. I-am citat ca pe un scriitor cu care trebuie vorbit despre reportaj și ca pe un insuși un subiect de reportaj, concentrat, substanțial, asupra scandalului din jurul ultimului său roman.

Tot ceea ce ține de scandal e temă de reportaj imediat. Dacă ai fi fost reporter la o mare gazetă zărilor, ai fi publicat fotografia tipografului unde s'a tipărit cartea, acesta e zărilor care au călărit textul necomnat și chiar una a aeroplanelor Băneasa — un câmp cu câteva sârme — de pe care se ridică desigur avionul cu care primejdiașilor autor abuzase în strălucita în clipa în care s'a deplasat scandalul.

In realitate, d-l Aderca se află ritmicul de captiv, sau la Paris cu o lună înainte de scandal dintr-o imagine din războiul nostru — aiemeni una plou — se retrage și mai mult spre Muntele, atunci vezi cu niste capete de oameni tăiate și rotogolite pe planșetă, și marșuri ca niste degeplante, și praz, și toate celelalte liguene consistente sau inerte pe care mai ales carloși acești umili și pământului călora poezia literară Vreemia lea trebură în mers pe toate și genera în una din cărțile sale. Urmă.

Femeia cu carne albă e un imens dar în același timp un inedit și așad documente. Fiare pagină re-

caută subieții în propriul și gășin și mișcări lui aduce aminte și interviul literar s'a încercat, și toată filozofia greacă sau a științelor creștine, fenomene în-a un lucru firesc de-a gazeta literă, paraitate pe o formidabilă experiență vitală.

Există un idănt scriitor Andre Măstru care sperat de reportajul aproape decedent al lui Marcel Proant în saloanele fouburgului Săni-Gerama, decât să repete aceiași aventură cu dăhori de moarte a preferat să-și puie viața în fața periculoșă a războiului Indo-Chinez. Literatura pe care ne-o aduce, pur reportaj de actualitate, are prospețimea și de-a înfruntarea cavaliu cu fân care înătră încadrat de mare, fără teamă între dăhoriile stătute ale orașului.

LEGATURILE DOMNIEI VOASTRE CU REPORTAJUL

Băgând bine de seamă, dacă imi dai voie să mă verific sub ochii tăie, mi se pare că tot ce înțeleg eu în literatura lui se aarect, pus în lucrare a declarat am scris mai autentic, tot reportajul e Domnișoara din strada Neptun — reportaj al analizeii provinciale românești, viziul nu s'aritic mîi sentimental și etic. Moartea unui republică rusă e mîior. Prefet proletarian scriitor sîngur document valabil pentru cei care ar voi să retrăiască lăptăria intelectuală și gol. Putem afirma că literatura fără reportaj năant. Este inutili iubite domnule Bogza să-mi dau exemplele pe care însuși le-ai citat înainte de a cere confirmarea cătorva din

guroase într-o simplă fară literă, în ultimul moment am băgat de seamă, că la *Angia* bou ma sunt interbunajii la trăsimea vehiculelor și că se mă ca în multe locuri din Ardeal, ca într-o primă redactare automobilului arșilor mîior. *Bolyn* speră pe drumul dispare, Cambridge tra de bou, ce-are ar fi fost pușcașii pe drumurile fără roți, bă am schimbou bou în cu ca să nu alătere atmosfera engleză.

De-aciaș proci, pentru a mă ține cu desăvârșire în subiect și pentru a mă controla am scaldat în dindre experiențe mele. Trebură omului sa un prociom românesc și de-a împingea unu ai Adevăratul autor ar fi fost uitate recomen pentru oricare din cititorii care au mai dăfou, vrei una din cărțile lui precedente — culece nu s'a întâmpat. Un creștin român care trebuie să mă ex-novoașă cel puțin pentru serviciile literare pe care i le-am adus dăronșul, are problemele lui se aarect, pus în lucrare a declarat am scris mai autentic, tot reportajul e Domnișoara din strada Neptun — reportaj al analizeii provinciale românești, viziul nu s'aritic mîi sentimental și etic. Moartea unui republică rusă e mîior. Prefet proletarian scriitor sîngur document valabil pentru cei care ar voi să retrăiască lăptăria intelectuală și gol. Putem afirma că literatura fără reportaj năant. Este inutili iubite domnule Bogza să-mi dau exemplele pe care însuși le-ai citat înainte de a cere confirmarea cătorva din

Geo Bogza, *Cu d. F. Aderca de vorbă despre reportaj, „Vreemia”, 22 aprilie 1934, p. 8*

La întrebarea despre legăturile dintre propria literatură și reportaj, Felix Aderca mărturisește că fiecare dintre romanele sale pot fi privite și din perspectiva unui anumit gen de reportaj: *Domnișoara din strada Neptun*

este un reportaj social, „reportaj al mahalalei provinciale românești, văzută nu satiric, nici sentimental, ci eroic”; *Moartea unei republici roșii* se înscrie în categoria reportajului document; *Femeia cu carne albă* este un reportaj atât de călătorie, cât și monografic; *Mărturia unei generații* poate fi asimilat reportajului ideologic; în timp ce un reportaj de literatură ideologică poate fi considerat și romanul *Amantul doamnei Chaterley*.

Cu acest prilej, Felix Aderca amintește rolul autenticității în roman și nu uită să povestească despre importanța documentării. Un episod amuzant este că romanul *Amantul doamnei Chaterley* a fost semnat cu un pseudonim literar, ceea ce i-a adus oprobriul publicului și al criticii de întâmpinare. În plus, Felix Aderca a fost acuzat și de imoralitate: „Am mai fost acuzat de imoralitate. O! De ce n-am putut publica romanul în toată imoralitatea în care aş fi dorit-o. Textul integral a rămas din nefericire în manuscris, poate pentru o generație de cititori cu o educație artistică mai înaintată și pentru cititorii în mână cărora va ajunge textul francez” (Bogza 1934 c: 8). Să notăm că și Bogza a fost acuzat de imoralitate pentru *Poemul invectivă*, fiind închis, de două ori, la Văcărești, prima dată în 1934 și a doua oară în 1937. Ambele experiențe carcerale au constituit surse pentru reportaje.

Cu d. Mircea Eliade de vorbă despre reportaj

Când, în 1934, accepta invitația lui Geo Bogza de a se pronunța despre reportaj, Mircea Eliade era deja un scriitor și publicist consacrat, care călătorise în India (1928 – 1931) și publicase *Maitreyi* (1933), roman ce îi adusese un premiu literar și celebritatea. Statutul de vedetă literară, ale cărei opinii trezeau interesul cititorilor, îl propulsau pe Mircea Eliade în postura de interlocutor potrivit pentru o dezbatere de actualitate.

Prima componentă a articolului, tributară vocii incisive a celui care inițiază și alimentează dialogul pe o temă dată, se deschide cu un verdict despre raportul dintre Mircea Eliade și reportaj: „D. Mircea Eliade nu este un reporter. Este un caz extrem de interesant în legătură cu reportajul. D-sa ar fi putut fi unul din cei mai pasionați reporteri din țara noastră. Pentru că dacă așa, ancorat cu desăvârșire pe planuri intelectuale, d-l Mircea Eliade este pasionant și interesează, cu atât mai mult ar fi fost aceasta dacă neastâmpărul și ardența sa interioară s-ar fi manifestat într-un gen de literatură cu rădăcinile în reportaj, adică în faptele brute ale vieții sociale. Dar nu a fost să fie.” (Bogza 1934 d: 6)

Cu d. Mircea Eliade de vorbă despre reportaj

de o sobră eleganță modernă și cu una din cele mai vaste biblioteci pe care am văzut-o la un scriitor al nostru: socotesc reportajul asupra unei țări, în afară de relatarea pitorescului din natură și din moravuri, ca pe o relatare de fapte sociale mai ales când acestea iau proporții de eveniment cum a fost cazul în India. Or în tot ceace ați scris de-oastră asupra Indiei, fie săptămânal când erati încă acolo, fie în cele două cărți, nu se vede decât început până la sfârșit decât precușă de ordin spiritual. Ați trăit totuși timp de trei ani în mijlocul aceluia cazan în care fierb și se contorsionează milioane de oameni, numai din motive de ordin social. Mi-ați povestit adeseori când în Calcutta ați fost martor ocular al unei țări de cavalerie împotriva unei întrușniri. Ați văzut cum mamele indiene își duceau în brațe copiii sfârtecați de copitele cailor. Cred că toate aceste fapte puteau fi întrebuințate într-un reportaj de palpitantă umanitate și atunci, în afară de întrebările obișnuite ale anchetei pe care o faceți voi să răspundeți și la următoarele: De ce nu ați făcut reportaje, adică relatări de ordin social, asupra evenimentelor din India pe care le cunoștiați?

Într-o scrisoare am văzut că scriitorii tineri fac ceace s-ar putea numi operă de narcisism. Ei urmăresc înlăuntrul lor cele mai subtile adieri de arie, își analizează atent fiecare act, fiecare gest și spiritul lor și reflectă la înfăptuirea ei, înșiși ca două oglinzi puse față în față. Până când vine o vreme în care își dau seama că e vremea să se scurteze această opera narcisică, se află în dezordine și în panică. Nu credeți că reportajul este un mijloc generos de a nu te mai ocupa până la paroxisim de tine înșuți, ci de oamenii din jur? De ce vreme, de ce masă întregă de oameni?

Nu credeți că aceasta este de-aia un impertativ al vremii, că de fapt un jurnal intim, un jurnal cu un scriitor adevărat nu-și va mai permite să se ocupe de el înșuși, ci să se dăruiește întru totul aceluia fenomen care prezintă interes de vreme? Într-un jurnal intim, un jurnal cu un scriitor adevărat nu-și va mai permite să se ocupe de el înșuși, ci să se dăruiește întru totul aceluia fenomen care prezintă interes de vreme? Într-un jurnal intim, un jurnal cu un scriitor adevărat nu-și va mai permite să se ocupe de el înșuși, ci să se dăruiește întru totul aceluia fenomen care prezintă interes de vreme?

De Mircea Eliade a răspuns astfel:

Cred că reportajul este mai mult o tehnică o ucrnică o scrișuță decât un gen în sine. Din scurta mea experiență gazetărească — dar mai ales din experiența pretensivă și mai multor mei — știu că nimic nu te învață să gândești mai profund și să scrii mai bine decât exercițiile acestea reportericești. Dar a face un reportaj este însoțimănt introdusă o scrișuță (un reportaj). Fiecare dintre noi a făcut altce-

et, am dearsând, ca să pot scrie direct pe fapte — fapte țelute, așa cum trebuie. Și totuși, nici ai căm nu le-a scris. Acord mai multă importanță reportajelor acestor făcute, trăite, decât celor scrise. Mi se pare chiar puțin ciudat că eu am scris un reportaj — un fapt brut de viață — să fie scris, publicat și comentat. Pentru mine, reportajele sunt mai mult fapte de viață care privesc strict pe cel care le a văzut și le-a trăit.

Spui ceva despre „descendința interesată a tinerilor scriitori de azi”, despre „narcisismul” lor. Vedeți d-vo, reportajul este și el de așa fel, iar al doilea motiv, era faptul că scriam în românește. Ce putea căștiga cașca indiană pentru că cineai mi de ceteror tonaii cunoscute felul cum sunt usurai indieni de către englez? Dacă așa își scrie într-o limbă europeană și s-a schimbat lucrurile.

2) Cred foarte mult în rolul social al reportajului. Dar, să ne înțelegem, în rolul social al reportajului — nu în literatura socială. Nu știu ce e acest literatură socială. Eu cunosc numai literatura noastră, literatura noastră și literatură genărală. Românii lui România, sau cartea de Călinescu înțelegându-se că obișnuită literatură socială formabilă exprimată. Totuși, dacă ai căștită teoretic, poți vedea că ele nu s-au întors în mediu așa numite cărți de opinie sau voga împotriva că Reportajul este un mijloc generos de a nu te mai ocupa până la paroxisim de tine înșuși, ci de oamenii din jur? De ce vreme, de ce masă întregă de oameni?

3) Mircea Eliade a răspuns astfel:

Cred că reportajul este mai mult o tehnică o ucrnică o scrișuță decât un gen în sine. Din scurta mea experiență gazetărească — dar mai ales din experiența pretensivă și mai multor mei — știu că nimic nu te învață să gândești mai profund și să scrii mai bine decât exercițiile acestea reportericești. Dar a face un reportaj este însoțimănt introdusă o scrișuță (un reportaj). Fiecare dintre noi a făcut altce-

Geo Bogza, Cu d. Mircea Eliade de vorbă despre reportaj, „Vremea”, 29 aprilie 1934, pp. 6 - 9

În continuare, ținând cont de acest verdict, Geo Bogza construiește o paralelă între André Malraux și Mircea Eliade, plecând de la ideea că ambii scriitori europeni au locuit o perioadă îndelungată în Orient, primul în China, iar cel de-al doilea în India. În urma acestei experiențe, fiecare dintre ei a scris câte două cărți. André Malraux a scris *Les Conquérants* și *La Condition Humaine*, iar Mircea Eliade a scris *Isabel și apele diavolului* și *Maitreyi*. În timp ce glosează, din punctul de vedere al reportajului, pe diferența dintre romanele scriitorului francez și ale celui român, Bogza nu se poate abține să nu-și exprime admirația față de cărțile care aureolează prezența lui Eliade: „Socotesc reportajul, îi spun d-lui Mircea Eliade, în biroul său de o sobră eleganță modernă și cu una din cele mai vaste biblioteci pe care am văzut-o la un scriitor [de-]jal nostru, socotesc reportajul asupra unei țări, în afară de relatarea pitorescului din natură și din moravuri, ca pe o relatare de fapte sociale, mai ales când acestea iau proporții de eveniment cum a fost cazul în India” (Bogza 1934 d: 6). Pe linia aceasta, Bogza insistă să afle ce l-a determinat pe Eliade să treacă sub tăcere, în scrierile sale, acel „cazan în care fierb și se contorsionează milioane de oameni, numai din motive de ordin social. Mi-ați povestit [...] cum la Calcutta ați fost martor ocular al unei șarje de cavalerie împotriva unei întrușniri. Ați văzut cum mamele indiene își duceau în brațe copiii sfârtecați de copitele cailor. Cred că toate aceste fapte puteau fi întrebuințate într-un reportaj de palpitantă umanitate [...]” (Bogza 1934 d: 6).

Căutând să polemizeze, indirect, cu „generația tânără” producătoare de jurnale intime și eseuri, Bogza i se adresează, prin intermediul lui Eliade, cu următoarele două întrebări: „Nu credeți că reportajul este un mijloc generos de a nu te mai ocupa până la paroxism de tine însuși, ci de oameni din afară de tine, de mase întregi de oameni? Nu credeți că aceasta este de altfel un imperativ al vremii, că un scriitor adevărat nu-și va mai permite să se ocupe de el însuși, când în afara lui atâtea tragedii colective care privesc mase întregi de oameni așteaptă să fie exprimate în scris? Și ce alt mijloc de exprimare ar fi mai bun, reportajul?” (Bogza 1934 d: 6).

A doua parte a articolului conține răspunsurile lui Mircea Eliade. Pentru scriitorul implicat în teoretizarea autenticității în literatură, „reportajul este mai mult o tehnică, o ucenicie a scrisului, decât un gen în sine. Din scurta mea experiență gazetărească – dar mai ales din experiența prietenilor și mai marilor mei [B. P. Hasdeu, Nicolae Iorga și Nae Ionescu, idoli declarați ai lui Eliade, n.n.] – știu că nimic nu te învață să gândești mai prompt și să scrii mai cu miez decât exercițiile acestea reportericești” (Bogza 1934 d: 6). În continuare, este surprinzător că Eliade pune semnul egalității între relatarea intimă și reportaj, menționând că „*a face un reportaj nu înseamnă întotdeauna a scrie un reportaj*” (Bogza 1934 d: 6). Din această perspectivă, autorul de mai târziu al nuvelor fantastice acordă mai multă atenție reportajelor trăite, făcute și povestite, decât celor scrise, deoarece reportajele sunt fapte de viață, de natură intimă, care îl privesc strict pe protagonistul lor.

În altă ordine de idei, Eliade aseamănă reportajul cu jurnalul intim, de care îl diferențiază însă prin mențiunea că în timp ce jurnalul este narcisiac, reportajul are calitatea de a vorbi despre faptele și sufletele altora, evitând „mărunțișurile sufletești personale” (Bogza 1934 d: 6).

Experiența directă din India l-a condus pe Mircea Eliade în preajma senzaționalului, atribut specific reportajului, dar, cu toate acestea, a evitat gestul unor gazetari europeni ce, o dată ajunși într-o țară exotica, după două săptămâni de ședere, s-au apucat să scrie o carte de impresii. A scrie despre astfel de locuri și întâmplări trăite și văzute înseamnă pentru Eliade *a cunoaște, a înțelege*. Operațiunea presupune o îndelungată familiarizare cu oamenii și obiceiurile lor, o pătrundere a sensului și contextului acțiunilor pe care le realizează acești oameni.

Refuzul în a scrie reportaje cu tentă social-politică este explicat prin simplul fapt că scriitorul a dorit să evite orice conflict cu autoritățile engleze. Pe de altă parte, Eliade s-a gândit și la impactul avut de eventuala scriere a unui reportaj în limba română: „al doilea motiv era faptul că scriam în românește. Ce poate câștiga cauza indiană pentru că cinci mii de cititori

români cunosc felul cum sunt tratați indienii de către englezi? Dacă aș fi scris într-o limbă europeană, s-ar fi schimbat lucrurile..." (Bogza 1934: 6). Eliade amintește că, în urma publicării unui articol în „Vremea”, intitulat *De vorbă cu un naționalist indian*, a fost informat că nu mai are dreptul să se mai întoarcă în India.

În interviul de față, Eliade punctează misiunea socială a reportajului: „Cred foarte mult în rolul social al reportajului. Dar, să ne înțelegem, în *rolul social al reportajului* – nu în *literatura socială*” [subl. n.] (Bogza 1934 d: 6). Mărturisind că nu știe ce este aceea literatură socială, Eliade conchide că pentru el există doar literatură proastă, literatură mediocră și literatură genială. În exemplificările din ceea ce numește literatură genială, îi nominalizează pe Erich Maria Remarque și pe Louis-Ferdinand Céline, despre ale căror romane (*Nimic nou pe frontul de vest* și, respectiv, *Călătorie la capătul nopții*) consideră că prezintă acea latură socială formidabil exprimată. În mod surprinzător, constată Eliade, o astfel de literatură, marcată de o dimensiune profundă a socialului, nu este apreciată de publicul cititor provenit din rândurile celor săraci. Aceștia preferă să citească o literatură simplă și ieftină, care să-i ajute să evadeze din realitate. „Oamenii săraci nu caută cărțile cu subiecte din viața săracă – ci cărțile ieftine. Dacă se poate, preferă să citească romane cu personaje bogate și nobile, cu castele și lux. [...] Omul sărac dă 30 de lei la cinematograful ca să poată *visa*. El vrea să vadă femei frumoase, bărbați fără griji, vrea să vadă romanță, fantezie, libertate, lux; dar mai ales romanță. Vrea să iasă din realitate, să o uite pentru două ceasuri. Când vede pe pânză durere, umilință, boală, mizerie – lucruri pe care le cunoaște atât de bine – este dezamăgit” (Bogza 1934 d: 9).

Spre finalul discuției, Mircea Eliade menționează că reportajul, în anul de grație 1934, a devenit o modă, așa cum, în urmă cu doi ani, jurnalul intim fusese în mare vogă. Ieșirea din literatură se produce prin intermediul reportajului, văzut ca jurnal ce prezintă faptele „neliteraturizate”. Din literatura română, îl remarcă pe Petru Comarnescu, în opinia lui Eliade, singurul care a făcut reportaj, aluzie la cartea acestuia despre America. Totodată, Eliade îl anticipează și pe Mihail Sebastian cu volumul *De două mii de ani*, „un reportaj cu rădăcinile în metafizică și experiențele în viață; viața obidită a evreilor din 1933” (Bogza 1934 d: 9). De notat că Mircea Eliade nu intuiește scandalul ce va izbucni în urma publicării de către Mihail Sebastian a acestui roman, a cărui prefață va fi scrisă de Nae Ionescu.

Nuanțările din finalul discuției îi aparțin lui Geo Bogza, care simte nevoia să completeze informația pentru cititor: „Cred că alături de numele d-lui Petru Comarnescu, care a făcut un anumit gen de reportaj, și anume

un reportaj de intelectualitate, un reportaj care s-ar putea numi cultural, trebuie pomenit, în același sens, d-l Petre Pandrea, a cărui carte *Germania Hitleristă* poate fi socotită ca o operă de vast și documentat reportaj asupra celui de al treilea Imperiu.

Iar în ceea ce privește reportajul propriu-zis, adică reportajul asupra vieții mizere a oamenilor, numele d-lui Brunea Fox trebuie menționat cel dintâi. Dacă n-ar fi să citez decât reportajul său de acută umanitate asupra leprozeriei din Tîrchilești" (Bogza 1934 d: 9).

Cu d. N. Davidescu de vorbă despre reportaj

O apariție oarecum surprinzătoare pe lista lui Geo Bogza este numele lui N. Davidescu. Surprinzătoare pentru cine îl cunoștea doar în calitate de poet simbolist. Ca să îndepărteze acest clișeu, Geo Bogza actualizează imaginea lui N. Davidescu, schițându-i un portret de autor în continuă mișcare: „De la poziția de dinainte de război, de fervent apologet al simbolismului cu toate catifelările și muzicalitatea lui, la *Conseruator et Co.*, unul dintre cele mai bune romane sociale românești, la *Vioara mută*, roman de analiză și sumbră atmosferă, până la ultima domniei-sale activitate la ziarul « Facla », evoluția d-lui N. Davidescu a fost un continuu proces de contemporaneizare. [...] N. Davidescu, [...] pornit din simbolism, se găsește astăzi, [în 1934, n.n.], în coloanele « Faclei » cu articole de viziune și frământare actuală. În cabinetul directorial al sus-zisului ziar, în fața unui birou vast, d-l N. Davidescu vorbește despre reportaj". (Bogza 1934 e: 9).

Intervenția lui N. Davidescu este tranșantă. În opinia lui, orice scriitor lipsit de perspectivă, care nu are ceva de spus, își menține condiția de scriitor ratat chiar și după ce ar experimenta reportajul. Astfel de scriitori, după ce își publică romanul și volumul de poezie pe la 23 de ani, pretind că „au tras o poliță asupra țării carele rămâne mereu datoare cu ceva. Și atunci se prezintă cu petiția la ministere: sunt scriitorul cu tare – și tapează." (Bogza 1934 e: 9) Se pare că situația de atunci nu s-a schimbat nici astăzi, în 2010! A se vedea cazul similar al celor care au luat cu asalt URSS, la aflarea veștii că instituția patronată actualmente de Nicolae Manolescu le oferă pensie doar pentru că au publicat cândva doua-trei cărți...

Amplificând ideea anterioară, N. Davidescu este de părere că „unui scriitor i se cere în primul rând să fie organizat. Să știe ce are de spus și să știe că nu are de spus numai pentru el și câțiva prieteni care îl înțeleg, ci pentru o colectivitate întreagă. Dacă nu e înțeles de colectivitate, actul lui de creație e un act sterp, în vid" (Bogza 1934 e: 9).

Soluția pe care o oferă N. Davidescu este ca „scriitorul să nu se individualizeze excesiv și să mânuiască două-trei valori standard cu permanentă circulație în umanitate” (Bogza 1934 e: 9). Din cauză că suferă de egocentrism, scriitorii folosesc în scrierile lor un limbaj personal, care nu mai spune nimic celorlalți oameni, în care aceștia nu se mai recunosc, iar în asemenea condiții literatura ca artă devine antisocială, „cultura [...] nu mai unește oamenii între ei, ci îi separă” (Bogza 1934 e: 9).

27 Mai 1934 — 9

Cu d-nul N. Davidescu de vorbă despre reportaj

Dela poziția de dinainte de război, de ferent apoget al simbolismului cu toate catifelele și muzicalitatea lui, la Conservator și Co. unii din cele mai bune romane sociale românești, la Vi-oara Mută, roman de analiză și sumbră atmosferă, până la ultima domnie-sale activitate la ziarul Facla, evoluția d-lui N. Davidescu a fost un continuu proces de contemporaneizare. Celor mai mulți scriitori ai noștri li se întâmplă să rămână contemporani cu epoca în care și-au trăit adolescența, închiști ca într-o crisalidă în problemele acelei epoci, străbat decenii după decenii surzi la toate evenimentele mari ale timpului. Ei rămân mereu contemporani cu problemele adolescenței lor pe care le mai dezbăt încă prin cafelele, și uneori chiar prin ziare stărnind nedumerirea cititorilor în [și] acestor acte de inveterat pasivism. Vă reamintiți că nu mai departe de acum trei ani, apărase o revistă încrețită, căutând să facă frondă literară cu rețetele desuete ale simbolismului. Oamenii care o tipăreau aveau aproximativ vârsta de 40 de ani și rămăsese contemporani cu problemele adolescenței lor. Deaceia am numit un continuu proces de contemporaneizare evoluția d-lui N. Davidescu care pornit din simbolism, se găsește astăzi în coloanele Faclii cu articole de viziune și frământare actuală.

le rămâne mereu datoare ceva. Și care aveau darul să fie înțelese de toată lumea și făceau ca arta să fie un eveniment social. Acum, dar nu toți oamenii înțelegeau același lucru dintr-o pânză de Tifun sau de Leonardo, sau dintr-o mușetă unei bolte gotice, aceasta nu are nici o importanță. Poate că de frumusețea boltei gotice nici nu își dădeau seama. Dar îi impresiona. Mulțimea, colectivitatea întreagă trăia sub aceiași vraje a artei.

ARTA ANTI-SOCIALĂ

Marele reproș care se poate face literaturii de azi, e că suferă de prea mult egocentrism. Scriitorii vorbesc un limbaj al lor personal care nu mai spune nimic celorlalți oameni. Și astfel arta devine anti-socială. Societatea de azi s'a dizolvat în indivizi. Cultura actuală nu mai leagă oamenii între ei, ci îi separă.

La toate aceste stări de lucruri doar presa ar putea fi un corectiv. Pentru că ea singură mai lucrează cu valori cu circulație generală. Presa de azi poate chema masele la evenimente sociale, la o discuție economică de exemplu, cu aceiași amploare cu care pe vremuri erau chemate la evenimentele de ordin religios. Dar numai dacă presa ar deveni ea însăși o operă de artă. Dacă pre-

n'are cum să-și arate resursele. Reporterul e un poet. Trebuie lăsat în pace, 2-3 zile, fără constrângeri birocratice, să hoinărească de capul lui și la urmă va aduce el reportajul.

DESPRE POEZIA DE REPORTAJ

Cred că Florile de Mucigai ale lui Tudor Arghezi sunt mai ales o faptă literară. Dar dacă ne vom înțelege asupra termenului poezie de reportaj...

În nici un caz n'ar putea fi cum a crezut un scriitor destul de mare dar prea găbit, anume reportaj versificat.

Poezia de reportaj spre deosebire de poezia cealaltă, subiectivă, care cântă stările interioare ale unui individ, dragostea, teama de moarte, va fi o poezie a faptelor de dinafară, a realităților, redată însă tot prin prismă de transfigurare spre înalt, spre emoție, a celui mai autentic fel de a scrie poezie.

Va fi atunci o creație epică. În sensul acesta o mare poezie de reportaj este Iliada în care omul ia pentru prima dată cunoaștere sine socială. Odissea e un reportaj din care oamenii încep să cunoască pământul pe care trăiesc. / Iar Divina Comedie este reportajul omului care ia cunoștință de jul omului care se află în infern. În propriile lui drame sugerate de poezia noastră, desigur ca Florile de Mucigai sunt poezie de reportaj.

GEOG. BOGZA (FOR ET CO.)

Geo Bogza, *Cu d. N. Davidescu de vorbă despre reportaj*, „Vreamea”, 27 mai 1934, p. 9

Pentru neajunsurile „literaturii egocentriste”, N. Davidescu vede în presă un panaceu cu virtuți universale datorită faptului că „ea, singură, mai lucrează cu valori cu circulație generală. Presa [...] poate chema masele la evenimente sociale, la o discuție economică [...], cu aceeași amploare cu care, pe vremuri, erau chemate la evenimentele de ordin religios” (Bogza 1934 e: 9). Mia departe, glosând pe marginea viitorului presei, al direcțiilor ei de dezvoltare, interlocutorul lui Bogza crede că „moartea presei se va trage tocmai din aceste lucruri care i-au creat faima actuală, dar de care a

abuzat prea mult. Pentru că informația seacă, pe care se pune din ce în ce mai mult accentul, va putea fi furnizată oamenilor mult mai rapid prin radio și prin alte mijloace pe care ni le rezervă viitorul [NB: cu această remarcă, N. Davidescu este unul dintre cei mai vizionari gazetari. El diagnostichează cu precizie dezvoltarea uimitoare pe care o vor înregistra mijloacele de comunicare din domeniul audio-vizualului.]. Presa, pentru a nu pieri, va trebui să se întoarcă la idei. Atunci, pentru a fi gazetar, va fi din nou nevoie să ai în primul rând talent. Ceva ce azi nu se mai caută [NB: observație valabilă și în 2010!]. Atunci se vor putea face și reportaje pe care le năzuiești dumneata [Geo Bogza, n.n.]” (Bogza 1934 e: 9).

Și pentru N. Davidescu, *reporterul* din presa românească este echivalent cu numele lui F. Brunea-Fox, singurul autor de reportaje autentice. De asemenea, N. Davidescu pledează pentru autonomia reporterului, al cărui statut îl aseamănă cu cel al unui poet: „Reporterul e un poet. Trebuie lăsat în pace, două-trei zile, fără constrângeri birocratice, să hoinărească de capul lui și, la urmă, va aduce el reportajul” (Bogza 1934 e: 9).

După părerea lui N. Davidescu, „*Florile de mucigai* ale lui Tudor Arghezi sunt mai ales o faptă literară.” Intervenind pentru a-și lămuri partenerul de dialog asupra sensului sintagmei *poezie de reportaj*, Geo Bogza precizează: „În nici un caz n-ar putea fi cum a crezut un scriitor destul de mare, dar prea grăbit, anume *reportaj versificat* [aluzie la verdictul lui Eugen Ionescu, semnatarul volumului polemic *Nu*, n.n.]. Poezia de reportaj, spre deosebire de poezia cealaltă, subiectivă, care cânta stările interioare ale unui individ, dragostea, teama de moarte, va fi o poezie a faptelor de dinafară, a realităților, redată însă tot prin prisma de transfigurare spre înalt, spre emoție, a celui mai autentic fel de a scrie poezie” (Bogza 1934 e: 9). Raportându-se la asemenea accepțiune, N. Davidescu consideră că reportajul de acest tip „va fi atunci o creație epică.” El vede în *Iliada* și *Odiseea*, dar și în *Divina Comedie*, forme ale poeziei de reportaj și, în concluzie, din perspectiva enunțată de Bogza, poate afirma că *Florile de mucigai* sunt poezie de reportaj.

Prin analogie, un exemplu de reportaj pe care îl oferă N. Davidescu, este propriul roman: „[...] cu *Conservator et Co*. Intenția mea a fost să fac un reportaj asupra **vidului** [subl. îi aparține lui Geo Bogza] în care se zbătea societatea noastră într-o clipă în care se prăbușeau valorile din trecut și altele noi nu se nășteau încă. În golul acesta se putea întâmpla orice, era un moment revoluționar, orice aventură era cu putință. *Conservator et Co*. Este un roman de reportaj asupra unei epoci mai recente, tot așa după cum *Ciocoi vechi și noi* au fost roman de reportaj pe vremea lor. Mai târziu, personajele X sau

Y, care erau luate din viață și trăiau încă în vremea în care romanul apăruse, vor rămâne ca tipuri reprezentative ale epocii aceleia...” (Bogza 1934 e: 9).

Finalul interviului îi aparține lui Geo Bogza, printr-o consemnare de tip telegrafic: „Ancheta noastră mai are în vederile ei pe d-nii Tudor Arghezi și Brunea-Fox – și se termină” (Bogza 1934 e: 9).

Cu d. Brunea Fox de vorbă despre reportaj

Ultima intervenție din anchetă îi revine însuși *Reporterului*, nimeni altul decât F. Brunea-Fox.

Geo Bogza se dovedește a fi un fin observator și cunoscător al presei românești interbelice, căreia îi sintetizează principalele forțe directoare, prin aducerea în prim plan a celor mai incisivi și documentați reporteri: „Sunt de numărat pe degetele de la o mână aceia care au inovat în presa noastră, care au făcut ce și-ar putea găsi corespondentul în acea acțiune de câteva gesturi precise în urma cărora, acolo unde era, de exemplu, o ferestruică becisnică, se produce o largă deschizătură, un bulevard pe care toată lumina năvălește deodată. Sunt puțini aceia care, când au început să scrie, au făcut impresia că largesc coloanele ziarului, că le taie din nou pe alte dimensiuni, că înlătură din drum cotinețe [cotituri]” (Bogza 1934 f: 8). Iată și lista lor: „[...] este pentru pamflet Tudor Arghezi. (Tudor Arghezi a înnobilit înjurătura, după cum alții au trivializat madrigalul – a spus odată un surprinzător adevăr, mi se pare, Al. O. Teodoreanu). Este pentru articolul frumos, Ion Vinea. Este pentru paradox și ascuțită analiză, [H. St.] Streitman. Este pentru articolul politic democratic, Teodorescu Braniște. Este pentru reportaj, Brunea-Fox” (Bogza 1934 f: 8).

A sta de vorbă cu Brunea-Fox, notează Geo Bogza, înseamnă a avea privilegiul de a-l întâlni pe însuși *Reporterul* [subl. n.]: „De vorbă cu d-l Brunea-Fox este în bună măsură de vorbă cu însuși reporterul, într-atât în presa noastră contemporană, noțiunea de reportaj este legată de numele d-sale, situație de nimeni contestată” (Bogza 1934 f: 8). Până la apariția lui Brunea-Fox, în presa autohtonă reportajele „semănau cu niște procese verbale, uscate, sterpe, insultătoare pentru viață. Reporterul se ducea la locul crimei sau în mahala cu o mentalitate și cu mijloace stilistice de comisar [de poliție]. Dresă proces verbal de cele văzute. Prin uscăciunea, prin [steriotipia] lui, o adevărată insultă adusă realității. Ce-i mai penibil într-o sinucidere nu e focul de revolver, ci procesul verbal care îl constată. Atunci când oamenii nu pot să alăture cuvintele într-un fel viu, pregnant, care să aibă un potențial tragic tot

atât cât și evenimentul, ar trebui să renunțe a-l mai descrie. Fiindcă, altfel, îl insultă” (Bogza 1934 f: 8).

La polul opus se află reportajele inovatoare ale lui F. Brunea-Fox, în cazul cărui „omenirea mahalalelor, omenirea vagabonzilor și a umililor a câștigat deodată, a fost repusă în drepturile ei. Vagabondul, mahalaula, evenimentele ei n-au mai fost privite din punctul de vedere [al] comisarului” (Bogza 1934 f: 8). Meritul lui Brunea-Fox este acela că a recurs la culori vii și reflecții personale, iar „adjectivele noi și-au făcut apariția acolo unde trebuia și totul s-a făcut pentru redarea cât mai nefalsificată a vieții” (Bogza 1934 f: 8).

8 - 17 Iunie 1934 VREMEA

Cud. Brunea-Fox de vorbă despre reportaj

OPINII LITERARE GENERALE, PE MARGINEA chestiunii prezente: reportajul și manifestul lui C. Brunea-Fox

Câteva dintr-un ciclu de articole apărute în "Vreimea" sunt foarte interesante și relevante pentru studiile literare și științifice. În special, acestea sunt: "Reportajul și manifestul" de C. Brunea-Fox. Acestea sunt articole care au fost scrise în perioada de început a literaturii noastre moderne, în timpul celui de-al doilea război mondial, când se simțea nevoia de a scrie despre ceea ce se întâmpla în jurul nostru și în lume. În acest articol, Brunea-Fox discută despre reportaj și manifest, două genuri literare care au devenit foarte importante în literatură în acele timpuri.

Articolul este scris într-un stil simplu și accesibil, ceea ce îl face foarte interesant pentru cititorii de astăzi. Brunea-Fox explorează înțelesurile și rolurile acestor două genuri literare și discută despre cum ele au evoluat și cum au fost percepute în diferite perioade ale literaturii noastre. El oferă exemple clare și analizează aspecte cheie ale ambelor genuri.

Articolul este un exemplu excelent de analiză literară și culturală și este o lectură interesantă și informativă pentru oricine este interesat de literatura noastră modernă și de evoluția ei în timp.

scriitorii și reportajul.
Tudor Vlad Drăgulescu
București, Vreimea

Geo Bogza, Cu d. Brunea-Fox de vorbă despre reportaj, „Vreimea”, 17 iunie 1934, p. 8

Registrul tematic al reportajelor lui Brunea-Fox s-a dovedit extrem de variat: „De la marinarii condamnați din insulele Șerpilor, până la cele câteva vedete ale vieții noastre politice [...]. Și unii, și alții redați vieții, puși să circule în mod viu în paginile ziarelor, în reportajele care s-au făcut pentru Brunea-Fox în a respecta regula de aur a reportajului, de a fi mereu

prezent la fața locului, chiar dacă a trebuit să treacă Dunărea cu lotca sau să îmbrace costumul de scafandru pentru a se scufunda în adâncul mării.

Citit astăzi, prologul semnat de Bogza își păstrează actualitatea, iar spiritul vizionar din final are acoperire: „Toate inovații în presa noastră, toate ale lui Brunea-Fox. Mai târziu, când va fi o zi a bilanșurilor se va vedea cât datorează caracterul modern al presei, nota ei de contemporaneitate, reportajului, și cât anume lui Brunea-Fox” (Bogza 1934 f: 8).

Primele comentarii ale lui F. Brunea-Fox se pliază pe disputa din jurul reportajului încorporat fie gazetăriei, fie literaturii. Față de scriitor, crede Brunea-Fox, reporterul e dezavantajat de factorul timp, deoarece operativitatea presupune mai multe procedee profesionale specifice care cer rapiditate în deplasare și elaborare. Un clișeu ce adâncește diferența dintre scriitor și reporter ține de emblemele acordate fiecărei categorii; o emblemă nobilă, pentru slujitorii ideali, meticuloși și lenți ai condeului, cea plebeie, pentru reporteri” (Bogza 1934 f: 8). Ironic, Brunea-Fox îi taxează pe scriitorii care, „deși ar fi vrut dintr-o amabilitate – sortită întâi să-i justifice pe dâșii – să identifice, în unele privințe, opera literatului cu opera gazetarului, nu s-au adresat însă contemporanului [actualității, n.n.] unde se pot găsi imediat exemple concludente” (Bogza 1934 f: 8), făcând referire la *Ulise* al lui Joyce, la documentele lui Marlaux, la cartea formidabilă a lui Céline, la frescele de actualitate prezentate de Ehrenburg. Brunea-Fox le reproșează scriitorilor că s-au întors la Homer și Dante, ratând întâlnirea cu actualitatea, și au ales reportajul-ficțiune. Gestul lor este catalogat drept compromis!

În răspunsul său, Brunea-Fox încearcă să afle care este rolul scriitorului / al reporterului. „Mai întâi, planul unde evoluează [reporterul] este realitatea și numai realitatea. Acest element îi furnizează materialul; acest element îi servește și de ecran pentru proiectarea imaginilor plămădite din materialul căpătat. Și tot acest element e capabil – potrivit cu destoinicia, personalitatea meșteșugului ce-l exploatează –, să fie ridicat la un potențial nobil, în măsură să satisfacă și sensibilitatea artistului” (Bogza 1934 f: 8). Reportajul se situează pe coordonatele realității „și corespunde nu numai unei îndeletniciri profesionale, ci unui imperativ social pe care, alte predilecții, nu-l pot satisface decât unilateral” (Bogza 1934 f: 8).

Pe un teren impregnat de seva realității se poate întâlni, după părerea lui Brunea-Fox, scriitorul se poate intersecta cu jurnalistul care culege informații și le comentează, îl poate întâlni pe reporterul maselor, pe reporterul frământărilor omenești, pe reporterul vagabonzilor, leproșilor, mizeriei, prostituției și, în ultimă instanță, îl poate cunoaște pe reporterul vieții.

Latura socială a reportajului a fost singura care l-a interesat pe Brunea-Fox. În opinia sa, aceia care ar contesta vreodată sau care ar ingnora acest atribut, „nu vor face decât să camufleze o realitate. În semnificația sa socială, reportajul își identifică existența și originea” (Bogza 1934 f: 8).

Realizând o incursiune în timp, Brunea-Fox observă că rolul gazetelor, de colportori rapizi și actuali ai evenimentelor, le reveneau cronicarilor. „Pentru vremea lor erau suficienți. Faptele se desfășurau mai lent, mai distanțat, evenimentele erau mai rare, interesul public era mai circumscris” (Bogza 1934 f: 8).

Prezența reporterului modern se datorează anvergurii în care a evoluat viața și ritmul ei. Metropola, centru de aglomerație socială, a dat naștere, ca o necesitate, reporterului. Primele care au dat contur și personalitate reporterului, în opinia lui Brunea-Fox, au fost gazetele americane, „ele fiind expresia cea mai pronunțată a ambianței sociale moderne” (Bogza 1934 f: 8).

Brunea-Fox consideră că efortul reporterului trebuie să se concentreze în a realiza un reportaj, astfel încât rezultatul final să capete dimensiunea unei „filmări verbale a evenimentului”, ilustrat într-un reportaj cu forță de identitate, un reportaj cu un punct de vedere al lucrului în sine – acesta să fie scopul reporterului.

Referindu-se la pregătirea jurnaliștilor contemporani cu el, F. Brunea-Fox constată mulțimea de neaveniți care au invadat breasla. În această direcție, menționează utilitatea socială a cursurilor de jurnalism pe care universitățile americane le oferă [NB: aluzie, probabil, la lipsa unor astfel de cursuri din România de la acea dată]. Pentru Brunea-Fox, „cultura reporterului e o virtute profesională indispensabilă, stilul un mijloc” (Bogza 1934 f: 8).

Brunea-Fox accentuează latura socială ca etalon pentru orice reportaj autentic, indiferent de formă și conținut. El este de părere că dacă i se elimină această latură, reportajul își pierde semnificația și se încadrează în literatură.

Pe un alt palier, reportajul este analizat de Brunea-Fox din perspectiva raportării la cinematografie. Reporterul este convins că „reportajul scris [...] fotografiile care îl însoțesc, nu sunt decât schemele, reportajului-film” (Bogza 1934 f: 8).

Pentru ultima întrebare din anchetă, F. Brunea-Fox oferă un răspuns tranșant: „Incontestabil că poezia poate fi reportaj social [...]. În acest caz, poezia devine instrument politic, nu mai e atât artă, cât informație versificată. [...] Florile de mucigai, ale lui Arghezi, sunt poezie. Ar fi arbitrar să căutăm să le încadrăm în reportaj, numai de dragul unui gen pe care îl cultivăm. Poezia lui Arghezi are atâtea merite, atâtea incomparabile calități,

[încât] să [nu] mai fie nevoie de tutela reportajului, pentru... consacrarea ei" (Bogza 1934 f: 8).

În subtext, putem citi o ultimă curiozitate a lui Bogza (*care e următorul reportaj?*). Ca întotdeauna, reporterul Brunea-Fox are replica pregătită: „Viitorul meu reportaj? Viața” (Bogza 1934 f: 8).

Dar ultimul cuvânt îi aparține lui Geo Bogza. Nota lui pune punct anchetei maraton, *Cu... de vorbă despre reportaj* („Vreamea” 1934): „Domnul Brunea-Fox, preocupat numai de partea stiloului în reportaj, a uitat colaborarea, mai mult decât prețioasă, a obiectivului fotografic. Ce este un reportaj lipsit de fotografii? De multe ori, reportajul se face numai de dragul unor fotografii interesante. Și trebuie atunci pomenit numele lui Berman, ale cărui fotografii sunt ele însele o inovație rară în presa românească. Trecerea de la fotografia gen vedere, gen carte poștală, la aspecte noi surprinzătoare ale oamenilor și ale lucrurilor, acest moment revoluționar al plăcii fotografice, Berman a înfăptuit-o la noi. Un articol elogiu pe care de-atâția ani îl port în mine, îi va fi poate consacrat cândva. Vreți să vă fac o mărturisire? Am devenit reporter de dragul fotografiilor lui Berman” (Bogza 1934 f: 8).

Răsfoind paginile revistei, înțelegem că ancheta din „Vreamea” a fost animată de puzderia de reportaje, pe care ea însăși le promova cu entuziasm. Desigur că „Vreamea” n-a fost singura publicație care a găzduit această specie. În multe altele, precum „Reporter”, „Cuvântul”, „Cuvântul liber”, „Cadran”, „Curentul”, „Dimineața”, „Universul” etc., întâlnim un număr foarte mare de reportaje, ce au diverse teme, de la cele politice și sociale, până la cele exotice. Nici critica de întâmpinare n-a rămas sensibilă în fața unor volume de reportaj semnate de diverși autori – Camil Petrescu, Mircea Eliade, Petru Comarnescu, I. Marius Mircu, Geo Bogza etc.

Când se va scrie o istorie a presei românești interbelice, se va constata că reportajul a făcut dovada unei specii publicistice nobile, cu influențe majore asupra societății, contribuind la impulsivitatea modernismului din România.

BIBLIOGRAFIE

- Barbu, Marian, *Romanul de mistere în literatura română*, (ed. revăzută și adăugită), Ed. Fundația „Scrisul românesc”, Craiova, 2003.
- Bârna, Nicolae, *Avangardismul literar românesc*, Studiu și antologie de..., Ed. Gramar, București, 2003.
- Bogza, Geo, *Geo Bogza interpretat de...*, *Antologie de Antoaneta Tănăsescu*, Ed. Eminescu, București, 1976.
- Bogza, Geo, *Ce este reportajul? O anchetă printre scriitorii noștri*, „Vremea”, rubrica „Fapte și idei”, an VII, nr. 329, 11 martie 1934, p. 4.
- Bogza, Geo, *Cu d. N. D. Cocea de vorbă despre reportaj*, „Vremea”, an VII, nr. 331, 25 martie 1934, p. 4.
- Bogza, Geo, *Cu d. F. Aderca de vorbă despre reportaj*, „Vremea”, an VII, nr. 334, 22 aprilie 1934, p. 8.
- Bogza, Geo, *Cu d. Mircea Eliade de vorbă despre reportaj*, „Vremea”, an VII, nr. 335, 29 aprilie 1934, p. 6 și 9.
- Bogza, Geo, *Cu d. N. Davidescu de vorbă despre reportaj*, „Vremea”, an VII, nr. 339, 27 mai 1934, p. 9.
- Bogza, Geo, *Cu d. Brunea Fox de vorbă despre reportaj*, „Vremea”, an VII, nr. 342, 17 iunie 1934, p. 8.
- Cantancuzino, Ion I., *Elogiul reportajului*, „România literară”, an II, nr. 50, 28 ianuarie 1933, pp. 1 - 2.
- Ciobotea, Radu, *Reportaj și literatură. Eseu asupra reportajului românesc și francez interbelic*, Ed. Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, 2005.
- Ciobotea, Radu, *Reportajul interbelic românesc. Senzaționalism, aventură și extremism politic*, Ed. Polirom, Iași, 2006.
- Iosifescu, Silvian, *Literatura de frontieră*, (ediția a II-a), Ed. Enciclopedică română, București, 1971.
- Pană, Sașa, *Antologia literaturii române de avangardă*, studiu introductiv de Matei Călinescu, Editura pentru Literatură, București, 1969.
- Scărlătescu, Doru, *Geo Bogza*, Ed. Minerva, București, 1983.

IMAGINEA OPEREI NAȚIONALE ROMÂNE CLUJ-NAPOCA FORMATĂ LA NIVELUL PUBLICULUI SPECTATOR

DAN AL. BĂDILĂ*

ABSTRACT. Image of the Romanian National Opera in Cluj-Napoca among its Audiences. This paper seeks to explore the image of the Cluj-Napoca Romanian National Opera [Opera Națională Română Cluj-Napoca (ONRCN)] among its audiences. This has been done by asking participants (members of the audience) to rate various characteristics on a Likert-type scale. Socio-demographic predictors of attribute ratings are also explored. The results and their interpretation reveal the strengths and weaknesses of the institution's image and possibly explain why the institution is perceived the way it is by its audiences.

Keywords: image, audience, performing arts, opera

Studiul de față reprezintă ultima etapă dintr-o cercetare asupra imaginii Operei Naționale Române Cluj-Napoca. În urma primelor două etape au fost obținute datele necesare realizării acestui studiu. Astfel, în prima etapă a fost conturat profilul publicului ONRCN și au fost găsite segmentele de public dominante. Segmentarea realizată în prima etapă ne va permite să comparăm imaginile percepute de diferite segmente de public și să constatăm principalele diferențe. Atributele imaginii instituției de operă extrase în etapa calitativă sunt măsurate cantitativ în această ultimă etapă, fiind realizată și o analiză factorială asupra acestora, pentru a identifica dimensiunile imaginii și a vedea în ce măsură aceasta coincide cu categoriile stabilite inițial.

1. Aspecte teoretice

În literatura de specialitate, majoritatea definițiilor converg spre a defini imaginea – fie că e numită organizațională, corporativă, de întreprindere sau instituțională – ca fiind o reprezentare a organizației. O mare parte din definiții văd această reprezentare la nivelul indivizilor (există și definiții care se referă la reprezentări ale corporației în diferite medii de comunicare),

* PR – Opera Națională Română Cluj-Napoca; Doctorand al Universității „Babeș-Bolyai”, domeniul sociologie, cu tema *Configurarea imaginii corporative – o cercetare empirică asupra Operei Naționale Române Cluj-Napoca*

un *model mental* (mai pe larg în Schuler, 2004), autorii considerând imaginea corporativă un produs al conștiinței sociale. Dintre aceste definiții amintim:

Imaginea face referire la cunoștințe, sentimente și convingeri despre o organizație care există în mintea publicului său (a se vedea Hatch și Schultz, 1997).

Imaginea este „ceea ce îi vine în minte cuiva atunci când aude numele sau vede logo-ul său” (Gray și Balmer, 1998: 696).

Imaginea este „setul de senzuri” prin care oamenii cunosc, descriu, amintesc și fac referire la o organizație. Aceasta rezultă din „interacțiunea dintre convingerile unei persoane, ideile, sentimentele și impresiile privind organizația” (Dowling, *apud*. Bennett și Gabriel, 2003).

„Ceea ce percep diferitele publicuri despre organizație se numește, adesea, imaginea ei” (Olins, 2003).

Stancu Șerb (1999) definește imaginea ca fiind „o reprezentare a unor atitudini, opinii sau prejudecăți cu privire la o persoană, un grup de persoane ori la opinia publică față de o instituție sau organizație”.

„Imaginea este interpretarea mentală a unei organizații și, ca atare, poate fi manipulată în mintea publicului unei organizații” (Bennett și Gabriel, 2003).

„Imaginea este modul în care organizația este percepută de persoanele externe” (Bernstein, 1986).

Imaginea organizațională, pe larg vorbind, poate fi definită ca percepțiile despre o anumite organizație, trimise sau receptate, de către diferitele grupuri de stakeholderi interni sau externi (Price și Gioia, 2008).

Alvesson (1990) propune următoarea definiție: imaginea organizațională este o impresie holistică și vie a unui individ sau a unui anumite grup față de o organizație și este un rezultat al construcției de sens a grupului și al comunicării unei imagini proiectate a organizației despre ea însăși. O astfel de comunicare vine din partea managerilor de top sau a purtătorilor de cuvânt și este concepută în mod intenționat cu scopul influențării opiniilor și acțiunilor publicului.

Imaginea este o construcție a opiniei publice care se formează direct sau indirect, conștient sau mai puțin conștient, rațional sau emotiv despre o organizație anumite și care, de regulă, evoluează în comportamentul favorabil sau dăunător al publicului față de ea (Marziantonio, *apud* Marin, 1998).

2. Aspecte metodologice

În ceea ce privește evaluarea/măsurarea imaginii unei corporații, am optat pentru un model inspirat din Schuler (2004). Astfel, după cum am

menționat mai sus, a doua etapă a cercetării a avut ca scop extragerea denotațiilor și a atributelor conceptului de operă (ca instituție) și cei ai conceptului Opera Națională Română Cluj-Napoca. Pentru această etapă am selectat 16 persoane pentru interviu. Dintre acestea, 12 indivizi fac parte din publicul spectator și corespund tuturor segmentelor dominante identificate în prima etapă, iar 4 indivizi sunt angajați cu funcții cheie ai Operei Naționale din Cluj. Am decis să interviuez aceste patru persoane din mai multe motive: au funcții și/sau studii de management artistic sau au studii și experiență în domeniul operei sau specificul funcției presupune contactul direct cu publicul. Interviurile au fost explorative, plecând de la doar câteva întrebări: „Cum vedeți dvs. Opera Ideală/Cum ar trebui să fie o operă la modul general”, „Cum ar trebui să fie Opera Națională Clujeană”; „Prin ce credeți că percepe publicul Opera Națională din Cluj”. Adaptând modelul lui Schuler (2004) de analiză calitativă am decis ca analiza de conținut (a textelor transcrise din format audio) să cuprindă următorii pași:

1. Identificarea denotațiilor conceptului de operă (ca instituție) și pe cei ai conceptului Opera Națională Română Cluj-Napoca.

2. Gruparea denotațiilor în clase de sensuri apropiate. În acest moment gruparea se face pe arii cât mai largi (clase de denotații), urmând ca în pasul următor să se facă o grupare pe sensuri restrânse (categorii/atribute).

3. Prin interpretarea datelor și compararea categoriilor obținute la fiecare interviu se stabilesc și se denumesc principalele categorii de denotații. Aceste categorii vor fi considerate **atributele** imaginii Operei Naționale clujene.

4. Cuantificarea pregnanței atributelor. Pentru a verifica decizia de stabilire a categoriilor (atributelor), în cel de-al patrulea pas se realizează o cuantificare a menționării atributelor cu scopul determinării pregnanței acestora în mentalul persoanelor intervievate. În cazul în care toate atributele primesc valori semnificative, se poate considera că realizarea categorizării denotațiilor este echilibrată, că atributele reprezentate de categorii sunt suficient de pregnante în mentalul subiecților intervievați și că pot fi introduse în chestionarul din etapa a treia a cercetării fără a risca să forțeze un răspuns din partea respondenților.

Parcurgând pașii de mai sus am stabilit atributele (categorii de denotații) imaginii ONRCN.

În abordarea cantitativă din etapa a treia a cercetării am utilizat un chestionar ale cărui variabile au fost atributele extrase în a doua etapă.

Atributele au fost măsurate pe o scală Likert cu valori de la 1 la 10. Intenția a fost de a obține două imagini, cea a instituției de operă ideale și cea a Operei Naționale Române Cluj-Napoca. În consecință, chestionarul a urmărit în ce măsură spectatorii consideră că respectivul atribut caracterizează

instituția de operă ideală pe de o parte și în ce măsură caracterizează Opera Națională Română Cluj-Napoca pe de altă parte.

Astfel, au fost măsurate atributele: vastitatea repertoriului, diversitatea repertoriului, noutatea repertoriului (din clasa calitatea repertoriului), calitatea artiștilor de pe scenă, performanța tehnică/muzicală a orchestrei, calitatea scenografiei, calitatea regiei/montajului (din clasa calitatea spectacolelor), calitatea spațiului de spectacol, calitatea personalului auxiliar al instituției, calitatea publicului spectator (din clasa calitatea ambianței) și atributul calitatea ofertei de activități auxiliare.

Alături de atributele accesibilitate, tradiție și elitism extrase tot în urma studiului calitativ, am decis să adăugăm profesionalism și inovativitate. În această nouă configurație (față de cea obținută în urma studiului calitativ), considerăm că am obținut principalele dimensiuni ale imaginii Operei. Astfel, atributul profesionalism include toate atributele din clasa „calitatea spectacolelor”, atributul calitatea personalului auxiliar și chiar atribute din clasa „calitatea repertoriului”. Atributul inovativitate include atributul noutatea repertoriului, iar atributul elitism include calitatea publicului spectator, calitatea spațiului de spectacol, calitatea ofertei de servicii auxiliare.

În a doua parte a chestionarului au fost incluse toate variabilele utilizate în studiul de segmentare.

Culegerea datelor a fost făcută în perioada 15 februarie – 10 iulie 2010, în trei forme.

1. prin distribuirea chestionarelor la intrarea la spectacol spre auto-completare; au fost distribuite 900 de chestionare și au fost returnate 201. Dintre acestea au fost excluse 8 chestionare din cauza numărului mare de nonrăspunsuri sau din cauza completării de o manieră vădit nereserioasă. În urma unei întrebări filtru au fost eliminate 7 chestionare, rămânând 186 chestionare.

2. prin distribuirea chestionarelor în format electronic, prin e-mail. A fost folosită o bază de date care conține 1038 adrese culese tot din rândurile publicului spectator. Au fost returnate 21 chestionare.

3. au fost aplicate prin operator 27 de chestionare înaintea, în pauzele și la sfârșitul spectacolelor. S-a ales aleatoriu câte un individ din următoarele locații și în următoarea ordine: în fața intrării operei (în această locație publicul se află înaintea spectacolului și în pauze, întrucât în interior fumatul este interzis), în foaiere, la stal, în foaierele stalului (la garderobe) în foaierele lojilor rang I, în foaierele lojilor rang II, în zona bufetului.

4. au fost aplicate, prin operator 18 chestionare la Agenția de bilete. Indivizii au fost selectați în ordinea în care își cumpărau bilete.

5. au fost aplicate 22 chestionare prin telefon (numerele de telefon au fost selectate aleatoriu, cu pas de 6, din baza de date sus menționată)

Chestionarele prin operator nu au fost aplicate în zilele când s-au distribuit chestionare spre auto completare. Am decis ca prin operator sa fie aplicate chestionare la spectacolele unde s-au vândut sub 100 bilete, iar pentru auto completare să fie distribuite chestionare la spectacolele ale căror vânzări au depășit acest număr. Astfel, prin operator au fost aplicate chestionare la 6 spectacole, iar prin auto completare la 22 spectacole.

Pentru a evita repetarea indivizilor, în scopul obținerii de respondenți unici a fost introdusă o întrebare filtru pentru a se observa dacă respectivul individ a mai completat sau a mai răspuns sub altă formă, anterior, aceluiași chestionar. În urma acestui filtru au fost eliminate cele 6 de chestionare menționate la punctul 1.

În final a fost obținut **un eșantion de 274 indivizi**.

Datele au fost prelucrate cu soft-ul SPSS.

2. Rezultate și discuții

Analizând ierarhizarea atributelor, putem observa în ce privințe consideră spectatorii că Opera Națională clujeană prezintă deficiențe. După cum se observă în Tabelul 27, cele mai mari deficiențe de imagine ale Operei Naționale clujene sunt la capitoul *repertoriu și calitatea ofertei de servicii auxiliare*. Spectatorii au considerat că, pe o scală de la 1 la 10, „noutatea repertoriului” caracterizează opera la valoarea medie de 7.25 cu o abatere standard de 1.978, „vastitatea repertoriului” la 7.38 cu o abatere standard de 1.933 și „diversitatea repertoriului” la 7.30 cu o abatere standard de 1.880. *Calitatea serviciilor auxiliare* este percepută de spectatori ca atributul cel mai slab, la valoarea medie de 6.45 cu o abatere standard de 2.325.

În ceea ce privește *calitatea spectacolelor*, atributele acestei categorii sunt apreciate cel mai bine de către spectatori, în special atributele care țin de interpretare. Astfel, „performanța tehnică/muzicală a orchestrei” ONRCN este apreciată la valoarea medie de 8.78, cu o abatere standard de 1.530, iar „calitatea artiștilor de pe scenă” la valoarea medie de 8.44 cu o abatere standard de 1.574. Tot peste valoarea medie de 8 se situează calitatea regiei (8.12 cu o abatere standard de 1.741) și calitatea scenografiei (8.06 cu o abatere standard de 1.821).

Din categoria atributelor *ambianței*, cea mai bine apreciată este „calitatea personalului auxiliar al instituției”, la o valoare medie de 8.24, mai bine decât „calitatea regiei” și „calitatea scenografiei”, însă cu o abatere standard mai mare

- 1.917. „Calitatea spațiului de spectacol” este apreciată la o valoare medie apropiată de cea a „calității scenografiei”, 8.05 cu o abatere standard de 1.746. Observăm că cel mai slab atribut din categoria ambianței este chiar „calitatea publicului”. Modul în care spectatorii se autopercep obține valoarea medie de 7.47 cu o abatere standard de 1.856. În acest sens, ar fi interesant ca viitoarele studii să detalieze acest aspect.

Ajungând la atributele pe care, așa cum am arătat, le considerăm în același timp dimensiuni ale imaginii instituției, constatăm că Opera Națională clujeană este percepută în primul rând ca fiind *accesibilă*, la o valoare medie de 8.63, cu o abatere standard de 1.557. În percepția spectatorilor, *profesionalismul* caracterizează instituția la o valoare medie de 8.44, cu o abatere standard de 1.629, în concordanță cu valorile medii obținute de atribute legate de angajații instituției – orchestra, artiștii de pe scena, personalul auxiliar, regia, scenografia.

Foarte aproape de profesionalism, în ierarhia atributelor, este *tradiția*, care apare ca o dimensiune importantă a imaginii Operei clujene – o valoare medie de 8.32 cu o abatere standard de 1.686.

În ceea ce privește elitismul, spectatorii consideră că acest atribut caracterizează Opera clujeană doar la o valoare medie de 7.58 cu o abatere standard de 1.921, în acord cu valorile medii obținute de atributele *calitatea spațiului de spectacol*, *calitatea publicului* și *calitatea ofertei de servicii auxiliare*.

Publicul spectator consideră că inovativitatea caracterizează într-o mai mică măsură instituția, valoarea medie fiind de 7.47, cu o abatere standard 1.880. Rezultatul este în concordanță cu valoarea obținută de atributul noutatea repertoriului.

Tabelul 27.

Ierarhia atributelor			
	N	Medie	Abatere standard
Calitatea ofertei de servicii auxiliare ONRCN	271	6.45	2.325
Noutatea repertoriului ONRCN	270	7.25	1.978
Vastitatea repertoriului ONRCN	261	7.38	1.933
Diversitatea repertoriului ONRCN	272	7.40	1.880
Inovativitate ONRCN	260	7.47	1.738
Calitatea publicului spectator ONRCN	274	7.47	1.856
Elitism ONRCN	262	7.58	1.921
Calitatea spațiului de spectacol	269	8.05	1.746

ONRCN			
Calitatea scenografiei ONRCN	271	8.06	1.821
Calitatea regiei ONRCN	274	8.12	1.741
Calitatea personalului auxiliar al Instituției ONRCN	272	8.24	1.917
Tradiție ONRCN	265	8.32	1.686
Profesionalism ONRCN	266	8.44	1.629
Calitatea artiștilor de pe scena ONRCN	272	8.44	1.574
Accesibilitate ORCN	264	8.62	1.557
Performanța tehnică/muzicală a orchestrei ONRCN	274	8.78	1.530

Predictori (din segmentare) ai atributelor

Pentru a vedea dacă la nivelul publicului spectator există o imagine unitară sau mai multe imagini, mai mult sau mai puțin diferite, cu private la Opera Națională clujeană, am ales din studiul de segmentare principalii predictori ai atributelor: vârsta, sexul, educația, pregătirea în domeniul muzical, venitul, fidelitatea (în frecventarea spectacolelor).

Vârsta

Pentru început, am pus problema corelațiilor vârstei cu atributele. După cum se observă în tabelul 28, singura corelație semnificativă este cu tradiția. Din valoarea negativă a corelației rezultă că, cu cât publicul este mai tânăr, cu atât consideră că tradiția caracterizează mai mult Opera Națională clujeană.

Tabelul 28.

Corelațiile vârstei cu atributele

	Coeficient corelație
Vastitatea repertoriului ONRCN	-.085
Diversitatea repertoriului ONRCN	-.054
Noutatea repertoriului ONRCN	-.068
Calitatea artiștilor de pe scena ONRCN	-.035
Performanța tehnică/muzicală a orchestrei ONRCN	.043
Calitatea scenografiei ONRCN	.070
Calitatea regiei ONRCN	.075
Calitatea spațiului de spectacol ONRCN	.052

Calitatea personalului auxiliar al instituției ONRCN	.103
Calitatea publicului spectator ONRCN	.010
Calitatea ofertei de servicii auxiliare ONRCN	-.029
Inovativitate ONRCN	.008
Tradiție ONRCN	-.124(*)
Profesionalism ONRCN	.104
Elitism ONRCN	.024
Accesibilitate ONRCN	.012

** Corelație semnificativă la $p < 0.01$ (test bidirecțional)

* Corelație semnificativă la $p < 0.05$ (test bidirecțional)

Sexul

Compararea atributelor între sexe relevă faptul că nu există diferențe mari între modul în care publicul feminin (segmentul majoritar, 72%) percepe Opera Națională clujeană și modul în care o percepe publicul masculin. Singura diferență semnificativă este la calitatea serviciilor auxiliare oferite de instituție, pe care bărbații o apreciază în mai mică măsură.

Tabelul 29.

Compararea atributelor între sexe

Sexul	N	Medie	Abatere standard	t	p	
Vastitatea repertoriului ONRCN	feminin	183	7.40	1.925	.451	.652
	masculin	74	7.28	1.983		
Diversitatea repertoriului ONRCN	feminin	191	7.50	1.812	1.343	.652
	masculin	77	7.16	2.052		
Noutatea repertoriului ONRCN	feminin	189	7.33	1.807	1.426	.155
	masculin	77	6.95	2.328		
Calitatea artiștilor de pe scena ONRCN	feminin	191	8.45	1.538	.260	.795
	masculin	77	8.39	1.687		
Performanța tehnică/muzicală a orchestrei ONRCN	feminin	192	8.79	1.581	.481	.631
	masculin	78	8.69	1.426		

IMAGINEA OPEREI NAȚIONALE ROMÂNE CLUJ-NAPOCA ...

Calitatea scenografiei ONRCN	feminin	191	8.12	1.758	.836	.404
	masculin	76	7.91	1.995		
Calitatea regiei ONRCN	feminin	192	8.18	1.673	.885	.377
	masculin	78	7.97	1.927		
Calitatea spațiului de spectacol ONRCN	feminin	189	8.14	1.723	1.406	.161
	masculin	76	7.80	1.826		
Calitatea personalului auxiliar al instituției ONRCN	feminin	189	9.12	1.571	.991	.323
	masculin	78	8.90	1.924		
Calitatea publicului spectator ONRCN	feminin	192	7.45	1.821	-.260	.795
	masculin	78	7.51	1.959		
Calitatea ofertei de servicii auxiliare ONRCN	feminin	189	6.64	2.185	2.220	.027
	masculin	78	5.95	2.603	2.065	
Inovativitate ONRCN	feminin	183	7.46	1.719	.279	.781
	masculin	73	7.40	1.801		
Tradiție ONRCN	feminin	186	8.28	1.633	-.405	.686
	masculin	75	8.37	1.836		
Profesionalism ONRCN	feminin	187	8.53	1.570	1.658	.098
	masculin	75	8.16	1.771		
Elitism ONRCN	feminin	184	7.71	1.807	1.728	.085
	masculin	74	7.26	2.159		
Accesibilitate ONRCN	feminin	184	8.67	1.562	.819	.413
	masculin	76	8.50	1.545		

Educație

Compararea atributelor între indivizii cu studii medii și submedii și indivizii cu studii superioare arată că nu există diferențe semnificative în modul în care cele două segmente percep instituția clujeană. În tabelul 30 se observă că nu apar diferențe semnificative la nici un atribut.

Tabelul 30.

**Compararea atributelor între segmentele cu studii medii și submedii și
segmentele cu studii superioare**

Studii		N	Medie	Abatere standard	t	p
Vastitatea repertoriului ONRCN	maxim medii	73	7.38	2.289	.09	.922
	superioare	182	7.36	1.793		
Diversitatea repertoriului ONRCN	maxim medii	79	7.54	2.018	.87	.382
	superioare	186	7.32	1.826		
Noutatea repertoriului ONRCN	maxim medii	78	7.27	2.130	.17	.860
	superioare	185	7.22	1.936		
Calitatea artiștilor de pe scena ONRCN	maxim medii	78	8.44	1.842	-.06	.951
	superioare	187	8.45	1.471		
Performanța tehnică/ muzicală a orchestrei ONRCN	maxim medii	79	8.72	1.867	-.44	.655
	superioare	188	8.81	1.377		
Calitatea scenografiei ONRCN	maxim medii	77	8.04	1.902	-.05	.953
	superioare	187	8.05	1.804		
Calitatea regiei ONRCN	maxim medii	79	7.90	2.187	- 1.31	.190
	superioare	188	8.21	1.532		
Calitatea spațiului de spectacol ONRCN	maxim medii	76	8.01	1.785	-.41	.677
	superioare	187	8.11	1.733		
Calitatea personalului auxiliar al instituției ONRCN	maxim medii	78	9.04	1.623	-.04	.965
	superioare	186	9.05	1.713		
Calitatea publicului spectator ONRCN	maxim medii	79	7.46	1.845	-.07	.944
	superioare	188	7.47	1.877		
Calitatea ofertei de servicii auxiliare ONRCN	maxim medii	78	6.72	2.401	1.08	.278
	superioare	186	6.38	2.301		

Inovativitate ONRCN	maxim medii	75	7.73	1.766	1.67	.095
	superioare	178	7.33	1.733		
Tradiție ONRCN	maxim medii	77	8.12	1.828	-	.226
	superioare	181	8.40	1.642	1.21	
Profesionalism ONRCN	maxim medii	77	8.22	2.088	-	.169
	superioare	182	8.53	1.405	1.37	
Elitism ONRCN	maxim medii	76	7.54	2.289	-.19	.843
	superioare	179	7.59	1.776		
Accesibilitate ONRCN	maxim medii	77	8.73	1.659	.69	.486
	superioare	180	8.58	1.535		

Pregătirea în domeniul muzical

În ceea ce privește compararea percepțiilor segmentelor de indivizi cu și fără studii muzicale, se observă că, sub aspectul multor attribute tehnice, cei cu studii muzicale sunt mai exigenți (tabelul 31). Astfel, observăm diferențe la toate attributele care privesc calitatea spectacolelor: calitatea artiștilor de pe scena ONRCN, performanța tehnică/ muzicală a orchestrei ONRCN, calitatea scenografiei ONRCN, calitatea regiei ONRCN. Exigențele acestui segment le mai întâlnim la inovativitate, profesionalism și chiar accesibilitate.

De notat este că attributele referitoare la calitatea repertoriului sunt sancționate în egală măsură de spectatori, indiferent dacă au studii muzicale sau nu.

Tabelul 31.

Compararea atributelor între indivizii cu studii muzicale și indivizii fără studii muzicale

Studii muzicale		N	Medie	Abatere Standard	t	p
Vastitatea repertoriului ONRCN	da	68	7.29	2.292	-.354	.724
	nu	192	7.39	1.790		
Diversitatea repertoriului ONRCN	da	69	7.29	2.327	-.555	.579
	nu	202	7.44	1.707		

DAN AL. BĂDILĂ

Noutatea repertoriului ONRCN	da	68	7.03	2.419	- 1.007	.315
	nu	201	7.31	1.801		
Calitatea artiștilor de pe scena ONRCN	da	68	7.87	2.080	- 3.509	.001
	nu	203	8.63	1.315		
Performanța tehnică/ muzicală a orchestrei ONRCN	da	69	7.99	2.200	- 5.169	.000
	nu	204	9.04	1.113		
Calitatea scenografiei ONRCN	da	67	7.55	2.298	- 2.619	.009
	nu	203	8.22	1.605		
Calitatea regiei ONRCN	da	69	7.39	2.445	- 4.123	.000
	nu	204	8.36	1.349		
Calitatea spațiului de spectacol ONRCN	da	67	8.09	2.087	.221	.825
	nu	201	8.03	1.626		
Calitatea personalului auxiliar al instituției ONRCN	da	67	8.81	2.190	- 1.389	.166
	nu	203	9.13	1.461		
Calitatea publicului spectator ONRCN	da	69	7.26	2.019	- 1.058	.291
	nu	204	7.53	1.799		
Calitatea ofertei de servicii auxiliare ONRCN	da	68	6.25	2.877	-811	.418
	nu	202	6.51	2.114		

IMAGINEA OPEREI NAȚIONALE ROMÂNE CLUJ-NAPOCA ...

Inovativitate ONRCN	da	66	7.08	2.296	-	.037
	nu	193	7.59	1.480	2.095	.092
Tradiție ONRCN	da	67	8.00	2.174	-	.074
	nu	197	8.43	1.475	1.796	
Profesionalism ONRCN	da	67	7.78	2.373	-	.000
	nu	198	8.66	1.215	3.926	
Elitism ONRCN	da	66	7.27	2.271	-	.135
	nu	195	7.68	1.785	1.498	
Accesibilitate ONRCN	da	65	8.25	1.929	-	.024
	nu	198	8.75	1.402	2.265	

Venitul

În ceea ce privește venitul/membru de familie, am pus problema corelației acestei variabile cu fiecare atribut (Tabelul 32). Singura corelație semnificativă este cu vastitatea repertoriului – cu cât spectatorii au venituri mai mari, cu atât sunt mai exigenți sub aspectul vastității repertoriului.

Tabelul 32.

Corelațiile venitului/membru de familie cu atributele

Vastitatea repertoriului ONRCN	-.170(*)
Diversitatea repertoriului ONRCN	.032
Noutatea repertoriului ONRCN	.096
Calitatea artiștilor de pe scena ONRCN	.076
Performanța tehnică/ muzicală a orchestrei ONRCN	.070
Calitatea scenografiei ONRCN	.076
Calitatea regiei ONRCN	.106
Calitatea spațiului de spectacol ONRCN	.112
Calitatea personalului auxiliar al instituției ONRCN	.077
Calitatea publicului spectator ONRCN	.086
Calitatea ofertei de servicii auxiliare ONRCN	.110
Inovativitate ONRCN	-.087

Tradiție ONRCN	.068
Profesionalism ONRCN	.089
Elitism ONRCN	.070
Accesibilitate ONRCN	.063

** Corelație semnificativă la $p < 0.01$ (test bidirecțional)

* Corelație semnificativă la $p < 0.05$ (test bidirecțional)

Fidelitatea (numărul de spectacole ale stagiunii trecute pe care le-au frecventat)

Totodată, am pus problema corelațiilor numărului de participări la spectacolele stagiunii trecute cu atributele (Tabelul 33). Se observă că, cu cât publicul e mai fidel (număr mai mare de prezențe), cu atât e mai exigent pe anumite aspecte tehnice. Astfel, spectatorii fideli au pretenții mai mari față de performanța tehnică/muzicală a orchestrei și de calitatea regiei și sunt mai critici cu privire la profesionalismul întâlnit la Opera Națională clujeană. De asemenea, cei care frecventează mai mult vor un repertoriu mai divers.

Tabelul 33.

Corelația nr. de prezențe la stagiunea trecută cu atributele

Vastitatea repertoriului ONRCN	-.084
Diversitatea repertoriului ONRCN	-.220(**)
Noutatea repertoriului ONRCN	-.027
Calitatea artiștilor de pe scena ONRCN	-.084
Performanța tehnică/ muzicală a orchestrei ONRCN	-.160(**)
Calitatea scenografiei ONRCN	-.083
Calitatea regiei ONRCN	-.213(**)
Calitatea spațiului de spectacol ONRCN	.028
Calitatea personalului auxiliar al instituției ONRCN	.114
Calitatea publicului spectator ONRCN	.096
Calitatea ofertei de servicii auxiliare ONRCN	-.078
Inovativitate ONRCN	-.049
Tradiție ONRCN	-.120
Profesionalism ONRCN	-.151(*)
Elitism ONRCN	-.109
Accesibilitate ONRCN	-.070

** Corelație semnificativă la $p < 0.01$ (test bidirecțional)

* Corelație semnificativă la $p < 0.05$ (test bidirecțional)

În final, am realizat o analiză factorială, utilizând metoda de extracție *Principal Axis Factoring* și metoda de rotație *Equamax*. Valorile luate de KMO (.918, depășind valoarea recomandată de .6) și testul Bartlett (2052, sig. .000) indică faptul că modelul este adecvat la date. De asemenea, în matricea de corelații majoritatea valorilor sunt mai mari decât .3, iar corelațiile anti-imaginate pe diagonală iau valori mai mari decât .8.

În urma analizei, au fost reținuți 3 factori, care explică, per total, 69.40% din varianță. Primul factor dă seamă de 51.96% din aceasta, al doilea de 9.3%, iar al treilea de 8.08%. Examinarea scree plot-ului sprijină și ea opțiunea pentru un model cu 3 factori.

Valorile din tabelul comunalităților, cu 5 excepții, sunt mai mari de 0.5. Am exclus din analiză variabilele cărora le corespund valori mai mici decât 0.4 (accesibilitate, tradiție, calitatea publicului spectator). Matricea rotită obținută este cea din tabelul de mai jos (valorile mai mici de 0.4 nu apar):

Tabelul 34.

Matricea rotită

MATRICEA FACTORIALĂ ROTITĂ			
	FACTOR		
	1	2	3
DIVERSITATEA REPERTORIULUI ONRCN	.750		
NOUȚATEA REPERTORIULUI ONRCN	.692		
VASTITATEA REPERTORIULUI ONRCN	.668		
INOATIVITATE ONRCN	.638		
ELITISM ONRCN	.405		
PERFORMANȚA TEHNICĂ/MUZICALĂ A ORCHESTREI ONRCN		.739	
CALITATEA ARTIȘTILOR DE PE SCENA ONRCN	.461	.718	
PROFESIONALISM ONRCN		.700	
CALITATEA PERSONALULUI AUXILIAR AL INSTITUȚIEI ONRCN			.643
CALITATEA SPAȚIULUI DE SPECTACOL ONRCN			.618
CALITATEA REGIEI ONRCN		.562	.608
CALITATEA SCENOGRAFIEI ONRCN		.512	.581
CALITATEA OFERTEI DE SERVICII AUXILIARE ONRCN			.578

Primii itemi sunt legați în primul rând de performanța propriu-zisă, diversitatea repertoriului saturând în cea mai mare măsură această dimensiune. Al doilea factor cuprinde elemente ce se referă la artiștii care oferă reprezentarea, pe când al treilea include aspecte care nu țin în mod direct de reprezentare (cu excepția regiei și scenografiei, care iau valori ridicate și pe a doua dimensiune).

3. Limitele studiului

Ținând cont de posibilitățile reduse de culegere a datelor, nu s-a putut folosi niciuna din metodele consacrate de eșantionare.

Este foarte probabil ca persoanele înaintate în vârstă să nu fi completat chestionarele din motivele specifice vârstei (vedere slabă etc).

În ceea ce privește importanța atributelor, toți respondenții au ales valorile maxime. În consecință, intenția noastră de a pune în evidență distanța dintre opera ideală și Opera Națională clujeană sau pe care dimensiune această diferență este mai accentuată, rămâne fără rezultate relevante; practic, a evidenția aceste diferențe sau a marca diferențele dintre valorile atributelor ONRCN și o constantă, s-ar reduce la același lucru.

4. Concluzii și implicații

Cercetarea de față prezintă o fațetă a conceptului de „*imagine a Operei Naționale din Cluj*”, oglindind reprezentările formate în rândurile unei anumite categorii de stakeholderi: publicul spectator. Au fost identificate și măsurate principalele elemente prin care spectatorii percep instituția, pe care noi le-am numit atribute ale imaginii Operei Naționale din Cluj, și am arătat, acolo unde au existat, diferențele de percepție între diferite segmente de spectatori.

Categoriile în care am grupat atributele sunt *calitatea repertoriului, calitatea spectacolelor, calitatea ambianței și calitatea ofertei de servicii auxiliare*. Analiza factorială arată că percepția publicului se structurează în mod diferit, însă am decis să prezentăm datele în concordanță cu schema noastră inițială, cu o logică mai clară. Punctele tari ale imaginii instituției sunt legate de atribute din a doua categorie, „performanța tehnică/ muzicală a orchestrei” și „calitatea artiștilor de pe scenă” obținând cele mai ridicate valori.

„Calitatea personalului auxiliar al instituției” și „calitatea spațiului de spectacol” sunt principalele atribute din categoria *ambianței*. „Calitatea publicului spectator” este mai slab apreciată de către însuși publicul spectator. Acest aspect poate fi tratat într-un viitor studiu care să evidențieze cum se percep între ele diferitele segmente de public.

Problemele principale ale imaginii Operei Naționale clujene privesc *repertoriul*, care, raportat la celelalte categorii, este perceput ca fiind de mai slabă calitate sub aspectul tuturor celor trei atribute - *vastitate, diversitate, noutate*. Totuși, cel mai slab punct al imaginii instituției se dovedește a fi *calitatea ofertei de servicii auxiliare*.

Respondenții consideră că Opera din Cluj Napoca este caracterizată într-o bună măsură de accesibilitate, acest atribut ocupând poziția a doua în ierarhia atributelor imaginii acesteia. Tradiția este și ea menționată pe poziția 5, pe când elitismul obține un scor mai mic din acest punct de vedere, aflându-se pe locul 10.

Studiul a arătat că există diferențe mici între imaginile diferitelor segmente de public. Există o ușoară tendință ca publicul, cu cât este mai tânăr să considere că tradiția caracterizează în mai mare măsură ONRCN, cu cât are venit mai mare cu atât este mai pretențios cu privire la vastitatea repertoriului și cu cât frecventează mai des spectacolele cu atât este mai exigent în ceea ce privește profesionalismul ONRCN, regia, diversitatea repertoriului și performanța orchestrei. Publicul masculin este mai pretențios în ceea ce privește calitatea serviciilor auxiliare, iar spectatorii cu studii muzicale sunt mai exigenți în ceea ce privește anumite atribute tehnice care privesc calitatea spectacolelor.

În consecință, rezultatele studiului nu fac posibilă o segmentare a publicului din punctul de vedere al imaginii organizaționale.

Pentru perfecționarea instrumentului, în studiile viitoare, se va putea cere subiecților să ierarhizeze atributele, la modul general, pentru a avea o imagine cantitativă mai clară asupra importanței acestora.

În ceea ce privește viitoarele cercetări putem indica mai multe direcții. În primul rând, pentru o imagine cât mai completă vor trebui abordate alte fațete ale conceptului de „*imagine a Operei Naționale clujene*”. Va fi interesant de cercetat imaginea instituției care se configurează la nivelul publicului intern, care sunt principalele elemente prin care această categorie de stakeholderi percep organizația ai cărei angajați sunt, în ce măsură atributele extrase de la acest tip de public se intersectează cu cele care au făcut obiectul prezentului studiu, sau care sunt diferențele de percepție ale atributelor de intersecție. De asemenea, pot fi avute în vedere și alte categorii de stakeholderi: profesori și studenți ai Academiei de muzică, ai liceului de coregrafie, cadre didactice, firme de impresariat etc.

O altă fațetă a conceptului se referă la imaginea mediată a instituției - reprezentarea acesteia în mass-media. Aici este foarte posibil să se constate că cele două tipuri de imagine organizațională sunt configurate de atribute

destul de diferite, mass-media fiind atrasă în mult mai mare măsură de subiectele senzaționale, care, de cele mai multe ori, nu au legatură cu activitatea principală a instituției.

În același sens, viitoarele studii pot face o paralelă între imaginile comunicate intenționat și cele comunicate neintenționat sau între imaginea proiectată și comunicată de management și reprezentările formate în rândurile diverselor categorii de stakeholderi sau în mass-media.

CERCETĂRI ȘTIINȚIFICE STUDENȚEȘTI

ANTROPONIMIE ȘI JURNALISM

DANIELA BOLOG*

ABSTRACT. Anthroponymy and Journalism. The way we, as journalists, sign our articles is quite important; we must knowingly take this decision and the signature should represent us. Some use first name initials followed by a last name. Others sign in full name, while there are authors who use pseudonyms instead of real names. Neither of the above possibilities is free of psychological connotations. To understand the phenomenon, a study of Romanian anthroponymy, which has undergone changes along time, is needed. A certain era, the innovative fashion and borrowed names from other languages have led to anthroponymy developments.

In this paper we aim to address Romanian onomastics issues, from the journalism point of view. We are therefore discussing topics such as the formation of surnames, how some of them came to be widespread and sources of inspiration for first names.

Keywords: anthroponyms, journalism, pseudonyms, last name, first name.

Antroponimia este disciplina care studiază din punct de vedere lingvistic numele de persoane (prenumele, numele de familie, supranumele, porecla), iar toponimia se ocupă cu cercetarea numelor de locuri și localități, cu originea și evoluția numelor topice. Cele două ramuri formează disciplina numită onomastică. În cele ce urmează, vom face o scurtă cercetare asupra antroponimiei românești și asupra legăturilor existente între jurnalism și această componentă a onomasticii.

În domeniul jurnalismului, cel mai folosit element al antroponimiei este pseudonimul. Trebuie menționat că acesta a început să fie folosit cu o mai mare frecvență în România o dată cu instalarea regimului comunist. Oamenii se temeau să își asume ceea ce scriau, se temeau pentru viața lor personală, iar scrierea sub o altă identitate le conferea o anumită siguranță. Pseudonimele erau utilizate în anii regimului atât de către jurnaliști, cât

* Studentă, anul II, Facultatea de Științe Politice, Administrative și ale Comunicării, Specializarea Jurnalism, Universitatea „Babeș-Bolyai” Cluj-Napoca

mai ales de către scriitori: Ana Blandiana, Ștefan Augustin Doinaș, Mihail Sorbul. Desigur, au existat situații de schimbare a numelui adevărat și înainte de venirea comuniștilor la putere. Eminescu este în acest caz exemplul cel mai cunoscut. Motivațiile acestora din urmă erau însă de altă natură; numele sub care scriau trebuia să fie un nume puternic, care să se imprime rapid în conștiința publicului.

În general, se recomandă folosirea unui pseudonim dacă ne aflăm în unul din următoarele cazuri¹: a) numele nostru este anost, cu o largă răspândire și nu are șanse de individualizare în mintea cititorului; b) când pe o pagină a unei publicații apare la mai multe articole numele unui singur autor, fapt ce trădează o lipsă de colaboratori; c) când numele nostru coincide cu al unei personalități; d) când nu vrem să ne asumăm responsabilitatea pentru ceea ce publicăm.

Chiar și în zilele noastre, există o mare preferință pentru folosirea pseudonimelor. Unele soliste din România au preferat un alt nume în locul celui real, pentru a se potrivi mai bine stilului muzical interpretat de ele (pseudonimul în acest caz se mai numește și „nume de scenă”). În această situație se încadrează Celia, al cărei nume este Cristina Ioana Socolan², și Inna, pe care în realitate o cheamă Elena Alexandra Apostoleanu³.

Și dacă lucrezi în televiziune ai nevoie de un nume potrivit. De exemplu, Luis Lazarus s-ar fi numit înainte, după spusele unora, Luis Țițirigă⁴, un nume cu nuanțe peiorative. Oricum, fostul său nume este un secret foarte bine ascuns, ceea ce ne îndreptățește să credem că nu era un nume comun.

O altă discuție merită purtată și atunci când vine vorba de cum ne semnăm articolele. Unele persoane preferă să semneze cu numele întreg, altele pun inițiala prenumelui, urmată de nume, cum este cazul lui P.P. Carp, I.G. Duca. Alte persoane au trei nume și le folosesc pe toate atunci când se semnează: Ion Maxim Danciu, Ioan-Aurel Pop. O altă categorie de autori semnează doar cu inițialele, atât ale prenumelui, cât și ale numelui. Totuși, nu trebuie să se semneze doar cu prenumele urmat de inițiala numelui (ex: Ion G.), la fel cum și hipocoristicele (numele de alint) trebuie evitate (ex: Nică, Gică).

Multe personalități feminine, scriitoare sau persoane de televiziune, preferă să-și păstreze după căsătorie și vechiul nume. În multe dintre cazuri,

¹ Ilie Rad, *Stilistica textului jurnalistic (note de curs)*, Cluj-Napoca, 2010, pag. 137.

² http://www.starmania.ro/star/celia_mji.html, 2 iunie 2011, ora 23:22.

³ <http://www.agenda.ro/news/news/14361/inna-nu-se-considera-fierbinte.html>, 2 iunie 2011, ora 23:24.

⁴ <http://www.cristi-brancu.ro/2009/02/11/lazarus-vs-mircea-n-stoian-razboi-in-culise/>, 2 iunie 2011, ora 22:46.

acest procedeu se datorează faptului că numele lor inițial se cimentase în conștiința publicului, iar schimbarea numelui după căsătorie ar fi dus la o confuzie. Așa au procedat și Andreea Marin Bănică și Simona Pătruleasa Ivanov. Între cele două nume de familie se poate pune cratimă sau se pot păstra în acest mod.

Pentru a stabili care sunt implicațiile psihologice ce au dus la apariția pseudonimelor și cauzele pentru care există așa de multe procedee de semnare a articolelor, trebuie să ne aplecăm atenția asupra antroponimiei, într-o scurtă cercetare.

Deoarece antroponimia este strâns legată de istorie și geografie, nu se poate face o analiză a ei fără a lua în seamă contextul istoric și geografic. „Cu cât o cercetare coboară spre obârșia faptelor istorice, cu atât analiza numelor de persoane și de locuri are șansa de a se apropia de adevăr, deoarece fiecare nume este produsul istoriei, dar, în același timp, și numele are o istorie care îi este proprie.”⁵

„Cercetările în domeniul numelor românești, al antroponimiei și al toponimiei, au, la noi, o vechime apreciabilă.”⁶ Primele lucrări au fost realizate, în mare parte, de istorici și geografi: A.D. Xenopol, V. Pârvan, Nicolae Iorga, iar mai apoi de lingviști care se aflau la începutul activității lor: Sextil Pușcariu, Ovidiu Densusianu, G. Giuglea. Diversele categorii de nume (prenume, nume de familie, supranume și porecle, dar și diminutive și hipocoristice) au fost analizate, la început, mai ales de lingviștii clujeni: Aurelia Stan, Al. Cristureanu, Sabina Teiuș, Ileana Neiescu, Doina Grecu, Ion Roșianu.⁷

„Sistemul antroponimic românesc seamănă, în linii mari, cu al tuturor popoarelor care nu s-au lăsat conduse, în condiții social-politice speciale, de criterii mai mult sau mai puțin artificiale.”⁸ Astfel, românii nu au preluat întru totul sistemul antroponimic latin, sistem tripartit, ci au păstrat formula denominațională, care indică raporturile dintre membrii unei familii. Șeful familiei era (și este) tatăl, iar copiii născuți de mamă erau, juridic vorbind, tot ai tatălui. „Ion Gheorghe, de pildă, înseamnă Ion, fiul lui Gheorghe.” Sistemul românesc bipartit reflectă „filiația indivizilor”.⁹

„În antroponimia românească funcționează două sisteme denominative:
a) un sistem popular – creat și folosit de comunități (mai mari sau mai mici:

⁵Viorica Goicu, *Contribuții de onomastică istorică*, Timișoara, Editura Augusta, 2001, pag. 6.

⁶Vasile Frățilă, *Cercetări de onomastică și dialectologie*, Timișoara, Excelsior Art, 2004, pag. 108.

⁷*Ibidem*, pag. 116.

⁸Iorgu Iordan, *Dicționar al numelor de familie românești*, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1983, pag. 9.

⁹*Ibidem*, pag. 9.

vecinătăți, cătune, crânguri, sate etc.) în vederea diferențierii și individualizării membrilor acestora, a unor grupuri mai mici de persoane, și b) un sistem oficial, întâlnit în înscrisurile oficiale întocmite de-a lungul timpului până azi, în administrație, în domeniul juridic, în școală, biserică.”¹⁰ Sistemul denominativ popular este format din numele strict personal (prenumele), numele tatălui (numele de familie), la care se adaugă, cel mai adesea, porecle sau supranume. Sistemul denominativ oficial se bazează pe cel popular, însă a preluat doar structura bipartită, prenume+nume de familie. În sistemul oficial, o mai mare importanță o are numele de familie decât numele de botez.

Totuși, ordinea corectă în care cele două trebuie să apară este prenume+nume: Ion Popescu, Maria Georgescu. „Regula consacrată în limba română, la fel ca în majoritatea limbilor europene este ca numele de botez (sau prenumele) să se pună înaintea numelui de familie.”¹¹ Persoanele trebuie să știe că ele sunt „o individualitate distinctă, un unicat”¹², iar modul în care trebuie să se prezinte este nume de botez+nume de familie. Sistemul denominativ oficial este utilizat doar din rațiuni practice, pentru gruparea, inventarierea în ordine alfabetică a numelor de persoane.

Antroponimia noastră s-a îmbogățit, în primul rând, prin împrumuturile din limbi străine. Din dorința de a se distinge între alte familii, dar și din necesitatea de a evita confuziile, au apărut preluările unor nume din alte limbi. Mai întâi, au fost luate nume din slavă, datorită contextului istoric. Numele de Bogdan, Mircea, Vlad au fost purtate de unii domnitori ai Moldovei și Munteniei. Au urmat nume grecești, și nu doar în epoca fanariotă, ci cu cel puțin un secol înainte. Împrumuturile din greacă s-au făcut ușor, deoarece și ei aveau tot două nume, la fel ca noi, iar una din sursele lor de inspirație a fost și pentru ei, ca pentru toți creștinii, Biblia.

„Odată cu Școala Ardelenească, românii au preluat din latină prenume cu valoare evocativă istorică, literară și mitologică. Ele serveau tendințelor de libertate și unitate națională. Acestea s-au răspândit treptat în toate provinciile locuite de români și în toate mediile sociale.”¹³ S-au preluat mai ales prenume de origine italiană pe baza „criteriului estetic”. „Cele de origine franceză, în schimb, erau greu acceptate la țară sau adesea

¹⁰Vasile Ursan, *Studii de onomastică românească*, Sibiu, Editura Techno Media, 2007, pag. 118.

¹¹Ilie Rad, *Stilistica textului jurnalist (note de curs)*, Cluj-Napoca, 2010, pag. 139.

¹²G. Gruică, *Gramatică normativă*. Ediție revăzută și completată, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1998, pag. 111.

¹³Al. Cristureanu, *Influența italiană în antroponimia românească a secolelor XIX și XX. Paralelisme româno-italiene în acest domeniu*, în *Probleme de onomastică – pentru uzul studenților* -, Cluj-Napoca, Universitatea „Babeș-Bolyai”, Facultatea de Litere, 1980, pag. 279.

respinse, datorită pronunțării și ortografiei lor rebarbative.”¹⁴ Astfel, antroponimia românească s-a îmbogățit cu următoarele nume de origine italiană: Angela, Bella, Bianca, Cerasela, Aida, Beatrice, Laura, Mirela/Mirel, Florența, Argentina/Argentin. Mediul social în care au apărut pentru prima dată astfel de prenume „este cel al intelectualilor, impresionați de multiple aspecte ale civilizației și culturii italiene. De la intelectuali, printr-un fel de mimetism social și din dorința de a da urmașilor noi nume de botez, cu un prestigiu al «noutății» sau al «modei», având un suport afectiv evocativ aparte, aceste prenume își fac loc, în proporții diferite [...] în repertoriul onomastic al unor familii de muncitori și ale unor țărani.”¹⁵

„În antroponomastică joacă un rol covârșitor moda inovatoare.”¹⁶ După cum sesizează și lingvistul Iorgu Iordan, „moda imitării unor modele străine a continuat și chiar continuă.” Aceasta pornește „de la nevoia oamenilor de a se apropia, cel puțin prin numele pe care îl poartă, de un anumit ideal, care să-i însoțească și să-i ajute de-a lungul întregii lor vieți.”¹⁷

În zilele noastre, la modă sunt prenumele hispanice, mamele numindu-și copiii după actorul preferat din telenovelă (ex: Antonio, Raul, Adriaño, Carlos, Leon). Aceste împrumuturi se datorează însă și emigrării unui număr foarte mare de români în Spania.¹⁸ În ce privește prenumele de fete, sunt des întâlnite: Casandra, Andaluzia, Isabel, Estera, Esmeralda.

Vecinătatea cu anumite popoare a făcut ca unele nume de familie să fie împrumutate de la ele. Astfel, în nordul Moldovei se resimte influența ucraineană asupra numelor, în Oltenia și Muntenia se întâlnesc nume de proveniență bulgară, în Banat se găsesc antroponime sârbești, iar în Ardeal predomină cele de origine maghiară sau săsească.¹⁹ Înainte de 1918, antroponimele românilor ardeleni aveau o vocală finală, *-u*, dar care era suprimată de autoritățile maghiare la înregistrarea numelor. Acest *-u* final era utilizat pentru a evita interpretarea numelui ca fiind maghiar.²⁰

¹⁴ *Ibidem*, pag. 281.

¹⁵ *Ibidem*, pag. 280.

¹⁶ Ștefan Pașca, *Nume de persoane și nume de animale în țara Oltului*, București, Monitorul Oficial și Imprimeriile Statului. Imprimeria Națională: Depozitul General Cartea Românească, 1936, pag. 34.

¹⁷ Iorgu Iordan, *Dicționar al numelor de familie românești*, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1983, pag. 10.

¹⁸ http://www.adevarul.ro/actualitate/romani_in_spania/Nume-emigrantilor-spaniole-pentru-copiii_0_126587379.html, 10 mai 2011, ora 22:39.

¹⁹ Iorgu Iordan, *Dicționar al numelor de familie românești*, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1983, pag. 16.

²⁰ *Ibidem*, pag. 17.

Un alt procedeu prin care nomenclatura românească a devenit variată este derivarea cu ajutorul sufixelor. Sufixul cu cea mai largă răspândire și „care s-a impus de la sine” este *-esc*. Acesta înseamnă „care aparține”. Astfel, copiii unei familii aparțin tatălui, și este cât se poate de firesc ca ei să se numească, de exemplu, de la Ion – Ionescu. Ionescu devine, explicat, fiu al lui Ion.²¹ Un alt sufix, dar care apare pe o scară mult mai redusă față de predecesorul său, este *-eanu*. Preluat din limba slavă, acesta arată originea locală a oamenilor. Exemple de astfel de nume sunt suficiente în limba română: Ardeleanu, Moldoveanu, Prahoveanu. Al treilea sufix cu ajutorul căruia s-au format nume este *-ete*, însă aria lui de răspândire este redusă la Oltenia. Câteva exemple: Moromete, Ciuculete, Ionete.

Cu privire la originea sufixelor, Ioan Pătruș are o opinie contrară majorității cercetătorilor: „susțin punctul de vedere că sufixele antroponimice [...] nu se împrumută, ci ele, vehiculate de nume împrumutate, sunt extrase, detașate de limba receptoare, devenind elemente ale acesteia, fapt dovedit de derivatele românești, adică formate de români, care n-au corespondente în limba din care își au punctul de plecare sufixele respective.”²²

Studiind vechi acte și documente, printre care *Gesta Hungarorum* și Registrul de la Oradea (1205-1235), Ion Popescu-Sireteanu a scos la iveală unele dintre cele mai vechi nume românești. Astfel, numele Dan este specific românesc, și nu este împrumutat de la alte populații vecine, iar numele proprii Auș, Aușel, Aușoni sunt explicate prin derivarea de la aușoni (ausoni), care înseamnă *bătrâni*, și este denumirea folosită pentru populația băștinașă de pe teritoriul României de azi, rezultată în urma romanizării geto-dacilor. Adică aușonii sunt predecesorii românilor, iar faptul că acest cuvânt înseamnă *bătrâni* se datorează existenței noastre pe aceste meleaguri din cele mai vechi timpuri, noi fiind cei mai *bătrâni* aici.²³

Există însă două nume românești a căror frecvență ne obligă ca ele să fie analizate. Este cazul numelor Popescu și Ionescu. Explicația dată de Iorgu Iordan în cadrul celebrului *Dicționar al numelor de familie românești* este următoarea: „Marea frecvență a numelui Popescu, pe care îl poartă mai cu seamă intelectuali în sens larg, se explică prin faptul că preoții au avut o stare materială bună, care le-a permis, chiar celor de la țară, să-și trimită copiii la școlile de toate gradele, ceea ce a făcut ca mulți dintre ei să ajungă, în urma

²¹ *Ibidem*, pag. 11.

²² Ioan Pătruș, *Studii de onomastică românească*, Cluj-Napoca, Editura Clusium, 2005, pag. 12.

²³ Ion Popescu-Sireteanu, *Vechi nume românești (Memoria limbii române, IV)*, Iași, Editura Vasiliana '98, 2003, pag. 10.

studiilor, profesori, medici, ingineri etc. și să fie cunoscuți în cercuri largi.”²⁴ În cazul lui Ionescu, explicația este de natură religioasă. Mulți sfinți au purtat numele de Ion, dar doi dintre ei, Ioan Botezătorul și Evanghelistul Ioan, sunt foarte importanți în creștinism. „Frecvența numelui Ion [...] constituie o caracteristică a antroponimiei tuturor popoarelor creștine.”²⁵ Fiind multe persoane care poartă numele de Popescu sau Ionescu, oamenii care se numeau astfel au simțit nevoia unei individualizări. Ei au adăugat un al doilea nume, pentru a se diferenția de ceilalți; exemplu: Popescu-Ghimpețeanu. Alteori, cel de-al doilea nume adăugat era o marcă a localității sau regiunii de proveniență a persoanei: Popescu-Sireteanu. Trebuie menționat că acest din urmă procedeu a fost adoptat nu doar de cei cu nume devenite „comune”, ci și de alte persoane (mai ales scriitori, poeți): Ștefănescu-Delavrancea, Pancu-Iași.

„Antroponimele au apărut din necesitatea individualizării și diferențierii membrilor unei comunități, printr-un element distinctiv, care poate indica o particularitate – fizică sau psiho-socială a indivizilor. Așa cum se întâmplă și astăzi în cazul creării poreclelor și supranumelor, primele nume au fost formate din elemente lexicale din limba comună, utilizate de grupul social respectiv.”²⁶ Modul de formare a fost sesizat și de lingvistul Iorgu Iordan: „Majoritatea antroponimelor sunt însă cuvinte din lexicul curent [...] al limbii vorbite de colectivitatea etnică respectivă. Ele sunt ceea ce specialiștii numesc cu un termen latinesc *cognomina*, adică „porecle”.²⁷ Unele exprimă o particularitate fizică sau psihică a purtătorilor, un defect, cum este cazul: Orbu, Șchiopu, Cocoșatu, altele reprezintă numele unor animale, denumirea respectivă fiind dată persoanelor datorită asemănării într-o privință cu un reprezentant al regnului animal (șiret ca vulpea, greoi ca ursul): Lupu, Vulpe, Ursu etc. Onomastica popoarelor europene a înregistrat de-a lungul timpului un număr mare de antroponime care au la bază nume de animale. Și aici nu ne referim la porecle, ci la nume de familie. Explicația este existența totemurilor la triburile popoarelor antice. Numele era destinat să atragă bunăvoința animalelor asupra purtătorului: Ariciu, Lupu, Ursu, Șoimu, Păun, Iepure.²⁸

Mai trebuie amintită însă diferența sesizată de Ion Popescu-Sireteanu dintre porecle și supranume: „Poreclele și supranumele sunt partea cea mai

²⁴ Iorgu Iordan, *Dicționar al numelor de familie românești*, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1983, pag. 12.

²⁵ *Ibidem*, pag. 12.

²⁶ Vasile Ursan, *Studii de onomastică românească*, Sibiu, Editura Techno Media, 2007, pag. 117.

²⁷ Iorgu Iordan, *Dicționar al numelor de familie românești*, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1983, pag. 14.

²⁸ Viorica Goicu, *Contribuții de onomastică istorică*, Timișoara, Editura Augusta, 2001, pag. 81.

puțin stabilă a sistemului onomastic.[...] Spre deosebire de supranume, care au numai funcție denominativă, porecele au și o funcție de satirizare.”²⁹

De-a lungul timpului, s-a observat o preferință a cercetătorilor pentru toponimie, în defavoarea antroponimiei. „Cu toată valoarea intrinsecă a numelor de persoane și importanța relațiilor dintre ele și numele de locuri, a fost și continuă încă să fie neglijată antroponimia față de toponimie.”³⁰ Chiar dacă situația stă în acest fel, între antroponime și toponime există relații strânse și reciproce. Astfel, „Turda, nume de localitate, atestat încă din anul 1075, cel mai vechi oiconim atestat”³¹, a fost, la început, prenume. Astăzi, pe lângă faptul că este nume de localitate, este și nume de familie. Există apoi o regulă care s-a impus după analizarea mai multor exemple: de la antroponimele cu sufixul *-escu(l)* și de la antroponimele fără același sufix (*-escu*) se formează totdeauna toponime cu sufixul *-ești*. Grăitoare în acest sens sunt exemplele: Albescu – Albești, Voinescu – Voinești, Coțman – Coțmănești, Cuhne – Cuhnești.

În concluzie, se poate observa că sistemul antroponimic românesc este foarte variat. Acesta păstrează și elemente vechi, specific românești (numele Dan), dar este și foarte permisiv în privința împrumuturilor de nume din alte limbi (exemplele din italiană și spaniolă). Datorită existenței pe teritoriul României a mai multor dialecte, fiecare având caracteristici specifice, există și un colorit provincial în onomastică. Astfel, sunt nume care se întâlnesc doar într-o parte a țării, și nume existente într-un număr covârșitor într-o zonă restrânsă.³²

„Numele constituie o părțică din tradiția, din istoria țării, ele dau informații asupra culturii și asupra modului de viață în general, a celor care ne-au precedat. Bazându-ne pe numele de persoane, putem trage concluzii asupra populațiilor, de exemplu, asupra oamenilor care au colonizat la un moment dat o anumită regiune, deoarece dintre toate elementele limbii, cele mai legate de evoluția societății sunt numele de persoane.”³³

²⁹ Ion Popescu-Sireteanu, *Vechi nume românești (Memoria limbii române, IV)*, Iași, Editura Vasiliana '98, 2003, pag. 226.

³⁰ Ioan Pătruț, *Studii de onomastică românească*, Cluj-Napoca, Editura Clusium, 2005, pag. 10.

³¹ *Ibidem*, pag. 10.

³² Vasile Ursan, *Studii de onomastică românească*, Sibiu, Editura Techno Media, 2007, pag. 125.

³³ Elena Axinte, *Nume de familie slave din Dobrogea. Teză de doctorat*, Universitatea „Ovidius” Constanța, 2009, pag. 12.

BIBLIOGRAFIE

- Axinte, Elena, *Nume de familie slave din Dobrogea. Teză de doctorat*, Constanța, Universitatea „Ovidius” Constanța, Facultatea de Litere, 2009
- Ciubotaru, Mircea, *Studiu de istorie socială: onomastica*, vol. 1, Iași, Casa Editorială Demiurg, 2003;
- Cristureanu, Al., *Influența italiană în antroponimia românească a secolelor XIX și XX. Paralelisme româno-italiene în acest domeniu în Probleme de onomastică pentru uzul studenților*, Universitatea „Babeș-Bolyai”, Facultatea de Litere, Cluj-Napoca, 1980;
- Frățilă, Vasile, *Cercetări de onomastică și dialectologie*, Timișoara, Excelsior Art, 2004;
- Goicu, Viorica, *Contribuții de onomastică istorică*, Timișoara, Editura Augusta, 2001;
- Gruță, G., *Gramatică normativă*. Ediție revăzută și completată, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1998;
- Iordan, Iorgu, *Dicționar al numelor de familie românești*, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1983;
- Pașca, Ștefan, *Nume de persoane și nume de animale în Țara Oltului*, București, Monitorul Oficial și Imprimeriile Statului. Imprimeria Națională: Depozitul General Cartea Românească, 1936;
- Pătruț, Ioan, *Studii de onomastică românească*, Cluj-Napoca, Editura Clusium, 2005;
- Popescu-Sireteanu, Ion, *Vechi nume românești (Memoria limbii române, IV)*, Iași, Editura Vasiliana '98, 2003;
- Rad, Ilie, *Stilistica textului jurnalistic (note de curs)*, Cluj-Napoca, 2010;
- Universitatea din Craiova, *Studii și cercetări de onomastică (SCO)*, Craiova, 2001;
- Ursan, Vasile, *Studii de onomastică românească*, Sibiu, Editura Techno Media, 2007.

SITEOGRAFIE

- http://www.adevarul.ro/actualitate/romani_in_spania/Nume-emigrantilor-spaniole-pentru-copiii_0_126587379.html, 10 mai 2011, ora 22:39;
- <http://www.agenda.ro/news/news/14361/inna-nu-se-considera-fierbinte.html>, 2 iunie 2011, ora 23:24;
- <http://www.cristi-brancu.ro/2009/02/11/lazarus-vs-mircea-n-stoian-razboi-in-culise/>, 2 iunie 2011, ora 22:44;
- http://www.starmania.ro/star/celia_mji.html, 2 iunie 2011, ora 23:22.